

nam, & hoc prius naturaliter quam actum, & semper prius pati quam agere. Detur enim *A* agere Dei ad extra, in quo Deus non patitur, vel non prius patitur, quam agit; tunc ut prius, Deum agere *A* agitur, quia non aternaliter, sed nouiter habet esse: agitur ergo per aliquid agi ipsum præcedens; quare & Deas prius ibi naturaliter patitur quam agit. Similiter quoque posses arguere, nullum esse primum agere Dei ad extra: Detur enim *A* primum; Tunc (ut prius) *A* agitur, quia non aternaliter, sed nouiter habet esse; agitur ergo per aliquid agi præcedens, & omne agi fit per aliquid agere prius illo: Illud ergo agi, & *A* primum agere, aliud agere causaliter & naturaliter antecedit. Ex his igitur euidenter apparet non esse necessarium de quolibet nouo agere, quod ipsum agatur per aliquid agi naturaliter prius illo, imo nec per aliquid agere prius illo, sed per aliquid agens causaliter, & ideo naturaliter prius illo. Cum igitur arguis, voluntatem agere agitur, ergo per aliquid agi prius naturaliter: non oportet. Primum enim suū agere agitur per Deū & per ipsam, non per aliquid suū agi, aut agere temporaliter aut naturaliter antecedens. Si quis tamen uoluerit dicere, quodlibet agens creatū prius naturaliter pati quam agere, quia in agendo subijcitur, & posterioratur Deo agenti, probabiliter multum potest, & concorditer dicitur in multorum, & sic loquendo de pati, ratio non procedit. Quod autem arguitur de causalitate menti respectu dilectionis odijque in Deo, redarguitur per tricesimum nonum primi. Illud autem Psalmi, Præoccupemus faciem eius in confessione, non mouet: Non enim dicit Propheta, Præoccupemus cooperationem diuinam nobiscum, sed faciem eius in confessione; in confessione, inquam, laudis Deum laudando; unde subiungitur, & in Psalmis iubilemus ei; & in confessione fraudis teipsum accusando; Ideo sequitur; Venite, adoremus, & prociēdamus ante Deum, ploremus *coram Domino*; quod ut faciamus, nos præuenit operando: Confessio namque & magnificentia opus eius. Nec illud Psalmi, Mane oratio mea præueniet te, debet mouere: quia non dicit oratio mea præueniet cooperationem tuam, sed te; quasi diceret; Mane orabo coram te, coram facie Dei meū quod ut faciam, Spiritus Sanctus tacit ipso namque filij Dei agitur. Illa uero de Psalmo 113. similiter possunt intelligi & exponi, reliqua autem de Zacharia, & Paralip. erant exposita tricesimo quinto primi. Illud autem Marci, Domino cooperante &c. nec apparentiam quidem habet; Dicitur uero Damasceni non obuiat: Non enim affirmat quod electio operationum est nostri & Dei, & prius nostri quam Dei, sed quod prius bene elegimus operando, quam finale præmiū consequamur. Dicitur etiam Lincolnienfis, si bene intelligatur, non obuiat: Cautela namque antecedens, ut ibi loquitur, necessitatem naturalem includit. Unde sic ait: Antecedentia, de qua fit hic sermo, est euentus futuri secundum cursum nature: necessarij præordinatio. Quod autem idem Lincolnienfis, Damascenus, & Augustinus uidentur asserere, quod in bonis uoluntas diuina sit prior humana, & in malis posterior, quomodo facit pro uobis? Actus enim bonus uoluntatis & malus secundum substantiam actuum sunt boni naturaliter, sicut patet per uicesimum quintum secundi, & uicesimum sextum primi; sunt etiam quantum ad naturalem substantiam actuum similis rationis: si ergo unus secundum substantiam actus fiat antecedenter à Deo, & alius. Si etiam (sicut supponitur) non deceat Deum uelle aut tacere malum antecedenter; quomodo deest eum trahi à Diabolo, à quolibet peccatore, & à qualibet matrice ad consentiendum eorum maleficijs quibuscumque, & ad uolendum & faciendum ea omnia consequenter? Quomodo namque deest, quod uoluntas diuina cuilibet pessimo, uelut adultera, supponatur, & opprimatur à quolibet uolentem? Quomodo uoluntas diuina, exultat, & sequitur ex humana contra uicesimum, & uicesimum tertium primi libri. Verum tamen pro intellectu Patrum, sciendum quod sicut 34. & 39. primi præmissa restantur, Deus uult seipsum primo, secundo quodammodo uult bona alia extra ipsum, tertio uero mala, quatenus uidelicet ex malis proueniunt quædam bona, ipsius prouidentia omnia suauiter disponente; sicque uult Deus bonum prius quodammodo & antecedenter, malum uero posterius & consequenter, quia finaliter propter bonum. Sciendum insuper, quod Deus uult & facit bona merita uoluntatis per gratiam naturaliter præcedentem, sicut 40. & 41. primi docebant; mala uero non sic: Quare potest dici Deum uelle bona antecedenter, mala autem nequaquam. Augustinus uero cum dicit, quod ad malum hominis prior est eius uoluntas quam Dei, intelligit, sicut puto, quod ad malum poenale hominis prior est uoluntas eius desinquentem, quam Dei puniens: Aut enim, si in eo quod dictum est, Moritē moriemini, quoniam non est dictum, Moritibus, eam solam intelligamus; quæ fit cum anima deserit sua uita, quod illi Deus est: Nō enim deserta est ut desereret, sed ut desereretur deseruit: Ad malum quippe eius prior est uoluntas eius; ad bonum uero eius prior uoluntas Creatoris eius; siue ut eam faceret, quæ nulla erat, siue ut resisteret, quæ lapsa perierat: *etiam* ergo hanc intelligamus

sciam qui fecit nos;

sciam

A intelligamus Deum denuntiasse mortem, in eo quod ait, *Qua die ederitis ex illo morte moriemini*, tanquam diceret; *Qua die me deserueritis per inobedientiam, deseram vos per iustitiam*, profecto in ea morte etiam ceteræ duæ denuntiatæ sunt, quæ proculdubio fuerant secuturæ. Quod autem dicit Damascenus, Deum non uelle mala nec antecedenter, nec consequenter secundum superficialiter literæ, potest refelli, per tricesimum quartum primi, potest quoque per ibi ostensa intelligi & exponi. Et quid mirum, si Damascenus negaret præficientiam Dei, in actu liberi arbitrij, cum coëfficientiam eius neget, sicut tricesimo octauo huius apparet. Dicitur quoque Chryostomi, si intelligatur ad literam, uidetur corrigendum in multis, sicut octauum huius, uicesimum & eius, corollarium, & tricesimum huius probant.

COROLLARIUM.

B Corollarium notabile, quod sacra Theologia pium & prudentem Lectorem requirit.

*E*X his autem alijsque præmissis euidenter cognoscitur, quod sacra Theologia Lectorem pium requirit pariter & prudentem, ne forsitan cum Manichæis in sacra Scriptura falsum quippiam suspicetur, aut dum omnia esse uera ueraciter confiteatur, Pelagianorum consentiat falsitati, ne uel defendendo Doctores Catholicos, hæreticis fallacius amplectitur, etiam errorem eius sequatur, aut quia errorem cuiuspiam reprobatur, etiam recte dictum eius contemnat. Quis enim lectus capitulis isto secundo & primo præmissis, imò lectis Scripturæ canonicæ & Doctorem, non facile uideat quot & quantaloca horum & illorum superficialiter uideantur Pelagianæ hæresi consentire? Loca autem huiusmodi sacra Scripturæ sepe se offerunt copiose, quorum & quædam præmissis capitulis fecitantur, quibus & Pelagius se inuenit, cui & Augustinus aliquando in parte consentit, sicut patet ex tricesimo quinto & quadagesimo quinto primi; aliquando uero apparet consentire in tantum, quod Pelagius & Pelagianus quandoque ex dictis proprijs Augustini contra ipsum pugnant, sicut patet 1. Retrac. 9. & 15. de natura & gratia 67. & 2. sentent. Lombardi dist. 28. utriusque sedulo experimur multos afferre dicta Augustini & aliorum Doctorem ad Pelagianam nequitiam roborandam, quod & patet ex capitulis memoratis. Huic quoque Pelagius uidentur & Chryostomus consentire. Homilia namque quadagesima septima super iohannem exponens illud iohan. 6. Nemo potest uenire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo, sic ait, Cum autem audieris, quoniam dedit, non destinationem simpliciter aestima, sed illud crede, quoniam qui tribuit seipsum dignum ut accipiat, ille suscipit. Qui & super illud Marth. 7. Petite & dabitur uobis &c. homilia decima octaua in imperfecto, Petite, inquit, &c. Quærite &c. Pulsate, & aperietur uobis, gratia uos prosequente; nec gratiam acquirimus nisi studuerimus & laborauerimus ne donum Dei negligentibus detur. Gratia enim adiutorium est infirmitatis humanæ; adiutorium autem dormientibus non datur, sed festinantibus & præuolentibus. Et infra homilia uicesima tertia super illud Marth. 19. Non omnes capiunt uerbum istud, sed quibus datum est, sic ait; Non dixit, Non omnes possunt, sed non omnes capiunt, id est, omnes quidem capere possunt, non tamen omnes capere uolunt, sed quibus datum est: non hoc significat, quoniam quibusdam datur, quibusdam non datur, sed illud ostendit, quia nisi auxilium gratiæ acceperimus, nihil ex nobis ualemus: Quoniam autem uolentibus gratia non denegatur, in Evangelio Dominus dicit, *E* Petite, & dabitur uobis; Quærite, & inuenietis; Pulsate, & aperietur uobis: Omnis enim qui petit, accipit, & qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur. Debet autem uoluntas præcedere, & sic sequitur gratia; nam nec gratia sine uoluntate aliquid operatur, nec uoluntas sine gratia potest. Super illud quoque Marth. 13. Vobis datum est nosse &c. Illis autem non est datum, recitante glossa Thomæ, sic ait; Hoc autem dixit, non necessitatem inducens, nec fatum, sed demonstrans quod illi, quibus non est datum, causa sibi sunt uinitæforum malorum, ostendere uolens: quoniam cognoscere diuina mysteria docem est Dei & gratia defuper data, non tamen propter hoc liberum arbitrium destruitur. Et hoc, ex his quæ sequuntur, manifestum est. Ut enim neque illi despere, neque illi pigritentur audientes

Chryost.

Ecc

quoniam

quoniam eis est datum, demonstrat à nobis principium horum esse, cum subdit; Qui enim habet, dabitur ei & abundabit, qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo: Ac si dicat, cum aliquis desiderium habuerit & studium, dabitur ei & vniuersa quæ à Deo sunt; cum autem his vacuus fuerit, & quæ ad se pertinent non iuerit, nec quæ à Deo sunt, ei dantur. Qui & in expositione sua perfecta super Martini & super epistolam ad Hebræos varijs locis, & in alijs multis opusculis videtur eandem sententiam profiteri. Damascenus etiam tricesimo nono sententiarum videtur Pelagio consentire, conans ostendere liberum arbitrium sine Deo posse producere actum suum, sicut vice simo octauo huius apparer; Qui & infra quadagesimo quarto, Oportet, inquit, scire quoniam electio quidem operationum in nobis est; finis autem bonarum quidem Dei operationis iustè cooperantis præcipientibus bonum iusta conscientia secundum præagnitionem eius; malam autem derelictionis Dei rursus secundum præagnitionem eius iustitiam derelinquentis. Et infra eodem, Oportet scire quod Deus antecedenter vult omnes saluare: Non enim in puniendo plasmavit nos, sed ad percipiendum bonitatem eius vt bonus, peccantes autem vult puniri vultus. Robertus quoque Lincolnienſis Episcopus in De libero arbitrio, in questionibus suis de voluntate Dei, & alijs suis operibus videtur similiter Pelagianis fauere, dicendo Deum non facere, vel non antecedenter facere actum liberum voluntatis, ipsamque ex se posse consentire vel dissentire Deo gratiam offerenti, vel ad bonum quodlibet excitanti. Magnus similiter Cassianus in libro suo, De protectione Dei, sicut decimam tertiam collationum Patrum, seu tertiam, septem collationum trium Patrum ad Honoratum & Eucherium scriptarum cuidam Chæzremoni ascriptam legentibus euidenter apparer, cum Pelagio deliravit, sicut & luculentè offendit sanctus Prosper in libro suo intitulo pro prædicatoribus gratiæ Dei contra librum Cassiani Presbyteri De protectione Dei, sicut & tricesimo septimo primi, & post aliquantulum recitatur. Porro de autoritate huius sancti Prosperi viris scholasticis satis constat. De quo & in canone dist. 15, cap. vlt. vbi recitantur scripta Doctorum authentica, scribitur isto modo; Item Opuscula beati Prosperi viri religiosi. De quo & Martinus in Chronicis, agens de Leone primo Imperatore, dicit quod Prosper Aquitanicus natione his temporibus floruit, qui apud regnum Italiæ factus Episcopus, doctrina & miraculis claruit. De quo & Cassiodorus in quodam opere ad Monasterij sui fratres sic scribit; Cassianum Presbyterum, qui conscripsit de institutione fidelium Monachorum, sedulo legit, libenter audite, qui inter ipsa inuicia *sancti Prosperi*, octo principalia vitia dicit esse fugienda: & paulo post; Qui tamen de libero arbitrio à beato Prospero iure culpatus est: Vade monemus, vt in rebus talibus excedentem sub cautela legere debeatis. Cuius dicta Victor Maritanus Episcopus ita Domino iuuante purgavit, & quæ minus erant addidit, vt ei rerum istarum palma merito conferatur. Quibus Genadius Maffilienſis dissentiens, & Pelagianis, vt videtur, consentiens, de viris illustribus 84. agens de Prospero, Lege, inquit, librum sub persona eius aduersus opuscula Cassiani, quæ Ecclesia Dei salutaria probat, ille infamat nocua; Re enim vera Cassiani & Prosperi de gratia Dei & libero arbitrio sententiæ in aliquibus sibi inueniuntur contrariæ. Abbas etiam Iochim, licet vir in diuinis Scripturis præclarus, hac peste Pelagij est infectus, sicut ex vlt. primi patet; Multi insuper alij & magni Doctores videntur frequenter in multis Pelagio consentire: Imo & totus pæne mundus, vt timeo, & doleo, post hunc abit, & erroribus eius fauet, dum fere omnes communiter æstimant solius liberi arbitrij viribus se posse declinare à malo, facere bonum, seruare mandata, mereri gratiam, perseuerare finaliter, facere se præ destinatum & de numero saluandorum; vel si qui pauci auxilio Dei & eius coefficientia speciali se reputent indigere, se & suum liberum arbitrium Deo diuinoque libero arbitrio superbissime anteponunt. Quis ergo inter Scyllam & Charibidin, in voraginem & procellam, inter dextram & sinistram directè tutus incedit, nisi pius Lector & prudens, non inmitens prudentiæ propriæ; sed super eum, qui est simul dux, via & terminus? Quia veritas inflexa; qui teste Sapiente dux est sapientiæ & sapientum, emendator. Et quis Catholicus nesciat sacram Scripturam quam Pater sanctificauit & misit in mundum, in nulla sui parte debere aut posse ab homine emendari? Et quis Theologus nesciat alias Scripturas quorumcumque scriptorum non tanta firmitate semper maniri, sed posse quandoque ab hominibus emendari? Quod euidenter demonstrat realis contradictio inter ipsos: Qui enim post scriptores canonicos maiores Origine, Hieronymo, Cypriano, & clarissimo Augustino? Quorum posteriores primum merito reprehendunt, Errant & enim grauissime, licet Theologus nullus nescit, beatusque Hieronymus aliqua eius opera emendauit. Idem quoque Hieronymus seipsum quandoque super translationis

Damascen.

Cassianus.

Prosper.

Martinus.

Cassiodorus.

|| sano proposito Victor.

Genadius.

Iochim.

* Origenes.

nis vitio reprehendit. Vnde super Esaiam libro quinto exponens illud cap. 19. Non erit Aegypto opus quod faciat caput & caudam incuruantem & refranantem se, sic ait; In eo quod transulimus incuruantem & refranantem, possumus dicere incuruam & lasciuientem, vt intelligamus senem & puerum: nos autem verbum Hebraicum, Acmon, dum celeriter quæ sciant sunt veritatis, ambiguitate decepti refranantem diximus. Et infra eodem libro, & capitulo super illud; Erunt terra inde Aegypto in festiuitatem, sic dicit; Melius est cor proprium errorem reprehendere, quam dum erubescit, imperitiam confiteri, persistere, pro eo quod transuli, Et erit terra inde Aegypto in festiuitatem. Pro festiuitate in Hebræo legitur Agga; quod interpretari *|| solet festiuitas*; vnde & Aggeus, in festiuum vertitur, & timor: quod significans Aquila transulit in verbum græcum, significans cum aliquis pauidus & timidus circumfert oculos, & aduenientem formidat inimicum. Quare arbitror, quod in timorem pro festiuitate vertitur, quod & magis concordat processui Propheciæ. Qui & super materia bigamia, eo quod scribens ad *|| Oceanum*; & super epistolam Pauli ad Timotheum, sicut recitatur in canone dist. 26. vnus, & infra 28. quæritone vltima, oportet; afferuit eum, qui ante baptismum habuit vnam uxorem, & post baptismum aliam, non fieri bigamum, cum profusus in nouato per baptismum omnia vetera sunt derissa; quem super hoc errore Ambrosius, Augustinus, & Innocentius reprehendunt, sicut eisdem locis in canone continetur, quos & Ecclesia imitatur. Quis etiam Theologorum ignoret contradictionem & concertationem maximam inter Hieronymum & Augustinum, quam eorum epistole clarè monstrant; In quarum vna, scilicet vicelima epistolarum Hieronymi, dicit Hieronymus se quædam in quadam epistola Augustini ad ipsum directâ hæreticâ iudicare. Qui & translationibus Bibliæ, in titulis Psalmorum, in autoribus ipsorum, in Melchisedech & in multis alijs contradicit. Beatus etiam Cyprianus, Doctor Catholicus & Martyr egregius, docens baptismum collatum ab hæreticis non valere, à beato Augustino de vico baptismi, sicut & recitatur 4. sent. Petri, dist. 6. corripitur. Idem quoque Augustinus Doctor præcipuus seipsum sæpius reprehendit, quare & librum retractationum scriptorum suorum composuit. Qui & post illum in libro suo de prædestinatione sanctorum, quædam dicta sua retractat, sicut patet ex tricesimo quinto & quadagesimo quinto primi. Sic & venerabilis Beda librum retractationum conscripsit; sic & beatus Hilarius dicitur librum retractationum scripsisse, in quo refertur merito retractasse id quod Petrus 3. sentent. dist. 15. recitat de libro eius de Trinitate, Christum scilicet non sensisse dolorem passionis, imò nec habuisse naturam sensitiuam doloris. Beatus quoque Hieronymus aliqua facta sua corrigit, & retractat, sicut præhabita manifestant. Si ergo tot & tanti Doctores & Scribæ delirauerunt aliquoties in scribendo, cur non licet quandoque de alijs similiter suspicari, præsertim cum quandoque illis magnis Doctoribus, quandoque verò sibi inimicis contradicant? Cur ergo non licet & dicta ipsorum in locis dubijs & suspectis, & præsertim vbi ad inuicem contradicunt, discutere, & cum omni humilitate, reuerentia & sobrietate, si oporteat emendare, seu potius à melioribus Patribus emendata humiliter declarare? Quare & sanctissimus ac doctissimus Augustinus, de natura & gratia 61. recitator quod aduersarius contra quem scribit, addaxit pro se multa testimonia non de Scripturis Canonicis, sed de quibusdam catholicorum tractatorum opusculis, sic subiungit; Prima quæ posuit, quia nomen eius qui ea dixit, tibi non legit, siue quia ille non scripsit, siue quia codex, quem misisti, si id aliqua forte mendositate non habuit, pertractare quid opus est? Maxime quoniam noui me in huiusmodi quorumlibet hominum scriptis liberum, quia solis canonicis debeo sine vlla recusatione consensus. Qui & ad Paulinam de videndo Deo. 4. Si quid, ait, diuinarum Scripturarum, earum scilicet quæ canonice in Ecclesia nominantur, perspicua firmatur autoritate, sine vlla dubitatione credendum est; Alijs vero testibus vel testimonijs, quibus aliquid credendum esse suadetur, tibi credere, vel non credere liceat, quantum ea momenti ad faciendam fidem vel habere vel non habere perpendens. Et infra 29. His, inquit, quæ vides diligenter fidenterque perspectis, attende quæ credis, & in eis ipsis; quibus non visis accommodas fidem, ipsa testium pondera discernendo perpende: Neque enim mihi sic credis, quemadmodum Ambrosio, de cuius libris tanta illa testimonia posui; aut si nobis æquali lance putas credendum, nunquid villo modo Euangelio comparabis; aut scripta nostra Scripturis Canonicis coræquabis? Profecto si rectè in iudicando sapias, longè nos infra vides ab illa autoritate distare, & me quam longius; sed vtrique nostrum quantumlibet credas, vtrumque illi excellentiæ nequaquam comparas: Qui & epistola 7. ad Marcellinum, Literæ tor; inquit, habent quætionem, non ex diuinis *|| libris*, sed meis. In talibus autem quætionibus non multum laboro; quia et si defendi *|| licet*,

|| potest

|| Occianum

Cyprianus.

Augustinus.

Beda.

Hilarius.

Hieronymus.

Augustinus.

Augustinus.

Augustinus.

sententia mea liquidatione non potest, mea est, non eius autoritas, cuius sententiam improbare fas non est; & cum eo non intellecto hoc inde sentitur quod improbandum est. Ego proinde sic me ex eorum numero esse conari, qui proficundo scribunt, & scribendo proficiunt. Unde si aliquid vel incautus vel indoctus a me positum est, quod non solum ab alijs qui viderent id possunt, meo tunc reprehendatur, verum etiam a me ipso, quia & ego saltem postea videre debet, si proficuo, nec mirandum est, nec dolendum, sed potius ignoscendum atque gratulandum, non quia erratum est, sed quia improbatum est. Nam nimis peruerse seipsum amant, qui & alios vult errare vt error suus lateat. Quanto enim melius & vtilius ipse vbi erravit, alij non errent, quorum admonitu errore careat? Quod si voluerit, saltem comites erroris non habeat. Si enim mihi Deus quod volo praestiterit, vt omnium librorum meorum, quaecumque mihi rectissime displicent, opere aliquo ad hoc ipsum instituto colligam atque demonstrarem, tunc videbunt homines quam non sim acceptor personarum mearum; vos autem qui me multum diligitis, si talem asseritis aduersus eos, quorum malitia, vel imperitia, vel intelligentia reprehenditur, vt me nusquam scriptorum meorum errasse dicatis, frustra laboratis, non bonam causam suscepistis: facile in ea me ipso iudice superamini, quoniam non mihi placet, cum a carissimis meis talis esse existimor, qualis non sum. Et infra loquens quibusdam amicis vrgentibus, vt libros de Genesi, & de Trinitate festinanter completeret, quare nusquam superstes ipsos iam scriptos possit defendere contra omnes, sic ait, Quod viue propterea dicitis, quia non putatis esse in eis aliquid, quod vera possit ratione culpari, alioquin non me ad eorum editionem, sed ad diligentem emendationem potius hortaremini. Ego autem Iudices veros, & veritate seueros magis intueor, inter quos & me ipsum primum constituere volo, vt ad illos ea tantum reprehendenda perueniant, quae a me quamuis sedulo perscrutante minime videri potuerunt. Et infra; Si ratio contra diuinae Scripturarum autoritatem redditur, quantumlibet acuta sit, fallit veri similitudine; nam vera esse non potest. Rursus, si manifestissima certaque rationi velut Scripturarum sanctarum obijcit autoritas, non intelligit qui hoc facit, & non Scripturarum illarum sensum ad quem penetrare non potuit, sed suum potius obijcit veritati, nec quod in eis, sed quod in se ipso, velut pro eis inuenit, opponit. Cuius autoritatem eo ipso tutius prosequor, deuotius veneror, firmiterque amplector; Scio enim quod Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam & paruulis intellectum. Idem ad Hieronymum epist. 9 in epistolarum Augustini; Fateor, inquit, charitati tuae, solum eis Scripturarum libris qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, vt aullum eorum autorem scribendo errasse aliquid firmissime credam; ac si in eis aliquid offendero literis, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quam vel mendosum esse codicem, vel interpretem non assecutum esse quod dictum est, vel me mihi intellixisse non ambigam: alias autem ita lego, vt quantalibet sanctitate doctrinae praepollent, non ideo verum putem quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos autores canonicos, vel probabiliter ratione quod a vero non abhorreat persuadere poterant: nec te, mi frater, sentire aliud existimo. Prorsus, inquam, non te arbitror sic legi tuos libros velle, tanquam Prophetarum vel Apostolorum, de quorum scriptis quod omni errore careant, dubitare nefarium est; absit hoc a pia humilitate & veritati. Haec ideo dixi, ne videar alium sapere, perperam agere, & Patres reprehendere minus iuste: Quisquis enim fuerit Pater, vel frater, etiam Angelus de Coelo, qui Pelagianam haeresin dixerit, scripserit, tenuerit, siue docuerit, ipsum intrepidus reprehendam. Certissimus enim sum, nec in minimo haesito, verus Testamentum & nouum, Christum, Paulum, Augustinum, Gregorium, ceterosque Doctores, Ecclesiam sanctam Dei in tot Synodis & Concilijs, tot Papas & sanctos, ac tot & tam validas rationes in destructione huius haeresis non errasse, non caecos fuisse, nec caecos in fontem adduxisse. Porro de sacra Scriptura audacter pronuntio, quod nulla pars eius realiter alteri contradicit, aut haeresi Pelagianae consentit, & si quae sic facere superficialiter videatur, profecto hoc accidit ex defectu oculi minus sani; quare purgandus est oculus, vt possit sincere videre veram mentem Scripturae secundum expositiones Sanctorum, vel aliam sibi diuinitus inspirandam. Quod autem Augustinus Pelagianis aliquid quando consensit, in parte iudicari non potest; quare & seipsum redarguens poenitebat. Si quae autem sint alia loca librorum suorum quam retractata expressit, quibus nedum apparenter, sed vere consensit Pelagio, illa in generali & in suo simili retractauit, sicut potest haberi ex 4. primi. Si igitur Augustinus Doctorum doctissimus, subtilissimus penerator, acutissimus disputator, & Pelagianorum strenuissimus expugnator fuit, quadoque errore ipsorum deceptus, quid mirum, si Chryostomus, alijque minores? Et reuera videtur mihi Chryostomus quasi

|| veritate

A quasi contradicere Augustino, & ab eo parumper recedere, ac Pelagianis nimium propinquare, nec in expositionibus suis per omnia recte ambulare ad Euangelij veritatem. Saluator namque gratiam gratiam Dei commendans, Nemo, inquit, potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit illum, & nisi fuerit ei datum a Patre meo: Si autem, vt dicit Chryostomus, qui tribuit seipsum dignum vt suscipiat, ille suscipit, potius ille, qui facit se dignum, per hoc trahat se Patrem & Christum, quam e contra; Potius quoque talis per dignificationem suam, tanquam per meritum dignum, pretiumque condignum emit a Patre vt veniat ad Christum, quam Pater hoc det ei; quare & melius diceretur; Nemo potest venire ad me, nisi per meritum suum praecedens traxerit Deum Patrem, & nisi prius mereatur vt hoc ei a Patre vendatur siue reddatur. Qui & in hac expositione videtur contradicere Augustino 1. part. super Iohan. homilia vigesima sexta, qui exponendo illud verissimum verbum verbi, sic ait; Magna gratiae commendatio, nemo venit nisi tractus. Quem trahat, & quem non trahat, quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle iudicare si non vis errare: tamen secundum Chryostomum, aliqua esset causa, differentia felicitate meritorum. Quod etiam dicit Chryostomus, quod aliquis tribuit se dignum veniendi ad Christum, posset forsitan corrigi per praemissa tricesimo nono primi: Non enim est ibi dignitas antecedens voluntati diuinae. Augustinus quoque de Praedestinatione sanctorum duodecimo, tractans illud quod dixit in libello suo contra Porphyrum; Saluare felicitate religionis Christianae nulli vnquam defuisse qui dignus fuit, si discutatur, inquit, & quaeratur vnde quis sit dignus, non defuit qui dicunt voluntate humana: Nos autem dicimus gratia vel praedestinatione diuina. Quod etiam dicit Chryostomus voluntatem debere praecedere gratiam, videtur nimis suspectum & Pelagianis errori propinquum, imò non propinquum, sed idem, sicut capitula primi de gratia manifestant. Nonne & super epistolam ad Hebraeos superius recitatus, videtur asserere, quod non dare commotionem pedibus, superare temptationes quas unque, stare firmiter & perseverare finaliter sit in libero arbitrio hominis tantum, & in nullo alio contra quartum, octauum, & alia capitula huius secundi, & contra Auctores satis maiores illis capitulis recensitis? Quod etiam dicit Deum nostras voluntates nequaquam antecedere, sed e contra, etiam in actibus suis bonis, tricesimum huius damnat auctoribus maioribus, & rationibus validis roboratum. Ratio vero, quam pro se adducit, satis irrationabilis esse constat; vt liberum, inquit, arbitrium nostrum non laedatur. Qualis enim laesio liberi arbitrij creari seruire, subijci & subiequi Creatorem Regem Regum, & Dominum Dominorum? Absit enim vt aliquis cum Nimphrotas graue putet seruitium obsequi Deo summo; imò ipsi seruire proculdubio est regnare, libertas optima, & aius perfecta; A cuius etiam subiectione velle discedere seruitus pessima comprobatur. O Pater Catholice, vel ponis quod voluntas humana sufficit sola producere suos actus, vel quod diuina coefferentia necessario requiratur. Si primum, a doctrinae catholice veritate cum Nemphrot & Pelagio te separas & aberras, vicesimo huius teste. Si secundum, cur doctor sobrie, si in actu voluntatis humanae & diuinae communi alterum liberum arbitrium te iudice necessario debet laedi, cur, inquam, non maius laederetur diuinum liberum arbitrium quam humanum, dum humanum praeponeis & diuinum postponeis? Dum voluntatem humanam efficis dominam praecedentem, & voluntatem diuinam pedisse quam subsequenter? Dum voluntatem humanam constituis liberam, & eam a Dei etiam exitis seruitute, & voluntatem diuinam facis ancillam & seruam, & eam etiam hominis subiectionis seruituti? Hic etiam Pater videris consentire Pelagio, tricesimo huius teste. Quomodo etiam dicit Apostolum non sicut propriam sententiam induxisse, nec volentis, nec eurentis, &c. cum ex Scriptura canonica veraciter, non fallaciter hoc concludat? Quod & rursus ille processus, & aliae epistolae eius multae indicant euidenter; multi quoque & magni Doctores Catholici illud verbum Apostolicum exponentes & sepius allegantes. Secunda quoque tua responsio, & expositio illius || Apostolice verbi praeracti videtur eidem Apostolo, Christo, & alijs discipulis multis Christi, doctoribus vero nostris planissime contraire, & Pelagio consentire, sicut vicissimum huius & eius cotollarium cum capitulis sequentibus clare docent. In illa similiter ratione, quam inuis consequenter; Propheta dicebat; Laua in malitia cor tuum; ergo nostrum est bonum. Si intelligas nostri tantum, Ita videlicet quod peccator solus se posset a peccato lauare sine Deo specialiter eum lauante, sicut videris sentire, falleris turpiter, sicut & Damascenus in argutia simili turpiter falleratur, sicut vicissimum octauum huius ostendit. Nonne & Peopheta alibi dicit Deo, Amplius laua me Deus ab iniustitia mea? Ista quoque sententia videtur sententiae insensatae Pelagij consentire, sicut 3. primi pandit. Scio tamen quod possem fingere ei glossas; sed reuera non habeo scientiam, nec conscientiam

Chryost.

Augustinus.

|| autem Chryost.

|| quoque

|| Nempho-

|| Apostoli

ipsum glossandi in istis: Ideo sicut dixi superius. Theologica studia lectorem pius & prudentem requirunt: qui autem magis pius & prudens ipsum in huiusmodi glossare veraciter sciuerit non reconciliando Pelagium, placet mihi, congaudeo, acquiesco. Absit, quin lubentius semper addiscam à quolibet cuiuslibet doctoris irreprehensibilis veramentem, quam ipsum non intelligendo ex ignorantia reprehendam. Sed caueant, quæso, dictorum ipsius huiusmodi glossatores, ne Pelagianis à Christi Ecclesia relegatis viam aperiant redeundi, & dictis ipsorum hæreticis catholicam glossam parent. Si nempe inueniatur talis glossator magis pius & prudens Augustino, Gregorio, Beda, Prospero, quam pluribus sanctis Papis, & inferioribus Episcopis, Synodis atque Concilijs, & tota Ecclesia sancta Dei, similia dicta Pelagij & Pelagianorum non glossantibus, sed absolute damnantibus, sicut docent multa capitula primi & secundi, & quamplures libri authentici, & historie contestantur, mirabiliter admirandum quis se similem ac æquum audeat profiteri. Si namque hi sancti Patres, Ciuerunt talia dicta catholicè glossauisse, & noluerunt, sed tanquam hæretica condemnarunt, impietas pessima si voluerunt, & nescierunt, ignorantia maxima, cum tu solus & facilliter istud fecas. Idem videtur dicendum de Damasceno, & alijs Patribus superius memoratis: quantum & quidam eorum in quibusdam dictis suis coloratius possent glossari. Robertus autem Lincolnensis Episcopus multa scripsit de scientia & voluntate diuina, & de libero arbitrio. Delibero siquidem arbitrio quo scripsit. Primum, vaum libellum qui sic incipit: Quia circa esse rei potest esse dubitatio: in quo magis disputatiue, & inquisitiue, quam determinatiue aut definitiue procedit. Vnde & in fine, Vtrum, inquit, motus liberi arbitrij sit sibi à se, an non; non determino, sed perspicue videntibus inuestigandum relinquo. Et infra, Quæsitio & disputatio, Vtrum motus liberi arbitrij qua mouetur ad malum, sit à Deo, subiungit, Ipsi iterum non determino. Et infra, Quæsitio & disputatio, Numquid liberum arbitrium possit uelle bonum gratuitum, & consentire appositioni primæ gratiæ ex seipso, vel non; sed ex Deo illud prius volente & agente, & quomodo tunc non esset ibi necessitas, non determinat, sicut dicit: quas quæstiones, cum multis alijs ibi tactis, dicit se posteros determinandas relinquere. Secundò scripsit alium libellum de libero arbitrio, qui incipit isto modo; Cum per arbitrij libertatem dignior sit homo cæteris animantibus: In quo magis determinatiue procedit; Quapropter primum istorum nunquam, sed secundum quandoque soleo allegare. Et si quis obiecerit indignum videri tantillum reprehendere tantos Patres; respondendum constanter, indignius esse pro certo, tantis fauendo erroribus hæreticis consentire, & reprehendè permittere irreprehensibilem Patrem nostrum fidei nostræ autorem, irreprehensibilem sponsam Christi, non habentem maculam neque rugam; irreprehensibilem matrem nostram & Doctores nostros maiores: Quis enim Christianus ignorat doctrinam Christi Catholicam omni doctrinæ contraria præferendam? Et quis nesciat, si Doctores dissentiant, magis authenticum in tali materia præferendum? Et quis in ista materia post Auctores sacre Scripturæ authenticior Augustino? Esti ego pusillus non debeam reprehendere tantos Patres, magna est veritas, quæ omnem reprehensibilem sine acceptatione personarum reprehendere non veretur: Nec ipsos simpliciter reprehendo, sed si secentur errorem Pelagij, reprehenses à maioribus Patribus manifestet. Sed nec adhuc ipsos simpliciter reprehendo, nec reprehensos ostendo, sed dico me adhuc non habere scientiam, neque conscientiam ipsorum dicta per omnia sustinendi: Si enim admisero superficiem literæ, Pelagianis videor consentire: si literam glossare tentauero, timeo ne si ad mentem dicentium, adhuc Pelagio fauam: si autem contra vel præter mentem dicentium, contra mentem propriam mendax ero. Nescio etiam veraciter coram Deo talia dicta glossare, nisi meo iudicio per similem glossam Pelagianos reconciliari consensero, & Patres, qui ipsos damnauerant, condemnari, vel saltem ipsorum Patrum sententiam irritari; quod ideo maiorum prudentiæ derelinquo, & si talia dicta catholicè sustinenda docuerit, deuotissimus acquiescam. Veruntamen probabiliter dici possent: Chrylostomum nolle asserere quenquam posse inchoare, conuinuare, consummare, vel inuenerit facere quicquam boni sine auxilio gratiæ; quare & videtur velle consequenter asserere, nullum posse primam gratiam promereri. Vnde super illud Matth. 7. Petite, & dabitur vobis &c. In opusculo imperfecto homilia 18. vbi erat superius allegatus, sic ait, Sciens Dominus quoniam quæcunq; mandauerat supra hominibus, impossibilia erant, & quantum ad naturam humanam supra naturam, & quoniam maiora erant mandata, quam virtus humana est, transmittit eos ad Deum, cuius gratiæ impossibile nihil est, dicens; Petite & dabitur vobis; vt quod ex hominibus consummari non potest, per gratiam Dei adimpleatur. Omnem creaturam sensibilem Deus armatam & munitam creauit: Alios enim munituit veloci pedum cursu,

Matthæus

Chrysof.

A cursu, alios armatuit vnguib; alijs velocibus pennis, alijs dentibus, alijs cornibus; hominem autem solum sic disposuit, vt virtus illius sit in se: & in eo quod infirmiore eum fecit omnibus in ipso, fortiorem eum voluit esse in se. Nam sciens Deus, quia cognoscere & colere Deum vita æterna est; ignorare autem & contemnere perditio sempiterna, nec ita infirmum eum creauit; vt omnino nihil boni facere posset; ne quem super omnia, & propter quem omnia fecerat, omnibus inueniretur esse deterior: nec ita potentem eum creauit, vt etiam sine Dei auxilio ex seipso facere posset quid vult; vt infirmitatis suæ necessitate coactus, semper necessarium habeat Dominum suum. Et verè iustissima res est, vt factura necessario habeat factorem suam: Si enim omnis virtus hominis in Deo est, & tamen contemnit omnium bonorum suorum Autorem; quòmodo magis negligeret Deum, si potentia eius esset in ipso? Qui & intra tractans illud Matth. 21. De anima alligata, & solutione ipsius sic ait; Propter quosdam autem similitudines // asinis assimilati sunt homines, Dei filium non cognoscentes. Est enim B Animal hoc immanum, & præ cæteris pane iumentis magis irrationale, & stultum, & infirmum, & inobedie, & oneriferum: Sic fuerunt homines à Christi aduentum. Ligata autem erat asina, id est, Diabolici erroris vinculo impedita, vt non haberet libertatem ire quo vellet. Nam antequam peccamus, liberum habemus arbitrium sequi voluntatem Diaboli, aut non: quod si semel peccantes obliuiscimur nos operibus eius, iam nostra virtute euadere non possumus, sed sicut nauis, fracto gubernaculo, illuc ducitur vbi tempestas voluerit, sic & homo diuinæ gratiæ auxilio perditio per peccatum, non quid vult agit, sed quid Diabolus vult; & nisi Deus valida manu misericordie suæ soluerit eum, vsque ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit. Quod igitur videtur dicere, aliquando hominem mereri gratiam, & voluntatem humanam præcedere gratiam, potest fortassis exponi de augmento gratiæ, siue de gratia secunda, non prima, seu etiam de quocunq; Dei dono; quod homo per gratiam promeretur. Infra namque eadem homilia sic ait, Scriptum est, Concupisce sapientiam, serua iustitiam, & Deus præbet eam tibi. Sed quid dicis? Hoc ipsum peto velle sciam, & faciam; & quomodo possum facere priusquam accipiam? Etiam quod potes fac, vt amplius possis, & quod scis serua, vt amplius scias. Iustitia enim ipsa se operatur, & ipsa se manifestat? Quomodo? Dum tu iustitiam operaris in te, iustitia te operatur in se: nam omne arificium seipsum operatur. Vt puta, operaris vineam, colligis fructus eius, & delectatus in eis melius operaris. Vides quia ipsa se colit fructificando tibi dum colitur: sic ex diuerso, qui opus peccati exequitur, ipsum peccatum, cum sit spiritus immundus, operatur in eo delectationem peccandi, vt dum delectatur circa peccatum amplius peccet. Sic & qui iustitiam operatur, cum sit ipsa iustitia spiritus sanctus, operatur in ea delectationem iustitiæ faciendæ; vt delectatus circa iustitiam amplius faciat. Tale est quod dicit sapientia, Cogitatum habe in præceptis Dei, & in mandatis eius meditare semper, & ipse confirmabit cor tuum; & concupiscentiam sapientiæ tibi dabit. Vides quia iustitia ipsa se operatur, te tantomodo inchoante & laborante; sed D ipsa se adaperit dum colitur: Sic enim qui peccat, dum peccat, magis atque magis tenebrescit mens eius, & à luce veritatis recedit, ita vt nulla scientia salutis nequitia: Sic & qui iustitiam operatur, dum operatur, magis atque magis clarescit mens ipsius, & ad notitiam sapientiæ maioris ascendit, & ipsa se iustitia quasi speculum offert ante oculos cordis ipsius. Per gratiam etiam quandoque intelligit aliquid donum Dei gratum & acceptum, quod laborando meremur, puta scientiam, sapientiam: vnde & immediate ante illud dictum de eadem homilia supra obiectum, exponendo illud verbum, Petite, & dabitur vobis, sic ait, Deus ita nos disposuit esse, vt nec studentes & laborantes circa Scripturas, acquiramus salutem scientiæ sine gratia Dei, vt ne nobis imputemus, quod scimus; nec tamen gratiam acquiramus, nisi studuerimus & laborauerimus circa Scripturas, ne donum Dei negligentibus detur. Per hoc quoque quod inquit laborem & voluntatem hominis præcedere gratiam, fortasse intelligit præparationem, infusionem gratiæ aliquoties præcedentem, sicut tricesimum septimum, & quadagesimum tertium primi faciunt mentionem; quam tamen præparationem non dicit solum hominem facere sine Deo, nec antecederent Deo, neque ipsam esse meritoriam quomodo iuber gratiæ gratis datur. Et licet super epistolam ad Hebræos videatur velle negare Deum proprie agere actum voluntatis humanæ; apparet tamen alibi hoc sentire: Vnde super illud Matth. 27. Si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet, & concessum dimittet eos; sic ait, Nec paruum esse existimes quod factum est: Quis enim suscitauit dominum iumentorum non velle contradicere, vel nolentes scire & concedere? Et in hoc discipulos erudit, quoniam & Iudæos poterat prohibere, sed noliuit. Aut fortitan intelligit, quod Deus non sic agit aut præagit actum voluntatis humanæ, quod eam iuuat compellat, aut violenter necessitet ad agendum. Vnde super

Chrysofom.

Animabus

Chrysofom.

Chrysofom.

Chrysofom.

super illud Matth. 16. Si quis vult post me venire &c. scribit ita ; Vide quod non coactum A
facit sermonem : Non enim dixit, si volueritis, & si nolueritis, oportet hoc vos pati ; si quis
vult &c. Hoc autem dicens, plus audebat : Qui enim libertati auditorem dimittit, magis

Chrysof.

autat ; qui vero violentiam infert multos impedit. Qui & super idem verbum Christi,
Luc. 9. sic ait ; Cum autem Saluator sit pius & benignus nullum inquit aut coactum habere
vult famulum, sed spontaneos, & gratias agentes ei pro famulatu ; & ideo naminem cogendo,
aut necessitatem imponendo, sed persuadendo & benefaciendo vniuersos volentes attra-
hit, dicens, Si quis vult. Ex isto autem apparet quod ipse ponit Deum præagere actum volun-
tatis humanæ ; cur alias dicit, quod Saluator vult habere spontaneos famulos, & pro famula-
tu gratias ei agentes : Cur enim agent gratias Saluatori, nisi pro famulatu beneficio prius
dato, & prius accepto ab eo ? Alioquin videretur, quod Saluator potius teneretur reddere gra-
tias famulis, eo quod ipsi sui famulatu obsequio gratuite præerent. Nonne & si quis
aliter saperet, perverteret verba Christi, nec posset esse Christi discipulus sed magister, sicut

Cyriillus.

B
Euangelorum sermo manifestat ; Dicit enim Christus ; Si quis vult post me venire : Non dicit,
Si quis vult ante me ire, aut me præire ; dicitque, & sequatur me ; non dicit, & præcedat
me. Et iterum, qui non baiulat crucem suam & venit post me, non potest meus esse discipulus.
Licet igitur Chrysostomus aliquoties forsitan aberrauit, videtur se postea correxisse, &
quod erroneè dixerat retractasse. Vnde Beatus Cyrillus Alexandrinus Episcopus in quadam
epistola ad Ioannem Antiochenum Episcopum, & recitatur in canone dist. 50. Ioannes, sic
scribit, Ioannes Chrysostomus duabus Synodis orthodoxorum Episcoporum fuit iudicatus,
sed iterum fuit reuocatus : Non tamen expresse ibi habetur, quod ipse fuit iudicatus ex
causa hæresis aut erroris in sua doctrina, in scriptis suis aut dictis ; verum tamen immediate

Isidorus.

C
ante pramittitur isto modo ; Petrus negauit Christum, & tamen postea princeps Apostolorum
factus est ; Paulus Stephanum lapidauit, & tamen à Domino in Apostolum est electus ;
multique ab hæresi ad vnitatem Catholicæ fidei reuerentes, in suis ordinibus sunt recepti, alij
verò ad Episcopalem gradum sunt promoti, vt pote Augustinus & alij quamplures. Item ex
epistola Cyriilli ad Ioannem Antiochenum, Ioannes Chrysostomus &c. sicut supra. Isidorus
tamen Hispanensis Episcopus de viris illustribus 6. post magnam commendationem huius
Iohannis, subiungit ; Hic autem decimo tertio Episcopatus sui anno discordia Theophili A-
lexandrini Episcopi est oppressus. Nam fauentes Episcopi Arcadii Imperatoris damnauerunt
eum innocentem, atque ab Episcopatu deiecerunt, Pontio in exilium retrulerunt. Nescio tam-
en an ista damnatio fuit aliqua diiudicatio prædictarum, an alia separata : multum tamen
presumendum videtur pro multorum orthodoxorum Episcoporum bino iudicio synodali.

Damasceus.

D
Theophylus quoque Alexandrina civitatis Episcopus, teste Gennadio Malsiliensi Presbytero,
de viris illustribus 33. erat Doctor Catholicus, hæreticorum strenuus expugnator, erat-
que vitæ sanctitate laudabilis & insignis. Iohannes etiam Damascenus videtur errasse non
parum in vita ; Cur ergo non potuit errasse similiter in doctrina ? In libello namque de Phi-
losofismis & Philantais, refertur de eo, quod in Damasco inter Agarenos, qui dicuntur com-
muniter Saraceni, ipsorum literas didicit oportune, & quod propter eam, quæ ad omnes
manificiam & dulcem colloquutionem manifestus Regi effectus est, & honore maximo ab
ipso dignificatus est, & cum ipso adibat, vt dilectus ad ipsius Mahumetis foueam seu sepul-
chrum ; coactus est autem illic à Rege adorare, & ipse ipsius corpus venerari, & lapidi incli-
nari, & ipsum Mahumet prædicare, & prædicans Mahumetum, dixit obscure, Isti dicunt, &
magna voce, quod Mahumet Dei Apostolus est : Reuerentibus autem ipsis in Damascum ho-
noratus est à Rege, & magnatibus ipsius magnificè velut prædicans omnino inquinatum. Si
quid tamen hæc faciens prophane pollutionis contraxit, videtur abolitum & purgatum in ac-
cusatione sui mendosa lequente super crimine pessimo erga Regem, & abfusione pollicis
dextræ manus, quem secum deferens flexis genibus coram imagine misericordissimæ virginis,
quam penes se habuit, & orans deuotè cum lacrymis & profundissimo gemitu per tres dies, E
ipsum perfectè restitui impetrauit ; mortuo quoque Rege prædicto, factus Monachus, in li-
bro suo, qui Pinax, siue de centum hæresibus nuncupatur, loco centesimo hæresin Agareno-
rum, eorundem & Hmacliarum redarguit & reuicit : Veruntamen similibus forte modis,
quibus Chrysostomus, & etiam per vicesimo octauo huius præmissa potest fortassis & Dama-
scenus exponi, & similes Doctores Catholici, qui similia protulerunt. Rationabiliter namque
debemus catholicorum dicta in benigniorem partem quam possumus interpretari ; hæretico-
rum verò in odium eorum perfectum iuxta ipsorum hæresin præsumere. Intelligentia namque
dictæ intentione & causa pensatur dicendi. Nec debeo rationabiliter argui accusare Chry-
sostomum, Damascenum, & alios sanctos crimine pessimo, hæreticè scilicet præuicatis, quo-
niam

|| catholice

nam

A
miam et si dixerint hæresin, non statim hæretici haberentur : Qui enim ex simplicitate & igno-
rantia dixerit hæresin non intendens illam pertinaciter defendere, sed paratus stare iudicio
Ecclesie & maiorum, non statim pro hæretico habendus est. Absit, absit ; tunc enim nimis multi
& magni Doctores Catholici esse hæretici ; Absit, absit ; sed potius de numero talium qui
sententiam Dei habent, sed non secundu scientiam ; quolibet dici potest, Si quid aliter
scripsit, & hoc vobis Deus reueletur ; corripendus est ergo & leniter instruendus. Dicit enim
Papius, Hæretici dicuntur, qui de Domino vel creatura, siue de Christo vel Ecclesia præuè
sentiant, ac hæc conceptam noui erroris perfidiam pertinaci prauitate defendunt. Augu-
stinus quoque 18. de Ciuitate Dei 52. Qui, inquit, in Ecclesia Christi morbidum aliquid
prauumque sapunt, si corripantur sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pe-
stifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defendere persistunt, hæretici sunt, & for-
tis exentes habentur in exercitibus inimicis. Hoc idem euidenter probatur per Innocentium
tercium, qui, sicut patet. Extra. de summa trinit. & fide Catholica, Damnamus, damna-
uit & reprobauit quendam libellum Abbatis Iohannis de Trinitate, tanquam hæreticum ;
ipsum tamen Iohannem, quia omnia scripta sua submisit iudicio Romanæ Ecclesie, nequaquam
sicut hæreticum condemnauit. Vnde sic ait ; Si quis sententiam vel doctrinam præfati Ioa-
chim in hac parte defendere vel approbare præsumpsit, tanquam hæreticus ab omnibus
consecratus, in nullo tamen propter hoc florenti Monasterio, cuius ipse Iohannem eximia mili-
tator, volumus derogari ; quoniam & ibi regularis est institutio & obseruantia salutaris ; ma-
xime cum idem Iohannem omnia scripta sua nobis assignari mandauerit Apostolicæ sedis iudicio
approbanda, siue etiam corrigenda ; distans etiam epistolam, cui propria manu subscrip-
sit, in qua firmiter continetur scillam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ, dis-
ponente Domino, cum sanctorum fidelium mater est, & magistra. Et si quis adhuc obijciat, quod
secundum meam sententiam saltem scripta Chrysostomi, Damasceni, Cassiani, Iohannis, &
ceterorum Doctorum scribentium quandoque hæretica non essent legenda, nec etiam alle-
ganda propter suspicionem & timorem veneni inclusi ; Imo si legenda, non tamen sicut
sanctum Euangelium, sed cum prudentia & cautela, sicut Cassiodorus monet legere Cassia-
num, sicut superius recitatur ; sicut etiam alij Doctores monent legere Origenem, quem con-
stat, sicut idem Doctores affirmant, in pluribus pessime delirasse. Vnde Cassiodorus de in-
stitutione diuinarum literarum 1. Origenem, inquit, multorum Patrum sententia designat hæ-
reticum. Hunc licet cor Patrum impugnet autoritas, præfati tamen tempore & à Vigilio
beatissimo Papa denuò constat esse damnatum ; sed quem admodum legi debeat, in epistola,
quam scripsit ad Tranquillum sanctus Hieronymus, probabiliter indicauit, vt nec studio-
sos ab eius lectione necessaria remoueat, nec iterum incautos precipitet ad ruinam ; quem
quidem non immeritò more Anei habendum esse dixerunt, qui dum sacrarum condidit pal-
mentaria literarum, ipse tamen decoctus exicatusque proiecit ; de quo conclusè dictum
est ; Vbi bene, nemo melius ; vbi male, nemo peius ; & ideo caute sapienterque legendus est,
vt sic inde succos saluberrimos assumamus, ac pariter eius venena perfidie vitæ nostræ con-
traria forbeamus. Cui & illud conuenienter aptari potest quod Virgilius, dum Ennium lege-
ret, à quodam, quid faceret, inquisitus respondit ; Aurum in stercore quæro. Quapropter in
operibus eiusdem Origenis, quantum transiens inuenire præualeat ; loca que contra regulas
Patrum dicta sunt, hæc hæreseon repudiatione signaui, vt decipere non præualeat, qui tali
signo in præuis sensibus cauendus esse monstratur : Posterioris autem in toto dicunt cum esse
fugiendum ; propterea quia subtiliter decipit innocentes. Sed si adiutorio Domini adhibea-
tur cautela, nequeunt eius nocere venenosa. In concilio quoque Carthaginensi 4. sicut recitatur
Gratianus, dist. 37. legitur isto modo ; Episcopus libros Gentilium non legat, hæretico-
rum autem perlegat, aut pro necessitate, aut pro tempore. Istam quoque sententiam clarè
probat autoritas septimi Ecclesiasticæ historie septimo, & quadam alia tertio huius scriptæ.
E
Quomodo autem scriptores, aut scripta huiusmodi debent allegari, cognoscitur ex præmissis.
Non enim debent nec possunt sicut sanctum Euangelium allegari, sed sicut testes probabiles
& fideles in locis vbi non probantur errasse, sed sicut testes probabiles
parte dicentis non efficit plenam fidem : Quæ enim constat semel errasse, & falsum dixisse,
quomodo ratione solius dicentis, in alijs credam ei ? Scio quod Iura ciuilia, & canonica de tes-
tibus idem tenent. Quare & Augustinus ad Hieronymum epist. 19. in epistolari Hieronymi
offendit, Nullum omnino esse mendacium in tota sacra Scriptura ; quia admissio semel in
sacra Scriptura officioso aliquo mendacio, nulla illorum librorum particula remanebit, quæ
non, vt cuique videbitur, eadem regula ad mentem auctoris officium referatur, sique nul-
quam certa erit in factis literis casta veritatis autoritas. Imo nedum autoritas talium qui er-
rarunt

Papius.

Augustinus.

Innocentius.

Quomodo li-
bri hæretico-
rum sint le-
gendi.
Cassianus.

Gratianus.

Quomodo
scriptores er-
rantes de-
bent allegari.

rarunt, verumtamen illorum qui non errarunt, sed errare potuerunt, si qui sunt tales, quantum est de autoritate solius dicentis, nequaquam fidem plenissimam administrat, sed solum illius, qui nec errat, nec potuit, potest, aut potest vnumquam errare. Authenticissima igitur est allegatio Prophetarum, cum dicunt, hæc dicit Dominus; non autem hæc dicit Priscianus, Aristoteles, Tullius, Iustinianus, Pythagoras, Boetius, Euclides, Ptolomæus, aut quilibet aliorum errabilium. Quare constat sacram Scripturam, quam Pater sanctificauit, & misit in mundum, ratione sui Autoris inerrabilis, infirmitate & certitudine, authenticis omnibus alijs incomparabiliter preferendam, & ipsi soli ratione solius Autoris fidem plenissimam adhibendam: Licet enim homines Scripturam canonicam videantur scripsisse, & omnis homo mendax; non tamen ipsi eam scripserunt, sed per ipsos velut per calamus suum Spiritus veritatis, Digitus dexter Dei, sicut eadem scriptura multis locis testatur, & Doctores Catholici constantur, & catholica fides tenet: De alijs autem scriptoribus errabilibus quibuscunque, per quos non constat Spiritum Sanctum fuisse locutum, aliter sentiendū, sicut probat & docet doctissimus Augustinus locis superius memoratis.

CAP. XXXII.

Quod in omni non actione Deo & creaturæ communi, prius naturaliter est Deum ibi non agere quam ipsam, & est, quia Deus certam actionem per creaturam non agit, ideo creatura illam non agit, & non è contra.

Stenfo siquidem, quod in omni actione Deo & creaturæ communi, Deus prius naturaliter agit quam ipsa; restat consequenter ostendere, quod in omni non actione Deo, & creaturæ communi, prius naturaliter est Deum ibi non agere, quam creaturam: Videlicet quia Deus certam actionem per creaturam non agit, ideo creatura illam non agit, & non è contra. Hoc namque consequitur ex trigesimo huius planè: Sicut enim duorum mouentium secundum prius & posterius ordinatorum, ita quod primum potest ex se solo non impedibiliter mouere secundum, & secundum mouere non potest, nisi sicut instrumentum motorum, antecedenter per primum, prius natura est primum mouere quam secundum; & quia primum mouet, ideo mouet secundum, & non è contra: sic & in non mouere similiter, sicut euidenter apparet in brachio, baculo, & pila, & motore coelesti Cœlo, & aëre: quod & ratio manifestat. Priuatio namque non propriè est effectus, sed defectus; quare non propriè habet causam efficientem, sed deficientem. Hæc autem esse non potest, nisi causa superior deficiens ab agendo, quæ si ageret, causaret habitum quo priuatio tolleretur. Sicut igitur positio causæ prioris est causa positionis sui effectus posterioris: sic & remouio causæ est causa remotionis effectus: Sicut enim presentia solis est causa diei, sic & eius absentia est causa noctis: sicuti & presentia gubernatoris est causa salutis in navi, & eius absentia perditionis, sicut Philosophus 2. Phys. 30. 5. Metaphys. 2. & Anselmus de conceptu virginali 5. testantur. Quare Philosophus 5. Metaphys. 16. distinguens priora & posteriora; Alia, inquit, secundum potestatem: Excedens enim potestate prius & quod potentius: tale verò est cuius secundum præuoluntatem sequi est necesse, alterum est posterius; ut non mouente illo non moueatur, & mouente moueatur; & est præuoluntas principium; ubi & textus quem Auerroes habet. Et dicitur ante secundum potentiam vel virtutem, sicut dicimus ante dominatum: Dominus enim quia est superior in potentia dicitur; dicitur ante etiam illud quod est fortius, dicitur ante & tale est illud quod cogit alterum sequi suam voluntatem: ita quod si illud quod est ante non mouetur, non mouebitur aliud quod est post; & si mouetur, mouebitur, & voluntas est principium hic. Super quod Auerroes, Dignius, inquit, est illud quod cogit illud quod est post, ut voluntas eius cōsequatur voluntatem suam; adeo quod si illud quod est prius non mouerit, non mouebitur illud quod est posterius; & initium secundum quod hic dicitur ante, & post est voluntas scilicet quoniam voluntas debilioris sequitur voluntatem fortioris. Et hoc intendebat,

Philosophus.

Auerroes.

A debet, cum dixit, Et voluntas est initium; ubi & in eadem sententia Aibenus, Thomas, Forandus, & omnes expositores concordant. Vnde & Augustinus super illud Psalmi 148. Confessio eius super cœlum & terram; Attende, inquit, Cœlum & terram ipse fecit, ipse regit, ipsius nutu gubernantur, ipse traiecit tempora, momenta, ipse instaurat, per ipsum orationa; ergo ista laudant illum sive in statu, sive in motu, sive de terra deorsum, sive de Cœlo iursum, sive vetustate, sive renouatione: Cum vides hæc & gaudes, & attollis in artificem, & inuisibilia eius per ea, quæ facta sunt, intellecta contueris, confessio eius in Cœlo & in terra. Hoc idem similiter confirmatur per Philosophum 1. Prosper 12. ubi inquit medium negatiuum, propinquum demonstratiuum conclusionis negatiue; ut quare patris non respirat, ostendens non posse dici quia non est animal, quia tunc esse Animal, esset causa propinqua respirandi, & sic omne animal respiraret: Si enim negatio est causa ipsius non esse, affirmatio est causa ipsius esse: Sicut esse sine mensura calidi & frigidi non faciendi causa est; sic esse cum mensura eorundem est causa faciendi: & similiter, si affirmatio est causa esse, & negatio est causa non esse. Quod & Robertus Lincolnensis illum locum exponens similiter plane tenet; Thomas quoque ac alij exponentes. Item si creaturam non agere esset causa quare Deus non agit, & creaturam agere esset causa quare Deus agit; quare & prius naturâ esset creaturam agere quam primum agens, & prius naturâ esset causam secundam mouere quam primam contra tricesimum huius planè. Item proportionalia indicantur actiuum prius non agere in passiuum posterius, & passiuum posterius non pati ab actiuo priori, atque actiuum prius non agere per actiuum posterius, & actiuum posterius, non agere per actiuum prius; Sed duorum primorum primum est causa secundi & naturaliter prius illo, quare & reliquorum duorum similiter. Quis enim vel leuiter dubitet, quod quia actiuum non agit in passiuum, ideo passiuum non patitur, non è contra; sicut quia actiuum agit, ideo passiuum patitur, non è contra; sicut & agere est causa pati, & ipsum naturaliter antecedens: Quis enim nesciat, quod quia Deus non fecit vnum Angelum possibilem fieri quem non fecit, ideo ille Angelus non est factus, & non è contra: Et quia non fecit aliam stellam in cœlo, ideo non est facta, non è contra: Et quia non fecit Angelum perfectiorem in naturalibus, ideo non est perfectior, non è contra: Et quia non fecit Cœli maius, ideo non est maius, & non è contra: Item cuiuslibet negationis verè prima causa est ipsi Deo, sicut decima pars, & vndecima decimæ tertij primi monstrant; Negationis autem, quæ non est necessaria, sed contingens causa, in Deo videtur esse, non velle sic esse, vel non facere ita esse, sicut similitudine affirmationum causa in Deo est Deum velle & facere ita esse, sicut nonum primi demonstrat. Ita quicquid non fit à causa secunda Deus vult non fieri, & non vult positiuè, scilicet habet nolè illud fieri ab ea; sicut vigesimum secundum primi & corollaria eius docent; & hoc non causaliter, nec antecedenter à causa secunda, sicut vigesimum primi monstrat: Prius ergo naturaliter & causaliter est Deum nolè positiuè, quare & nos velle atque non facere causam secundam agere, quam ipsam non agere. Item per idem vigesimum; Nulla res positiuè posterior volens: are diuina est causa voluntatis ipsius; & multum videretur indignius, quod aliqua priuatio esset causa voluntatis diuinæ; Causam ergo secundam non agere, non est causa quare Deus vult illam non agere, & non vult positiuè agere, nec quare non agit, sed è contra. Item per secundum primi, si Deus subtraheret manum suam qua cuncta sustentat, ipsa in nihilum vertentur; & hoc causaliter propter subtrahitionem: conseruationis diuinæ; quia namque Deus non seruetur entia, ideo non essent; non autem quia non essent, ideo Deus non ea seruetur; sicut ante productionem rerum, quia Deus non produxit res, ideo non fuerunt, & non è contra; sicut & adhuc fuisset, si adhuc nihil produxisset; & sicut ante est de multis non entibus non productis, quæ potuit produxisse. Vnde & Auicenna 1. Metaph. 9. Intentio essendi est ex causa, quæ est causa essendi, & intentio non essendi est ex causa, quæ est priuatio intentionis causæ essendi. Cui & concorditer August. 12. de Ciuitate Dei 17. Deus, inquit, vna eademque sempiterna, & incommutabili voluntate res quas condidit, & ut prius non essent, egit, quamdiu non fuerunt, & ut posterius essent, quando esse ceperunt. Dicitque Apostolus, qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, ad Rom. 4.º. tanquam & hoc aliter exponatur: Dicit quoque Propheta, vocauit famem super terram, Psalmo 104. Super quod Augustinus vna expositione præmissa subiungit, An quod est credibilis, vocauit famem, id intelligendum est, dixit ut famis esset: ut hoc sit vocare quod appellare, hoc appellare quod dicere, hoc dicere quod iubere: Nam ille vocauit famem, qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt: Vnde & Anselmus de Casu Diaboli 1. Deus dicitur facere non esse, quod non est, quoniam cum possit, non facit esse; ac si consideras ea quæ sunt cum transeunt ad non esse, non ipse facit ea non esse: quoniam hanc

Augustinus.

Philosophus.

Auicenna. Augustinus.

Apostolus. Propheeta. Augustinus.

Anselmus.

quoniam solum non est alia aliqua essentia nisi illo faciente, sed nec aliquatenus manere potest, quod factum est, nisi eodem ipso seruante. Cum ipse definit seruare quod fecit, ideo quod erat, redit in non esse, quod non ab illo habet scilicet non esse, sed quia cessat facere esse. Ecce quam plane testatur, non esse, non habere causam efficientem proprie, sed potius deficientem; causam scilicet factiuam, & seruatiuam deficientem facere & seruare, id est non facientem rem possibilem fieri, aut factam non seruatiuam, sicut superius tangebatur.

C O R O L L A R I V M.

Huius Capituli Coroll. in Catalogo non reperitur.

EX his autem non improbabiler videtur inferri, quod Deum non dare scientiam, gratiam, aut perseverantiam, seu quodlibet munus suum creature capaci, est causa quare ipsa non accipit, & non habet, & quia Deus non dat, ideo creatura non accipit, & non e contra. Hoc autem corollarium non negat Deum quandoque non dare gratiam aut alia munera propter culpam non recipientium, sed affirmat quod propria & per se causa non acceptionis, est non datio, non e contra. Videtur autem hoc corollarium ad prehabita consequi manifeste. Apparet quoque posse ostendi, sicut & conclusio principalis. Quis enim nesciat omnem scientiam dari a Deo, sicut ex sexto primi, tertio & vigesimo huius secundi pariter, & specialiter scientiam Prophetiam, & reuelationes multiplices arcanorum, ad que nullus potest attingere per viam ingenij naturalis, sed tantum per reuelationem diuinam? Cur ergo non omnes habent omnes istas scientias, nisi quia ille non dat, per quem datur sermo sapientie & scientie, diuidens singulis prout vult? Quare & Elizeus, Dominus, inquit, calauit a me, & non indicauit mihi 4. Regum 4. per hoc reddens ignorantie sue causam? quis etiam legens, & non negligens libros Propheticos, non facile videat Prophetas non semper habuisse reuelationes diuinas, nec spiritum Prophetie; quare nec semper habuisse Propheticas visiones, sed quando placuit reuelanti? quare ergo causa huius non acceptionis, nisi non datio, sicut & videtur Gregorius super Ezech. homilia prima testari? Et si dixeris quod desidia, aut peccatum alicuius sit causa quare Deus non dat ei huiusmodi scientiam Prophetalem, certe peccato & desidia non obstantie posset Deus, si vellent, huiusmodi scientiam ei dare. Malis etiam quandoque ostendit Deus reuelationes Propheticas, & viris sanctissimis non ostendit. Eisdem quoque Prophetis sanctissimis quandoque ostendit huiusmodi visiones, & quandoque abscondit; Angelis quoque malis & primis parentibus ante Peccatum, & sanctis Angelis confirmatis, quia nunquam peccauerunt, nec vnquam peccabunt, non dedit Deus omnimodam Prophetiam, sicut ex 6. huius pariter; quare ergo causa huius non acceptionis, nisi non datio reputanda? Praterca si Angeli, & primi parentes secundum opinionem quorundam erant creati extra gratiam, & tales sine culpa per aliquam morulam permanserunt, causa quare tunc non acceperunt nec habuerunt gratiam fuit, quia Deus non dedit, non e contra, sicut nullus ignorat; quare & nunc similiter. Item proportionalia iudicantur non dare gratiam, & non accipere gratiam, atque non dare tantam gratiam, & non accipere tantam, sed certum est quod Deum non dare Angelo in principio, vel paruulo baptizato tantam gratiam, vnam scilicet maximam, cuius tuit capax, quam ei non dedit, causa fuit quare non recepit, & non e contra. Item de paruulis hoc videtur perspicuum: Quia namque rationis imagine dici potest, quod paruulus non accipit gratiam, ideo Deus non dat eam, & non potius e contra? Item de adultis ponatur iuxta premissa de gratia & penitentia primo huius, quod duorum peccatorum omnino equalium ante hoc instans, qui & quantum in eis fuisset, fuissent aequales in hoc instans, Deus vni coferat gratiam suam gratis, alteri verò nequaquam; tunc causa quare iste non recipit est, quia Deus non dat: Si enim daret aut dare vellent isti, ita reciperet iste sicut & ille. Et si dixeris quod vnus prius meruit, vel saltem disposuit se, vel nunc facit, & alter nequaquam, & ideo iste accipit gratiam, ille nequaquam, non seruas positionem premissam, que posuit in omnibus paritatem. Secundum etiam preostensa de gratia primo libro, nullus gratiam primam meretur per dispositionem preuiam, nec per aliam quamlibet actionem. Cum etiam isti sint pares in omnibus, excepta illa dispositione seu merito, & per trigessimum huius nullus potest elicere meritum, dispositionem, vel actionem quamcunque, nisi Deo prouolente & pregenere; & per decimum primi, si Deus prouelit quemcunque quidlibet facere, hoc necessario facit; Causa ergo quare iste ita meretur, & se disposuit ad gratiam, est quia Deus antecedenter hoc vult & facit, est Deus ita velle de altero, ille similiter faceret, aliter que non potest: Causa ergo quare iste non ita meretur, & se disponit, est quia Deus non vult hoc

Regum.

hoc

A hoc, nec efficit hoc in eo, quare & illa similiter erit causa quare iste non recipit gratiam, praterquam cum secundum te Deus non conferat gratiam sine merito, aut dispositione huiusmodi precedente. Et si iterum dixeris, quod Deus offert cui libet gratiam, & vult quod eam recipiat, non tamen absolute, sed sub illa conditione, si sponte consentiat, per corollarium 3. huius iterum corrigetur. Praterca videtur supponere hominem posse ex se solo, vel saltem ex se antecedenter cum Deo oblationi gratie consentire contra 38. primi, 20. & 30. huius secundi. Item iuxta premissa contra repositionem priorem ponantur duo peccatores pares in omnibus, quibus Deus offerat equaliter gratiam, & cum secundum te non sit necesse quemlibet recipere gratiam sibi oblatam, ponatur vnus illam recipere, alium vero nequaquam: Illorum qui ergo recipit gratiam consentit, & causa huius est, quia Deus volendo & prouolendo operatur & prouolendo in eo consentit, nec potest aliter consentire, sicut 29. huius monstrat.

B & qui non recipit gratiam non consentit, nec hoc potest nisi Deus prouolens de hoc prouolentur in eo, nec ipse potest facere Deum prouolentem & prouolentem hoc in ipso, per Deo prouolentem & prouolentem volentem aliter per 10. primi libri: causa ergo quare non consentit, est quia Deus ipsam non vult prouolentem, nec prouolentem operando; Si enim Deus hoc vellent, ita consentiret iste sicut ille. Aliter forte dices, quod Deus offert gratis cui libet gratiam, dum tamen aperiat manus sua, dum aperiat sinu suu, dum aperiat cordis arcu, gratis recipere, quare qui accipit, ideo accipit, quia Deus dat; qui verò non accipit, ideo non accipit, quia non aperit, sicut Deus non dat, quia iste non accipit gratiam que offertur, sicut si porriga tibi manus & tu accipis, non ideo do quia accipis, sed e contra, & si alteri porriga quippiam & ille non accipit, non ideo do quia non do, sed ideo non do, quia non accipit. Hec autem responso castigabitur ut precedenti, & per 3. cap. primi libri. Praterca quando Deus offert cuiquam gratiam, quid intendit de receptione gratie finaliter circa ipsum? Vult enim intendit & vult quod eam recipiat, vel nequaquam: si intendit & vult quod eam recipiat, per 10. primi semper fit ita, nec potest dicere, quod Deus conditionaliter hoc intendit, sicut premissa, contra repositionem proxima manifestant. Si Deus hoc non intendat, nec velit cum bene sciat, quod nisi hoc intendat & velit, & hoc antecedenter & independenter respectu actionis seu passionis humane, inaniter & delusorie eam offert; quis enim rationabiliter offert quicquam alicui indigenti, non concessis alijs necessarijs, sine quibus bene scit offerens indigentem non posse illud recipere, nec illa alia posse habere a se solo aut antecedenter a se, nec ab aliquo alio, praterquam ab ipsomet offerente omnia gratis dante, & gratis inchoante: Mirabilis misericordia esset illa que in nullo releuaret miseriam miseri, sed potius aggravaret, dum ei delusorie porrigeret talem & non daret. Imo per 2. primi & eius corollarium. Si Deus non intendit, nec vult hoc, intendit & vult eius oppositum. Vbi maior & delusio & duplicitas videretur. Vel arguatur hoc modo, Deus cum offert alicui gratiam, vel vult eam dare ei, vel non vult eam dare ei & sicut supra. Item in exemplo proposito, si tu offerres mihi quicquam, & bene scires quod non possem per me solum, nec per adiutorium cuiusquam alterius aperire manum meam contractam ad recipiendum, nec incipere aperire, aut aliquid facere, nisi per te omnia inchoarem & continue prosequerem, sciresque, non esse in potestate mea quid tu circa me velles, & quod quicquid velles statim fieret, & non velles, imò nolles quicquam agere vel inuare ad aperiendum manum meam, nonne tu esses in causa quare non aperirem manum & reciperet manus tua? Quare & te non dare, esset causa quare ego non reciperem. Hoc etiam confirmatur. Dare, ut dicit Iurista, est accipere facere, dare ergo non solum importat offerre, sed & accipere: quomodo ergo dices acceptionem non esse causam dationis? Imò non est causa oblationis, sed dationis est causa, sicut & oblatio. Sicut enim oblatio, sic & acceptio precedit naturaliter & causaliter dationem, & ipsam efficit & consummat: nisi enim accipere, non fit meum. Praterca si dare importat hæc duo, offerre & accipere, defectus dationis seu non dare potest contingere vel ex defectu oblationis, vel ex defectu receptionis: qui ergo cum potest, non faciet utrumque, necessario requisitum ad dare, & sine quo neutrum potest fieri, est causa quare non datur. Si ergo offeras mihi quicquam, & potes facere me recipere, nec ego aliter possum recipere, causa quare non accipio, est quod non facis me accipere. Quod vt adhuc clarius elucet, ponatur esse sapienter Doctore, me autem insipienter discipuli, qui & ex precepto Patris me Domini nesciri communis tenearis, præbere mihi doctrinam, si quis talis sub potestate tua; quod si efficaciter offeras mihi doctrinam, ego illa accipiam, si autem minus, nequaquam. Si igitur tu non offers nec das mihi doctrinam, nec ego accipio, nonne Dominus reputabit te in causa quare ego non accipio disciplina? Istimo quod iusto iudicio reputabit. Adhuc forsitan non defines respondere dicendo, quod Deus offert cui libet gratiam, & quidam non ponunt obiectionem gratie, sed potius eam tollunt, & ideo ipsi recipiunt gratiam eis oblatam; alij autem ponunt obiectionem gratie, possunt eam tollunt, quare ipsi nequaquam eam accipiunt: sicut est de illuminatione & non illuminatione domus a

Responso 2.

Responso 3.

accipientis

Responso 4.

sole per fenestram aperta & clausa. Pro ista autem responsione videtur querendum rationabiliter quid sit obex: & videtur quod sit aliquod obiectum, seu obiectum graua, scilicet peccatum mortale repugnans graua salutari, siue non consensus, seu assensus, non apertio seu clausio cordis humani cum gratia Dei offertur. Et quicquid obex dicatur, potest ista responsio corripri, sicut alia precedentes, cum nullus possit hunc obicem tollere nisi Deus, vel per Deum ipsum pro tollentem, & si ipse non voluerit tollere, irresistibiliter tollitur, sicut decimum primum docet. Hoc idem & pro ostensa de gratia & poenitentia cum eodem decimo primum monstrant, vnde & ipsemet Dominus, Miserebor cui volueris, & clemens ero in quem mihi placueris, Exod. 33. Et iterum, Auferam cor lapideum, & c. Ezech. 36. glossa; id est, omnem duritiam, & cor incredulum. Et Apostolus, Cuius vult miseretur, & quem vult indurat, ad Rom. 9. Et Augustinus de predestinatione sanctorum 9. tractans illud Iohan. 6. Omnis qui audit uerba a Patre, & didicit, venit ad me; Valde, inquit, mira est a sensibus carnis hac schola, in qua Deus auditur, & docet. Multos venit ad filium videmus, quia multos credere videmus in Christum; sed ubi & quomodo haec a Patre audicunt & didicerint, non videmus. Nimirum gratia ista secreta est: gratiam vero esse quis ambigat? Haec itaque gratia quae occulte humanis cordibus digna largitate tribuitur, a nullo duro corde respuitur: Ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur. Quoniam ergo Pater intus auditur, & docet ut veniatur ad Filium, auferit cor lapideum, & dat cor carneum, sicut Propheta praedicens promissit; sic quippe facit filios promissionis, & vasa misericordiae quae preparauit in gloriam. Et sequitur decimo; Cur autem non omnes docet ut veniant ad Christum, nisi quia omnes quos docet, misericordia docet; quos autem non docet, ideo non docet, quoniam cuius vult miseretur, & quem vult obdurat. Et si dixeris obicem esse actum aliquem posituum gratiae repugnantem, pura actualem contradictionem, rebellionem siue contemptum, & ipsum tolli non posse, nisi per non actionem, seu priuationem actus huiusmodi, quae non est a Deo, seu non antecedenter a Deo, sed ab homine, adhuc poteris corripri sicut prius. Praeterea tunc omnis non habens huiusmodi actum contrarium reciperet gratiam, quod falsum est de paruulis, de morionibus, de adultis, sanis, dormientibus, seu vigilantibus, habentibus actus bonos morales, vel indifferentes, vel venialiter tantum malos, quales potest habere in gratia constitutus. Item quomodo dicitur actum talem tolli non posse, nisi per non actionem, aut solam priuationem agendi? Potest enim per actum contrarium posituum, sicut contemptum per obedientiam, odium per dilectionem, & ita de alijs: Quam facile ergo possit Deus, si vellet, tollere huiusmodi obicem, siue actum? Huiusmodi quod obex per 30. huius sit, & ponitur antecedenter a Deo: quomodo ergo vult Deus conferre huic gratiam, in quo parat obicem gratiam repellentem? vel si Deus non dat gratiam propter obicem resistentem, & ipse Deus scienter & praedecenter causat hunc obicem, quomodo non ipse Deus est causa non acceptionis gratiae salutaris? Huic etiam Corollario attestari videtur vtriusque; series testamenti, & Doctorum autoritas copiosa: Quis enim, qui vel corticem sacrae scripturae aut Doctorum respexit, nesciat Deum omnia suis mensuris, numeris & ponderibus originaliter statuisse, sicut & breuiter tangitur 46. primi? Cui ergo non sicut antecedenter & originaliter statuit & prouidit numerum electorum, sicut 46. primi & 5. huius testantur, sic & numerum reprobatorum & perseveratorum finaliter similiter stantebat, ita quod sitantus, & non maior, neque minor? Quis ergo causa primaria negationis istius? Nonne ille, qui numerat multitudinem stellarum, multitudinem scilicet saluatorum, sicut est causa quare non sunt plures stellae materiales in caelo, sicut etiam est causa quare caelum non est maius: quae etiam causa quare istae sunt vnitates numerus electorum, & non pro istis aliae totidem, nisi illae qui omnibus est nomina vocat, sicut est causa quare haec stellae materiales non sunt aliae creaturae, & iste mundus non alius cum istis non alijs creaturis? Quis etiam dubitet, sicut Deus prouidit & statuit numerum certum stellarum, sic & arenae maris qua reprobi figurantur, sicut 27. primi & sequentia manifestant, cum & post finale iudicium voler numerum damnatorum esse tantum praecise, & non volitione nouella, nec a posterioribus rebus causata, sicut 23. & 20. primi docent? Quis etiam Theologus, si non Pelagij socius, nesciat primam causam reprobationis, & volitionis diuinae qua quosdam aeternaliter reprobat, esse ex parte Dei reprobantis, non ex parte Angeli vel hominis reprobati, sicut patet ex 45. primi? Si tamen non accipere gratiam & perseverantiam esset causa non dandi; esset contra. Quare & Augustinus, Gregorius, alij; Doctores innuunt frequenter, & dicunt non esse querendam, neque assignandam causam non tractionis a Deo, non auditionis, non obedientiae, non perseverantiae, & similium, ex parte non trahi & similium; sicut multa praemissa de gratia, de poenitentia, & de perseverantia manifestant. Augustinus siquidem 1. part. super Iohan. homil. 26. Quem, inquit, trahat, & quem non trahat, quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle iudicare, si non vis errare. Si tamen ideo Pater

Exodus.
Ezechiel.
Apostolus.
Augustinus.

Augustinus.

Augustinus.

A Pater quoniam non traheret, quia ipse non traheret, posset rationabiliter querere, quare, quia & veraciter reddi quare. Item Exod. 4. legitur Dominum dixisse ad Moysen, Quis fecit os hominis, aut quis fabricauit mentem & surdum, videntem & caecum? Nonne ego? Glossa super verbum, mutum, In ore, inquit, vel in spiritu; quare & reliqua sunt similiter exponenda. Vbi & alia glossa, scilicet Augustini, Sunt, inquit, qui de Deo calumniosus, vel potius scriptura veteris testamenti, quia dixit Deus quod fecit mutum. Quid ergo dicunt de Christo aperte dicente, Ego vni, ut qui non vident, videant, & qui vident, caeci fiant? Quis autem mihi insciens crediderit, aliquid homini secundum vitia corporalia posse accidere quod Deus nolit? Sed cum iusta totum velle nemo ambigit. Cui & concorditer Moyses Deut. 29. Vos, inquit, vidistis vniuersa quae fecit Dominus coram vobis in terra Aegypti, Pharaoni & omnibus seruis eius vniuersis; quae illius temptationes magnas quas viderunt oculi tui, signa illa portentaque; ingentia, & non dedit vobis cor intelligens, & oculos videntes, & aures quae possint audire usque in praesentem diem. Glossa, cor intelligens, i. voluntatem operandi quae intelligit, & oculos teilect cordis videntes, audire, i. obedire. Quibus & non disformiter Esaias, Exccecauit cor populi huius, & aures eius saggraua, & oculos eius claudet, ne forte videret oculis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum, Esa. 6. Similem quoque sententiam docet Christus, sicut Mat. 13. Marc. 4. & Luc. 8. euidenter apparet. Vnde & Ioh. 2. Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eu, ut sermo Esaias Propheta impleteret, quem dixit Dominus, Quis credidit auditui nostro, & brachium Domini curruclatum est? Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias, Exccecauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ut non videant oculis, & intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos. Quod tractans Augustinus 1. part. super Iohan. homil. 53. ita scribit, Quod vero addidit, & conuertantur, & sanem eos; vtrum subaudiendum sit, non, i. non conuertantur, connexa desuper sententia, ubi dictum est, ut non videant oculis, & intelligant corde, quia & hic vtrique dictum est, ut non intelligant; & ipsa enim conuersio de illius gratia est, cui dicitur, Deus virtutum conuertere nos; An forte & hoc de superna medicinae misericordia facti intelligendum est, ut quoniam peruerit & superbia voluntatis erant, & suam iustitiam constituere volebant, ad hoc desererentur ut excocarentur; ad hoc excocarentur ut offenderent in lapidem offensionis, & impleteretur facies eorum ignominia, atque ita humiliati quererent nomen Domini, & non suam qua inflatur superbus, sed iustitiam Dei qua iustificatur impius? hoc enim multis eorum profuit in bonum, qui de suo scelere compuncti in Christum postea crediderunt, pro quibus & ipse orauerat dicens, Pater ignoscis illis, quia nesciunt quid faciunt. Qui & in quaestione eius Evangelij, sicut recitat glossa Thomae super Mat. 13. ubi allegatur eadem autoritas Esaias, sic ait; Oculos suos clauerunt, ne quando oculis videant; i. ipsi causa fuerunt, ut Deus eis oculis clauderet. Alius enim Euangelista dicit, Exccecauit oculos eorum, sed vtrum nunquam videant, an vero ne vel si aliquando videant caecitate sua sibi displicentes & se dolentes, & ex hoc humiliati atque commoti ad confitendum peccata sua, & pie querendum Deum. Sic enim Marcus hoc dicit, Ne quando conuertantur & dimittantur eis peccata: ubi intelliguntur peccatis suis meruisse ut non intelligerent; & tamen hoc ipsum misericorditer eis factum, ut peccata sua cognoscerent, & conuersi veniam mererentur. Quod autem Iohannes hunc locum dicit, Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias, Exccecauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ut non viderent oculis, & intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos, aduersari videtur huic sententiae, & omnino cogere, ut quod hic dictum est, ne quando oculis videant, non accipiatur, ne vel si aliquando videant caecitate sua, sed profus ut non videant, quandoquidem aperte dicit, Ita ut oculis non videant. Et quod ait, Propterea non poterant credere, satis ostendit non ideo factam excocationem, ut ea commoti & dolentes se non intelligere conuerterentur aliquando per poenitentiam. Non enim possent hoc facere nisi prius crederent, ut credendo conuerterentur, conuersione // sanerentur, sanitate intelligerent, sed ideo potius excocatos ut non crederent: Dicit enim apertissime, Propterea non poterant credere: Quod si ita est, quis non exurgat in defensionem Iudeorum, ut eos extra culpam fuisse proclamet, quod non crederent? Propterea enim non poterant credere, quia exccecauit oculos eorum. Sed quoniam potius Deus extra culpam debet intelligi cogimur fateri alijs quibusdam peccatis ita eos excocari meruisse, qua tum excocatione non poterant credere: Verba enim Iohannis ista sunt, Non poterant credere, quia iterum dixit Esaias, Exccecauit oculos eorum. Frustra itaque conamur intelligere ideo fuisse cocatos, ut conuerterentur cum conuertere non poterant; quia non credebant; & ideo credere non poterant, quia excocati erant. An forte non absurde dicimus quosdam Iudeorum fuisse sanabiles, sed tanto cum timore superbiae periclitatos, ut eis expediret primo non credere, & ad hoc

Exodus.

Glossa.

Augustinus.

Deuter.

Glossa.

Esaias.

Iohannis.

Augustinus.

Augustinus.

saluati.

8 fuisse cæcos, ut non intelligerent Dominum loquentem parabolas, quibus non intellectis non in eum crederent, non credentes autem cum cæteris desperatis crucifigerent eum, atque ita post eius resurrectionem converterentur, quando iam de reatu mortis Domini humiliati amplius diligere, à quo sibi tantum scelus dimissum esse gauderent, quoniam tanta eorum superbia tali humilitatione esset deicienda? Quod incongruè dictum esse quilibet arbitretur, si non ita contigisse in actibus Apostolorum manifestè legerit. Non ergo abhorret quod ait Iohannes, Propterea non poterant credere, quia excæcavit oculos eorum ut non viderent, ab ea sententia, qua intelligimus ideo excæcatos ut *converterentur*, hoc est, ideo eis per obscuritates parabolatum occultatas sententias Domini, ut post eius resurrectionem salubriore poenitentia respicerent; quia per obscuritatem sermonis excæcati, dicta Domini non intellexerunt, & ea non intelligendo, non in eum crediderunt, non in eum credendo crucifixerunt, atque ita post resurrectionem miraculis quæ in eius nomine fiebant exterriti, maioris criminis reatu compuncti sunt, & prostrati ad poenitentiam; deinde accepta indulgentia ad poenitentiam flagrantissima dilectione conuerit: quibuldam autem non profuit illa cæcitas ad conuersionem. Qui & de bono perseverantia 41. dicit, In perditionis massa relictis sunt Tyrii & Sidonij, qui credere potuerunt, si mira Christi signa vidissent; sed quoniam ut crederent non eis erat datum, etiam vnde crederent est negatum: Ex quo apparet habere quosdam in ipso ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ quo moueantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant, & tamen si Dei altiore iudicio à perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibentur vel dicta diuina vel facta, per quæ possent credere si audirent utique talia, vel viderent. In eadem perditionis massa relictis sunt etiam Iudæi, qui non potuerunt credere factis in conspectu suo tam magnis clarisque virtutibus: Cur enim non poterant credere? Non tacuit Euangelium dicens; Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non crediderunt in eum, ut sermo Esaiæ Prophete impleretur, quem dixit; Domine, quis credidit auditui nostro? Et brachium Domini cuius reuelatum est? Et ideo non poterant credere, quia iterum dixit Esaias; Excæcavit oculos eorum, & indurauit cor illorum, ut non videant oculis, nec intelligent corde, & conuertantur & sanent illos. Non erant sic ergo excæcati oculi, nec sic induratum cor Tyriorum & Sidoniorum, quoniam credidissent, si qualia viderunt isti signa vidissent: sed nec illis profuit quod poterant credere, quia prædestinati non erant ab eo, cuius inscrutabilia sunt iudicia, & inuestigabiles viæ: nec istis obfuisse, quod non poterant credere, si ita prædestinati essent ut eos cæcos Deus illuminaret, & induratis cor lapideum veller aufere. Scio quod multi præmissa verba Domini, Moïsi & Esaiæ, atque similia multum aliter intelligunt & exponunt; nec obstat. Sacra namque Scriptura ex sua fecunditate multiplici multiplicem paritur intellectum: nullus tamen Catholicus, sicut puto, ita alias aut alienas expositiones admittere, quod expositionem Euangelicæ præcipui de ipso prædicatore veritatis instructi, imò ipsius sanctissimi Euangelij, & doctissimi Augustini repudiet. Propterea Dominus ipse dixit, Ego indurabo cor Pharaonis, & non dimittet populum; Exod. 4. Et infra 9. Indurauitque Dominus cor Pharaonis, & non audiuit eos, sicut locutus est Dominus. Quid autem significat quod dicitur, Dominum cor hominis indurare, nisi auctoritatem, superioritatem, & causalitatem indurationis cordis humani esse apud eum, non apud hominem, licet fiat propter peccatum hominis antecedens? Et quis est Dominum cor hominis indurare, nisi non emollire cum possit, non dare oleum pietatis, non misereri misero peccatori, seu nolle aut non velle hæc facere, sicut expositiones Doctorum quamplurimæ contestantur? Vnde Gregorius 11. Moral. 5. super illud Job. 6. Si incluserit hominem, nullus est qui aperiat. Obdurare Deus per iustitiam dicitur, quando cor reprobum per gratiam non mollitur. Cui & concorditer Augustinus de prædestinatione & gratia Dei, qui est quintus inter eius sermones 7. Quid est, inquit, indurare, nisi non emollire? Dicitur Petrus 1. sentent. dist. 41. 1. quod reprobatio Dei est nolle misereri, & obduratio Dei non misereri; ut non ab illo irrogetur aliquid quo sit homo deterior, sed tantum quo sit melior non crogerit: Quia igitur Deus non emollit cor hominis, ipsum non emollitur, & non è contra. Quare & Apostolus ad Roman. 9. tractans hunc locum Scripturæ, & ostendens prædestinationem seu electionem & reprobationem non esse ex operebus hominum, sed ex voluntate diuina, disputatione præmissa concludit; ergo cuius vult miseretur, & quem vult indurat; & consequenter valida disputatione compescit homines; ne de huiusmodi quæere vel disputare præsumant. Si *tamen* Deus ideo quempiam induraret quia ipse induraretur, id est, non emolliret hominem, quia ipse non emolliretur, esset causa querenda rationabiliter & reddenda: Cur etiam diceret Apostolus, quem vult indurat? Alias enim potius

conferentur;

Augustinus.

Exod. 4.

Gregorius.

Augustinus.

enim

A tius diceret, qui vult obdurari; vel qui non mollitur obdurat. Quapropter beatus Augustinus de prædestinatione & gratia Dei 17. Nonne, inquit, Nabuchodonosor post innumeratas impietates flagellatus poenituit, & regnum quod perdidit rursus accepit; Pharaonem ipsius flagellis eius durior effectus, & perijt. Hic mihi rationem reddat, quid diuinum consilium nimium ala sapientiæ corde diiudicat, cur medicamentum vnius Medici confectum abij ad infernum, abij valeret ad salutem, nisi quia Christi bonus odor, nisi est odor vitæ in vitam; alij odor mortis in mortem? Quantum ad naturam ambo homines eorum, quantum ad dignitatem ambo Reges; quantum ad causam ambo captiuum populum Dei possidentes: quantum ad poenam ambo flagellis clementer admoniti? Quid ergo fines eorum fecit esse diuersos, nisi quod vnus manum Dei sentiens in recordatione propria iniquitatis ingenuit, aliter libero contra Dei misericordiam veritatem pugnavit arbitrio? Hic quæcumque responderet, illi ut mutaretur affuisse diuinum, hinc ut induraretur detulisse prædictum; & hoc contendit iniustum; propter quod rerum ipsarum fines in Dei voluntate constitutis dixit Apostolus, Cui vult miseretur, & quem vult indurat, dicente etiam Domino, Sine me nihil potestis facere: Intellegat ita omnia vel adiuuante Domino perlici, vel desistente permitti, ut nouerit tamen nolente eo nihil proliis admittit. Et sequitur 18. Sed reditur ad paruulos, reditur ad geminos. Parum est, quod dixi, reditur ad nec dum natos; qui & in eodem concubitu seminant, & in eodem momento fuerant in lucem proferendi: eis discrepans diuersumque iudicium diuinæ voluntatis apparens, sensus hominum de voluntate Dei superbe nimium disputantes magnitudo quæstionis obnubat. Exalta iam viribus vocem tuam, O iniuste accusator iusti, & dic mihi quid boni illi meriti? Quid mali ille commisit? Et respondeo tibi; non ego, sed Paulus Apostolus; Nihil quidem ambo meruerunt, & habet potestatem singulis huius ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam: Distorsus es, quare? Quæ est iudicij huius tam confusa diuersitas? Rursus ad hanc præsumptionem ille te confutat, & dicat, O homo, tu quis es, qui respondes Deo? Maxime quia ad illam humanorum actuum comparationem rursus intentio conuersa respondet, iniustitiam non posse argui creditorem, qui duobus debitoribus tale voluerit habere iudicium, ut vni donet, ab alio exigat quod ab vtriusque debetur. Quod si ita est, qua rædem impudentia homo de Deo, lutum de figulo iudicabit non solum dicens, quid me fecisti sic? Sed etiam de alijs damnabili curiositate perstruans, & dicens, quare de eadem massa fecisti alium quidem sic, alium vero sic? Si humanum genus, quod creatum primitus constat ex nihilo, non eum debito mortis & peccati originæ sceretur, & tamen ex eis Creator omnipotens in æternum nonnullos damnare veller interitum, quis omnipotenti Creatori diceret, Quare fecisti sic? Qui enim cum non essent esse donauerat, quo sine essent habuit potestatem, nec diceret cæteri, Cur paribus omnium meritis diuinum discreparet arbitrium? Quia potestatem habet singulis huius ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam. Nunc autem cum damnatis poena iusta reddatur, saluatis autem gratia donetur iudebita, quis vsque adeo humanæ conditionis obliuis diuini sensus arcana discipulat, ut cum ipse poenam meritis fuerit consecutus, queratur cur alius gratiam, quæ ei non debebatur accepit? Pro his tamen sciendum quod obduratio dupliciter potest sumi: vno modo pro reprobatione, scilicet pro obdurate actione actiua, id est, pro voluntate diuina nolente sine non volente mollire, aut volente non mollire; & sic non habet causam superiorem & priorem ex parte hominum assignandam, sicut apparet ex vicesimo, & quadragesimo quinto primi, & sic puto loqui Apostolus ad Romanos, vbi fuerat allegatus, sicut processus eius iudicium euidenter: alio modo accipitur obduratio pro reprobatione passiua, id est, pro effectui reprobationis, effectu scilicet voluntatis diuinæ prædictæ, hoc est, pro defectu collationis, siue pro ipsa non collatione gratiæ mollientis: & sic dicitur, licet impropiè, habere causam ex parte hominis obdurati, culpam videlicet præcedentem, quæ tamen culpa non est ipsa non receptio gratiæ, sed alia prior ea, ut patet de Pharaone & alijs, quando actualiter obdurantur: prius namque est quis peccator, quam Deus sit vltor. Et sic loquenter plerumque Doctores, dicentes Deum ex misericordia liberare, sed secundum iudicium obdurare; iudicium autem videtur esse secundum opera iudicati. Vnde & Petrus 1. sent. dist. 42. Sicut, inquit, prædestinationis effectus est gratiæ appositio; ita reprobationis effectus obduratio. Qui & supra dist. 41. 1. dicit, aliquid esse meritum obdurate, misericordiam vero nullum; & subdit, Miseretur itaque secundum gratiam quæ gratis datur, obdurat autem secundum iudicium quod meritis redditur. Vnde datur intelligi, quod sicut reprobatio Dei est nolle misereri, ita obduratio Dei sit non misereri, ut non ab illo irrogetur aliquid, quo sit homo de-

Augustinus.

terior, sed tantum quo si melior, non erogetur. **V**icarius aduertendum quod quandoque legitur Dominum cor hominis indurare, quod debet intelligi modo prædicto, seu modis prædictis: quandoque verò ipsum hominem cor suum, carnem suam & huiusmodi indurare; quod dupliciter potest intelligi: vel quia hoc fit propter culpam eius priorem, sicut præmissa testatur; vel quia sponte non inuitè, nec coacte est durus: quandoque autem simpliciter legitur cor eius esse induratum, quod utroque modo potest exponi: Amplius autem de Roboam legitur, Non acquieuit Rex populo; quoniam aduersatus fuerat eum Dominus; vt suscitaret verbum suum quod doquutus fuerat in manu Ahiz Silonitæ ad Ieroboam 3. Reg. 12. & de Amasiah, Noluit audire Amasias, eo quod esset voluntas Dei: mini vt traderetur in manibus hostium propter Deos Edom. Quare & Augustinus de gratia & libero arbitrio 46. Quis non diuina iudicia contemnit, quibus agit Deus in cordibus etiam malorum hominum quicquid vult, reddens tamen eis secundum meritum eorum? Roboam filius Solomonis reputat consilium salubre seniorum quod ei dederant, ne cum populo durè ageret, & verbis seruum suorum potius acquieuit, respondendo minaciter quibus leniter debuit. Vnde hoc, nisi propria voluntate: Sed hinc ab eo recesserunt decem tribus Israël, & alium Regem sibi constituerunt Ieroboam, vt irati Dei voluntas fieret, quod etiam futurum esse prædixerat: quid Scriptura dicit: Et non audiuit Rex plebem, quoniam erat conuersio à Domino, vt statueret verbum suum quod loquutus est in manu Ahiz Silonitæ de Ieroboam filio Naboth; Nempe sic factum est; & id per hominis voluntatem, vt tamen conuersio esset à Domino. Qui & infra 47. Quid est quod homo Dei dixit ad Amasiam Regem. Non veniet tecum exercitus Israël; Non enim est Dominus cum Israël, omnibus filiis Ephraim; quoniam si putaretis obtinere te in illis, in fugam conuerteret te Deus ante inimicos: deinde Scriptura subiungit, Et non audiuit Amasias, quoniam à Deo erat vt traderetur in malum; quoniam quaerierunt Deos Edom. Ecce Deus idololatriæ peccatum volens vindicare, hoc operabatur in eius corde, cui utique iuste irascebatur, vt ad monitionem salubrem non audiret, sed ea contempnisset in bellum, vbi cum suo exercitu caderet. Item quod aliud significat, Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est, qui potest capere, capiat: Matth. 19. & illud, Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoscerent: Luc. vii. & illud, Vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis Ioh. 10. Imò & hanc regulam Philosophicam prælibatam, Si affirmatio est causa affirmationis, & negatio est causa negationis, videtur ipsa veritas canonicare, cum dicit, qui est ex Deo, verba Dei audit; propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis: Ioh. 8. Quare & Chrysostomus, sicut allegatur in glossa Thomæ, super illud Ioh. 10. præmissum, sic ait, Quare non credant, ostendit subdicens, Sed vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. Super quod verbum Augustinus 1. part. super Ioan. homilia 48. Oues, inquit, sunt credendo, pastorem sequendo, per ostium intrando. Quomodo ergo istis dixit, Non estis ex ouibus meis? quia videbat eos ad sempiternum interitum prædestinatos, non ad vitam æternam sui sanguinis pretio comparatos. Qui & supra homilia 42. exponens illud Ioh. 8. præmissum, Quoniam, inquit, præsciuerat qui fuerant credituri, ipsos dixit ex Deo, quoniam regenerationis adoptione renascerentur ex Deo: ad hos pertinet; Qui est ex Deo verba Dei audit: Quod verò sequitur, Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis, eis dictum est, qui non solum peccato vitiosi erant, (Nam hoc malum commune erat omnibus) sed etiam præcogniti quod non fuerant credituri ea fide, qua sola possent à peccatorum obligatione liberari. Quapropter præsciebat illos quibus talia dicebat, in eo permanentes, quod ex diabolo erant, id est, in suis peccatis atque impietate morituros, in qua ei similes erant; nec venturos ad generationem, in qua essent filij Dei, hoc est ex Deo nati, à quo erant homines creati. Secundum hanc prædestinationem loquutus est Dominus: Istud tamen potest & aliter intelligi & exponi, de quolibet existente in gratia, vel sic existente ex Deo, quamdiu est talis, & de quolibet carente gratia, & sic non existente ex Deo, quamdiu est talis iuxta præmissa 38. & sequentibus primi libri. Vnde Saluator, Quare loquelam meam non cognouistis? quia non potestis audire sermonem meum, Ioh. 8. quamdiu scilicet mali estis. Quare & Chrysostomus sicut ibi recitat glossa Thomæ, sic ait; Primo igitur captanda est virtus quæ verbum diuinum exaudit, vt deinceps validi sitamus ad percipiendam totam loquutionem Iesu; quoniam quamdiu quis curatus non est in auditu proprio à Verbo, quod dicitur surdo, Aperiat; auditu percipere nequit. Veruntamen vnum verbum Dei est, quod & omnes, & singuli prædestinati audiunt, vel audient aliquando, & nullos reprobatus vnquam audierit illud verbum. Hoc autem verbum, sicut Augustinus, homilia 45. super Ioannem per longam disputationem ostendit, est; Qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit. Pater ergo secundum sententiam veritatis, Augustino testante, quod sicut esse ex ouibus Christi, &

A ex Deo secundum prædestinationem, scilicet esse prædestinatum, est causa credendi, & audiendi salubriter vocem Christi: ita & non sic esse, non sic faciendi: Non autem esse prædestinatum originaliter est ex Deo, quia non ex operibus reprobatis; teste 45. primi. Eandem quoque sententiam confirmantur auctoritates eiusdem de prædestinatione sanctorum 10. de bono perseuerantia 41. superius allegata; qui & de correptione & gratia quasi per totum ostendit, quod omnes homines debent charitati corripi & moueri; quod tamen correptio prædestinatis tantum prodest, non prædestinatis non prodest: vbi & 68. longa disputatione præmissa ita concludit; Pantantur ergo se homines corripere quando peccant, nec de ipsa correptione argumententur contra gratiam, nec de gratia contra correptionem, qui & peccatis iusta pena debetur; ad ipsam pertinet iusta correptio, quæ medicinaliter exhibetur, etiam si salus ægrotantis incerta est; vbi & 68. qui corripitur, ad prædestinatorum numerum pertinet, sicut correptio salubre medicamentum; si autem non pertinet, sit ei correptio penale tormentum: subito ergo incerto ex charitate adhibenda est, cuius exitus incertus. Iam quoque sententiam videtur Saluator docuisse capaces, quando murmurantibus Iudeis contra sermonem suum de pane vite, respondit, Nolite murmurare inuicem; Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit illum. Scriptum est in Prophetis, Et erunt omnes docibiles Dei: Omnis qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me, Ioh. 6. vbi videtur imitari, quod quia illi non fuerant tracti nec docti, quia non audierunt, nec didicerunt, ita non veniunt ad eum credendo. Quare & infra, Sicut, inquit, quidam ex vobis, qui non credunt, sciebat enim ab initio Iesus, qui essent credentes, & quis traditurus eum esset: & dicebat, Propterea dixi vobis, quod nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. Si mihi exponenti non credis, crede Augustino homilia 26. super Ioannem dicenti, Murmurantibus respondit Iesus, Nolite murmurare ad inuicem, tanquam dicens; Scio quare non creduriatis, & istum panem non intelligatis, nec queratis. Nolite murmurare ad inuicem, Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Nota quare & causam. Et sequitur magna gratie commendatio, Nemo venit nisi tractus: quem trahat, & quem non trahat, quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle iudicare, si non vis errare. Noli, inquam, velle iudicare per causam sumptam ex parte tracti, vel non tracti, antecedenter tractentem seu mouentem voluntatem diuinam, iuxta præmissa 20. & 35. & sequentibus primi libri. Si tamen quenquam non trahi à Deo, esset causa quare Deus illum non traheret, ratio nobiliter posset queri, quare Deus illum trahat, & rationabiliter, quia causaliter responderi, quia ipse non trahitur. Similiter quoque de similibus posset queri, & similiter responderi. Et infra, Scriptum est enim in Prophetis, & erunt omnes docibiles Dei: Quare hoc dixi, & Iudæi; Pater vos non docuit quomodo me potestis agnosceret. Et infra homilia 27. exponens illud, Sciebat enim ab initio Iesus, &c. sic ait, Postquam distinxit credentes à non credentibus, expressit causam quare non credant: Propterea dixi vobis, quod nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. Qui & de prædestinatione Sanctorum 9. & 10. istam expositionem confirmat, sicut superius recitatur; vbi & 10. loquens de doctrina Patris, sic querit & soluit; Cur ergo non omnes docet vt veniant ad Christum, nisi quia omnes quos docet, misericordia docet; quos autem non docet, in Deo non docet; quoniam cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Et infra, Quare, inquit, non omnes docet? si dixerimus, quia nolunt discere quos non docet; respondebitur nobis, & vbi est quod ei dicitur, Deus conuertens tuos iustificabis nos? aut si non facit volentes ex nolentibus Deus, vt quid orat Ecclesia secundum præceptum Domini pro peccatoribus suis? Ecce quod Augustinus reprobat positionem dicentem, Patrem ideo quempiam non docere, quia non vult discere: & nonne posset similiter, imò & euentius reprobare opinionem dicentem, Patrem ideo quempiam non docere, quia non docetur? Et sequitur, cum ergo Evangelium predicatur, quidam credunt, quidam non credunt: sed qui credunt prædicatori foris secus insonant, intus à Patre audiunt atque discunt; qui autem non credunt, foris audiunt, intus non audiunt neque discunt: hoc est, illis datur vt credant, illis non datur; quia Nemo, inquit, venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum; quod apertius postea dicitur. Nam post aliquantum cum de carne sua manducanda, & bibendo sanguine suo loqueretur, & dicerent quidam etiam discipulorum eius, Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Sciens Iesus apud semetipsum, quod murmurarent de hoc discipulis eius, dixit eis; Hoc vos scandalizat? & paulo post, Verba, inquit, quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt: Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt; Et mox Evangelista; Sciebat enim, inquit, ab initio Iesus qui essent credentes; & quis esset traditurus eum, & dicebat; Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi ei datum fuerit à Patre

Patre meo; ergo trahi ad Christum à Patre, & audire, & discere à Patre ut veniat ad Christum; nihil est aliud quam donum accipere à Patre; quo credit in Christum. Neque enim audientes Euangelium à non audientibus, sed credentes à non credentibus dicebat, qui dicebat; Nemo veniat ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. Fides igitur inchoata & perfecta donum Dei est, & hoc donum quibusdam dari, quibusdam non dari omnino non dubitatis; qui non vult manifestissimis factis literis repugnare. Cur autem non omnibus detur, fidelem mouere non debet, qui credit ex vno omnes esse in condemnationem sine dubitatione iustificatum, ita ut nulla Dei esset iusta reprehensio, etiam si nullus indeliciter: unde constat paginam esse gratiam; quod quamplurimi liberantur; & quid sibi deberetur, in eis qui non liberantur agnoscant, ut qui gloriatur, non in suis meritis, quae paria videresse damnans, sed in Domino gloriatur. Cur autem istum potius quam illum liberet? Inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viae eius. Melius enim & sic audimus & dicimus, O homo tu quis es, qui respondeas Deo? Quam dicere audeamus, quasi nouerimus, quod occultum esse voluit, qui tamen aliquid iniustum velle non potuit. Non ergo quia quisquam non trahitur, non docetur, non liberatur, non recipit istud donum, ideo se ipsum non trahit, non docet, non liberat & non donat, sed potius è contra. Vnde & Augustinus de bono perseverantiae, 64. dicit, Qui in peccatorum damnabilium delectatione remorantur, si praedestinati sunt, ideo nondum surrexerunt, quia nondum eos adiutorium miserantis crexit: quanquam coram infirmis nolit istam sententiam isto modo, sed alio praedicari. Hoc idem plane testari videtur beatus Ambrosius, libro 9. super Lucam, sic dicens; Quos Iesus respicit, plorant: negavit primo Petrus, & non fleuit, quia non respexerat Dominus: negavit secundo, non fleuit, quia adhuc non respexerat Dominus: negavit & tertio, respexit Iesus, & ille amarissime fleuit. Nec potest dici, quod corporalibus oculis Dominus eum visibiliter admonendo respexerat; & ideo quod scriptum est, Respexit eum Dominus, iotus actum est, in mente, in voluntate, sicut quadragesimo tertio primiplenius recitatur. Adhuc autem & Augustinus 4. contra Iulianum 16. sic ait Iulianum, Ab eo dicitur pulsantibus aperiri, qui omnes homines vult saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, ut videlicet intelligamus, docentibus nobis, ideo non omnes saluos fieri, & non in agnitionem veritatis venire, quia ipsi nolunt petere, cum Deus velit dare; nolunt querere, cum Deus velit ostendere; nolunt pulsare, cum Deus velit aperire. Iste ergo secundam sententiam Augustini fuit error Iuliani Pelagiani, quem & ibi redarguit consequenter. Et infra tractans illud Iohannis praemissum, Nemo potest venire ad me, nisi Pater &c. sic ait, Qui iam utuntur voluntatis arbitrio, nisi eo volente atque subueniente à quo praeparatur voluntas, velle non possunt. Et sequitur 17. ubi si dixeris mihi, Cur ergo non conuertit omnium nolentium voluntates? respondebo, Cur non omnes morituros ad optat lauzero regenerationis infantes, quorum adhuc nullas, & ideo nec contrarias inuenit voluntates? Si hoc profundius esse perspicis, quam ut abs te valeat inueniri, utramque utriusque nostrum profundum sit; Cur & in maioribus, & in minoribus Deus velit alteri, & nolit alteri subuenire. Ecce secundam sententiam Augustini, quod sicut Deum velle subuenire, est causa subuentionis, sic & ipsum nolle seu non velle subuenire, est causa non subuentionis: non quia cuiquam non subuenitur à Deo, ideo Deus non vult ei subuenire, aut ei non subuenit, sed è contra: alius enim esset planissimum, non profundum. Et infra eodem loquens de duobus similibus, quorum vnus secundum iudicium damnatur, alter secundum misericordiam liberatur; Cur, inquit, istum potius quam illum damnat aut liberet? Nos quid sumus qui respondeamus Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit, Quare me hic fecisti? An non habet potestatem figulus loti ex eadem massa originis vitiatæ atque damnatæ facere aliud vas in honorem secundum misericordiam, & aliud in contumeliam secundum iudicium? Idem 11. super Gen. ad litteram 14. opponendo & respondendo, sic ait, Possit, inquit, etiam ipsorum voluntatem in bonum conuertere, quoniam omnipotens est, possit planè. Cur ergo non fecit? quia noluit: cur noluerit penes ipsum est; debemus non plus sapere, quam oportet sapere. Qui & in pluribus libris suis locis quamplurimis eandem sententiam profertur. Hoc idem videtur s. militet de perseverantia sentendum, quod videlicet ideo quicumque non accipiat, siue non habeat perseverantiam, quia Deus illam non dat ei, licet forsalsis in poenam peccati sui prioris, & non è contra: Hoc enim sequitur ex praemissis, & potest ostendi similiter per praemissa. Haec quoque sententiam clarè testari videtur Propheta, Non veniat, inquit, mihi pes superbia, &c. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem; expulsi sunt, nec poterunt stare; Psalmos 35. Quod Augustinus exponens, Prior, inquit, ille qui in veritate non stetit, deinde parentes illi quos dimisit Deus de paradiso: vnde ille humilis qui dicit se non dignum solvere corrigiam calcamenti non est expulsus, sed stat & audit eum, & gaudet

Augustinus

Ambrosius

Augustinus

Propheta

B

C

D

E

A gaudet propter vocem ipsam, non propter suam, ne veniat ei pes superbiae & expellatur, nec possit stare. Hinc & quidam praedestinatus & perseverans discipulus atque Doctor, Ex nobis, inquit, prodierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, permansissent vique nobiscum; sed ut manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis, 1 Ioh. 2. volens ostendere quod sicur esse ex numero electorum secundum praedestinationem diuinam est causa permanendi & perseverandi finaliter, & non sic esse; est causa non sic manendi, i. sicut voluntio & electio Dei aeternaliter praeparans & temporaliter conferens gratiam & perseverantiam cuiquam est causa perseverandi finaliter: Ita & non volutio, & non electio, seu reprobatio Dei opposita est causa non perseverandi finaliter: alius etenim non electio seu reprobatio Dei non esset originaliter & causaliter ex vocante, sed ex operibus & meritis reprobari, quod fuerat reprobatum quadragesimo quinto primi. Vnde & Augustinus de bono perseverantiae, 17. disputando, sic ait, Cur quibusdam, qui cum bona fide coluerunt, perseverare vsque in finem non dedit? Cur putas, nisi quia non merentur qui dicit, Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis? Nam si fuissent ex nobis, mansissent vique nobiscum. Hominiibus autem videtur, omnes qui boni apparent, fideles, perseverantiam vique in finem accipere debuissent; Deus autem melius esse iudicavit, miscere quosdam non perseverantibus certo numero sanctorum suorum, ut quibus non expedit in lapsu vitae temptatione securitas, non possint esse in multis enim à perniciosa elatione reprimi, quod ait Apostolus, Quapropter qui videatur stare, videatur ne cadat. Et infra 19. Ex duobus autem pijs, cur huic donetur perseverantia vsque in finem, illi non doneatur? Inscrutabilia sunt iudicia Dei: illud tamen fidelibus debet esse certissimum, hunc esse ex praedestinatjs, illum non esse: nam si fuissent ex nobis, ait vnus praedicatorum, qui de peccatore biberat Domini hoc secretum, mansissent vique nobiscum. Quid est quæso, non erant ex nobis; nam etiam si fuissent, mansissent vique nobiscum? Nonne vique à Deo creati, vique ex Adam nati, vique de terra facti erant, & ab eo qui dixit, Omnem statum ego feci, vnus eiusdemque naturæ animas acceperat? Nonne postremò vtrique vocati fuerant, & vocantem secuti? vtrique ex impijs iustificati, & per lauzero regenerationis vtrique renouati? Sed si hoc audire ille qui sciebat, proculdubio quod dicebat, respondere posset & dicere, vera sunt hæc; secundum hæc omnia ex nobis erant, verum tamen secundum aliam quandam discretionem ex nobis non erant: nam si fuissent ex nobis, mansissent vique nobiscum. Quæ est tamen ista discretio? Patet lib. 1. De i, non avertamus aspectum; clamat scriptura diuina; adhibeamus auditum. Non erant ex nobis, quia non erant secundum propositum vocati; non erant in Christo electi ante mundi constitutionem, non erant in eorum sortem sequuti, non erant praedestinati secundum propositum eius qui vnica opera operatur. Et infra, 45. recitat quosdam obijciens hoc modo, Sed aiunt, vt scribitis, neminem posse correctionis stimulis excitari, si dicitur in conuentu Ecclesie audientibus multis; Ita se habet in praedestinatione definita sententia voluntatis Dei, vt alij ex vobis de infidelitate, accepta obediendi voluntate veneris ad fidem, vel accepta perseverantia maneat in fide: ceteri vero, qui in peccatorum delectatione remorantur, ideo nondum surrexerunt, quia nec dum vos adiutorium gratia miserantis crexit: Verum tamen si qui estis nondum vocati, quos gratia sua praedestinaverit eligendos, accipietis gratiam qua velitis & sius electi, & si qui obeditis, si praedestinati estis, reiiciendi, subtrahentur obediendi vires, vt obedire cessetis; vel secundum aliam litteram, si qui obeditis, si imprædestinati estis recipiendi, &c. sicut supra, quod oportet intelligi in poenam culpæ prioris. Qui capitulis sequentibus respondendo, nihil horum de praedestinatione interimit, sed asserit omnia esse vera: Vnde capit. 46. sic ait; Ista, cum dicuntur, ita nos ad confitentiam veram Dei gratiam, id est, quæ non secundum merita nostra datur, & ad confitentiam secundum eam praedestinationem sanctorum deterrere non debent, sicut non deterratur à confitentia Dei fallum putandum est quod dictum est? Et 47. Dicitur ergo verum maxime vbi alia quæstio, vt dicatur, impellit. Et 64. Docet præmissa de praedestinatione, & specialiter illud verbum, si qui obeditis, si imprædestinati recipiendi estis, vel si praedestinati estis reiiciendi, subtrahentur obediendi vires vt obedire cessetis, quamvis sit verum, neminem prædicare debere multitudinim infirmorum libi ista forma verborum loquendo in secunda persona & dirigendo eis sermonem; sed sub alia in terna persona loquendo, vt tamen alibi sententia detrahatur. Idem de correptione & gratia, 24. Qui inquit perseverantiam non sunt, sic à fide Christiana

Iohannes

Augustinus

Proclius

&

& conuersione lapsi sunt, & tales eos *vix* huius finis inueniat, proculdubio nec illo tempore quo bene pisque viuunt, in istorum numero computandi sunt: Non enim sunt à massa illa perditionis præscientia Dei, & prædestinatione discreti, & ideo necessarium propositum vocati sunt, ac per hoc nec electi. Vbi & 25. subiungit, Hic si à me queratur, cur eis Deus perseuerantiam non dederit, quibus eam, quæ Christiane uiuere, dilectionem dedit: Me ignorare respondeo; Non enim arroganter, sed agnosceus modulum meum, audio Apostolum dicentem, O homo quis tu es, qui respondeas Deo; &c. & o altitudo diuinarum sapientie & scientie Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius; & inuestigabiles viæ eius? Qui & in De consuetudine 16. capitulorum falso ci imputatorum, responsione 14. Cur, inquit, illum retineat ne recedat, illum non retineat, nec possibile est comprehendere, nec licitum uesigare. Hanc quoque sententiam vltimam quam plures aucteritates Augustini, & Gregorij 14. huius præmissæ lucidè conestantur, quæ omnes possunt intelligi secundum expositiones præmissas; quod videlicet ex parte non perseuerantis, non est causa sufficiens suæ non perseuerantiz assignanda, quia non culpa sua: Duorum namque charorum Deo, & piorum æqualium, & æqualiter tentatorum, Deus stantem preferuat per quintum huius; cadentem non preferuat à lapsu. Sed cur hunc magis quam illum? Quid hic nunc primo peccans, illi prius peccauit, ut in hoc primum suum peccatum illud mereretur? Duorum quoque charorum æqualium æqualiter tentatorum, & æque peccantium Deus vnum resuscitat & assumit, & facit perseuerare finaliter, alterumque relinquit; imò & sine iniuria cuiuscunque eum qui plus peccauit, potest suscitare & facere perseuerare finaliter, & eum, qui minus peccauit, relinqueret in correctum; quomodo ergo est culpa causa sufficiens non perseuerantiz? patet etiam ex trigesimo nono primi, quod meritum bonum vel malum non est proprie causa præmij, nec pœnæ actualis, licet propter merita hæc reddatur, sicut ibi fuit ostensum. Non ergo non accipere perseuerantiam est causa, vel causa sufficiens & præcedens non dationis eius à Deo: Si namque esset causa, esset sufficiens & præcedens; videretur igitur, quod sit è contra. Vltèrius autem pro intellectu pleniori Doctorum dicendum, Nullam esse causam, quare duorum piorum æqualium Deus vni dat perseuerantiam, & alteri minime; aduertendum, quod hoc habet duplicem iurisdictionem: vnum, quod nulla est causa sufficiens ex parte istorum hominum, quod verum est, sicut nulla causa prædestinationis & reprobationis ex parte hominum est ponenda, sicut præcedentia docuerunt: alterum: quod nulla est causa sufficiens ex parte Dei, quod & dupliciter potest intelligi, vno modo omnino generaliter, & sic est falsum: Voluntas enim diuina est causa sufficiens vtriusque, alio modo specialiter, quod videlicet in Deo non est causa nec ratio antecedens voluntatem suam, quæ ipsam potius & præponderanter determinet ad dandum huic perseuerantiam, & illi non dandum; & hunc intellectum arbitror esse verum, sicut vigesimum, & vigesimum primum lucidè manifestant.

CAP. XXXIII.

Obijci & respondet.

Hic autem obijciatur à quibusdam, Deus omnia rationabiliter operatur, & ex aliqua iusta causa; alias enim temerariè agere videretur: Diciturque Job 5. Nihil in terra sine causa fit: Est ergo aliqua ratio & aliqua iusta causa, quare Deus huic dat gratiam aut perseuerantiam; & illi non dat; & non ex parte Dei, quare ex parte istorum. Item: tunc nullus peccaret simpliciter, mittendo: Non enim ipse est in causa qui omittit, sed Deus. Item Deus neminem deserit, nisi prius deseratur ab eo: Qui enim querit auerfos, quomodo deserit iam conuerfos? aut qui attrahit inimicum, quomodo repellit amicum? Vnde Ioan. 6. Eum qui venit ad me, non eieciam foras: & Iudith. 13. Non deseruit sperantes in se: qui & Apostolo teste dixit, Non me deseram, nec derelinquam, ad Hebr. 13. qui & per Prophetam sic ait, Quia tu scietiam repulisti, repellam & ego te. Hæc & dicitur Augustinus 19. de Ciuit. Dei 1. 5. quod anima peccatrix non est deserta vitæ suæ, quæ est Deus, ut desereret, sed ut desereretur, deseruit, qui & de consuetudine 16. Capitulorum falso ei imputatorum responsione septima dicit, quod Deus priusquam deserat neminem deserat, & nullus deseratur sepe conuerfus. Et infra responsione 14. De iustitiam non deserit, aut quem deserat, & sic

Job.
Ioannes.
Iudith.
Apostolus.
Propheta.
Augustinus.
Impositum

A facit plerumque ne deserat, & etiam si discesserit, ut redeat: quod & plurimæ autoritates canonice, & aliæ conestantur. Item Sapiens admonet quemlibet sapienter sic dicens, Non dixeris per Deum abesse, scilicet sapientia Dei. Item Anselmus de casu Diaboli 1. dicit, quod solus Deus à se habet quicquid habet, & omnia alia non nisi ab illo habent; & sicut à se non nisi nihil habent, ita ab illo non nisi aliquid habent; ubi & consequenter ostendit, nihil & non esse, non esse à Deo, sed in fine cadere aij ex seipso; qui & infra 2. mouet questionem: An sicut bonus Angelus ideo accepit perseuerantiam, quia Deus eam dedit; nunquid ita malus Angelus ideo non accepit perseuerantiam, quia Deus eam non dedit? Et infra 3. respondendo dicit, quod in bono Angelo dare fuit causa accipiendi; in malo tamen Angelo non dare, non fuit causa non accipiendi perseuerantiam, sed è contra. Primum autem obiectorum istorum soluitur per præmissa hic proximo & vigesimo primo primi; Nec obiectum de omissione boni procedit; Similiter enim potes arguere de commissionem, nullum scilicet peccare vel mereri aliquid faciendo, cum Deus ibi præueniat operando. Quare & Augustinus in glossa, super illud Deuter. 29. Non dedit vobis cor intelligens, &c. proximo allegata, sic ait, Quomodo ait superius; vos vidistis tentationes, &c. si non dedit Dominus oculos videre? sed corpore viderunt. non corde: Vnde præmissis, Non dedit Dominus vobis scire; Ad hoc pertinent duo quæ sequuntur, oculos videre, & aures audire, id est, intelligere, & obedire; Quod verò dicit, Non dedit vobis Dominus, increpans & arguens, non diceret, nisi ad eorum culpam pertineret, ne quisquam se ex hoc excusabilem putet; Simul enim ostendit sine adiutorio eos intelligere & obedire non posse oculis & auribus cordis; & tamen si adiutorium Dei desit, non ideo esse excusabile hominis vitium, quoniam iudicia Dei, quamuis occulta, iusta sunt. Quod verò arguitur, Deum neminem deserere priusquam deseratur; quid verius? Non enim irrogat Deus pœnam, nisi prius offenderat per culpam; Nullum ergo deserit gratiam auferendo, nisi qui eam prius deseruit delinquendo: Sed hoc quid obstat? Non enim quia culpam non dat Deus gratiam & perseuerantiam, ideo deseritur à Deo, nec quia quisquam non accipit gratiam perseuerantiam à Deo, ideo deseritur est ab eo, sicut patet de Angelis, & primis parentibus, qui secundum sententiam aliorum per aliquam mortalem gratiam caruerunt, & postquam gratiam accepissent Apostate Angeli & primi parentes per aliam mortalem perseuerantiam caruerunt, sicut sequens casus ostendit; nec tamen in hac mortali vel in illa desererebantur à Deo, quia nullam culpam penitus habuerunt. Si autem non sic fuit de facto, potuit sic fuisse; & quæ quæ fuit tunc causa non accipiendi gratiam? Nonne non dare? & cur de non accipiendo perseuerantiam non similiter iudicandum? Quod autem dicit Sapiens, sapientiam Dei non abesse per Deum; per quem ergo abest à multis sanctis viris sapientia prophetalis sine suo demerito præcedenti; & adest multis malis hominibus multiplici suo demerito non obstante, sicut & malis Angelis, & primis parentibus ante peccatum; Et sanctis Angelis confirmatus abfuit sapientia multiformis, sicut ex decimo sexto huius patet; & per quem nisi per Deum non darentur? Verum est tamen sapientiam Dei necessariam ad salutem semel datam, alicui non abesse per Deum illam omnino voluntariè subtrahentem sine aliqua culpa precedente, quia neminem deserit, nisi prius deseratur ab eo; sicut superius est ostensum. Illud verò dictum Anselmi, quod non omnia non habent non esse à Deo, indiget scrutiny altiori: Oppositum enim videretur ex secunda parte, quinta, nona, & sequentibus 13. & capitulo 14. primi libri. Item Antichristum non esse est verum, iustum, & rationabile, & non prius naturaliter voluntate diuina, quia tunc esset necessarium, ut patet ex decimo octauo & vigesimo primo primi; quare posterus & causatum, & dependens ab illa, ut patet ibidem; & ex ostensione duodecima partis decimi tertij primi libri. Item Antichristum non esse, non est prius naturaliter voluntate diuina, quia tunc esset necessarium per præmissa, & quia tunc non *subiaceret* voluntati diuina; est ergo posterus & dependens ab illa. Item per corollarium vigesimi secundi primi, Deus vult Antichristum non esse; & per vigesimum primi, non quia Antichristus non est, ideo Deus vult eum non esse, cum ipsum non esse sit posterus voluntate diuina, & ei subiectum; eam & per idem vigesimum entia contingentia non sint causa voluntatis diuina; multo ergo indignius non entia contingentia; est ergo è contra: quia scilicet Deus vult Antichristum non esse, ideo non est. Item Deus scit Antichristum non esse, & non quia Antichristus non est, sicut ex decimo quarto primi patet, sed per decimum octauum primi, quia vult eam non esse. Hæc ergo scientia & volitio est causa non entitatis ipsius. Item Antichristus habet non esse & est non ens, vel ergo per se non est, sicut & Anselmus videri ibi asserere; & Augustinus de immortalitate anime 13. sicut secundum primi allegat; ergo

Sapientia. Anselmu.

Augustinus.

cor

subijcere

sem

Simpliciter "semper & necessarium, sicut patet ex secundo & vigesimo sexto primi. Quomodo etiam per se habet non esse, cum nec se habeat nec quicquam sui, quia nec materiam nec formam: Si enim Antichristus de se aut per se habet non esse, vel ergo non esse necessarium, ita quod impossibile sit ipsum esse, vel non esse possibile & contingens. Non primum constat, nec secundum, sicut ex decimo primo etiam per Anselmum apparet. Si per aliud, vel per aliud ens, vel non ens: si per aliud non ens, similiter inquirendum de illo, & cum non sit propter infinitum in talibus, deit status in aliquo. Et sicut supra, si per aliud ens, illud vel est Deus, vel dependens ab eo: ita tandem tota processio reducitur ad eum; Multa quoque sunt non entia, quorum esse vel non esse non dependet nisi tantum a Deo, illa scilicet quae sunt immediate, & solum ab eo. Item Antichristus non per se habet esse, neque non esse; quia tunc per praemissa, alterum semper de necessitate haberet; sed de se est indifferens, id est, nullam differentiam de se habet ad esse, vel ad non esse; si ergo nunc habet unum horum, nunc alterum, necesse est hoc esse per aliquid aliud ipsum determinans, nunc ad hoc, nunc ad illud. Item secundum istam positionem videtur, quod non esse entium, siue non entium sit esse eorum, imò & necesse esse eorum, & quod habent illud a se, non a Deo; quod etiam Deus non posset destruere illud esse, & quod esse, quod a Deo recipiunt, sit eis accidentale, & ipsis essentialiter manentibus adveniat & recedat, sicut vestis homini permanenti. Dicit enim Anselmus ibidem, quod omnia alia a Deo, a se non nisi nihil habent. Et infra, cum Deus quasi iratus destruendo aliquid auferat esse, non est ab illo non esse; sed illo tollente velut esse suum quod praestiterat, quod ab eo factum servabatur ut esset, redit in non esse, quod non ab illo, sed a se, antequam fieret habebat: sicut si ab aliquo reperas tunicam, quam illi nudo sponte ad tempus praestiteras, non habet a te nuditatem, sed te, quod tuum erat, tollente, redit in illud quod erat antequam a te indueretur. Sed nulli dubium hanc non esse mentem Anselmi, quia alia subtilia eius opera vidit: Deus enim de nihilo verè creat totum esse rei ponit ei praestans, imò forte non proprie praestans ei: prius enim videtur esse, cui praestatur quam ei praestatur, sed totam rem noviter faciens & producens. Nec debet movere quod secundum Doctores omnia aeternaliter fuerunt in Deo: Non enim fuerunt ibi realiter, & veraciter diversa ab eo, sicut ex prima suppositione potest ostendi, & per multiplices rationes, & autoritates quamplures: Sed quia hoc reputo tam Philosophis quam Theologis quasi notum, brevissime hoc confirmo. Dicit siquidem Augustinus de gaudijs iustorum, & poenis malorum, quod Mundus erat in Deo antequam in semetipso erat, non mundus, sed Deus. Wilhelmus quoque Parisiensis Episcopus damnavit articulum asserentem, quod multae veritates fuerunt ab aeterno, quae non sunt ipse Deus. Potest tamen Anselmus exponi, quod non esse non est a Deo efficiens, proprie, sed deficienter; nec sicut effectus, sed sicut defectus, sicut proximum huius dixit; quod & verba ibi praemissa, & alia testari videntur. Dicit enim cum Deus iratus destruendo aliquid auferat esse, non est ab illo non esse, sed illo tollente velut esse suum quod praestiterat, quod ab eo factum servabatur ut esset, redit in non esse. Et infra. Nempe sicut a summo bono non est nisi bonum, ita a summa essentia non est nisi essentia; Unde quoniam summum bonum est summa essentia, consequens est ut omne bonum sit essentia, & omnis essentia bonum: Nihil ergo & non esse, sicut non est essentia, ita non est bonum: Nihil namque & non esse non est ab illo, a quo non est nisi bonum & essentia. Quod autem tam Anselmus quam Augustinus videntur asserere res per se vel de se non esse, seu habere non esse, potest exponi praeponeudo negationem, scilicet, quod res non per se sunt, nec habent esse, seu nulla res per se, &c. sed per Deum. Et si quis objiciat, quod est Deus non esset, adhuc non entia, puta Chimæra & Antichristus non essent, ultima pars 13. & coroll. 14. primi cum suis ostensionibus respondebunt. Secundum quoque dictum Anselmi, scilicet non accipere perseverantiam fuisse causam non dandi, similiter indiget perscrutatione maiori: Hoc enim repugnare videtur dicto eius priori. Si enim nullum ens, quia nec Deus, est causa non esse, seu non entis, sed quodlibet non esse, seu non ens per se est tale; quomodo unum non esse siue non ens erit causa alterius? Quomodo ergo potest non accipere, esse causa non dandi? Si etiam non accipere sit causa non dandi, vel ergo causa positiva, vel privativa. Non positiva constat, nec privativa. Hoc enim esset quia privaret causam dandi, & cum non privet per se nisi accipere esset causa dandi, contra positionem Anselmi. Si etiam non accipere sit causa non dandi, in quo genere causa non materialis, nec formalis, constat, nec finalis; quia tunc non dare esset causa efficiens non acceptionis, & non dans finaliter non acceptionem intenderet, & causaret contra Anselmum ibidem. Nec potest dici, quod non accipere sit causa efficiens non dandi, quia non causa efficiens positiva, constat; Nec causa efficiens privativa: hoc enim esset, quia privaret causam efficiens, seu effecti-

Augustinus.
Wilhelmus.

|| ergo

A effectivam positivè; quapropter accipere esset causa efficiens positivè dandi contra positionem Anselmi. Venerabilis autem Pater Anselmus intendit, sicut puto, quod omnes Angeli acceperunt bonam voluntatem a Deo; in qua si ad certum terminum praestitutum a Deo starent, merito stationis illius fuissent beatificè confirmati, sicut & perseverantes fuerunt, sicut infra de casu diaboli: 6. patet; & in hac bona voluntate etiam Apostata Angelus stetit ad tempus, sed non persistit, non percoluit, non perseveravit finaliter sic volendo, & hanc voluntatem perseverantem non habuit, non quia Deus omnino voluntariè & mero motu sine demerito praecedente illam abstulit, seu non dedit; ac si nunc de sua omnipotentia absoluta auferret a Gabriele suam beatificam voluntatem purè voluntariè sine culpa aliqua praecedente; sed quia malus Angelus prius voluit culpabiliter aliud per illam culpabilem voluntatem, priorem iustam amisit. Intelligit ergo breviter, quod Deus non sine culpa mali Angeli praecedente abstulit ab eo iustam voluntatem, seu dare aut servare cessavit; sed hoc fecit propter peccatum eius praecedens, sicut illo tertio planè patet: ubi post longam disputationem, in fine sic ait, Dico, quia non ideo non voluit cum debuit, & quod debuit, quia voluntas defecit non dare deficientem, sed quia ipse volendo quod non debuit, bonam voluntatem expulit, mala semper veniente. Quapropter non ideo non habuit bonam voluntatem perseverantem, aut non accepit, quia Deus non dedit, sed ideo Deus non dedit, quia ille volendo quod non debuit, & eam deseruit, & deserendo non tenuit: Quod & 4. & 6. consequenter ostendit, quod & consonat multis dictis proximo huius scriptis. Quare & Augustinus de correptione & gratia, 48. Tunc, inquit, scilicet in statu innocentiae ante peccatum dederat Deus homini bonam voluntatem; in illa quippe eum fecerat qui fecerat eum rectum, dederat adiutorium, sine quo in ea non posset permanere si vellet, ut autem vellet in eius reliquit libero arbitrio. Posset ergo permanere si vellet, quia non deerat adiutorium, per quod posset perseverantem bonum tenere quod vellet; sed quia noluit permanere, profecto eius est culpa, cuius meritis fuisset, si permanere voluisset, sicut fecerunt Angeli sancti, qui, cadentibus alijs per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi, & huius mansionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, quae eis certissimum sit semper se in illa esse permanentes.

Anselmus.

Augustinus.

COROLLARIUM.

Corollarium, nedum videlicet entia ad suum esse verum, & non entia ad suum non esse Deo necessario indigere, Deum quoque non solum super entia, sed & super non entia tenere dignissime Principatum.

DE his autem reputo manifestum, nedum entia ad suum esse, verum & non entia ad suum non esse Deo necessario indigere, Deum quoque non solum super entia, sed etiam super non entia tenere dignissime principatum. Hoc autem corollarium ex his praemisissis, & corollario 14. primi libri consequitur evidenter. Quare & tres pueri Danielis, quasi ex uno ore inuitant noctes & dies, lucem & tenebras, ut Domino benedicant, laudent, & superexalcent eum in saecula, Daniel. 3. Beatus quoque Dionysius, 4. de divinis nominibus. Omnis, inquit, virtus, omnis operatio, omnis habitus, omnis sensus, omne verbum, omne factum, omnis tactus, omnis scientia, omnis visio, & simpliciter omne existens, & ex pulchro & bono, & in pulchro & bono est, & ad pulchrum & bonum conuertitur, & omnia quaecunque sunt, & fiunt, & ad ipsum omnia respiciunt, & ab ipso mouentur & continentur, & in ipsius gratia, & propter ipsum & in ipso exemplare principium omne, scilicet materiale, efficiens, formale, elementarium, & simpliciter omne principium, omnis continentia, omnis finis, aut, ut comprehendens dicam, omnia existentia ex pulchro & bono, & omnia non existentia super substantialiter & in pulchro & bono, & est omnium principium & finis super principale & super perfectum; quoniam ex ipso, & in ipso, & per ipsum, & ad ipsum omnia, sicut dicit sanctus sermo. Et infra, 5. Omnia quaecunque sunt & fiunt, per bonum & optimum sunt & fiunt; & ad hoc omnia videt, & ab ipso mouentur & continentur, & propter ipsum & per ipsum & in ipso omne principium exemplarium, consummativum, intellectuale speciale, formale, & simpliciter omne principium, omnis continentia, omne summum, aut, ut comprehendens dicam, omnia quae sunt ex bono & optimo, & omnia quae non sunt superessentialiter in bono & optimo; & est omnium principium, & finis super principale, & super finale, quia ex ipso, & per ipsum, & in ipso, & in ipsum sunt omnia, ut ait sacer sermo.

Daniel.
Dionysius.

illam hanc bonorum tantum boni amore plenissime non replem. cur non omnia officia aperit? cur non omnes
 nines sine occupandis? cur non omnem capacitatem extendis, ut tanti amoris dulcore tantilla
 totaliter occupandis, totaliter sariaris, & totaliter deebriaris? præsertim cum tu quantum liber
 parvula, minoris boni amore non valeas satiari, quod videtur mirabile; Sed adhuc mirabi-
 lior Deus meus; Dic ergo quæso suppliciter, ut sic fiat amabilissime Deus meus, & procul-
 dubio ita fiet. Quid enim efficacius ad amorem, quam præuenire amando? Tu autem
 amantissime, vitam, amatissime Domine, me miserum non amantem, sed inimicantem
 præuenisti amando, reconciliando, præclaræ charitatis iocalia magnifice largiendo, sicut ex
 multis præmissorum ostendis. Quid insuper amabilius multipliciter misero, quam multiplex
 misericordia, aut multiplicior misericordetia, sine fine, numero, pondere, vel mensura? Tu
 autem Domine, sicut ex primo primi ostendis, quia infinite & summe bonus, ideo consequen-
 ter & infinite & summe misericors, ita quod nihil misericordius possit esse, aut etiam cogitari.
 Tu misericordissime Domine, me ingratisimum seruum tuum, tædum debitum tibi serui-
 tium subrahentem, sed multipliciter rebellantem, nequaquam à protectione tua piissima
 seclusisti; sed à leonibus rugientibus, à dæmonibus freudentibus, ne me deuoratum ad in-
 feros detraxerent, misericorditer defendisti; sicut ex 22. primi; & 32. secundi & alijs piè
 doces; & quod non computo pro minori à tot peccatis maioribus & minoribus misericor-
 diter præseruasti, quot alias potui incurrisse, sicut ex quarto huius ostendis. Quinimo &
 quod videtur misericordiz incomparabiliter amplioris, me nedum nihil boni merentem, sed
 scelera sceleribus cumulando, te tante Domine tam multipliciter continue offendentem, tua
 gratuita gratia misericorditer præuenisti, omnes infirmitates meas sanasti, & sanum iam fa-
 ctum, ad omnia sana & sancta que feci, de virtute in virtute prouehens sublimasti, sanum
 & saluum ab omnibus inimicis, & infirmitatibus animæ, donec te superbe desererem, custodi-
 sti, sicut ex trigesimo quinto primi cum sequentibus, & ex quinto huius cum trigesimo eius, &
 proximo reuelasti. Quin etiam & si post gratiæ tantæ munus, post amicitiaz tantæ foedus, te
 contumaciter deserens, quantumcunque ingratus efficiar & indignus, quantumcunque te
 Domine irideam & contemnam, ab inimicis defendis, à peccatis præseruas, sicut superius
 docuisti, & quando misericordiz tuæ placet, me nedum immeritum, verum & ma-
 lis meritis deditum, gratia tua gratuita præuenis & reduces, nec de ignominiaz retroa-
 ctis improperas, neque ad amicitiaz tuæ gradum inferiorem, sed ad æqualem vel excellen-
 tioram restituis misericordissime Deus meus; sicque me diligenter custodis, foues, & nutris,
 protegis, & prouehis continue ad maiora, donec fortassis iterato superbiens, te relin-
 quam, sicut per præhabita cum quadagesimo tertio primi doces, piissime Deus meus.
 Sicque toties quoties à te recessero quantumcunque in regionem longinquam, etiam ad ex-
 tremum deserti, profundumque maris; Imò etiam ad portas inferi inferioris abiero, præsto
 est tua misericordia miserum reducitur. Alias enim esses misericordiz numerabilis & fini-
 tæ, cuius contrarium superius demonstraui. Et super bona hæc omnia memorata, bonum
 consummatum, & coronatum cunctorum, sine quo nec cætera proderunt, non
 propter exigentiam meritum, sed ex gratia tua gratuita, scilicet finalem perseueranti-
 am mihi donas, sicut per decimum quartum huius monstras; Et sic tandem vitam sempiternam,
 gloriam, & te ipsum. Misericordia enim miserationibusque coronas, & gratia
 tua vita æterna. Tu meritorum nostrorum tibi placentium operator, remunerator, & mer-
 ces; qui tamen si velles computare dicit: Ad nobiscum, nihil boni penitus mereremur, sicut
 à te didici trigesimo nono primi: Non est ergo volentis, nec currentis, sed tui, Domine,
 superabundantissime miserentis. Ut autem non solum bona maiora, sed & minora con-
 siderem, pauca bona nature & fortune, sicut vulgariter nuncupantur, bona interiora &
 exteriora; interiora, mentis & corporis: mentis ingeniositatem, virtutes morales &
 intellectuales; corporis sanitatem, fortitudinem, pulchritudinem, virtutesque ceteras
 corporales: exteriora; nobilitatem, diuitias, victorias, famam, gloriam, & honorem, &
 quæcunque sunt alia, infallibiliter video omnia bona ista esse gratuita dona tua; sicut per
 vigesimum septimum primi, & sequentia tua gratuita gratia me docebas. Sunt autem & alia bo-
 na multa & magna, quæ pauci considerant, vel aduertunt; priuationes videlicet cunctorum
 malorum, quæ quis non habet: quod scilicet non es amens nec fatuus, non es leprosus nec
 cæcus, non es infamis in populo, nec opprobrium hominum, nec plebis abiectio, & deri-
 sus, non es in factis tuis clericus vel laicus deficiente confusus, non es ignominiose deu-
 ctus, nec vili seruitum addictus, non es inedia maceratus, non es à latronibus spoliatus
 nec mactatus, non es à bestia deuoratus, non es in mari submersus, non à patibulo ex sus-
 pensus, nec aliqua turpiori & acerbiori morte consumptus: Et à quo quæso, Domine, hæc
 bona

A bona quamplurima, quia multitudine infinita; & maxima, quia & magnitudine infinita,
 vel quasi inuicem seruo tuo, nisi à te multiplicissime summe, & infinitissime bone Deus, sicut ex
 13. & 22. primi, ac 32. huius benignus ostendere voluisti? Vnde & quadam quæstiuicula animi
 mei pulsas; Nunquid viz. magis tibi, bone Domine, teneat ad amorem pro bonis positius cre-
 atis, quæ te donare accepi, an pro bonis priuatius prædictis, sc. exclusiuis malori, quæ etiã
 nisi te donare, non valebã accipere, nec habere, cū illa, sicut videtur, tã multitudine quã mag-
 nitudine sint finita, hæc autẽ tã multitudine quã magnitudine infinita, vel saltẽ plura atq; ma-
 iora? Sed quis me redarguet, si quæstiuicula istã bonã transiens, te, Domine, summũ bonũ
 quæram, inueniam, ac teneam, nec dimittam? Scio enim, & ista vice sufficit mihi scire, quod
 tam propter hæc bona tua quam illa, amori tuo teneat multum valde, sed propter te ipsum
 summum bonum incomparabiliter amplius supra modum. Alia quoque quæstione me mo-
 ues; nunquid videlicet præseruasti misericorditer à peccato, magis teneatur tuo amori, quam
 B lapsus & resuscitatus misericorditer à peccato? Sed istam quæstionem ad præsens mihi simi-
 liter relinquenti, da ut faciem tuam quæram, inueniam, & videam iugiter atque fruar. His
 ergo & huiusmodi quæstionibus nunc relictis, quis tam bonum Dominum, & tanta beneficia
 eius considerans, non totus dilectione succenditur, non totus deuotione suspenditur, non totus
 conuertitur in amorem? Sed video, Domine, quod facile est hæc dicere, & depingere in
 membrana, difficile forsitan facere & perficere in effectu. Tu ergo, optime, & ideo poten-
 tissime Domine, cui nihil difficile, da quæso ut facilius isto faciam corde meo, quam profes-
 sum ore meo: Aperi, *supplico*, munificenissimam manum tuam, & præsta, ut nihil mihi fa-
 cilius, nihil dulcius, nihil delectabilius, quam ista effectuosissime & affectuosissime adimple-
 re. Tu autem amantissime Domine, qui diligentes te diligis, & præuenis diligendo, atque in-
 comparabiliter magis nos amas, quam reamaris à nobis, quem tanti amoris charismate, tan-
 te amicitiaz foedere non erigis ad sperandum in te: ad considerandum de te? imò ad superpe-
 randum & fiducia liter præsumendum? Tu siquidem Domine tam infinite bonus & miseri-
 cors es, quod nihil melius aut misericordius possit esse, aut etiam cogitari, sicut superius miseri-
 corditer ostendisti; & quantum es bonus & misericors, tantum pius & clemens, diues & po-
 tens, magnificus, liberalis, & virtutibus omnibus gratiosus; sicut ex illa prima præuolissima
 & verissima suppositione tua verissime manifestas. Quid ergo negare poteris amico tuo egen-
 ti, auxilium tuum suppliciter mendicanti? Permite me, quæso, iam super speratione conce-
 ta paulisper præsumere, & cum tua bonitate magnifica disputare, ut sic alius adhuc sperem,
 ampliusque confidam. Non est, inquam, humanæ amicitiaz, amicum egentem, mendicantem,
 & erubescerentem repellere, & contendere faciem eius magis, præsertim si facultas affuerit co-
 piosa; quanto magis tam horribile vitium à tua amicitia longe abest? Ostendisti quoque mi-
 hi superius, me non posse quicquam boni cogitare vel petere, nisi te operante, & anteceden-
 ter operante hoc in me: qui ergo plantas in initium, da medium, dona finem: qui facis me pe-
 D tere, fac consequi, & tenere: qui das non petentibus multa bona, quomodo petentibus ni-
 hil dabis? Qui inimicos tuos, etiam dæmones impiè petentes exaudis, quomodo amicos tuos
 & filios piè petentes repellis? Nec potes qualemcunque inopiam allegare, sicut prædicta sup-
 positio clare docet. Objicis forsitan mihi, quod non mereor adiuuari, O liberalissime Do-
 mine, si nullum adiuueris, nisi adiuuari meruerit, non das adiutorium tuum gratis, sed
 vendis: quæ ergo laus tua? Vbi est liberalitas tua magna? Adhuc forsitan replicas, quod non
 solum non mereor, sed demereor abundanter. O misericors Domine, abundantior est miseri-
 cordia tua magna. Totum namque meum peccatum, etiam omnium hominum est finitum,
 posset enim augeri: tu autem misericordia infinita, quæ augeri non potest. Nonne etiam
 misericordius atque benefacere inimico egeni, & alias perituro, inimicanti con-
 tinue, quam amico bene merenti? Quid misericordius aut liberalius, quam nullo modo præ-
 uentus inimicum inimicantem continue ad amicitiam gratis conuertere, omnem inimicitiam
 E & iniuriam gratis remittere, & gratis ei conferre beneficia copiosa? Tua autem misericordia
 & liberalitas est tam magna, quod maior esse non posset, nec etiam cogitari. Et quid propor-
 tionalius & congruentius tantæ misericordiz, liberalitatiq; tantæ, quã tantã miserã gratuito
 sceleritate, & tantã egestatẽ gratis ditare; vel siquid misericordius & liberalius inuenitur, quis
 alius autor eius putabitur, quam tu misericordissime & liberalissime Deus meus? Qui ergo das
 gratis, quomodo minus negabis? Si autem adhuc mihi opponas quantũcunque meã miseriam
 facior, & ideo confidẽter accedo ad tuam misericordiam sine coparatione maiore. Vbi namq;
 monstratur tua misericordia, nisi in reuelata miseria? Et vbi tua magna misericordia, nisi in
 magna miseria reuelata? Nonne etiam, Domine, ostendisti mihi superius, vbi ad amorem tuum
 me paululũ excitasti, quod gratia tua gratuita gratis præuenis peccatores, ingratos gratis gra-
 tificas,

nificas, & gratias gratis conferas. Quis ergo peccator in te, Domine, non sperabit? Scio tamen, Domine, scio, & non sine dolore scio, aut refero, quod istis nequaquam obstatibus, sunt quidam, puta Pelagiani superbi, qui malent sperare in hominibus, scilicet in seip-
 sis. Dicunt enim, si Deus nos & opera nostra gratis prædestinat, & sicut voluerit admini-
 strat, ita quod nihil sine eo operante & præparante possimus; potest & nos similiter reproba-
 re, opera bona non dare, vel data auferre; in mala opera præcipitare, & præcipitatos ligare.
 Quis ergo potest esse securus; quis certe sperabit, & non ponens desperabit? Sed si prædesti-
 natio & reprobatio ex nostro penderet arbitrio, & nos se habessemus liberi Domini nostrorum
 actuum sine Deo, possemus esse securi, bene esset nobis, tunc tute possemus confidere & spe-
 rare. O vani filij hominum, mendaces filij hominum, in stateris fallaciter ponderantes!

Ratio simp-
 ta ex bonita-
 te Dei.
 nobis
 Ratio simp-
 ta ex sapien-
 tia Dei.
 Ratio simp-
 ta ex poten-
 tia Dei.
 Jeremias.

quare non vultis sperare in illo qui est summè bonus, summè misericors, summè propitius,
 & in charitativus omnibus gratiarum inestimabiliter copiosus, sed in vobis ipsis multipli-
 citer miseris & malignis, in bonisque omnibus defectivis? quare non vultis sperare in eius se-
 licitatis regimine, qui errare non potest, sed in vobis ipsis, qui sic quisque quisque perijt, sepius aber-
 ratis? quare non vultis sperare in eius potenti iuvamine, cuius potentia non est finis, quem
 vincere nihil potest, cui resistere nihil potest, sed in vobis ipsis fragilibus, & infirmis, & quasi
 nihilum & inane? Caucatis quæso, maledictionem propheticam, imò maledictionem do-
 minicam per Prop heram: Hæc enim dicit Dominus; Maledictus homo qui confidit in ho-
 mine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius, Jerem. 17. Aduertatis
 etiam, supplico, quid dicit sperans in Domino, nec fraudatus in materia ista, dicat, Ego, in-
 quit, nolo exaggerare verbis meis, sed in illis potius cogitandum relinquo vt videant quæ sit
 quæ sit quod sibi persuaserunt, prædicatione prædestinationis plus desperacionis audientibus
 quam exhortationis afferri, hoc est dicere, tunc de sua salute hominem desperare, quando
 spem suam non in seipso, sed in Deo didicerit ponere; cum Propheta clamet, Maledictus
 homo qui spem habet in homine. Augustinus de bono perseverantiæ quinquagesimo secundo.

Augustinus

Et infra 64. agens contra eos qui dicunt prædicationem de prædestinatione facere
 homines desperare; Absit, inquit, à vobis, ideo desperare de vobis, quoniam spem vestram
 in ipso habere iubemini, non in vobis: Maledictus enim omnis qui spem habet in homine,
 quia beati omnes qui confidunt in eo. Et 65. Cur metumus sanctorum prædestinationem
 & veram Dei gratiam, id est, quæ non secundum merita nostra datur, sicut etiam in sancta Scri-
 ptura, prædicare? An verò timendum est, ne tunc de se homo desperet, quando spes eius po-
 nenda demonstratur in Deo? Non autem desperaret, si eam in seipso superbissimus & infidelis-
 simus poneret. Et 69. Sicut cætera prædicanda sunt, vt qui ea prædicat obedienter audiatur:
 Ita prædestinatio prædicanda est, vt qui obedienter hoc audit, non in homine, ac per hoc nec
 in seipso, sed in Domino gloriatur, quia & hoc præceptum Dei est, & hoc præceptum obedi-
 enter audire, vt qui gloriatur, in Domino gloriatur, similiter vt cætera, Dei donum est: quod
 donum qui non habet non dubito dicere, alia quæcunque habet, inaniter habet. Hæc Pelagiani
 optamus vt habeant. Ideam de prædestinatione Sanctorum 13. Cum Apostolus dicat,
 Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio, miror homines infirmitati suæ se mal-
 Je committere, quàm firmitati promissionis Dei. Sed incerta est mihi, inquis, de meipso vo-
 luntas Dei. Quid ergo: tua ne tibi voluntas de teipso certa est? Non times? Qui viderit sta-
 re, videat ne cadat: cum igitur veraque incerta sit, cur non homo firmiter potius quàm in-
 firmiter fidem suam, spem & charitatem committit? Qui & 2. contra Iulianum 17. agens
 contra Pelagianos dicentes homines prouocari ad virtutem, cum prædicatur eis se posse vir-
 tute propria facere facta sua, sed eum prædicatur eis se nihil posse facere sine misericordia
 Dei, auxilio eius & gratia, desperacione deiçi atque frangi, sic ait: Quantum sancti de mis-
 ricordia Dei, quæ magna est, tantum vos de vestra, quæ nulla est, virtute præsumitis; & quan-
 tum ipsi aduersus ingenerata vicia bella gerunt adiuri per Dei gratiam, tantum vos bellum ge-
 nitis aduersus ipsam Dei gratiam: sed itane in corde vestro dicere audeatis, quod cum vos au-
 diunt, accenduntur homines ad virtutem, cum autem istos audiunt tantos ac tales viros. Cy-
 prianum, Hilarium, Gregorium, Ambrosium, cæterosque Domini sacerdotum, desperacione
 franguntur, ac renuntiant studijs perfectionis? Hæc sine monstra cogitationum ascendunt in
 cor vestrum, & non eliduntur fontem vestrum? Vos etiam Pelagiani qui videmini vobis
 subiles: quomodo non videmini, sperantes in vestra præsumptione, & cooper-
 ratio Dei tollatur, etiam eius præscienciam similiter posse tolli, aut si hæc non tollatur, nec
 illa? Speretis vos, vt vultis, sed vnam speretis, in Domino; mihi autem ad hæc de Deo
 bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Psalms 71. Benedixit enim vt qui con-
 fidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius, Jerem. 17. Quare & Augustinus super Psal-
 mum

Jeremias
 Augustinus

A munus præstatu primo, Tota, inquit, spes nostra in Deo sit, nihilque de bonis tanquam
 de nostra virtutibus præsumamus, ne nostrum facientes quod ab illo est, & quod accepimus a-
 mittamus. Quibus & tota Scriptura facta concordat, cum omnibus tractatoribus eius sacris,
 sicut & præliminum secundum primi, de timore, amore atque spe licet breuiter suadebat. Et
 quis potest confidens in tali tantoque Domino, sine cuius voluntate semper optima, sapi-
 entissima, iustissima, & misericordissima, nec vnquam errante, nihil aduersi potest accidere,
 non aduersi patientiam in aduersis omnibus confortare, sicut tricesimo secundo primi
 breuiter suadebat? Quis etiam diligens plebe Deum, & proximum, aduertens quod dili-
 gentibus Deum omnia cooperantur in bonum, & quod Deus omnia ordinar propter electos
 & propter seipsum, sicut ex 39. & 32. & alijs primi patet, aduersa quæcunque non æquanimi-
 ter tolerat, imò & gaudenter atque hilariter sustinebit, ac vehementer sicut aduersariam
 passivus, sicut de Apostolis legitur, & alijs sanctis multis? Quis in super peccator, vel alius,
 si quis non alium se præsumat confidens in Deo iustissimo & pijsimo, quod omnis aduersi-
 tas præparatur ab eo, vel ad punitionem peccati, vt si sufficit, statim post vitam præsentem
 aduoluet ad æternam, vel si micus sufficit, talem proportionaliter minus, vel forsan incom-
 parabilem quàm iunius in Purgatorio puniatur, præsertim si consideret, quod secundum præ-
 missa de primo nono primi, quæcunque aduersitas sine poena immissa ei à Deo sit minor quo-
 dammodo infinite, quam peccatum eius requirat, si cum eo remota misericordiâ ageretur, vel
 ad inopiam, & cumulum meriti dum sustinet patienter? Quis enim coronabitur gloria, nisi
 gloria meruerit? Et quis gloriose certabit, vbi defuerit certator? Afferit ergo Deus ho-
 mini aduersitatem certatore, vt habeat cum quo certare legitime, sicut victoriosi certami-
 nis merita coronetur, sicut ex tricesimo primo & tricesimo secundo primi apparet, præsertim
 si fecerit præmissa de primo nono primi aduertat, quod Palsiones huius temporis & me-
 rita præparantur quæcunque non sunt condigna, imò quasi nihilum & inane ad futuram mer-
 cedem & gloriam pro istis liberaliter compenlandam, vel tam ad punitionem peccati, quam
 etiam ad incrementum meriti sui non minus, sicut ex tricesimo nono, & quadagesimo tertio
 primi patet. Quis, inquam, sic confidens in Deo, non patientissimè, libentissimè, & gauden-
 tissimè, & vberia omnia sustinebit? Amplius autem quis ista debet ponderans, inimicos & ini-
 micas sperceres non solum non odiet, sed diliger? Non solum non maledicet, sed è con-
 trario benedicet? Non solum non respuit, sed amplectendo suscipiet, sicut Dei ministros &
 suos benedicens aduersores? Præstat enim Deus per ipsos, ipsique præstant materiam, quæ de-
 ficiunt in virtute virtutis ipsorum meriti & præmij consequendi. Quare & Senacherib
 vastator Israheliticæ populi, vocatur virga, & baculus, securis, & serra in manu Dei: & Nabu-
 chodonosor depopulator eius dicitur siccissimus, & seruus Dei, sicut ex tricesimo secundo primi
 apparet. Quapropter & Abulhai volenti occidisse Shimai maledicentem Dauidi, & mittentem
 manus suas contra eum, sanctus Dauid respondit, Dimitte eum; vt maledicat iuxta præcep-
 tum Domini: Dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauidi; & quis est qui audeat dicere,
 quare sic fecerit? Dimitte eum, vt maledicat iuxta præceptum Domini, si forte respiciat Do-
 minus aduersionem, & reddat tibi bonum pro maledictione hac hodierna, 2. Reg. 16. Beatus
 Gregorius homilia 35. super Euangelia, tractans illud Luca 21. In patientia vestra
 sustinete omnes animas vestras, refert quod quidam Stephanus Pater cuiusdam monasterij,
 vultus habens patientie virtute singularis, in quo virtus patientie ita vehementer exercebat,
 vocatus ab amicis crederet, qui sibi molestia aliquid irrogasset, reddat contumelijs gratias,
 & superbia in ipsa sua inopia ei damnum fuisset illatum, hoc maximum lucrum putabat. Et
 quis tam patientia pita dicitur humilitate carebit? Quis etiam discretè considerans, quod nihil
 bonius potest fieri potest sine Deo illud specialiter operante, nec adhuc cum Deo antecedente
 se habere, velur in manu artificis instrumentum; & hoc tam in consensu libero vt
 sub tali artifice operetur, quam in alijs suis modis & quicquibus vnueris, vt 20. 30.
 & 32. & 33. ostendunt, in omni aduersione in manu facilius inclinatur, sicut vicefimo tertio
 & tricesimo huius patet. Quare duorum vasorum æqualium aut inæqualium quantum voles
 in nobilitate materie suæ & formæ, si in vnum liquor preciosissimus infundatur, altero vacuo
 remanente, istud superbiat, & super aliud inaniter se extollat? Eadem & non irrationabili ra-
 tionem non vas ignobilius quantumcumque liquorem talem recipiens, simili modo possit?
 nobis autem vas ignobilius quantumcumque liquoris infundatur, possit forsan super-
 biter extollere ad tale officium præsumi? Sed nonne in vas
 vnum vas ignobilius quantumcumque liquoris infundatur, Cur etiam de nobilitate tua, tu vas nobile inaniter gloriaris?
 Vnde & illa nobilitas? Non à te constat: Nonne potuit Plastes tuus ad vsum vilissimum
 repleat? Quam quocumque tubarum equaliura vel inæqualium modo dicto, si nobilis tu-

immittit
 tur quæ

Regum
 Gregorius

B
 C
 D

bicem unâ canat solenniter, altera muta manente, cur ista superbiat & super aliam se extollat, pensatis causis præmissis: Duorum insuper calamorum, seu duorum pennarum æqualium vel inæqualium quantumlibet modis prædictis, si scriptor subtilis uno vel una scribat subtiliter, altero seu altera quiescente, quæ superbiendi materia, & inaniter gloriandi, omnibus ut præmittitur debite ponderatis. Veraciter sic videtur mihi adhuc misero peccatori, Si Deus dignetur infundere aliquem habitum seu actum mihi ignobili vali. sicut præ quibusdam alijs mihi æqualibus aut interioribus, si qui sunt tales, vel superioribus (frequenter enim contingit quod valis inferioribus, & simplicioribus plus infunditur de liquore) Similiter etiam sentio, si cor meum erueret aliquod verbum bonum, imò non cor meum, sed si spiritus Patris nostri per me organum suum loquatur aliquod verbum bonum; aut si summus scriba digito dextræ suæ per me calamum suum aliquod verum scribat. Quis etiam non humillimè & abiectissimè sentiat de se ipso, si prudenter advertat, quàm pauper & miserabilis fuerit ex se ipso, & quod præcipua bona, quæ habet, non ex præcedentibus suis meritis, habet, sed ex gratuito dono Dei, quod etiam nec bona sua iam habita, imò nec minimū bonum suum sufficit conservare, sed Deus continè ea servat, quod etiam nullum malum animæ vel corporis intrinsecum vel extrinsecum potest per se vitare, sed per Dei auxilium speciale: Quam ergo miserabilis, fatidus & abiectus fuisset omnibus miserijs & sctoribus mentis & corporis, interiorius & exteriorius totus plenus, nisi Deus eum misericorditer præservasset, sicut præmissa testantur, quæ alliciunt ad amorem? Quare & quidam multum *humilis* multum scribit, Felix est cui ostendit Deus misericordiam suam, ipse est qui superbiere non potest, cui Deus ostendit misericordiam suam; Ostendendo enim illi misericordiam suam, persuadet illi, quia quicquid boni habet ipse homo, non habet nisi ab illo, qui omne bonū nostrū est; & cum videt quicquid boni habet non se habere à se, sed à Deo suo; videt quia totum, quod in illo laudatur, de misericordia Dei est, non de meritis ipsius, & videndo ista non superbit, non superbiendo non extollitur, non se extollendo non cadit, non cadendo stat, stando in hæretis in hærendo manet, manendo perficitur, & lætatur in Domino Deo suo: erunt illi deliciae ipsæ, qui fecit eum, & delicias ipsas nemo corrumpit, nemo interpolat, nemo aufert. Quis etiam ista humilitate infirma radicitus, verè perpendens se nihil boni à se habere, aut per se posse *perquirere*, vel acquisitum servare, nec viliū malum vitare, nequaquam devota & continua orationis instantia ad illum se semper convertit, qui supra mensuram est dives & potens, & liberalis & clemens, sicut testantur præmissa ad amorem & confidentiam induciva, instantissimè deprecando ut noxia cuncta submoueat, & omnia profutura concedat? Quis non vijs & modis omnibus eius promeretur voluntatem? Sed licet Pater in finitè magnificus, & super effluentissimè liberalis, nolit vendere, sed dare liberalissimè suis filijs data bona; non vult tamen eos torpere ignavia, accediūe marcere, verum per preces & alia merita probitatis pertingere strenuè ad coronam, sicut pater ex vigesimo tertio, & D trigesimo notio primi. Dominum autem dare coronam militibus suis dignificatis per preces, & alia merita probitatis est multum liberalius, quàm ipsos indignos sine meritis coronare; Nonne liberalius est dare multiplicia dona quàm simplia; quibusdam autem filijs suis dat quasi vnicum, simplex munus, parvulis scilicet baptizatis gloriam sempiternam: Quibusdam verò, quos voluit spectabiliorè dare honori & gloriosiori coronæ, alia munera prævia liberaliter destinavit; accinxit eos liberaliter, singulo militari; dedit eis liberaliter certamina fortia, gloriosas victorias, & quàm multiplicia operaprobitatis, quibus nec minus liberaliter adhuc dedit ut ipsomet insuper in bello patronum haberent, à quo omnia alia habuerunt, eiusque nomen, quod est omnipotens, continue acclamarent, saltem in corde & opportunis temporibus ore fiducialiter resonarent: Turris enim fortissima nomen Domini, ad ipsam innuocatus devotius invocando, & exaltabitur triumphado: Et quis ignorat omnes præces & merita vniuersa esse specialia dona Dei, sicut quàmplura loca primi & secundi lucidè manifestant? Quare & Dominus ipse dicit, *Ezechiel* fundam super domum David, & super habitatores Ierusalem spiritum gratiæ, & præcū Zach. 12. hæc autem omnia Deus dat suis, non propter sui utilitatem aliquam, sed ipsorum. Nonne ergo maior liberalitas hic quàm ibi, præsertim cum Dominus non det coronam viti suis militibus propter merita eorum priora, tanquam propter aliquam utilitatem sibi aliam, aut propter aliquam causam antecedenter mouentem voluntatem ipsius, sed merita propter coronam, & tam merita quam coronam secundum suam liberalissimam & gratuitam voluntatem, sicut patet ex 35. & 39. primi? Et quis tot & tanta, ac tam grata beneficia postiva & priuatiua gratæ considerans, non facile prouocatur, imò non quadam grata & spontanea violentia, gratis trahitur & vrgetur ad gratias omnimodas rependendas, & gratiarum gratissimas

humiliter
humilis
augustinus
super illud
Psalmi 54.
Ostendit nobis
Domine
misericordiam
tuam,
&c.

acquirere

Parabol. 18.

Zacharias.

A gratissimas actiones ad semper Deo gratias decantandum? Quicquid enim boni habemus aut possumus, quicquid mali non habemus, nec facimus, totū est gratuitum donum tuum, gratissima gratia, & Autor gratiæ Deus meus. Quinimo & quia tibi magno hæc parua videtur, insuper & te ipsum das nobis: Dedit enim te nobis nondum existentibus prouisorè, prædestinatorem, electorem, & tandem factorem: Das quoque te nobis iam per te existentibus continuissimū seruatorem, magnificentissimū promotorem, promptissimū adiutorem, & piissimū in omnibus protectorem. Quid ergo retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi gratis? Quas gratias referam tot & tantarum gratiarum gratuito largitori? Retributio namque gratæ aliquid proportionale requirit, sicut tam per rationem naturalem, quàm per morales Philosophos tu Domine gratis doces; quid ergo bonis tuis de bonis meis tibi retribuam, cum nihil boni habeam, habereque valeam, nisi de gratuito dono tuo? nec etiam sic das mihi alia dona tua, ut ita sint mea, quod definat esse tua; Ego namque totus magis sum tuus, quàm meus; imò sum tuus, non meus; & omnia mea magis sunt tua quàm mea, imò sunt tua non mea: Quid ergo tibi retribuam, Deus meus? imò Domine, pro bonis tuis, tibi retribuam bona tua, & idem bonum quodammodo pro seipso. Quare & quidem filius tuus gratis gratiæ tuæ munibus sublimatus gratias referens grære dicit, Benedictus es Dominus Deus Israel Patris nostri ab æterno in æternum: Tua est Domine magnificentia & potestas, & gloria; atque victoria; & tibi laus: Cuncta enim quæ in coelo sunt, & in terra, tua sunt. Tuum Domine regnum, & tu es super omnes Principes: Tux diuitiæ, & tua est gloria; tu dominaris omnium; in manu tua virtus & potentia; in manu tua magnitudo & imperium omnium. Nunc igitur Deus noster confitemur tibi, & laudamus nomen tuum in clypeum. Quis ego, & quis populus meus, ut possimus tibi hæc vniuersa promittere? tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Tu enim, Domine Deus meus, qui bonorum nostrorum non egēs, nequaquam sic retributionem requiris ut ditior inde fias, sed ut per eandem retributionem nos efficias ditiores, & te & tua amplius nobis dones. Sed adhuc, Domine, proportionalitatem præmissam beneficij & retributionis considerans, *multipliciter* distrahor & conturbor: Si enim retribuere tibi ad æqualitatem, vel ultra, sicut forsitan deberem si possem, voluero, quid æquale vel maius tibi retribuam pro me ipso, pro omnibus bonis meis posituiis & similiter priuatiuis; quid in super pro te ipso gratuito mihi dabo? Si verò retribuere tibi noluerō, vel non secundum proportionalitatem debitam, quomodo ingratus tibi non ero? quomodo ab ingratitude excusabor? Imò fortassis remittes mihi obligationem, qua me tibi retribuere astrinxit. Cur enim, summe liberalis, in tantum quod liberalior esse non posses, etiam obligationem huiusmodi nō remittes, nec donares; cum multa maiora, quia peccata contra te grauissima remisisti & donas; cum etiam obligationem fortissimā ex præcepto tuo proprio & expresse, ex proprio iuramento & voto solenni, siue virginitate mentis vel corporis, siue continentie à peccato mortali contractam lapsio resurgenti remisisti; & quomodo es omnipotens, si hoc non potes? & quomodo es tu deterioris, illiberioris, & illiberioris conditionis misero homine, qui sic potest remittere, scilicet obligationem etiam fortissimam, ut viderur, qua quisque ei fuerit obligatus? Quare & vnus de amatoribus sapientiæ tuæ, si sapiens, nescio, tu scis; loquens de obligatione filij ad patrem & retributione, sic ait; debentem, scilicet filium reddendum patri: Nihil autem faciens dignum eorum quæ sub fuerunt operatus est; quare semper debet, quibus autem debet, potestas dimittere, & Patris vitæ. Sed aliter, Domine, me ingratum, & insipientem trigessimō nono primi gratiū docuisti. Si namque me non retribuentem ab obligatione qua tibi astringor, absolueres, liberior me faceres, libertatem maiorem conferres, & nouum beneficium mihi dares; quomodo ergo nisi ingratus efficiar pro beneficio tanto nouo vna cum prioribus non subtrahetis, non tibi arctius sum astrictus, & amorosius obligatus? Nonne si quisquam accomodatis mihi pecuniam sub obligatoria cautione, & mihi non soluenti dimittat gratis pecuniam, & obligationem gratis retradat, multiplicioris obligationis vinculo me tibi alligat & astringit, non obligatione, quæ in foro contentioso violentam pariat actionem, sed quæ in foro gratitudinis amoroso animū gratum requirit, & retributionem concordem; præsertim si opportunitas hoc permittat, necessitasque requirat? cuius quæso animus nisi ingrati forsitan, intrinsecus non sic sentit? Quare & quidam alius amator moralis sapientiæ, *Audofus* *honestissimam* liberator æquissimus & gratissimus retributor saltem doctrinæ & verborum; vti nam Domine sic coram te operatione & factō, sic ait, Diuigentis querendus beneficij quàm pecuniæ creditor. Hinc enim reddendum est quantum accepi, & si reddidi solutus sum ac liber: at illi, & plus soluendum est, & nihilominus etiam gratia relata debemus; debeo enim cum reddidi, rursus incipere. Verum Domine, ut cum priore sapiente siue cum sapientiæ amatore, de promissione tua: pro te & lego gratitudinis, quam sanxisti, pauculum

multum

Aristoteles
8. Ethic. col.
1190.

Seneca. 2. de
beneficijs 32
beneficia

dis.

buone qualicumque misericorditer acceptare. Non enim habeo, habereve potero quicquam maius, nisi forsitan illud esset efficaciter velic, scire, & facere, & quod in me circa me, & de me in quibuscumque prosperis vel aduersis, laetis vel tristibus, & quibuslibet alijs semper solummodo fieret, quod tibi gratissimum fuerit, & tunc placitissimum voluntati. Quod etiam munus tribue, precor humiliter, mihi misero mendicanti, quod & per te, ac per me tibi retribuas tribuenti, & pro qualicumque retributione acceptes. Et si adhuc fortassis fuerit quicquam maius, quod tamen aspiciens quaquaversum non video, illud etiam humiliter supplico & deuore requiro, vt mihi obnixè mendicanti ostendas & tribuas, vt per te retribuam illud tibi; vt sic pro tuis beneficijs maximis gratissimè mihi collatis, maximam & gratissimam retributionem mihi possibilem gratissimè tibi retribuam, gratissimas gratiarum actiones rependam, & gratissimas gratias referam incessanter. Sed adhuc mens tremula, & velut apes argumentosa ritubat, & inquit, Quomodo possum illi reddere gratiam, cui pro gratiosis operibus, pro beneficijs suis gratis, quicquid possum est debitum, etiam ego ipse?

Rem. 11. Nonne si gratia, non ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia. Nunquid debitor reddendo debitum facit gratiam creditori? Nonne gratia & debitum videtur mutuo repugnare? Vnde videtur confici res miranda, nullum videlicet posse quomodolibet obviare ad gratiam faciendam nec ad gratiam rependam. An forte ab isto ingrato nimis inuolucro me euoluam, faciendo gratis & liberè, ad quod ex debito & necessitate astringor, sicut opera Professorum morum, Domine, aut aliter obligatorum spontaneè ad aliqua faciendam, non minus sunt coram oculis tuis grata, dum tamen non inuitè fiant, sed gratis ac spontanea voluntate?

Anselmus 2. Cyr. Deus como. 5. Nonne verum est, quod vnus de gratis filijs tuis, & Patribus nostris dicit; Est necessitas quæ beneficianti gratiam aufert aut inuit, & est necessitas, quæ maior beneficio gratia debetur? Cùm enim aliquis ea necessitate, cui subiacet, inuitus benefacit, aut nulla, aut minor ei gratia debetur: cùm verò ipse sponte se necessitati beneficiendi subdit, nec inuitus eam sustinet, tunc vtique maiorem beneficij gratiam mereatur. Non enim hæc est dicenda necessitas, sed gratia, quia nullo cogente illam suscipit aut seruat, sed gratis. Tale est cùm quis sanctæ conuersationis sponte vouet propositum: quamuis enim seruare illud ex necessitate post votum debeat, ne Apostata damnationem incurrat, & licet cogi possit seruare, si nolit. Si tamen non inuitus seruatur quod vouet, non minus sed magis gratus est Deo, quam si non vouisset, nec sanctè viuere dicendus est necessitate, sed ea qua vouit, libertate. An forte distinctio quædam de gratia, quam me superius docuisti, ab ista ingrata argutia me defendet? Dicitur etenim gratia quod gratis penditur pro gratia gratis data. Quid ergo magis debitum? & quid magis gratum tibi, Domine Deus noster? & quid nobis magis congruum, quam vt in omnibus, vbique & semper toto corde, ore, & opere gratias gratis agamus Domino Deo nostro? Nonne vnus de tuis gratis discipulis, & nostris Doctoribus dicere, & scribere docuisti, Quid melius & animo geramus, & ore premamus, & calamo exprimamus, quam Deo gratias? hoc nec dici breuius, nec audiri læuius, nec intelligi gratius, nec agi fructuosius potest. Quem iterum sapere ac sapide dicere docuisti, quod sapientia est Dei cultus, qui in hoc maxime constitutus est, vt anima ei non sit ingrata: Vnde & in ipso verissimo & singulari sacrificio Domino Deo nostro agere gratias admonemur. Erit autem ingrata, si quod illi ex Deo est, sibi tribuit, sicut faciunt Pelagiani pestiferi & ingrati. Non sic autem, non sic nos filij Dei grati, sed agnoscetes humiliter, & non minus veraciter omnia & singula bona nostra positiua, & similiter priuatiua, habitus, actus, & opera, carentiaque malorum habituum, actuum, & operum non esse nobis ex nobis, sed à Patre nostro cœlesti, à Patre luminum defursum descendere, & esse dona gratuita Domini Dei nostri, semper & vbique, in omnibus & singularis, pro omnibus & singularis, toto corde, ore & opere gratias gratis agamus Domino Deo nostro. Sic enim te Autore nos instruit mater nostra virgo prudentissima, & pulcherrima sponsa tua, non habens maculam neq; rugam, Ecclesia sancta tua. Iterum ergo & iterum, imò continuè semper & vbique ineffabili voce cordis, & oris, & operis gratias agamus Domino Deo nostro.

T H O M A E

BRADWARDINI

LIBER III.

CAP. I.

Quod Deus potest necessitare quodammodo omnem voluntatem creatam ac liberum actum suum, & ad liberam cessationem & vacationem ab actu.

Elagiani autem, pestiferi & multiplices gratia Dei ingrati, nituntur auferre à Deo debitas gratias, & gratiarum debitas actiones. Negant enim prædestinationem, prouidentiamque diuinam in bono & in malo, Coefficientiam quoque Dei & specialiter eius præficientiam cum libero arbitrio in libero actu suo, & in meritis vniuersis huic motiuo potissime innitentes; quia tunc ibi esset necessitas, non libertas neque meritum. Alij vero hæretici conantur auferre à Deo similiter actiones debitas gratiarum, dicentes ipsum agere quicquid agit ex necessitate, & nihil gratis, nec libera voluntate. Quare & quidam hæretici moluntur destruere vniuersaliter liberum arbitrium tam in Deo quàm in creatura, & omnem gratiam, ac gratuitam & liberam actionem, dicentes quod omnia quæ eueniunt, de necessitate eueniunt. De his ergo & istis similibus ammodo inquirendum. Pro quibus diligenter inuestigandum videtur, Nunquid necessitas & libertas, meritumque repugnant. In primis igitur ostendendum, Deum posse necessitare quodammodo omnem voluntatem creatam ad liberum, imò ad liberrimum actum suum, similemque cessationem & vacationem ab actu. Deus enim potest velle voluntatem creatam producere liberum actum suum, & hoc antecedenter, & prius naturaliter voluntate creata: quare & per 10. primi, illa de necessitate obediret, & hoc, quamdiu Deus sic voluerit ipsam velle. De cessatione quoque & de vacatione eadem ratio est omnino. Vnde Anselmus de Concordia 2. Sicur, inquit, necesse est esse quicquid Deus vult, ita esse necesse est quod vult homo in his quæ Deasita subdit humanæ voluntati, vt si vult fiant, si non vult, non fiant.

Quoniam enim quod Deus vult, non potest non esse, cum vult hominis voluntatem nulla cogi vel prohiberi necessitate ad volendum vel non volendum; & vult effectum sequi voluntatem, tunc necesse est voluntatem esse liberam; & esse quod vult. Item aliter posset homo facere Deum falsum, & periuurum: Ponatur enim quod Deus prædicat, & per semetipsum iurando affirmet, quod iste liberè faciat hoc vel illud, & ad hoc faciat quantum potest; tunc si iste non necessitetur per Deum ad hoc vel illud liberè faciendum, potest dimittere liberè hoc & illud. Item aliter posset homo frustrare prouidentiam & prædestinationem ac voluntatem diuinam, imò & facere miserè foelicissimè Deū nostrum. Nulli etenim dubiū, quin Deus posset facere, prouidere, prædestinare, ac præuelle liberos actus humanos, & quæ ex eis dependet; imò ab æterno sic fecit, sicut 27. primi, & sequentia cum 45. probant: quod & plane testatur Apostolus ad Eph. 2. Ipsius, inquit, sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis,

Deus vult fieri, sic & necesse est quilibet fieri eo modo quo Deus vult illud fieri, sicut praecedentia clare monstrant. Sicut ergo effectus naturales necessarios necesse est necessario fieri respectu causarum suarum naturalium secundarum propter efficaciam voluntatis diuinae; sic & effectus liberos necesse est liberè fieri respectu causarum suarum inferiorum liberè actiuarum propter vniuersalem efficaciam voluntatis diuinae. Omnes ergo effectus actus vel liberi omnium inferiorum agentium liberorum respectu voluntatis diuinae sunt necessarii, sicut necessarii liberi, & necessarii liberè producuntur. Amplius autem nulla voluntas creata est liberior voluntate Christi humana, & illam potuit necessitate voluntas eius diuina, imò & necessitate de facto ad omnes & singulos liberos actus suos, & ad omnes & singulas cessationes & vacationes liberas ab actu & actibus quibuscunque. Si namque voluntas eius humana non necessario consentiret voluntati eius diuinae naturaliter praecedenti, sicut tricesimo secundi docebat, potuit dissensisse ab ea, & voluisse aliquid aliud, imò & contrarium, ac peccasse, quod pro singulis partibus repugnat praescientiae de Christo 30. secundi; vnde & Ioh. 5. Non possum ego à meipso facere quicquam, sed sicut audio, iudico: quod Christus dicit secundum id quod est homo, vt Augustinus testatur, sicut ibi plenius allegatur. Hoc idem de Christo, scilicet quòd voluntas eius humana necessario sequebatur diuinam, docet Anselmus 1. Cur Deus homo, 10. & 21. 10. ostendit quòd Christus potuit mentiri si voluerit, sed non potuit velle mentiri, sicut 30. secundi plenius allegauit, & 2. Cur Deus homo 17. ostendit, quòd Deus habuit potestatem seruandi vitam suam vt nonquam moreretur, licet nonquerit illud velle: ergo eadem ratione non potuit quicquam velle quòd diuina eius voluntas non praedispouit ipsum velle, vel cuius oppositum dispouit circa ipsum. Vnde & infra eodem capite ita dicit, Si vis omnium quae fecit & quae passus est veram scire necessitatem, scito omnia ex necessitate fuisse, quia ipse voluit, voluntatem verò eius nulla praecessit necessitas: voluntatem, inquam, eius diuinam nulla praecessit necessitas, sed humanam, sicut ab eodem Anselmo ex 1. c. primi fuerat allegatum. Haec est ergo sententia Christi, Augustini, Anselmi, Damasceni, atque Lombardi, sicut praemissa in isto capitulo, & 30. secundi declarant, nec vidi quenquam Doctorum contraria sententem: videtur ergo ista sententia satis certa.

Iohannes, Anselmus.

COROLLARIUM.

Corollarium, quòd aliqualis necessitas & libertas, ac meritum casusque & fortuna inuicem non repugnant: de fato quoque praescientia, praedestinationis & gratiae cum libero arbitrio ac merito concordia generali.

Vnde redditur manifestum, quòd necessitas & libertas, necessitas quoque & quodlibet meritum, necessitas insuper & casus & fortuna inuicem non repugnant: vnde & concordia generaliter facti, praescientiae, praedestinationis & gratiae cum libero arbitrio ac merito cognoscitur euidenter. Nam primam partem istius ostendit clarissimè conclusio principalis, secunda verò ostenditur ex hac prima, potest quoque probari per eadem per quae principalis conclusio probatur. Item secundum Philosophum, 1. peri hermenias vlt. Esse quod est, quando est, necesse est; & aliquis actus liber & meritorius nunc est; ergo illum nunc esse necesse est. Item in Deo & in Angelis confirmatis est necessitas pro multis actibus voluntatis, maximaque libertas. Item Augustinus Enchir. 86. sic inquit, Prius oportebat hominem fieri, vt & bene velle posset & male; postea vero sic erit, vt male velle non posset, nec ideo libero carebit arbitrio; multo quippe liberius erit arbitrium quod omnino non poterit scire peccato. Neque enim culpanda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, qua bene esse sic volumus, vt esse miser non solum nolumus, sed nequaquam velle profus possumus. Idem 5. de ciu. Dei 10. postquam prius disputauit contra Stoicos dicentes voluntates nostras necessitati non subdi, eo quod tunc non essent liberae, respondet ad motiui illorum distinguens necessitate bifariam, ostendendo vnà esse necessitate inuita, quae auferit seu adimit libertatem; & aliam verò voluntariam, quae compatitur libertatem: vnde & cap. 9. sic ait, Quo quomodo se habeant tortuosissimae concertationes & disputationes Philosophorum, nos vt confitemur summum & verum Deum, ita voluntatem diuinam, summamque potestatem ac praescientiam eius confitemur, nec timemus ne ideo non voluntate faciamus, quòd voluntate facimus, quia illud nos facturos ille praesciuit, cuius praescientia falli non potest: quod Cicero timuit vt oppugnaret praescientiam; & Stoici, vt non omnia necessitate fieri dicerent, quamuis omnia fato fieri contenderent, quos redarguit consequenter. Et cap. 10. sic adiungit; Nec illa necessitas formidanda est, quam formidando Stoici laborarunt causas rerum ita distinguere, vt quasdam

omne

Augustinus.

quasdam subtraherent necessitati, quasdam subderent, atque in his quas esse sub necessitate noluerunt, posuerunt etiam nostras voluntates, ne videlicet non essent liberae si subderentur necessitati; & distinguendo subiungit, Si enim necessitas nostra illa dicenda est, quae non est in nostra potestate, sed etiam in nostris, efficit quod potest, sicut est necessitas mortis; manifestum est, voluntates nostras, quibus rectè vel perpetam viuunt, sub tali necessitate non esse; multa n. facimus, quae si nollemus, non vtiq; faceremus, quo primò pertinet ipsum velle; nam si volumus, est; si nolimus, non est: non n. vellemus, si nollemus, Et subdit pro membro secundo, Si autem illa definitur esse necessitas secundum quam dicimus necesse esse, vti sit aliquid, vel ita fiat, nescio cur ea timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis. Neque in. & vitam Dei & praescientiam Dei sub necessitate ponimus, scilicet primo modo, si dicamus necesse esse Deum semper viuere & cuncta praescire, sicut nec potestas eius minuitur, cum dicitur mori, fallique non posse. Vnde & Ioseph. 18. de Antiq. 2. agens de 4. sectis Philosophorum apud Iudaeos, quarum vna fuit Phariseorum, dicit quòd illi fuerunt primi, quia meliores ceteris estimantur, & hi, vt dicit, fato geri omnia credunt; sed neque liberum arbitrium hominis auferunt, facti autè necessitate importat, sicut 28. primi monstrauit: dicitur idem Ioseph. 7. de Iudaico bello 8. homines facti vitam non possunt, etià si praeciderint. Patet igitur quòd necessitas & libertas nequaquam repugnant; quare nec necessitas & meritum repugnabunt; quòd & aliter potest ostendi. Ponatur n. quòd Deus aliquè viatorè confirmaret ad liberè faciendam omnia bona quae faciet hic in via, ipse penitus ignorante, sicut boni Angeli confirmantur ad bona sua facienda scienter, tunc talis operaretur bona & bene, quia ita voluntarie & ita liberè quantum in eo est, faceret alius viator non confirmatus omnino: ergo & ita meritorie, quòd & per exemplum euidenter confirmatur. Ponatur enim quòd euntem deuorè ad Missam aliqua vis occulta ita necium prosequatur, vt cessare, tardare, vel declinare non possit, tunc talis necessario ita vadit, & non minus meretur quàm faceret si vis illa praedicta penitus tolleretur. Sed ne exemplum huiusmodi extra sacram Scripturam videar mendicare, ponatur quempiam tenentem virgam seu baculum, volentemque ac intentum temerè percutere proximum, sed proprijs tamen viribus non valentè, fiatque talis percussio per aliquam vim occultam, ipsum tamen valide dirigentem vt resistere omnino non possit, ipse tamen non sic, sed contrarium opinetur, tunc ipse peccat, ac si propria virtute percuteret, & ita de actibus liberis quibuscunque. Quòd autem in omnibus actibus liberis, nedum posset sic esse, sed & quòd sit ita de facto satis ostendit ipsemet Dominus Esa. 10. Vt iniquiens Assur virga furoris mei, & baculus ipse est in manu eorum indignatio mea; ad gentè fallacè mitrà cum, & contra populum furoris mei mandabo illi, vt auferat potentiam, & diripiat praedam, & populum illum in conculcationem quasi lutum platearum: ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita existimabit, sed ad conterendum erit cor eius, & ad interneccionem gentium non pauca tam. Dicit enim, Nunquid non Principes mei simul Reges sunt, &c. Et infra, Quomodo inuenit manus mea regna idoli, sic & simulachra eorum de Ierusalem & Samaria. Nunquid non sicut feci Samariae & idolis eius, sic faciam Ierusalem & simulachris eius? Et sequitur comminatio poenae cum expressione culpae: Et erit cum impleuerit Dominus euncta opera sua in monte Sion & in Ierusalem, visitabo super fructum cordis magnifici Regis Assur, & super gloriam altitudinis oculorum eius: Dixit enim, in fortitudine manus meae ego feci, & in sapientia mea intellexi, & abstuli terminos populorum, & Principes eorum deprædatus sum. Nunquid gloriabitur securis contra eum qui secatur in ea? aut exaltabitur terra contra eum à quo trahitur? Quomodo, si eleuetur virga contra leuantè se, & exaltetur baculus, qui vtiq; lignus est? Propter hoc mittet dominator Deus exercituum in pin-guibz eius renuitatè, & subus gloria, seu aliàs gloria eius, succensa ardebit, quasi ignis combustio. Super quòd glossa sic dicit, Sicut hie inanimata tantum instrumenta sunt, nihil per se facientia, sed per eum qui mouet ea; sic nec Senacherib per se, sed in Dei virtute operatus est: vnde & gloriatio eius stulta & vitione digna. Ex hoc ergo clare videtur, quòd licet aliquis faciat aliquid bonum vel malum necessario, ignoranter tamen & liberè, quantum in eo est, meretur vel peccat. Vnde Theophilus, sicut allegatur in glossa super illud Luc. 22. Filius hominis secundum quòd definitum est vadit, sic ait, Non quasi non valens uertere ipsum, sed sicut & desinens sibi mortè propter humanam salutem: sed quia Iudas ea quae sunt scripta praua intentione agebat, ne quis putet eum innoxiam tantum dispensationis ministrum, subdit, Veritatem vt homini illi per què traderet. Cui & còcordanter Iudorus, sicut allegatur in glossa super illud Luc. 24. Nonne haec oportuit pati Christum, &c. sed si oportuit Christum pati, tamè qui crucifixus est rei sunt poenae: non n. faciebat perficere quòd Deus disponebat, vnde & eorum executio fuit impia: Quibus & plane còcordat autoritas Aug. 83. q. 27. cum multis similibus 32. 1. plenius allegatis; quòd etià bonum vel malum actum ab aliquo liberè, quantum in eo est, licet non penitus liberè, debeatur sibi pro libero merito computari, ratio planè docet, quia sic est in omnibus alijs factis humanis bonis vel

I. I. p. h. u.

Esa. 10.

dominationes.

Theophilus.

vel malis, iustus vel iniustus: nam dicens verum, volens tamen & credens mentiri, reus est mendacii: & e contra. Vnde Augustinus Enchirid. 12. Nemo sane mentiens iudicandus est; qui dicit falsum, quod putat verum, quoniam quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur potius: e contrario quantum in ipso est: ipse est ille mentitur, qui dicit verum quod putat falsum: quantum enim ad animum eius attinet, quia non quod sentit, hoc dicit, non verum dicit, quamuis verum inueniatur esse quod dicit; nec villo modo liber est a mendacio, qui ore nesciens verum loquitur, sciens autem voluntate mentitur. Non consideratis itaque rebus ipsis, de quibus aliquid dicitur, sed sola intentione dicentis, melior est qui nesciens falsum dicit, quoniam id verum putat, quam qui mentiendi animum sciens gerit, nesciens verum esse quod dicit. Item volens quemquam occidere, & faciens quantum in eo est vt occidat, verè dicitur homicida. Vnde I. Iob. 3. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est: secundum quem modum loquitur Apostolus ad Heb. 6. dicens semel illuminatos deinde prolapso, rursus cruci- gentes subimet ipsi filium Dei: Sic loquitur beatus Cyprianus Carthagenensis Episcopus, Doctor & Martyr egregius, epist. 3. intitulata de lapsis. Sic & loquitur Augustinus epist. 14. ad Bonifacium, allegans & recitans verba Cypriani in serie ac exponens, Rectè, inquiens, dicuntur parentes, vel quicumque maiores, filios seu quoslibet paruulos baptizatos demoniorum sacrilegijs obligare conantes, spiritualiter homicida. Nam in illis quidem qui interfectionem non faciunt, sed quantum in ipsis est interfectores fuerunt, rectè illis dicitur quando ab hoc scelere prohibentur, Nolite occidere paruulos vestros. Dicit enim & Apostolus, Spiritum nolite extinguere, non quia ille extingui potest, sed quantum in ipsis est, extinctores eius merito dicuntur, qui sic agunt vt extinctum velint. Ito sensu rectè intelligi potest, quod scripsit beatissimus Cyprianus in epistola de lapsis, cum eos qui tempore persecutionis idolis immolauerant, arguens, Ac ne quid deeset, inquit, ad criminis cumulum, in sanctes quoque parentum manibus impositi vel attracti, amiserunt paruuli quod in primo statim natiuitatis exordio fuerant consecuti. Amiserunt, dixit, quantum attinuit ad illorum scelus, à quibus amittere coacti sunt: amiserunt in eorum mente ac voluntate, qui in illos tantum facinus commiserunt. Nam si in seipsis amississent, remansissent vtique; diuina sententia sine vlla defensione damnandi: quod si sanctus Cyprianus arbitraretur, non eorum defensionem contiuad subiiceret, dicens, Nonne illi cum iudicij dies venerit, dicent, Nos nihil fecimus, nec derelicto cibo & poculo Domini ad profana contagia sponte properauimus: Perdidit nos aliena perfidia, parentes sensibus partidas: illi nobis Ecclesiam matrem, illi patrem Deum negauerunt; vt dum paruuli & improvidi, & tanti facinoris ignari, per alios ad consortium criminis iungimur, aliena fraude ceperemur. Hanc defensionem non subnecteret, nisi iustissimam crederet, & in Dei iudicio paruulis profutura. Si enim dicitur, Nos nihil fecimus, Anima quæ peccauit, ipsa morietur, nec illi peribunt sub Dei iusto iudicio, quos parentes sui suo scelere quantum ad seipos attinet perdididerunt. Item volens & faciens, quantum in eo est, vt cognoscat alienam vxorem, cognoscens tamen propriam creditam alienam, reus ad ultimum condemnatur: vnde Mach. 5. Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo; sicut volens cognoscere propriam, & inscius cognoscens alienam, seu sororem propriam creditam propriam, à crimine excusatur, sicut canon testatur, ne dum de isto, sed de multis similibus, & Lumbardus, sicut primum primi plenius recitauit. Item per 10. primi, nullus potest facere simpliciter contra voluntatem diuinam, & per idem 10. cum 22. eiusdem primi, necesse est quemlibet semper conformiter agere voluntati diuinæ; ergo nullus meretur nec peccat, nisi liberè faciendū quantum in eo est conformiter aut difformiter voluntati diuinæ. Vnde Augustinus Enchirid. 80. Hæc sunt, inquit, magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius, & tam sapienter exquisita, vt cum Angelica & humana creatura peccasset, i. non quod ille, sed quod voluit ipsa fecisset, etiam per eandem creature voluntatem, qua factum est quod creator noluit, impletet ipse quod voluit, bene vtens & malis tanquam lumme bonis ad eorum damnationem, quos iuste prædestinauit ad poenam; & ad eorum salutem, quos benigne prædestinauit ad gratiam. Quantum enim ad ipsos actus, quod Deus noluit, fecerunt; quantum vero ad omnipotentiam Dei, nullo modo id effecere valuerunt. Idem 22. contra Faustum: Fit autem homo iniquus, cum propter seipsum diligit res propter aliud assumendas, & propter aliud appetit res propter seipsum diligendas: sic enim quantum in ipso est, perturbat in se ordinem naturalem, quem lex æterna conseruati iubet. Cui concordans Anselmus 1. Cur Deus homo, 15. ita dicit; Dei honori acquirit aliquid, quantum ad illum pertinet, addi vel minui: idem namque ipse sibi est honor incorruptibilis, nullo modo mutabilis. Verum quando vnaquæque creatura suum quasi sibi præceptum ordinem siue naturaliter siue rationaliter seruat, Deo obedire & eum honorare dicitur, & hoc maxime

Iohannes.
Apostolus.

|| facere

Anselmus.

A rationalis natura, cui datum est intelligere quæ debeat, quæ cum vult quod debet, Deum honorat, non quia illi aliquid confert, sed quia sponte se eius voluntati & dispositioni subdit, & in rerum vniuersitate ordinem suum, & eiusdem vniuersitatis pulchritudinem, quantum in ipsa est, conseruat. Cum vero non vult quod debet, Deum, quantum ad illam pertinet, inhonorat, quoniam non se sponte subdit illius dispositioni; & vniuersitatis ordinem & pulchritudinem, quantum in se est, perturbat; quod tamen absolute non potest, sicut ostendit eodem cap. consequenter, ad duo impossibilia deducendo. Primum est, quod si sic esset, fieret in ipsa vniuersitate, quam Deus debet ordinare, quædam ex violentia ordinis in pulchritudine deformitas. Secundum est, quod Deus in sua dispositione videretur deficere; quæ duo, inquit, sicut sunt inconuenientia, ita sunt impossibilia. Aliter autem breuius & fortran leuius potest adhuc hoc idem itidem sic ostendi. Nulli enim Philosopho, vel Theologo dubium, quin homo ideo meretur vel peccat, quia in statu merendi, & peccandi, scienter, voluntariè, gratis, & sponte consentit, vult, & facit bonum vel malum; sed hoc & sic potest, licet necessario faciat hoc vel illud, sicut præmissa testantur. Vnde & Wihelmus de Aluernia Parisiensis Episcopus in suo tripartito, cuius prima pars principalis est de fide & legibus, secunda de virtutibus, tertia de vitijs & peccatis, part. vi. cap. 10. recitato errore dicentium hominem non posse peccare, quia habet necessitatem vel impossibilitatem faciendi vel non faciendi quodcumque; quare, vt argunt, non habet liberum arbitrium, nec culpam, nec laudem, ipsique redarguit, respondens ad motuum eorum; Propter hoc, inquit, solebamus distinguere, quod quædam necessitas est violentia, & illata; & quicquid ex ea agitur, non agenti, sed violentiam inferenti imputandū est: imo non agens dicendū est illud cui violentia inferitur, sed magis ipsi quod inferit violentiam, vt rota molendini est. Et secunda est necessitas stabilitatis & immutabilitatis, qualè dicimus esse necessitatem Dei, quæ immutabiliter bonus est, & quicquid est hæc necessitate, necesse est ipsum bene agere semper, & contrarium impossibile, & ista necessitas non aufert libertatem sed perficit. Tertia necessitas est extranea siue forinseca, quam nonnulli vocant necessitatem per accidens; & eisdem distinctiones facimus de impossibilitatibus, & hoc modo dicuntur quædam de præterito necessaria vel impossibilia, sicut te comedisse & fecisse, quicquid fecisti. Est & quarta necessitas, quam vocat Aristoteles determinatam, vt Socratem sedere dum sedet, & fortè referri potest ad necessitatem quam diximus extraneam; quoniam sicut necesse est te fecisse quod fecisti, quia tempus non recipit mutationem reditus siue reuocationis: sic & Socratem sedere dum sedet; quare fluxus temporis vtrique est causa necessitatis & impossibilitatis. Necessitas violentie, cum violentia contra voluntatem fuerit, inculpabilem facit: contra voluntatem autem dicimus necessitatem, aut impossibilitatem, aut etiam violentiam, cum nec affectata est, nec procurata, nec tolerata, aut neglecta. Et infra eundem 11. Secundum, inquit, errorem illorum, qui dicunt omnia ex necessitate euenire, non est necesse vt propter hoc nemo peccare possit, aut bene agere: & hoc apparet per ea quæ diximus de necessitate & impossibilitate, videlicet, quæ & quando excusant à culpa & obligatione, & quantum. Ostendimus quod necessitas, quæ necesse est Deum semper bene agere, & impossibilitas, quæ impossibile est ipsum male agere, in nullo prohibent vel impediunt, quo minus bene & laudabiliter agat vtrumque: & hoc est, quoniam nec violenter impellunt ipsum ad bene agendum, nec violenter ipsum impediunt aut auerunt à malo agendo, nec villo modorum resistit illa impossibilitas aut contradicit voluntati eiusdem. Sic necessitas virtutis celestis aut fati, quam secundum eos impossibile est lauari vel impediri, & quæ etiam mouent animas humanas, vt ipsi opinantur, mouent, inquam, ad cogitationes & affectiones, quæ in eis sunt, & per illas ad operationes, & operum declinationes, quoniam non mouent eos violenter; imo voluntariè, non excusant animas humanas à peccatis & culpis: & hoc est, quoniam à quocumque principio sit opus voluntarium, dummodo voluntarium sit, id est, voluntum quocumque trium modorum quos diximus, id est, vel affectatum, vel toleratum, vel neglectum, semper impetandum est volenti & agenti per voluntatem: nec sequitur; Si non potest aliud agere, vel etiam velle propter hoc excusatus sit, quia nec vult aliud posse vel agere nec aliud velle. Propter hoc dicit Seneca, quia omne peccatum ad eos est voluntarium, quia si non est voluntarium, non est peccatum: Quare necessitas vel impossibilitas, quæ non aufert operi, quin sit voluntarium, hoc est, ex necessitate, quam impossibile est non esse liberam, nec culpam aufert nec mericum eidem operi. Reuera autem si totum quod mouet animas nostras extra nos esset; & non haberemus principium motuum operum nostrorum intra nos, vel in nobis, totum attribuendum videretur extrinseco motori, vel motoribus, si plures essent: Quare non erit nobis imputandum vel ad laudem vel ad vituperium, similiter nec ad meritum, nec ad culpam: Non enim

conuertit

enim erit secundum hoc alterutrum in potestate nostra. Cum enim à solo motore, qui extra nos est, sint voluntates nostræ, & voluntatum aduersiones vel repressionses, & motor huiusmodi in potestate nostra non sit villo modo, non erunt illæ in potestate nostra; nec erunt in nobis vt actiones nostræ & opera, sed vt passiones tantum à forissecundo agente, & erimus tantum receptores huiusmodi impressionum, & nullo modo actores; quare nec bene nec male agemus, sed virtus coelestis vel fatum ager omnia hæc quæ videntur esse actiones nostræ, & erimus tantum organa virtutis coelestis & fati. Manifestum est autem quod organo non est imputanda operatio, quæ per ipsum agitur, ad laudem vel vituperium, culpam vel meritum, sicut motus toræ molendini varie, nec quantum ad essentiam suam, nec quantum ad tarditatem vel velocitatem culpabiliter imputari potest ipsi toræ, sed aquæ soli impellenti & reuoluenti illam. Quare manifestum est, quia si virtus coelestis vel fatum, vel quicumque alius motor extrinsecus moueret animas humanas ad volendum vel nolendum, non auferi eis dominium & imperium, vel autoritatem suarum voluntatum & actionum, cum nec vim, nec violentiam; nec coactionem eis inferre ad hæc possunt: & hoc est propter libertatem atque imperiositatem voluntatis, propter quas nec coactionem sustinet, nec receptibilis est villo modorum ipsius. Ex his autem euidenter apparet, quod licet quis necessitatus fuerit ad faciendum quicquam boni vel mali, si tamen necessitationem illam igooret, & faciat hoc voluntariè & liberè, quantum in *eo* est, meretur. Sed quia ignorantia non est per se causa merendi, nec necessario consequens meritum, potest quis non ignoranter, sed verè scienter necessitatus ad aliquid faciendum, hoc faciendo mereri. Si namque ignorantia necessario præexigeretur ad meritum, ipsa esset causa essentialis illius, vt quarto & decimo tertio primi docetur. Omnis enim effectus ponitur, vel poni potest, positus omnibus & solis essentialibus causis suis: sed ignorantia non est aliqua essentialis causa meriti, vt inductio manifestat; ipsa quoque ignorantia pura priuatio est & nihil, quare nullam veram rem causat. Et per decimum octauum secundi huius, meritum est vera res existens: sublata igitur ignorantia supradicta, & stantibus omnibus C causis essentialibus meriti, erit meritum sicut prius; maxime quia habitus oppositus ignorantie, id est, scientia, non repugnat formaliter merito, nec alicui alij positio cum tali merito necessario concurrente: Quare & videtur quod essentialis & per se ratio merendi sit ista; meritum, vt sic loquar, scilicet habile ad merendum facere quid morale liberè, quantum in *eo* est, seu simpliciter liberè, scilicet voluntariè siue spontaneè. Posui meritum ad distinctionem Dei & sanctorum confirmatorum perfecte, sicut erunt post finale iudicium, qui possunt tale & sic facere non merendo, eo quod non sunt aut erunt habiles ad merendum. Hoc autem videtur multum consonum rationi. Nam si quis licet necessitatus scienter ad faciendum aliquid pro amico, faciat hoc pro eo non inuitus tanquam necessitate coactus, sed quantum in *eo* est, liberè & omnino spontaneè ac deuote gratissimoque amore, videtur quod ratio exigat, & gratitudo compellat, quod ille beneficiatus benefactori suo aliquam gratiam referat, D aut saltem aliquem gratum effectum rependat: Nam vis ipsa gratitudinis *inimita* non permittit, vt sit sibi, sicut ceteri hominum, sicut Ethnicus & Publicanus, qui nunquam eum gratis dilexit, nunquam sibi voluit bonum nec vnquam in minimo beneficium. Hoc autem totum demonstratur clarissime in Domino Iesu Christo, qui fuit necessitatus quodammodo ad opera sua meritoria vniuersa, sicut præsertim capitulum ostendebat, nec ignoranter, sed distincte scienter, sicut nullus ambigit Christianus: quod & ipsemet expresse contestans, Non possum, inquit, ego à me ipso facere quicquam, sed sicut audio, iudico Ioh. 5. quod dixit de se ipso secundum naturam suam humanam, sicut tricesimum secundi allegat. Vnde Anselmus 2. Cur Deus homo 5. necessitatem bipartiendo distinguens iuxta distinctionem Augustini præmissam, ostendit vnā esse, quæ prohibitionem aut coactionem importat, & reddidit *necessitatem* inuitū: & alteram, quæ nihil horū importat, sed tantum immutabilitatem spontaneæ voluntatis. Prima, vt dicit, tollit gratiā & meritum *facienti*: secunda verò non tollit, sed comparatur & adauger: vbi ad propositum primo querit, Quomodo imputabimus nostram salutem eius gratis, si nos saluat necessitate? Et statim respondet, Est necessitas, quæ benefactori gratiam auferit aut minuit: & est necessitas, qua maior beneficio gratia debetur. Cum enim aliquis ea necessitate cui subiacer, inuitus benefacit, aut nulla aut minor ei gratia debetur: cum verò ipse sponte se necessitati benefactori subdit, nec inuitus eam sustinet, tunc vtique maiorem beneficii gratiā meretur: Non enim hæc est dicenda necessitas, sed gratia, quia nullo cogente illā suscepit, aut seruat, sed gratis. Nam si quod hodie sponte promittis cras te daturum, eadem cras voluntate das, quamuis necesse sit te cras reddere promissum,

|| se

|| se

|| necessaria

Ioannes.

Anselmus.

|| necessari-

|| facti

A missum, si potes, aut mentiri, non tamen minus tibi debet illi pro impensio beneficio cui das, quam si non promississes, quoniam te debitorem ante tempus donationis illi facere non es necessitatus: tale est cum quis sanctæ conuersationis sponte vouet propositum. Quamuis namque seruari illud ex necessitate post votum debeat, ne Apostolæ damnationem incurrat, & licet cogi possit seruari si nolit, si tamen non inuitus seruat quod vouit, non minus sed magis gratus est Deo, quam si non vouisset, quoniam non solum communem vitam, sed etiam eius licentiam sibi propter Deum abnegauit; nec sanctè viuere dicendus est necessitate, sed eadem qua vouit libertate. Et eandem distinctionem decimo & decimo septimo recitat, vbi & ostendit diffuse, quod Christus ista secunda necessitate fecit & passus est quæcunque: vnde & dicit, quod Deus homo nequirit velle seruari vitam suam, vt nunquam moreretur, & quoniam hoc à seipso habuit, vt scilicet velle non posset, non necessitate, sed libera potestate, animam suam posuit; quod & consequenter per impossibile & ostensiuè demonstrat. Primo per impossibile isto modo; Christus potuit non mori; ergo fides virginis benedictæ & antiquorum sanctorum, qua credebant Christum passurum, in qua fide fuerunt à peccato mundati, potuit tunc semper prius fuisse falsa, quæ si falsa fuisset, neminem emundasset; potuit ergo tunc virgo benedicta, & sancti antiqui nunquam prius fuisse mundati, cum tamen tunc erat verum de præterito, ipsos fuisse mundatos. Secundo hoc ostensiuè demonstrat, è contrario arguendo hoc modo; Tempore Christi incarnati non passi verum fuit de præterito, & necessarium virginem benedictam & sanctos antiquos fuisse mundatos in fide non ficta, sed vera passionis Christi futuræ; ergo tunc fuit necessarium Christum pati: nam si antecedens est necessarium, & consequens erit similiter, vt supponit, quod ostendit Philosophus 1. Prior. Aliter enim ex vero sequeretur falsum quandoque. Si enim consequens non esset necessarium, aut esset falsum, aut fieri posset falsum; ergo secundum Anselmum, quam necesse fuit tempore Christi incarnati non passi virginem benedictam, & sanctos antiquos fuisse mundatos, tam necesse fuit Christum fore passurum secundo modo necessitatis, non primo: vnde & inter cetera ita dicit; Verè moriturus erat, quoniam si verè non fuisset moriturus, non fuisset vera fides futuræ mortis eius, per quam & illa virgo, de qua natus est, & multi alij mundati sunt à peccato. Nam si vera non fuisset, nihil prodesse potuisset: Quapropter si potuit non mori, potuit facere non esse verum quod verum erat. Deinde quærens, quare verum erat antequam moreretur, quod moriturus erat, & discipulo respondente, quoniam hoc ipse sponte voluit & immutabili voluntate; subiungit Anselmus. Si ergo, sicut dicis, idcirco non potuit non mori, quia verè moriturus erat, & ideo verè erat moriturus, quia hoc ipse sponte voluit & immutabiliter, sequitur illum non ob aliud non potuisse non mori, nisi quia immutabili voluntate voluit mori. Et paulo post sic ait; Cum dicimus quod homo ille, qui secundum vnitatem personæ, sicut supradictum est, idem ipse est, qui filius Dei Deus, non potuit non mori, aut velle non mori, postquam de virgine natus est; non significatur in illo vlla impotentia seruandi aut volendi seruari vitam suam immortalem, sed immutabilitas voluntatis eius, qua se sponte fecit ad hoc hominem, vt in eadem voluntate perseverans moreretur; & quia nulla res potuit illam voluntatem mutare: Plus enim esset impotentia, quam potentia, si posset velle mentiri, aut fallere, aut mutare voluntatem, quam prius immutabilem esse voluit. Et si quemadmodum supra dixi, cum aliquis sponte se proponit facturum bonum aliquod, & eadem voluntate postea perficit quod proposuit, quamuis cogi possit, si nolit, promissum soluere; non tamen dicendus est necessitate facere quod facit, sed ea, qua proposuit, libera voluntate. Non enim necessitate aut impotentia fieri, vel non fieri debet aliquid, vbi neque necessitas, neque impotentia quicquam operatur, sed voluntas. Si, inquam, ita est in homine, multo magis necessitas aut impotentia nequaquam nominandæ sunt in Deo, qui nihil nisi quod vult, facit, & cuius voluntatem nulla vis cogere aut prohibere valet. Denique virgo, quæ per se solum munda facta est, vt de illa posset assumi, nequaquam creditur illi moriturum, nisi quia vellet, quemadmodum per Prophetam (qui de illo dixit, Oblatus est quia ipse voluit) didicerat. Quapropter quoniam vera fuit fides eius necesse erat ita futurum esse, sicut credidit. Legens igitur ac relegendis diligenter hunc librum Anselmi Christiani Philosophi, audeo asserere per constanti mentis suæ fuisse, quod Christus patiebatur, & fecit quæcunque secunda necessitate prædicta, non prima; nec dubium, quin Christus vtroque modo plurimum meruit: Quare nec dubium secundum eundem, quin scita necessitas & meritum non repugnant. Idem videtur testari Lambertus, qui 2. sen. dist. 5. & 1. dicit sanctos Angelos confirmatos continuè proficere in merendo; qui

Augustinus

Anselmus

qui & 4. sentent. dist. 45. dicit, quod Angeli cognouit in Dei voluntate esse, volun- & ip- A
 si: adeo enim voluntati additi sunt supernæ, vt nihil præter voluntatem eius queant velle,
 nec est verisimile quod ipsi Angeli illam necessitatem ignorent, cum nos ignari homines
 hanc sciamus. Item tu scis te nunc mereri, ponatur; & tu scis secundum Philosophum 1. peri-
 hermenias ult. quod esse quod est, quando est, necesse est: tu ergo scis, quod tu necessario
 nunc mereris; quare & scis, quod scita necessitas & meritum non repugnant. Prima igitur
 demonstrationum istarum, quæ per ignorantiam ostendebat non repugnantiam necessitatis
 & meriti, est demonstratio cognitionis tantummodo. Non est enim propter quid, nec quia,
 quoniam nec à causa ad effectum, nec è contra. Apertius tamen & facilius facit cognoscere
 veritatem: secunda autem est propter quid, quia procedit à causa: tertia, scilicet in ultimo
 argumento, est demonstratio tantum quia, eo quod sumitur ab effectu. Has autem tres demon-
 strationes tangit breuiter Averroes, super 2. Phys. 38. sub alijs tamen verbis. Tertia pars co-
 rollarij patet ex prima, cum vicelimonono primi: quarta vero pars eius, fatum, præscienti- B
 am, prædestinationem, & gratiam cum libero arbitrio & merito fatagens concordare ex pri-
 ma & secunda, consequitur euidenter: Non enim est causa quare discordare videntur, nisi
 quia hæc necessitatem, illa libertatem importare creduntur; sed hæc non repugnant inuicem,
 sed stant simul concorditer, testibus partibus supradictis.

CAP. II.

*Quod Deus quodammodo necessitat quamlibet voluntatem creatam
 ad quemlibet liberum actum suum, & ad quamlibet liberam ces-
 sationem ac vacationem ab actu, & hoc necessitate naturali-
 ter præcedente.*

ic autem consequenter arbitror ostendendum, quod Deus quodam-
 modo necessitat quamlibet voluntatem creatam ad quemlibet liberum
 actum suum, ad quamlibet etiam liberam cessationem & vacationem
 ab actu, & hoc necessitate naturaliter præcedente. Est namque, sicut
 docet Anselmus 1. Cur Deus homo 17. & de Concordia 2. duplex nec-
 cessitas, scilicet præcedens & sequens, siue concomitans. Præcedens
 facit rem esse, & hæc est in omnibus agentibus irrationalibus, quoni-
 am cum actu appropinquauerit passiuo cum circumstantijs debitis,
 necessitè sequitur effectus, sicut docet Philosophus, 9. Met. 10. & eodem modo est de
 necessitate non essendi, de his quæ per irrationalia prohibentur ab esse: sequens verò siue
 concomitans est, quæ quodammodo fit à re ente, & ab esse quolibet quasi adoritur & descendit,
 illudque inseparabiliter sequitur & indiuiduè comitatur, similiter & non esse. Et hæc secun-
 dum Philosophum, 1. perihermenias ult. est vniuersaliter in entibus & non entibus quibus-
 cunque: vnde sic dicit, Esse, quod est, quando est, & non esse, quod non est, quando non
 est, necesse est: & idem vult Anselmus locis prædictis. Nec solum ista præcedens necessitas
 in agentibus irrationalibus & eorum actibus reperitur, verum etiam in agentibus rationa-
 bilibus ex arbitrij libertate & actibus liberis eorundem. Positis namque in actu rationali
 & libero potentia & voluntate quodlibet extrinsecum liberum faciendi, necessitè sequitur
 quod hoc fiat: nihil enim deficit requisitum. Dicitque Philosophus 9. Metaphys. vbi
 prius [scilicet 10.] Potens secundum rationem omne necesse quando desiderat, cuius ha-
 bet potentiam, & vt habet, hoc facere. Eandem quoque sententiam & alibi sæpe docet, sicut
 in præcedentibus recitatur. Ex quo videtur perspicuè colligi quædam regula generalis, quod
 videlicet vniuersaliter omnis effectus à quocunque agente rationali vel irrationali & libero
 producat hoc modo, quod postito suo agente cum omnibus suis dispositionibus sufficien-
 tibus naturaliter præijs quibus illum producit, necessitè & indefectibiliter sequitur ipsum
 produci, & producat ex necessitate naturaliter præcedente; quod & satis apparet ex signi-
 ficationibus terminorum. Vnde & potest elici talis definitio necessitatis naturaliter præce-
 dentes; quod ipsa est causa actus, quæ posita cum omnibus suis dispositionibus sufficientibus
 naturaliter præijs quibus causat suum causatum, necessitè & indefectibiliter sequitur illud
 causari. Et ex hac clarè potest cognosci definitio effectus necessarij necessitate naturaliter
 præcedente;

Philosophus.

Philosophus.

A præcedente; scilicet, quod est causatum à causa, quæ plenè posita, necessitè sequitur illud
 causari. Sed aliquis forsitan hic instabit negando regulam, & definitiones præmissas, dicen-
 do illas esse veras de causis inferioribus & secundis tantummodo, non autem de causa supre-
 ma & prima, eò quod omnis causa secunda, quandoque, quomodocumque sit disposita
 seu affecta, respectu cuiuscunque causabilis seu causati, necesse est tunc cum hæc afficiendi dis-
 poni. Prima autem causa non sic, vt dicit respondens, quia licet Deus nunc velit aliquid
 esse futurum, puta Antichristum, non est necesse pro nunc ipsum sic velle, sed potest pro nunc
 non sic velle. Sed secundum istam instantiam responsiuam, nulla esset omnino necessitas an-
 tecedens respectu alicuius effectus, nec aliquis effectus necessarius respectu sui cause necessi-
 tate naturaliter præcedente: nulla enim causa secunda quæcumque potest sine coefficientia &
 præefficientia primæ cause, diuine videlicet voluntatis, sicut vicelimum & trice simum secun-
 di monstrabant: si ergo in ista seu illa non sit necessitas antecedens, nec in aliqua alia potest
 esse. Adhuc autem & istum effectum nunc factum seu creatum immediatè à Deo necesse est
 nunc esse; quare & eius causam efficientem seu creatorem; puta voluntatem diuinam: vel si
 ipsa possit pro nunc non esse, potest & iste effectus contra præmissa. Similiter quoque modo po-
 test argui de quocunque effectu præterito; quoniam secundum decimum quartum primi, vo-
 luntas Dei est causa cuiuscunque præteriti, quare ipsum est præteritum. Et si dixerit quod
 voluntas diuina respectu præsentium & præteritorum est necessitas antecedens, sed respectu
 futurorum nequaquam, facit voluntatem diuinam mutabilem, contra quintam, & vicelimum
 tertium primi libri: facit enim voluntatem diuinam respectu futurorum liberam secundum
 contradictionem, in tantum quod pro eodem instanti, in quo est, respectu alicuius futuri, po-
 test non esse; & cum illud futurum fiat præsens, in præteritum e descendat, facit eam necessi-
 tate necessitate opposita. Adhuc autem cur non potest omnipotens Dei voluntas esse tam
 necessaria & tanta necessitas respectu effectus futuri, sicut præsentis & præteriti? Si enim ex
 se sola sit necessaria, & necessitas antecedens respectu præsentis & præteriti, potest & similiter
 respectu futuri, cum omni eodem modo intrinsecè semper se habeat respectu eiusdem rei pri-
 mo futuræ, secundo præsentis, & tertio præteritæ. Si autem ponatur necessitas antecedens
 respectu præsentis & præteriti non sufficienter nec totaliter ex se sola, sed ex adiutorio alicuius
 alterius; puta rei præsentis vel præteritæ, non videret sibi ipsi plene sufficiens, neque ple-
 ne omnipotens; contra primam suppositionem, tertiam partem, quintam, & septimam co-
 rollarij primi, primi. Si etiam res præsens aliquo modo iuuaret ad necessitatem in voluntate
 diuina respectu illius rei præsentis, videretur quod esset aliqua causa eius, & aliquo modo ip-
 sam causaret; quare & prius naturaliter esset rem præsentem esse, & necessitè pro nunc esse,
 quam voluntatem diuinam illam necessitatem suam intrinsecam nunc habere, quod potest
 conuinci per 20. primi, & 30. secundi: si insuper ita esset illa necessitas in voluntate diuina,
 esset necessitas subsequens & necessitas præsentis antecedens contra hypothe-
 sin. Si etiam aliquod adiutorium extrinsecum potest præbere voluntati diuine necessitatem
 intrinsecam respectu omnium præsentium & præteritorum, cur non similiter respectu om-
 nium futurorum, aut alicuius futuri? Amplius autem & si voluntas diuina, quæ nunc est
 respectu alicuius futuri, possit pro nunc non esse respectu illius, vt dicit responsio; hoc tamen
 non est in potestate illius futuri, nec alicuius cause inferioris, nec aliquarum causarum,
 sed tantum in voluntatis diuine libera potestate, & ipsa est vniuersaliter efficax & indefecti-
 bilis in causando, quare & necessitas antecedens respectu illius futuri. Ecce quomodo iste
 modus loquendi de necessitate antecedente naturaliter consonat rationi: consonat quoque
 modo loquendi, imò & est modus loquendi Philosophorum & Theologorum seniorum, &
 Patrum nostrorum, sicut præmissa hic & proximo huius docent: vnde & Augustinus 3. de li-
 bero arbitrio 3. Voluntas, inquit, illius, scilicet Dei, mihi est necessitas: & quanquam sub
 nomine discipuli hoc dicatur, hoc tamen non reprobat, sed approbat Augustinus, ostendens
 quod voluntas & necessitas non repugnant: huic & consonant verba & sententia Augustini,
 5. de ciuit. Dei 9. & 10. post huius præmissa: qui & 6. super Genesim ad litteram 22. ostendit,
 quod necessitas rerum futurarum est in Deo, in voluntate diuina, vbi & sic ait, hoc necessi-
 tate futurum est quod ille vult. Istud etiam consonat verbis & menti Anselmi proximo huius
 tractatus: Vnde & 2. Cur Deus homo. 17. Omnis, inquit, necessitas & impossibilitas eius sub-
 iacet voluntati; illius autem voluntas nulli subditur necessitati, aut impossibilitati: nihil enim
 est necessarium, aut impossibile, nisi quia ipse ita vult. Et infra loquens de Christo, sic ait;
 Si vis omnium quæ fecit, & quæ passus est, veram scire necessitatem, scito omnia ex necessi-
 tate fuisse, quia ipse voluit. Qui & in quadam meditatione sua de redemptione humana sic
 dicit; Omnis necessitas & impossibilitas eius subiacet voluntati, quippe quod vult necesse
 est

Augustinus.

est esse, & quod non vult, impossibile est esse. Idem adhuc de concordia 2. post distinctionem de necessitate præmissa, & offensionem eius diffusam sic ait; Opus voluntatis, cui datum est, ut quod vult sit, & quod non vult non sit, voluntarium siue spontaneum est, quoniam spontanea voluntate fit: & bifariam est necessarium, quia voluntate cogitur fieri, & quod fit non potest simul non fieri. Opus, inquit, voluntatis, id est operatio, seu operatum extrinsecum à voluntate volente procedens cogitur, id est necessatur, sicut processus eius & verba lucidè manifestant. Vnde & 5. Metaphys. Arist. 16. vbi vna translatio dicit, Quod prius & potentius est illud, cuius secundum præuoluntatem sequi necesse est alterum; alia translatio dicit, quod fortius & ante est illud quod cogit alterum sequi suam voluntatem: quam litteram Auertros exponendo, sic ait; Vniuersaliter dicitur Antè, illud quod est fortius & dignius, & est illud quod cogit illud quod est post, ut voluntas eius consequatur voluntatem suam, quoniam voluntas debilioris sequitur voluntatem fortioris, sicut primum huius plenius recitauit. Eundem quoque modum loquendi videtur diuinitus habuisse, prædicans de Christo quod veniret quasi fluius violentus, quem spiritus Domini cogit; violentus, inquit, id est, non inuitus, sed vi plenus, vi spiritus Domini, qui super ipsum plenarie coegit, & ipsum agebat in omnibus, & ducebat, quem & ipse in omnibus necessariò sequebatur, sicut 30. secundi, & primum tercij plenius declarabas. Vnde & Matthæus dicit, quod Iesus ductus est à spiritu in desertum; & Lucas, quod agebatur à spiritu in desertum; & Marcus, quod expulit, aut, secundum aliam litteram, compulit eum spiritus in desertum, quæ omnia de spiritu sancto constat certissimè dicta esse, sicut 30. secundi breuiter memorabat. Quapropter & Stephanus Episcopus Parisiensis condemnauit quendam errorem dicentem, quod ad hoc, quod effectus omnes sint necessarij respectu primæ causæ, non sufficit, quod ipsa causa prima non sit impedibilis, sed exigitur quod causæ mediæ non sint impedibiles. Error, inquit Episcopus, quia tunc Deus non posset facere aliquem effectum necessarium sine causis posterioribus: omnes ergo effectus, etiam liberi, sunt necessarij respectu causæ primæ, quia voluntate sua procedunt, quæ non potest aliquo modo impediri. Et si quis instandum putauerit, dicendo, quod articulus Parisiensis non dicit vniuersaliter effectus omnes, sed particulariter seu indefinitè tantum effectus; fateor me nescire quomodo in originali articulo scribebatur: scio tamen quod inter articulos multum correctos vniuersaliter illam scripturam inueni: nec refert: ex illa namque particulari seu indefinita cum alijs veris, vniuersalis illa consequitur euidenter. Si enim ad hoc, quod aliqui effectus sint necessarij respectu causæ primæ, sufficiat, quod ipsa non sit impedibilis respectu illorum, cum vniuersaliter omnes effectus fiant ab ipsa, & ipsa sit vniuersaliter non impedibilis respectu aliquorum effectuum, aut etiam alicuius, sicut præhabita demonstrant, omnes effectus sunt necessarij respectu illius. Itis igitur suppositis, principalis conclusio facillè ostenditur. Nam secundum capitulum proximum, Deus potest sic necessitare omnem voluntatem creatam, & hoc necessitate naturaliter præcedente, quia secundum talem necessitatem capitulum totum procedit; & hoc non posset aliquid aliud faciendo, quàm tantum volendo, quoniam nullo alio modo agit ad extra, sicut 9. & 10. primi docent; nec aliter volendo quàm prius naturaliter: & per 20. secundi iuncto 30. sic vult semper, sicut & capitulo proximo plenius est argutum. Item per idem 20. Deus per voluntatem suam est causa efficiens propriè omnis actus voluntatis creatæ; & per idem 30. prior naturaliter voluntate creatæ; & per 10. primi voluntas diuina frustrari non potest: ergo per regulam generalem & definitiones præmissas, omnis actus voluntatis creatæ producitur ex necessitate naturaliter præcedente; imò & per eadem, omnis voluntas creatæ agens quodcumque, illud agit ex necessitate naturaliter præcedente. Ad idem non improbabiler arguitur isto modo: In voluntate creatæ nunc volente est quædam necessitas ad volendum, saltem necessitas subsequens, & in voluntate diuina similiter, quæ vult & facit voluntatem creatam nunc velle, quoniam secundum Philosophum & Anselmum vbi prius, E

Quod est, quando est, necesse est esse: hæc ergo duæ necessitates in his duabus voluntatibus, diuina scilicet & humana, aut sunt coæquæ & disparatæ in causalitate, & impertinentes ad inuicem, aut non sunt ita: si sint itales, ergo iuxta habitam 25. secundi, ambæ reducuntur ad tertiam, tanquam ad causam communem priorem ambabus: ergo voluntas diuina necessatur per aliquam causam priorem ad volendum aliquid extra Deum; quod nullus dubitare esse falsum, quoniam illa causa vel est rationalis & libera, vel irrationalis & necessaria in agendo. Si detur primum, ergo diuina voluntas non est prima causarum omnium liberarum, nec Deus primum agendum liberorum; cuius oppositum suppositio prima primi, & capitulo 9. cum 20. & sequentibus, ac 30. secundi huius ostendunt. Si detur secundum, ergo Deus necessitate penitus absoluta vult & facit aliquid extra ipsum; quod destruitur per præmissa. Omnis quoque

Aristoteles.

Esaias.

A quoque necessitas in qualibet creatura, sicut & quodlibet aliud, producitur à voluntate diuina, tanquam à causa efficiente priori, ut nonnum primò docebat: Omnis ergo volendi necessitas in voluntate creatæ efficitur à voluntate diuina; quare dici non potest illas duas necessitates prædictas esse disparatas & ad inuicem coæquas; nec quoniam in tantum desipit aut insanit, ut dicat necessitatem in voluntate humana esse causam naturam præcedentem, & efficientem respectu necessitatis in voluntate diuina: Hoc enim eius libertati permaximè nimium derogaret; quod & per præmissa conuincitur esse falsum; Illa ergo necessitas in voluntate diuina est prior naturaliter necessitate in voluntate humana, & efficiens causa eius. Item nulla voluntas creatæ in actibus suis est liberior voluntate Christi humana, & illam necessitatur voluntas diuina ad singulos actus suos, sicut hic supra & capitulo proximo est ostensum. Quare & quamlibet aliam quodammodo necessitat voluntatem. Voluntas quoque diuina antècedenter necessitat beatos confirmatos in Cælo ad beatificum actum suum, & ad non peccandum, & contrario modo damnatos, sicut 15. secundi 16. & 17. iuaferunt: Cur ergo non agentia cætera simili ratione?

COROLLARIUM.

Corollarium, quod aliqualis necessitas antecedens & libertas ac meritum non repugnant, & quod nulla causa inferior, sed tantum superior, scilicet Dei voluntas, est necessitas antecedens respectu sui effectus: & quod omnia que sunt, fiunt & eueniunt, fiunt, fiunt & eueniunt de aliqua necessitate ipsam naturaliter præcedente.

Vnde consequitur euidenter, quod aliqualis necessitas antecedens & libertas ac meritum non repugnant, & quod nulla causa inferior, sed tantum superior, scilicet Dei voluntas, est necessitas antecedens, & quod omnia que sunt, fiunt, & eueniunt, sunt, fiunt, & eueniunt de aliqua necessitate ipsa naturaliter præcedente. Primam namque partem huius ostendit clarissimè conclusio principalis, quæ etiam potest ostendi simpliciter sicut illa; & secunda sequitur ex hac prima. Potest quoque istud corollarium demonstrari quantum ad has partes, sicut proximum fuerit demonstratum: Secunda verò pars huius sequitur manifeste, quoniam nulla causa inferior, quantumcumque disposita, quicquam potest, si voluntas diuina resistat, vel etiam si non agat, sicut 10. & 9. primi, cum 20. secundi lucidè manifestant: Relinquitur ergo sola voluntas diuina necessitas antecedens; Vnde & cum nono primi sequitur vltima pars istius.

CAP. III.

D De contingente ad vtrumlibet secundum opiniones diuersas, & quod ipsum est.

Vnc vero iuxta regulam generalem de necessitate naturaliter præcedente capitulo proximo prælibatam, videtur de contingente ad vtrumlibet differendum: Porro circa hoc contingens sunt opiniones diuersæ, diuise. Aliqui namque dicunt, quod nihil est sic contingens, sed erit; dicuntque tale contingens non esse in rebus presentibus, sed in futuris. Alij vero dicunt contingens esse in rebus; & hi multipliciter sunt diuisi. Aliqui namque dicunt ipsum esse in propositionibus aliquibus de futuro, & in alijs rebus nusquam: alij vero in rebus illis autem tantummodo in actiuis; & isti causis efficientibus actu tantum: Illi vero in earum effectibus, dum æqualiter tantum fiunt: Alij autem dicunt, quod illud tantum, & ideo est contingens ad vtrumlibet, quod & quia Deus vult posse esse, & non esse. Mouitum primæ opinionis est istud; Nullum ens essentialiter se habet ad vtramque partem contradictionis, ad esse scilicet & non esse, quia omne ens determinatur ad esse; sed omne contingens ad vtrumlibet, siue contingens æqualiter, & qualiter se habet ad ista: Aliter enim non esset contingens ad vtrumlibet & æqualiter. Vnde & Philosophus 1. Prior: capit. de Contingenti, vocans illud contingens infinitum, sic ait; Infinitum autem eo quod non magis sic vel illo modo. Hæc etiam videtur sententia eiusdem Philosophi 1. peri hermenias vlt. vbi in his que sunt, & que facta sunt, ponit necessitatem, quia determinatam veritatem; in his

in his verò quæ erunt, contingendam ad vtrumlibet, quia indeterminatam veritatem in singulis A
 iariibus, scilicet de futuro, quæ nostræ subiacent potestati, nec magis nata sunt fieri isto modo:
 || dicitur; quam illo: Vnde & ante illud cap. vltimum ita dicit; In his ergo quæ sunt; & quæ facta
 sunt, necesse affirmationem vel negationem veram vel falsam esse. Et infra cap. vltimo sic
 subiungit. Quare in alijs futuris, quæcunque secundum potentiam dicuntur huiusmodi, ma-
 nifestum est, quoniam non omnia ex necessitate fiunt, sed alia quidem vtrumlibet, nihil ma-
 gis est affirmatio vel negatio vera; alio verò magis quidē in pluribus alteris sed contingit fieri
 alterū, alterū verò minime: Igitur esse, quod est, quado est, & non esse, quod non est, quado
 non est, necesse est. Et infra, dico autem, necesse est quidem futurum esse bellum navale cras, vel
 non esse futurum: sed non futurum esse cras navale bellum necesse est, vel non futurum esse;
 futurum autem esse, vel non esse, necesse est. Quare, quoniam similiter orationes veræ sunt,
 quemadmodum & res, manifestum est, quoniam quæcunque sic se habeat, vtrumlibet sint,
 & contraria ipsorum contingere queant, necesse est similiter se habere ad contradictionem. B
 Vbi & Boetius ita dicit, Contingentia sunt, quæcunque & ad esse & ad non esse æqualiter sese
 habeat: & infra; Hæc quæ vtrumlibet vocamus, talia sunt, quæ cum nondum sint facta, &
 fieri possunt & non fieri. Istud autem motium mouere non debet. Si enim contingens lu-
 jusmodi, quia est contingens æqualiter, ideo non est existens; eadem ratione non erit non exi-
 stens, nec magis futurum quam præfens, nec etiam magis futurum quam non futurum: aliter
 enim non æqualiter se haberet ad vtrumlibet partium, sed esset tantum sub vna; quare oportet
 ipsum nec esse, nec non esse; nec esse futurum, nec non esse futurum; & ita de contradictorijs
 singulis; sed inter omnia contradictoria æqualiter mediet, quod contradictoria implicat e-
 uidenter: Hoc ergo motium à veritate longius est remotum. Et ipsamet opinio non est
 vera: contingens enim necessarium; & contingens in pluribus; & contingens in paucioribus
 opponitur contingenti æqualiter; & si vnum oppositorum est possibile aut naturale, & reli-
 quum, vt 1º secundi fuit ostensum. Sed illa sunt possibilis & naturalia actualiter quæ existunt; C
 quare & contingens æqualiter est possibile esse actu, imo & naturaliter est in actu. Secunda
 vero posito concedit esse tale contingens, propter autoritatem plurimas hoc testantes, & non
 in rebus contra propositiones distinctis, propter motium præmissum, ideoque tantum in pro-
 positionibus aliquibus, vt est dictum. Istud autem situm motium fuerat iam amotum, ipsa
 quoque posito est error admota; Si enim contingentia sit in propositionibus talibus; vel hoc
 est propter ipsamet propositiones, quatenus essentialiter existunt res tales, & tunc est in rebus
 existentibus iam in actu, & etiam eadem ratione, qua contingentia ponitur in his rebus, posset
 poni in alijs rebus præsentibus, quod hi negant: vel contingentia ponitur in propositionibus
 talibus propter res significatas per eas, & tunc potius est ponenda in rebus illis, in pro-
 positionibus, dicente Philosopho 1. Post 2. Semper propter quod vnumquodque, illud magis
 est: & in Prædicamentis cap. de substantia; In eo quod res est, vel non est, in hoc oratio
 vera vel falsa dicitur: & 1. per hermenias vlt. Similiter orationes veræ sunt, quemadmodum
 & res & ratio docet idem. Nam contingentia non ponitur in propositionibus talibus, nisi
 tanquam in signo, non essentialiter propter ipsas, sed propter res signatas; ergo in ipsis rebus
 || significat; || significat; || æqualis
 || signat; primò & essentialiter est ponenda; & cum illa res sit tantum futura, ista opinio po-
 nitur tealiter vt præcedens. Tertia opinio præmissarum est ipsius Auerrois, super 2. phys. Arist.
 comment. 4.8. & est ratio sua talis; Contingentia || æqualiter est in aliquibus potentis, & non in
 actiuis; ergo tantummodo in passivis. Et quod non sit in actiuis potentis sic ostendit; quoniam
 natura contingentis æqualiter est natura materię & non formæ; & quoniam aliter natura
 ageret otiose: potentia enim ad esse, & ad non esse essent æquales in eodem per se: sed ratio
 sua fortissima, quæ potest elici ex dictis suis ibi & super 8. Phys. comment. 8. est ista, quoniam
 si contingentia æqualis ponatur in aliqua potentia actiua, illa æqualiter se haberet ad agen-
 dum & non agendum, & ad agendum vnum oppositorum & reliquum; ergo necurum faciet
 vel vtrumq;: cur enim potius faceret hoc quam illud? Et hæc eadem videtur sententia Philo-
 sophi, infra eodem 8. 17. Sed hæc eorum ratio irrationalis est omnino; omnem enim destruit
 libertatem, seu potius à libertate destruit, sicut 34. pars corollarij 1. primi clarissimè demon-
 strant, ostendens quod posito agente rationali & libero cū omnibus dispositionibus naturali-
 ter præuis, quibus producit suam liberam actionem, non necessario sequitur quod producat, nec ne-
 cessario sequitur, quod si aliqua actione producat, ista producat, sed stat oppositum vtriusque:
 sic igitur perit simul tam opinio quam ratio opinantis. Quarta autem opinio stare non
 potest. Nam in lapide quiescente est contingentia æqualis; vt moueatur ad Orientem
 vel Occidentem, ad Boream, vel ad Austrum. His autem duabus; scilicet tertia
 & quarta destructis, quinta & sexta similiter destruantur. Opinio insuper septima mira-
 biliter

A mirabiliter opinatur: vt enim à facilioribus inchoem; Omne existens, determinate & neces-
 sario nunc existit; & omne non ens, determinate & necessario nunc non existit: neutrum ego-
 istorum indifferenter æqualiter ad vtrumlibet se habet ad esse, vel ad non esse; quod tamen
 secundum præmissa videtur de ratione huius contingentis, quod & nomen suum videtur os-
 tendere: nam ideo, vt videtur, contingens æqualiter & ad vtrumlibet appellatur; alias etiam
 tam contingens in pluribus quam in paucioribus, contingens æqualiter & ad vtrumlibet ra-
 tionabiliter dici posset, contra Philosophum & omnes Philosophice sapientes. Et opinans
 se corrigat, æqualiter seu ad vtrumlibet apponendo, dicendo videlicet illud & ideo esse con-
 tingens æqualiter seu ad vtrumlibet, quod & quia Deus vult posse sic esse & non esse, videtur
 dehnire idem per seipsum: tale insuper contingens non videtur posse poni aliqua res existens
 propter præmissa, nec res præterita, quare tantum futura; Hæc ergo opinio redit in primam
 superius reprobata. Item si propterea aliquid sit contingens, quia Deus vult illud posse esse
 & non esse; simili ratione propterea aliquid est necessarium, quia Deus vult illud sic esse,
 & non posse non esse: Contrariorum namque debent esse contrariæ rationes; quod est con-
 tra prius ostensa, vicesimo primo primi. Non enim quia Deus vult se esse, ideo necesse est ip-
 sum esse, sed potius è contrario; & ita de alijs necessarijs absolute. Adhuc autem secundum
 præmissa vicesimo, & vicesimo primo primi videtur, quod Deus esse omnipotentem, & pos-
 se facere aliquid esse & non esse, est necessarium absolute, & prius naturaliter quoquomodo
 voluntate diuina: non ergo, quia Deus vult aliquid posse esse & non esse, ideo causaliter ita
 potest, sed potius è contrario, iuxta præmissa eodem vicesimo primo primi. Amplius autem
 illa Dei voluntas seu voluntas, quæ ponitur causa contingentie talis in rebus, vel est simpliciter
 & absolute necessaria, vel contingens: non necessaria absolute, quoniam cum per deci-
 mam primi ipsa sit causa simpliciter efficax; & infrustrabilis omni modo; omnes eius esse-
 C. tus proueniunt necessario absolute. Quis enim nescit ex antecedente necessario absolute in
 consequentia necessaria absolute nihil consequi, nisi necessarium absolute, sicut & ex vero ni-
 hil consequitur nisi verum? Sicque omnis effectus positus contingens ad vtrumlibet præfens
 vel futurum, esset & foret necessario & necessarius absolute. Si autem voluntas illa sit con-
 tingens, quæ causa illius contingentie? Si alia talis voluntas, illa vel est necessaria vel contin-
 gens: non necessaria, propter præmissa: Si contingens, reuertitur quæstio, quæ contingen-
 tie suæ causa? Sicque vel procedit in voluntaribus talibus sine fine, vel stabit in aliqua volun-
 tate seu voluntate diuina, quæ sit contingens ad vtrumlibet, non ea solummodo ratione, quia
 Deus vult illam esse taliter contingentem; sed aliqua alia propria ratione; sicut nec sola vo-
 luntas diuina est quare homo est animal rationale seu homo, sed sunt causæ alie, materialis sci-
 licet & formalis necessario concurrentes.

D

CAP. III.

Quid sit contingens ad vtrumlibet.

Habito igitur per præmissa, quod contingens ad vtrumlibet est, &
 quid & quale non est, restat consequenter inquirere quid est, & qua-
 le. Porro secundum Philosophum 9. Met. 10. Sicut agente ratio-
 nali posito cum omnibus dispositionibus sufficientibus & naturaliter
 præuis ad agendum, sequitur de necessitate quod agat: Sic secun-
 dum eundem ibidem, posito agente rationali cum omnibus dispositi-
 onibus sufficientibus & naturaliter præuis suæ liberæ actioni, non
 sequitur de necessitate quod agat, nec sequitur quod non agat, sed stat
 E. oppositum vtriusque, sicut primum primi plenius manifestat; cuius & vnam breuem demon-
 strationem commemorare non piget. Supposito quod A. sit aliquod agens rationale & libe-
 rum, accipio primum liberum actum eius qui sit B. & sit C. collectio omnium dispositionum
 sufficientium & naturaliter præuarium. Aut ergo posito C. necessario sequitur B. produci,
 vel non: si sic; & non est in libera potestate A. C. poni, nec aliquam eius partem, cum totum
 C. quæcedat in actu B. & B. sit || primum liber actus ipsius A. ergo nec B. est in ipsius A. li-
 bera potestate, cuius oppositum dicebatur: si autem posito C. non necessario sequitur B. produci,
 habetur in actu. Nunc enim A. cū C. producit B. & hoc non sequitur necessario; ergo oppositum
 potest stare; quare & possibile quod A. sterget C. non producat B. & quæ producat B. Quæ ob-
 re, sicut iuxta prædicta, in isto cap. cū regula generali de necessitate naturaliter præced. 2. huius
 præmissa
 || primum liberum

|| proprie
|| partem
|| utrumlibet
Stephanus.

Definitio
contingentia
ad utrumlibet.
Contingens.

Philosophus.

|| constat

missa, effectus proprius agentis irrationalis dicitur fieri ex necessitate naturaliter procedente, naturaliter prædeterminata ad alteram partem tantum: sic actus proprius agentis rationalis & liberi || *res* dicitur fieri seu produci ex libertate naturaliter procedente, naturaliter in prædeterminata ad alteram || *partem*, sed ad || *utrumlibet* æqualiter se habente: & sicut ille dicitur contingens necessarium respectu suæ causæ totalis, sic ille dicitur contingens liberum ad utrumlibet & æqualiter respectu suæ causæ totalis. Quod & patet per Stephanum Parisiensem Episcopum damnantem quendam articulum erroneum sic dicentem; Voluntate existente in tali dispositione in qua nata est moveri, & mouente sic disposito quod natum est sic mouere, impossibile est voluntatem non velle; & iterum alium sic ponentem, Scientia contrariorum solum est causa quare anima rationalis potest in opposita, & quod potentia simpliciter vna non potest in opposita nisi per accidens, & ratione alterius. Et ad hoc idem faciunt alij articuli ab eodem damnati, tertio secundi plenius recitati. Quare videtur mihi, quod contingens æqualiter per se & primo acceptum potest sic congruè definiti, quod est actus agentis liberi per se & primo, quo posito cum omnibus dispositionibus naturaliter præiis cum quibus illum producit, non necessario sequitur ipsum produci, sed utralibet partium potest stare æqualiter. Porro contingens æqualiter accipitur multis modis; sed iuxta præhabita, 25. secundi, per se & primo accipitur vno modo tantum, & ad illum primum omnes alij velut attributales & accessorij reducuntur, & ille est modus eius prædictus; Nam contingens æqualiter cum sit, per se & primo est causa vel effectus, sed non causa: Omne enim tale contingens contingit esse ab aliquo alio: nam si esset per se & à se solo, non diceretur contingere illo modo. Quis enim dixerit, quod Deus est sic contingens, & sic contingere Deum esse? Causa autem per se & primo non est sic contingens. Nam causa quæ est ab alio, non est ab alio in quantum causa, sed in quantum causatum. Etiam, si causa per se & primo esset sic contingens ab alio, tunc per ostensa secundo primi, omnis causa sic esset, & per consequens prima causa: Contingens ergo æqualiter per se & primo est causatum, effectus seu actus, ut dicit definitio iam præmissa, & agentis liberi, quia non agentis irrationalis, sicut præcedentia docuerunt; & est effectus seu actus eius per se, scilicet secundum quod est agens liberum: multos enim effectus non libere, sed necessario efficit, quorum quilibet est contingens necessarium respectu suæ causæ totalis, sicut præhabita manifestant; Et est effectus seu actus eius primus, scilicet actio immanens, ut velle vel nolle, non effectus eius extrinsecus & secundus, scilicet operatio transiens, siue exterior. Nam talis effectus secundus, posito primo eius actu, à quo procedit ille secundus, puta velle & nolle, de necessitate naturaliter procedente produceretur, sicut secundum huius docebat: Quare ipse est contingens necessarium respectu suæ causæ totalis, non autem simpliciter contingens æqualiter. Iste tamen effectus secundus quodammodo denominatiue & tropice potest dici contingens æqualiter, quia est actio derivata ab agente, seu actione per se & primo agente, seu contingente æqualiter: & sic loquitur Philosophus 1. Prior: frequenter dicendo, Contingit ad utrumlibet hominem currere vel sedere. Quod autem posito agente libero cum omnibus dispositionibus cum quibus producit liberum actum suum, non necessario sequitur ipsum produci, patet ex præmissis hoc eodem capitulo; Vnde & consequitur manifeste, quod utralibet partium æqualiter potest stare, & hunc arbitror intellectum dicentium contingens ad utrumlibet æqualiter se habere ad esse, & ad non esse, scilicet in consecutione respectu suæ causæ totalis; & similiter Philosophi. 1. Prior: dicentis, Infinitum autem eo quod nihil magis sic vel illo modo sicut capitulum proximum allegavit. Posita enim causa tali activa totali, nihil magis necessario sequitur sic vel illo modo, scilicet effectum produci quam non produci, iuxta transumptionem insuper supradictam, Contingens æqualiter reperitur in potentijs actu agentibus, non quia illæ sunt contingentes æqualiter, sed quia contingit æqualiter illas agere & non agere, cum fuerint dispositæ modo dicto. Reperitur quoque in potentijs non actu agentibus sed actiuis, propter similem causam huic; reperitur similiter in potentijs actu patientibus, & passiujs de se & que dispositæ ad contrarias passiones, quia contingit æqualiter lapidem moveri ad hanc partem vel ad illam; reperitur in rebus presentibus, sicut ex præhabitis satis || *patet*, & similiter in futuris, eo quod à causis huiusmodi producerentur; in rebus etiam possibilibus non futuris, eo quod possunt à causis huiusmodi provenire. Nec solum reperitur in rebus, sed in privationibus ipsiis etiam; in privationibus scilicet huiusmodi effectuum liberorum, eo quod illæ & sui habitus æqualiter possunt contingere, ut est dictum. Reperitur quoque in propositionibus de præsentibus & de futuris, tanquam in signis. Omnes autem hi modi transumptionum prædicti cum suis causis, & ordine ipsorum ad invicem possunt plane patere per Philosophum, Grammaticum, & Rhetoricum, 25. secundi plenius allegata.

A

COROLLARIUM.

Corollarium, quid sit libertas contradictionis, & quis sit actus liber libertate contradictionis.

Vnde cognoscitur manifeste quid sit libertas contradictionis, & quid sit actus liber libertate contradictionis. Est n. libertas contradictionis libera potestas actiua, qua posita cum omnibus dispositionibus necessarijs ad agendum, libere potest agere & non agere, nec sequitur de necessitate quod agat, sed & hæc & altera pars contradictionis æqualiter potest stare. Illud per præhabita satis patet. Dicitque Philosophus 9. Met. 18. hæc verba; Potentia vero alia, ex quibus definitum est, omnes contradictionis sunt. Nam possibile sic mouere potest, & non sic, quicunque secundum rationem: Irrationales vero per adesse & non contradictionis erunt eodem. Vult ergo Philosophus dicere, quod quæcumque potentia secundum rationem agentes, sunt contradictionis per se & primo; ita scilicet quod cum fuerint in dispositione, in qua possunt libere agere, possunt & libere non agere, sicut & supra decimo docebat, ut erat superius allegatum; & quod irrationales potentia sunt contradictionis tantum per accidens & non primo, scilicet per adesse & non adesse actiuis passiujs; quoniam cum assunt & possunt, necesse est has agere, illas pati, ut ipsemet testatur supra decimo, sicut superius erat tactum. Vnde & transario, quam Commentator exponit, sic habet; Alia vero potentia, ex quibus aguntur, omnes sunt contradictoriorum. Illud enim quod habet potentiam mouere hoc, habet potentiam non mouere hoc, etiam omnia quæ habent verbum; illa autem quæ non habent verbum, non erunt contradictoriorum, cum sint præsentibus primo. Quare & Stephanus Parisiensis Episcopus iuste damnauit quendam articulum erroneum, asserentem quod post conclusionem factam de aliquo faciendo voluntas non manet libera, & quosdam alios similes tertio secundi expressius recitatos. Actus vero liber libertate contradictionis, est actus proprius libertatis contradictionis, libera scilicet potentia actiua, qua posita cum omnibus dispositionibus naturaliter præiis actui, libere potest produci vel non produci, id est, non necessario sequitur actum produci. Sed & hæc, & altera pars contradictionis æqualiter potest stare, quod intellectis præmissis, reputo manifestum.

Definitio
libertatis.

Stephanus.

CAP. V.

Quasi Corollarie ex præmissis 13. partes infert.

D

Prima est, quod propositiones de contingenti æqualiter conuertuntur per oppositas qualitates.

Secunda, quod aliqua consequentia bona non est necessaria simpliciter, neque ut nunc, sed contingens æqualiter.

Tertia, quod aliqua causa indeterminata, scilicet non prædeterminata ad agendum agit.

E

Quarta, quod omnis & solus actus liber libertate contradictionis est contingens æqualiter.

Quinta, quod omne & solum contingens æqualiter est actus liber libertate contradictionis.

Sexta, quod contingentia ad utrumlibet & necessitas non repugnant.

- 7 *Septima, quod contingencia dicitur proprie respectu presentis.*
- 8 *Octava, quod libertas dicitur proprie respectu presentis.*
- 9 *Nona, quod nullus actus creaturæ est simpliciter contingens equaliter, sed tantum in determinato genere, puta respectu causarum inferiorum.*
- 10 *Decima, quod nullus actus creaturæ est liber simpliciter libertate contradictionis, sed secundum quid tantum, scilicet respectu causarum omnium secundarum.*
- 11 *Undecima, quod solus actus voluntatis Diuina ad extra est simpliciter contingens equaliter.*
- 12 *Duodecima, quod solus actus voluntatis diuina ad extra est liber simpliciter libertate contradictionis.*
- 13 *Decimatercia, quod prima & summa libertas contradictionis similis quoque contingencia ad vtrumlibet est in voluntate diuina; & quod hæc sunt cause similis libertatis & contingencia in alijs conuersis.*

Probatio
prime

huius

Primum sequitur ex præmissis capitulo proximo manifestè. Nam secundum ibi ostensa, quicquid contingit æqualiter fieri, vel esse ex causa quacunque, stantè illa causa totali cum omnibus suis dispositionibus naturaliter præiis, potest & contingere æqualiter non fieri, & non esse, & è contra similiter, & hunc reor intellectum Philosophi 1. Prior: vbi propositionum de contingenti huiusmodi conuersionem hanc docet. Secundum similiter sequitur: Nam secundum superius allegata, in prædicamentis & 1. peri hermenias, In eo quod res est, vel non est, in hoc oratio vera vel falsa dicitur; & similiter orationes veræ sunt quemadmodum & res, & realiter nunc de facto ex ista causa libera cum istis dispositionibus, quas nunc habet, naturaliter antecedentibus istum actum liberum, realiter produciunt & consequuntur iste actus, non autem necessario necessitate antecedente, nec simpliciter, nec vt nunc, vt patet per definitionem contingentiæ æqualiter capitulo proximo positam, cum regula generali de necessitate naturaliter præcedente secundo huius ostensa; sed tantum contingenter æqualiter: quare & in oratione similiter consequetur. Ista ergo consequentia, Ista causa sic ponitur; ergo iste effectus produciuntur, est nunc bona non tamen necessaria vilo modo necessitate naturaliter præcedente, sed tantum contingens æqualiter. Hanc etiam consequentiam contingentem æqualiter satis ostendunt quotidiana dicta & facta. Nam apud omnes homines, gentes, & linguas communitè dicitur, Si tu feceris hoc vel illud, & ego faciam hoc vel illud; & si iste Rex vel populus fecerit istud illi, & iste reficiet istud illi: sic dicunt & sic faciunt consequenter. Multas quoque tales consequentias in sacris literis reperimus; vnde Gen. 13 dixit Abraham ad Lot, Si ad sinistram ieris, ego dextram tenebo, si tu dextram elegeris, ego ad sinistram pergami. Et Matt. 13. Vt tibi Corazin, vt tibi Bethsaida; quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere poenitentiam egissent: alie quoque tales conditionales non pauca ponuntur creberrimè in scriptura, quarum tamen nulla est necessaria quouis modo, sed tantum contingens æqualiter; sicut res ipsa. Item ab vniuersali ad suam singularem est consequentia bona vt nunc, quia vt nunc consequens intelligitur & importatur in antecedente. Posito ergo, quod quilibet homo eras contingenter voliturus sedere sit A, & quod iste homo sit eras contingenter voliturus sedere, tunc consequentia ista est nunc bona; Omnis homo eras contingenter voliturus sedere est A; ergo iste est A, & tamen non est necessaria quouis modo, sed tantum contingens æqualiter, vt est dictum: Contingit enim æqualiter ipsum pro nunc contineri sub subiecto vniuersali illius. Tertium etiam sequitur manifestè: Omnis enim determinatio cause actiue ad agendum præcedit naturaliter actionem ad quam determinat: sed per præmissa capitulo proximo possibile est quod

- A** quod aliqua causa liberè actiua æqualiter omnino se habeat quantum ad omnes dispositiones naturaliter præiis actui libero, & æqualiter contingenti tempore quietis & tempore actionis: & tempore quietis est indeterminata, ergo & tempore actionis. Neque effectus posterior determinat suam efficiens ad agendum propter causam prædictam. Idem patet per Stephanum Episcopum Parisiensem condemnantem quandam articulum erroneum sic ponentem, quod nullam agens est ad vtrumlibet, imò determinatur. Item nisi sic esset, nulla causa ageret, nisi esset prius determinata tali determinatione, qua posita, necessariò sequeretur effectus, & sic nullus esset actus liber, sicut capitulum proximum demonstrauit. Quare & alius quidam articulus fuit condemnatus Parisijs ab eodem Stephano, qui sic dixit, Quod de sui natura non est determinatum ad esse vel non esse, non determinatur nisi per aliquid quod est necessarium respectu sui. Quartum verò ex definitionibus actus liberi libertate contradictionis & contingentiæ æqualiter concluditur euidenter. Et quintum similiter sequitur ex eisdem.
- B** Sextum itaui inferitur, quoniam per præostensa isto capitulo, & proximo, & tertio, contingens ad vtrumlibet est aliqua res existens; & per Philosophum 1. peri hermenias vi. Esse quod est, quando est, necesse est. Verum vt istud elucidatius declararetur, parum alius ordinandum. Sciendum igitur huiusmodi proximo huius præmissa, quod contingens dupliciter potest sumi: vno modo, per se proprie & in primo gradu contingentiæ, cuiusmodi est actus primus & immanens agentis rationalis & liberi contradictoriè, puta velle: & talis contingentiæ & sequens necessitas non repugnant, sicut iam erat ostensum. Alio autem modo potest sumi contingens per accidens quodammodo, siue per aliud secundariò denominatiuè, & in secundo gradu, qualis est actus transiens & extrinsecus prædicti agentis descendens à primo, puta mouere manum, baculum, & percutere: vbi & secundum propinquitatem & remotiorem possent assignari vltius plures modi; qui ideo dicitur contingens æqualiter, quia à contingente huiusmodi derivatur. Talis autem effectus est necessarius respectu suæ causæ totalis, sicut proximum huius docet, & contingens similiter modo dicto: vnde & euidenter apparet, quod contingentiæ sic accepta, & antecedens necessitas non repugnant. Ex quo & vltius clarè colligitur, quod vnus talis effectus exterior in secundo gradu contingens potest dici respectu vnus & eiusdem causæ suæ, puta velle, necessarius necessitate præcedente, & etiam denominatiuè, seu transumptiue quodammodo necessitate sequente, quia videlicet causa sua, scilicet illud velle, est necessaria illo modo. Quapropter & ille idem effectus respectu vnus & eiusdem causæ suæ potest dici similiter necessarius & contingens, imò necessarius necessitate naturaliter præcedente, & contingens similiter modo dicto: quæ omnia ex præmissis 26. secundi possunt lucidius apparere. Septimum consequitur isto modo; Contingens æqualiter, sicut tertium huius ostendit, est aliqua res existens, & sicut capitulum proximum ostendebat, Contingens æqualiter, per se primo proprieque acceptum est actus causæ actiualiter præfentialiterque agentis. Dicit etiam Iohannes Scorus super 1. sentent. dist. 39. Non modo est contingens causa, quia præexistebat ante istud instans in quo causat, & tunc vt præexistens potuit causare vel non causare; quia sicut hoc ens, quando est, est necessarium vel contingens, ita causa quando causat, tunc causat necessariò vel contingenter: ex quo igitur in isto instanti voluntas causat hoc velle, & non necessariò, ideo contingenter. Qui & super dist. 2. eiusdem sic dicit, Voco contingenter causatum, cuius oppositum posset fieri quando illud sit: quare & Stephanus Parisiensis Episcopus damnauit articulum aduerentem quod nullum agens est ad vtrumlibet, imò determinatur. Octauum demonstratur ex septimo iuncto quarto potest etiam demonstrari ex definitionibus libertatis contradictionis & liberi actus sui, quas corollarium proximo ostendebat. Item necessitas & libertas quodammodo opponuntur; ergo sic habent fieri circa idem subiectum & tempus: sed necessitas dicitur proprie respectu presentis, vt patet per definitionem illam seu regulam de necessitate naturaliter præcedente secundo huius præmissa. Item secundum allegata secundo huius. Omne quod est, quando est, necesse est esse, & omne quod non est, quando non est, necesse est non esse, licet prius non fuerit necesse nunc sic esse, vel non esse, nec nunc sit necesse post sic fore vel non fore; ergo necessitas maximè dicitur respectu presentis. Item nihil proprie dicitur necesse esse, quia prius non potuit, vel nunc non potest, vel in futurum non poterit non esse; sed propter aliquid positum, scilicet propter vehementiam essendi, sicut septima pars 1. 3. primi docet. Item ignis in primo instanti sui esse, si totus subito crearetur, de necessitate luceret: si illuminatio sit subita, sicut ponitur à quibusdam, & non propter aliquid eius quod præcessit tempore, vel etiam sequeretur, sed propter hoc tantum, quia esset actiua irrationalis, quod de necessitate nature agit cum potest. Item Deus de necessitate est, sicut filium, atque intelligit, non tamen propter quemcumque respectum ad tempus præteritum vel futurum, sed proprie

hanc

proprie in suo semper praesenti aeterno, sicut & fecerat ante tempus: necessitas ergo proprie dicitur respectu praesentis, quare & libertas. Item actuum liberum in aliquo instanti creatum cum omnibus requisitis necessariis ad volendum potest liberè pro tunc velle: nihil enim sibi deficit cur non possit, & quia Christus secundum animam ita fecit, quia in merito non profecit, sicut tertio secundi praemissa suadent, & quia actuum irrationale sic potest, sicut superius est argutum; & propter hanc rationem tenet Iohannes Scotus eandem conclusionem super 1. sentent. dist. 39. ubi prius qui distinguendo multipliciter libertatem sic ait; Est & alia libertas non ita manifesta adique omni successione: ponendo enim voluntatem creatam tantum habere esse in vno instanti, & quod ipsa in illo instanti habeat volitionem, non necessario tunc habet eam. Probatio: Si enim in illo instanti haberet eam necessario, cum non sit causa nisi in illo instanti quando causat eam simpliciter, voluntas quando causaret, necessario causaret. Item voluntas antiqua, quae diu vacavit, potest in aliquo instanti primo liberè producere liberum actum suum, sicut videtur quod beata virgo primo consentit in illo instanti quo verbum caro factum est, & habitavit in ea: quare si in eodem instanti fuisset creata cum omnibus dispositionibus naturaliter prauijs coefficientibus illum actum, in eodem instanti ipsum similiter liberè produxisset. Item aliter voluntas diceretur nunc liberè velle, quia prius tempore potuit liberè pro nunc velle vel non velle. Sed istud non est verum: ipsam namque prius potuisse nunc velle, vel est aliquid vel nihil: si nihil, nihilum inde venit, nullius est causa, nullius libertatis, nec alicuius penitus veritatis. Si sit aliquid, ergo totalis causa quare actus dicitur, & est liber praesentialiter est existens. Item si tempus praeteritum necessario requiratur, vel hoc est propter ipsummet tempus tantummodo, vel propter aliquid quod deficit vel restitit afferendum in tempore. & etiam auferendum. Non primo modo, quia tempus praeteritum nihil est omnino, & etiam quia omne tempus per se non plus facit ad velle quam ad nolle, nec ad libertatem in agentibus liberè, quam ad necessitatem in actionibus aliorum: nec secundo modo, habeantur etenim in instanti omnia & sola necessario requirita. Item si tempus praeteritum necessario praesupponatur ad liberam actionem, ipsum est aliqua causa alius, ut quarto primi est ostensum; quod falsum est, sicut inductio plenè docet: item tempus praeteritum nihil est penitus; ergo penitus nihil causat. Item & si tempus non effet, nec unquam fuisset, posset Deus & Angelus liberè velle & nolle. Item aliter Deus non liberè creavit caelum & terram: non enim prius fuit tempus in quo potuit creare vel non creare, nec aeternaliter liberè voluit sic creare propter defectum temporis praecedentis, temporis inquam veri & possibilis seu imaginabilis. Tempus etenim nullo modo potuit temporaliter praecessisse illam volitionem Dei aeternam, quoniam & si tempus fuisset coaeternum cum Deo, adhuc nullo modo illam temporaliter praecessisset. Item si non, hoc maxime videretur, quia necessitas, quae ex praesentia rei descendit, repugnaret simpliciter libertati, cuius oppositum corollarium primi huius ostendit. Nonum, quantum ad primam sui partem consequitur evidenter: si enim aliquis actus creaturae esset simpliciter contingens aequaliter, hoc maxime videretur de actu libero rationalis & liberæ creaturae, sicut docent praehabita capitulo praecedenti; sed omnis actus liber illius provenit ex necessitate naturaliter praecedente, & est necessarius illo modo, sicut secundum huius ostendit: ergo per definitionem contingens aequaliter capitulo proximo declarata, nullus actus liber liberæ creaturae est simpliciter contingens aequaliter, quin sit necessarius respectu voluntatis divinae ipsum naturaliter praevolentis. Hoc idem apparet per Stephanum Parisiensem Episcopum condemnantem quandam errorem dicentem, quod ad hoc, quod effectus omnes sint necessarii respectu causae primae, non sufficit quod ipsa causa prima non sit impediibilis, sed exigitur quod causa mediae non sint impediibiles; & ipsa causa prima non est impediibilis, sicut decimum primi docet. Et quod omnis talis actus sit contingens aequaliter in determinato genere, puta, in genere inferiorum causarum, patet per eandem cum tertio secundum. Potius namque omnibus causis inferioribus naturaliter prauijs & producentibus talem actum, non necessarius sequitur ipsum produci, sed & oppositum aequaliter potest stare. Quare & Philosophi, qui causas ut plurimum considerant naturales, dicunt simpliciter contingit ad virum liber siue aequaliter facere hoc vel illud, & intelligunt hoc sic, contingere respectu harum causarum. Quare & ad communem modum loquendi, contingens ad virum liber siue aequaliter, licet proferatur simpliciter, accipitur & significat isto modo: Vnde & quidam dicunt quod contingentia, libertas, possibilitas, impossibilitas & necessitas dicuntur tantum respectu causarum inferiorum, & non respectu superiorum omnino. Quare & Stephanus Parisiensis damnans articulum assermantem, quod illud, quod impossibile est simpliciter à Deo non potest fieri, vel agente alio sic adiungit, Error si intelligatur de impossibili secundum naturam. Impossibile igitur secundum naturam, puta, secundum causas inferiores constituitur dicitur impossibile

A impossibile simpliciter; quare & possibile similiter, necessarium & contingens. Sed quia secundum Augustinum 4. super Gen. ad litteram 6. dum res conceduntur, non est de vocabulis laborandum, quia dicente Salomone, qui tantum verba sectatur, nihil habebit, Parab. 19. quoniam secundum Pythagoram, sicut allegat Boetius 2. Musicae suae, 1. Sapientia, quam primus Philosophiam nuncupavit, est eius rei notitia, quae proprie vereque esse dicitur. Notitia, inquit, rei, non verbi. Et secundum eundem Boetium, 1. Arithmeticae suae, 1. Sapientia est earum rerum, quae verè sunt, cognitio & integra apprehensio. Non dicit verborum, sed rerum. Ideoque secundum Averroem super 1. Phys. comment. 1. Mos erat Aristoteles habere modicam sollicitudinem de nominibus. Quare & Avicenna 6. Metaphysicae 2. sic ait, Nos non curamus de nominibus, postquam intentiones eorum habemus discretas. Ideo cum ex praehabitis, quoad res sit, constet, litigiosam disputationem & ad nomen relinquo (ut Apostoli verbis utar) superbis nihil scientibus, languentibus circa quaestiones & pugnas verborum, hominibus mente corruptis, & veritate privatis, 1. ad Tim. 6. Quare & eorum cultoribus contra me tantam nominaliter disputanti, sicut dicente Philosopho 2. de caelo & mundo 80. Omnibus nobis hoc consuetum, non ad rem fieri quaestionem, sed ad contraria dicentem, dico quod recitante Themistio super 3. de caelo & mundo Protagoras dixerat Socrati, Si tua contradictio, seu alius quaestio esset secundum intellectum meum intentionis, certè concluderetur mihi; cum autem tu non intelligis intentionem mei sermonis, non reputo mihi concludi. Nec tamen quicumque in tantum desipit & insanit, ut neget nomen contingentiae, libertatis, possibilitatis, impossibilitatis & necessitatis ad causas superiores posse extendi, cum nomina sint ad placitum. Quis etiam negaverit contingere Deum liberè facere hoc vel illud, Deum posse facere aliquid, caecum illuminare, vel mortuum suscitare, impossibile esse Deum facere contradictoria simul vera, vel non gignere filium, aut necesse esse Deum esse, Deum intelligere, ac dicere verbum suum? Quare & Stephanus Parisiensis Episcopus damnavit quandam articulum asserentem, quod possibile vel impossibile simpliciter, i. omnibus modis, est possibile vel impossibile secundum Philosophiam: haec enim ut plurimum considerat possibile & impossibile secundum causas naturales secundas. Decimum similiter sequitur satis clarè ex quarto vero praemisso cum isto nono. Sequitur etiam ex definitione actus liberi libertate contradictionis capitulo proximo praehabita, cum definitione illa seu regula generali de necessitate naturaliter praecedente secundo huius praemissa. Vndecimum etiam consequitur manifestè: nam secundum praehabita capitulo isto & proximo, aliquis actus voluntatis est simpliciter contingens aequaliter, & per corollarium nonum praemissum nullus actus voluntatis creatae, ergo increatae divinae; & non ad intra, quia non potest non diligere semetipsum, nec potest non velle essentiale quodlibet intra eum, quia tunc posset non esse Deus; ergo tantum ad extra. Hoc idem patet per definitionem contingens simpliciter Antichristi, & potentia voluntaria cum omnibus dispositionibus naturaliter prauijs volitioni, qua vult Antichristum fore, non necessario sequitur Deum sic velle; sed eius oppositum aequaliter potest stare, sicut de agentem rationali capitulo proximo est ostensum. Si enim hoc necessario sequeretur, cum omnia naturaliter praecedentia illam volitionem in Deo simpliciter & absolute necesse sit sic poni, simpliciter & absolute necesse esset Deum sic velle; & sic per decimum primi Antichristum fore esset necessarium absolute, & hoc necessitate naturali aut violenta naturaliter praecedente; quare nihil esset liberum aut contingens, cuius oppositum praecedentia docuerunt. Duodecimum clarissime sequitur ex quinto cum vndecimo sibi iuncto: sequitur etiam ex definitione actus liberi libertate contradictionis ostensa capitulo proximo cum decimo iam praemisso. Decimum tertium quantum ad primam partem patenter consequitur ex praemissis, potestque ostendi per corollarium, & sicut corollarium [decimi] primi libri. Et prima parte concessa, quis negabit vel dubitabit secundam? Quis enim nesciat primum in quolibet genere esse causam omnium aliorum, quatenus in illo genere continentur? Quis in super, consideratis prioribus, nesciat quod si voluntas divina non esset libera nec contingens, sed necessaria absolute, omnia alia essent similiter necessaria absolute? Et hoc est fortassis quod opinio septima recitata superius somniant.

Augustinus.
Parabole.
Pythagoras.
Boetius.
Averroes.
Apostolus.
Philosophus.
Themistius.
Stephanus.
10
11
12
13
simpliciter.

CAP. VI.

Obijcit & responder.

Objicit forsitan aliquis contra dicta. Contra primum verò capitulo proximo præsentium hoc modo: Ponatur Iohannem contingenter æqualiter non velle. A. ergo convertendo per oppositas qualitates sequitur Iohannem contingenter æqualiter velle. A. ergo Iohannem velle. A. est contingens æqualiter. Ergo per tertium & quartum huius, Iohannem velle. A. est; ergo Iohannes vult. A. ergo Iohannes simul vult A. & non vult A. Item pura negatio nihil ponit; ergo negatiua de contingenti ad vtrumlibet non ponit affirmatiuam; ergo nec verè in illam conuertitur quouismodo. Pro primo istorum dædendum, quòd ista, Contingit Iohannem, &c. & qualibet talis dupliciter potest sumi, scilicet de inesse & modaliter: de inesse significat, quòd contingens, seu aliquod contingens sit Iohannem velle, & sic argumentam procedit, sed non obuiat conuersioni prædictæ, quia illa sit in propositionibus modaliter tantum: semper, sique non significat quòd aliquod contingens est Iohannem velle, sed quòd Iohannes potest ad vtrumlibet velle. Et si obijciatur per regulam Grammaticorum, quòd omne verbum tertie personæ potest resolui in participium suum eiusdem temporis: & in hoc verbum est, quare necessariò sequitur, Contingit Iohannem velle, ergo contingens est Iohannem velle; dico quantum ad propositum pertinet illam regulam veram esse; quòd verbum sumitur categoricè & de inesse: tunc enim significat inhzrentiam participij talis verbi alteri extremo propositionis expresso: cum autem verbum modaliter sumitur, non habet regula illa locum: non enim significat contingens in esse alicui aut aliquid illi, sed aliquid contingenter posse inesse alteri; puta, velle Iohanni. Est etiam vterius aduertendum; quòd hæc est similiter distinguenda; Contingens est Iohannem velle; & qualibet similis, eò quòd potest sumi de inesse vel modaliter; si de inesse, patet sensus eius ex prædictis; si modaliter, tunc contingens non sumitur ibi tanquam vnum propositionis extremum; & est velut copula propriè connectens propositionis extrema: sed hæc duo, Contingens est, accipiuntur pro contingit, scilicet, pro vno modo quo significatur velle; posse inesse Iohanni: Sic & ista, Possibile est Antichristum fore, est similiter distinguenda, eò quòd potest esse de inesse, vel modalis. Si sit de inesse, significat possibile sit Antichristum fore, ac si diceretur possibile est lignum, possibile est animal; id est, aliquid possibile seu aliqua res possibilis est lignum vel animal. Si autem sit modalis, sensus eius est notus. Secundum facilius soluitur, quia omnes illæ conuertentes de contingenti æqualiter sunt affirmatiuæ: non enim contingit Iohannem non velle, ergo non contingit Iohannem velle; sed, ergo contingit Iohannem non velle, quæ affirmat vt prima. Vnde Philosophus 1. Prior. capitulo de contingenti sic ait; Accidit autem omnes quæ secundum contingens sunt, propositiones conuerti sibi inuicem; dico autem non affirmatiuæ in negatiuæ, sed quæcunq; affirmatiuam habent figuram in oppositum; vt quæ est, Contingit esse ei quæ est; Contingit non esse. Contra secundum obijciatur isto modo; In tali consequentia contingenti oppositum consequentis stat, vt nunc cum antecedente; ergo consequentia vt nunc non tenet. Respondetur statim per intermissionem assumpti: Oppositum enim consequentis non stat vt nunc cum antecedente illius, sed vt nunc potest stare; ideoque vt nunc consequentia non est necessaria; sed pro nunc potest non valere: Sicut ista consequentia est bona vt nunc, Omne verum est verum, ergo Iohannes est A. si ipse sit cururus; quæ tamen potest non valere pro nunc, quia Iohannes pro nunc potest esse non cururus, & sic non contineri subiecto cuiuslibet illius; quare & oppositam consequentiam illius non stat vt nunc cum antecedente, sed potest pro nunc stare non stat, inquam, nisi illud dicatur stare quòd in consequentia necessaria simpliciter vel vt nunc non repugnat; sed quia est alia consequentia bona quàm talis, bona scilicet contingens sit & alia repugnantia est quàm talis, scilicet repugnantia correspondenter contingens. Cum ergo res consistat, non est laborandum inaniter circa verba. Contra tertium sic instatur; Si aliqua causa actiua sit indeterminata ad agendum, nulla est causa seu ratio vt agat potius quàm non agat; ergo simul agit & non agit, vel nec agit nec non agit. Ad istud autem tertium huius, & 34. pars corollarij primi primi respondent. Contra sextum videtur esse Philosophus 1. Prior. & Philosophus 2. peri hermenias expressè. Nam secundum suam doctrinam sequitur euidenter, Contingit esse,

Philosophus

Contra 2.

2.

Contra 3.

Contra 6. Philosophus

A esse, ergo contingit non esse, ergo non necesse est esse, & è contra. Necesse est esse, ergo non contingit non esse, ergo non contingit ad vtrumlibet esse; vtramque ergo istorum inferri contradictionem alterius euidenter. Pro hoc autem sciendum, quòd omnis contingenti ad vtrumlibet aliqua necessitate excludit, & illi repugnat, & è contra similitudo, quare sicut est duplex necessitas, scilicet præcedens & sequens, sicut 2. huius docebat; sic & duplex est contingenti ad vtrumlibet, vna propriè strictè; accepta, quæ tantum excludit necessitatem naturaliter præcedentem, & illi soli repugnat, vt patet per definitiones contingenti æqualiter, & necessitatis naturaliter præcedentiæ 4. & 2. huius præmissas; hæc tamen contingenti necessitatem sequentem non excludit, nec illi repugnat. Alia est contingenti ad vtrumlibet impropriè, communiter, largèque vocata, quæ vtramque necessitatem prædictam à contingenti excludit, & vtrique repugnat; sique secundum Philosophum, nihil actualiter ens vel non ens dicitur contingere pro præsentem, quia secundum eum 1. peri hermenias vt. Esse quod est, quando est, & non esse quod non est, quando non est, necesse est, scilicet de necessitate sequente, sicut 2. huius ostendit: sed secundum eundem ibidem tantum futurum dicitur sic contingere pro futuro; ipsum enim futurum contingens licet pro nunc necesse sit non esse hæc necessitate sequente, quia nunc non est, pro futuro tamen secundum ipsum neutra necessitate est necesse illud non esse seu non fore, aut esse vel fore, sed per oppositum vtriusq; æqualiter potest contingere hoc & illud. Contra tertium vadit dicitur auctoritas Philosophi cum expositione Boetij, 1. peri hermenias vt. tertio huius pro prima opinione adducta, inueniens euidenter, contingenti tantummodo reperiri in propositionibus de futuro. Hic posset responderi, sicut videtur Anselmus 2. Cur Deus homo, 17. respondisse, dicendo Aristot. hic errasse, quia ponendo omne quod est, quando est, de necessitate esse, videtur contingens ad vtrumlibet destruxisse, eò quòd necessitas & contingenti ad vtrumlibet videtur inueniens repugnare. Vnde Anselmus, dicitur tibi necessitate in præcedentem & sequentem, sicut 2. huius præmissis, de sequenti necessitate subiungit; Hæc est illa necessitas, quæ, vbi tractat Aristoteles de propositionibus singularibus & futuris, videtur vtrumlibet destrucere, & omnia esse ex necessitate destruere. Veruntamen ne tanto Philosopho, & plurimis viris philosophicis ego tam simplex simpliciter contradicam, dico quòd Contingenti ad vtrumlibet ad propositum dupliciter sumitur; propriè atque strictè, & communiter siue largè, sicut responsio proxima distinguebat. Prima dicitur propriè respectu præsentis; secunda verò respectu futuri, vt erat in proximo præsentium, & hæc opinor mentem auctoritatis Philosophi allegare. Contra octauum faciunt omnia quæ contra septimum sunt adducta, cum omnis libertas sit contingenti, sicut quartum proximi demonstrabat. Item omnis necessitas repugnat libertati, sed per auctoritatem Philosophi sæpius memoratam, Esse quod est, quando est, necesse est; ergo respectu cuiuslibet præsentis est necessitas, non libertas. Item liberè operans vel dicitur liberè operari, quia nunc liberè potest operari & non operari, vel quia prius potuit liberè pro nunc ambo. Primum dici non potest propter auctoritatem præmissam, relinquitur ergo secundum, quòd probat libertatem dici tantummodo respectu futuri. Item Auerroes super 1. de Cælo, comment. penult. supponit & dicit expressè, quòd omnis potentia est respectu futuri. Item Hugo de Sacramentis lib. 1. part. 5. cap. 22. dicit & probat, quòd libertas non est respectu præsentis, sed tantum futuri. Quem & sequendo Lumbardus 1. sentent. dist. 25. sic ait, Sciendum quòd liberum arbitrium ad præsens vel ad præteritum non referitur, sed ad futura contingenti: quòd enim in præsentem est, determinatum est, nec in potestate nostra est, vt tunc sit vel non sit quando est. Ita soluntur facilius per similem distinctionem libertate distinctionem de contingenti prælibare. Libertas enim consistet loquendo accepta excludit necessitatem & illi repugnat; quæ & dupliciter potest sumi, propriè scilicet atque strictè, & communiter siue largè. Propriè tantum excludit necessitatem naturaliter præcedentem & illi repugnat, vt patet per eius definitionem, quam corollarium 4. huius præmissis; necessitatem autem sequentem non excludit, nec illi repugnat, sed illam comparatur, amplectitur, & includit, vt patet per corollarij memoratij corollarij primi huius adiuncto. Libertas igitur sic accepta per se primò & propriè dicitur respectu præsentis; communiter verò & largè, & secundum translationem vulgarem accepta, excludit omnem necessitatem tam præcedentem quàm sequentem, & sic supponendo illud dictum famosum Philosophi, Esse quod est, quando est, necesse est, non dicitur respectu præteriti vel præsentis, sed tantum futuri. Ad dicitur siquid contra 7. sunt soluta, & primò sequens contra istud 3. Cum autem queritur cur liberè operans dicatur liberè operari, dico quòd ideo propriè, quia operatur ex potentia naturaliter præcedente suam operationem, quæ posita cum omnibus dispositionibus naturaliter præiis operari nõ necessariò sequitur operari, sed & operari & nõ operari æqualiter potest stare, sicut corollarium

Contra 7.

Augetur.

Contra 5.

Augetur.

Hugo.

corollarium quarti huius ostendit per contrarium agentium irrationabilitium, que cum pos-
sunt agunt necessariò necessitate naturali naturaliter præcedente, sicut idem quartum doce-
bat. Hæc autem prioritas naturalis est illa circa quam multi contendunt, dicentes, quicun-
que liberè operatur, prius potuit liberè operari, & non operari; quod & aliquid habet falsi,
aliquid autem veri. Si enim verbum, potuit, lignificet potentiam temporaliter præceden-
tem, falsum est, sicut probationis partis octavæ capituli proximi ostendebant: si autem signi-
ficet potentiam naturaliter præcedentem, quemcumque scilicet liberè operantem habere po-
tentiam naturaliter præcedentem suam operationem, ex qua non operatur necessariò neces-
sitate naturaliter præcedente, sed cum illa ita operari & non; verum est sicut præhabita do-
cuerunt. Vnde & Iohannes Sconis super 1. sentent. dist. 39. immediate post dictum eius de
eadem distinctione in ostensione partis septimæ capituli proximi recitatum, subiungit; Est
igitur potentia causæ ad oppositum eius quod causæ sine successione, & illa potentia realis
est potentia prioris naturaliter, ut actus primi, ad opposita, que sunt posteriora naturaliter,
ut actus secundi. Alius enim primus consideratus in illo instanti, in quo est, prior naturaliter
actu secundo, ita ponit illum in esse tanquam effectum suum contingenter, qui ut prior natu-
raliter post se cum non ponere, sed oppositum in esse. Autoritates verò inductæ procedunt
per secundam partem distinctionis de libertate præmissæ: miror tamen de Averroë dicente
quod potentia non est, nisi respectu futuri, cum textus translationis, quem exponit, sic dicat;
Potentia enim non est in tempore præterito, sed in tempore in quo dicitur modò, & in
tempore futuro: Et translationis novæ, sic; Nec enim una virtus eius quod est factum esse,
est, sed eius quod esse aut futurum esse; vnde videtur quod Philosophus contrariæ sententiæ
magis fauet. Contra nonum hoc modo, aliqua creatura sic agit, quod posita potentia eius
agente cum omnibus necessarijs concurrentibus naturalibus & supernaturalibus naturaliter
præiis actioni, non necessariò sequitur actio, sed & actio, & non actio equaliter potest stare;
ergo per definitionem contingens equaliter 4. huius præmissam, illa actio est simpliciter con-
tingens equaliter: aliter enim omnis creatura agens, si non sit determinata naturaliter, ex se-
ipsa determinatur per aliquid aliud, puta per velle divinum, quod est necessarium respectu
huius actionis, quod videtur damnatum per Stephanum Parisiensem Episcopum sub hæc for-
ma, Quod de sui natura non est determinatum ad esse vel non esse, non determinatur nisi per
aliquid quod est necessarium respectu sui: & iterum sub his verbis, quod nullum agens est ad
vtrumlibet, imò determinatur. Dicendum quod hæc ratio sumit falsum, sicut probatio
istius noni ostendit, nec damnatio articuli obuiat: articulus etenim uniuersaliter posuit, quod
omne quod de sui natura &c. quare condemnatio negat eum uniuersaliter, nec affirmat op-
positum cuiuslibet singularis, sed particularem sibi oppositum pro aliqua singulari; quæ &
verificatur per velle Dei ad extra, non tamen essentialiter secundum id quod est, quia sic est
essentia ipsa Dei, sed tantummodo relatiuè, ut scilicet est velle ad extra. Tale etenim velle
Dei non est de sui natura determinatum ad esse tale velle vel non esse, nec determinatur per
aliquid quod est necessarium respectu illius, sicut pars vndecima proximi demonstrauit: Et
per hoc idem etiam alia condemnatio deuitatur. Aliter autem & bene pro illis condemnatio-
nibus respondendum, quod illi articuli loquebantur de determinatione necessaria per causas
interiores siue secundas, quod patet per quosdam alios articulos statim in eadem serie con-
demnatos, quorum vnus dicit, quod voluntas de se est indeterminata ad opposita, sicut mat-
eria, determinatur autem ab appetibili, sicut materia ab agente: Alter autem, quod voluntas,
manente passione & scientia particulari in actu, non potest agere contra eam: Alius vero,
quod voluntas & intellectus non mouentur in actu per se, sed per causam sempiternam, sci-
licet, per corpora cœlestia: & iterum alius, quod voluntas hominis necessitatur per suam
cognitionem, sicut appetitus bruti. Vnde manifestum est quod iste condemnator negat volun-
tatem humanam determinari necessario per aliquas causas inferiores siue secundas, non
autem per voluntatem diuinam, cum in eadem serie condemnando quendam alium errorem
sic dicat, quod omnes motus voluntarij reducuntur in motorem primum: error, nisi intelli-
gatur in motorem primum simpliciter non causatum, & intelligendo de motu secundum sub-
stantiam, non secundum deformitatem. Et prius condemnauit quendam alium errorem di-
centem, quod humani actus non reguntur providentia diuina. Contra decimum potest simi-
liter obijci, sicut obiectum fuerat contra nonum: aliqua enim creatura rationalis & libera
ita agit, quod positis omnibus causis superioribus & inferioribus naturaliter præiis suo actu
libero, non necessario sequitur agere, sed & agere & non agere equaliter potest stare, ergo &
cetera per corollarium 4. huius; aliter etenim positis omnibus causis & dispositionibus natu-
raliter præiis actu libero creaturæ, ipsa necessario ageret liberum actum suum: quod vide-
tur

Sconis.

reiffuturæ

Contra 9.

Stephanus.

condem-
natoribus.

Contra 10.

atur damnatum per Stephanum Episc. Paris. sub his verbis, quod voluntate existente in tali dis-
positione in qua nata est moueri, & mouente sic disposito quod natum est mouere, impossibile
est voluntatem non velle. Hæc autem soluiuntur penitus vt præmissa. Hic enim articulus vole-
bat hoc dicere uniuersaliter de qualibet voluntate, quod falsum est pro voluntate Dei ad ex-
tra, sicut duodecima pars proximi manifestat. Veritas tamen ad præsentem damnantis & dam-
nari, vt æstimari, potest dici, quod articulus dicitur de dispositione per causas inferiores
tantummodo & secundas; ita quod voluntate & obiecto sufficienter dispositis secundum
causas huiusmodi, impossibile esset eam non velle. Posuit enim articulus, vt videtur, vo-
luntatem tantum passiuam, vel saltem necessario pati volutionem ab obiecto: Vnde dicit,
voluntate existente in tali dispositione, in qua est nata moueri, moueri inquit, non
mouere, & mouente sic disposito quod natum est mouere, scilicet sufficienter & neces-
sariò ex seipso, sicut & quidam alius articulus expressius affirmabat, quem idem alia
vice damnauit, sic dicens, quod liberum arbitrium est potentia passiuam, non actiuam, & quod
de necessitate mouetur ab appetibili. Item quod iste articulus supradictus loquitur de dispo-
sitione per causas inferiores tantummodo, patet per multos alios articulos in eadem serie pos-
tos sic loquentes. Iste namq; articulus ponitur inter superius proxime recitatos, vbi & quidam
alius ita dicit Appetitus, cessantibus impedimentis, necessariò mouetur ab appetibili: & aliter,
quod homo agens ex passione coactè agit: & alius, quod Post conclusionem factam de aliquo
faciendo volūtas non manet libera: & iterum alius, quod Voluntas necessariò prosequitur quod
principaliter creditur à ratione; & quod non potest abstinere ab eo quod ratio dicitur hinc au-
tem necessitas non est coactio, sed natura voluntatis: & adhuc alius asserit quod voluntas
nostra subiacet potestati corporum supracœlestium. Is igitur condemnator negat à volun-
tate humanam necessitatem secundum causas inferiores siue secundas, non secundum supe-
riores & primas, sed eam concedit, sicut articulus adductus ad probationem nonæ partis
proximi manifestat. Contra vndecimum sic instatur; Vbi est maior mutabilitas, maior
contingentia reperitur: sed in creaturis est maior mutabilitas, quàm in Deo, seu in voluntate
diuina, sicut quintum & vigesimum tertium primi docent. Dicendum quod contingentia
facta non tenet: Licet enim in creaturis sit mutabilitas varia, & nulla in Deo aut volutione
diuina; tota tamen mutabilitas creaturæ necessariò subiacet immutabili volutioni diuinæ,
sicut trigessimum secundi, & decimum primi docent. Ipsa verò volutio Dei ad extra nulli
necessitati subiacet præcedenti, sicut probatio huius vndecimi demonstrauit; quare in illa
aliqualis præcedens necessitas, in hac autem tantummodo || purissima contingentia repe-
ritur. Adhuc autem contra istam vndecimam, & duodecimam atque decimam tertiam ob-
ijcitur grauitè isto modo; Omnis voluntas volutio vè diuina agitur siue producit, & est acta
siue producta; ergo per aliquod agere siue producere ipsum naturaliter antecedens, & posito
huiusmodi agere, siue producere volūtas seu volutionis illius necessariò sequitur illa agi siue
produci: Omnis ergo actus voluntatis diuine producit ex necessitate || naturaliter præced-
te, & est necessarius illo modo, & nullus simpliciter contingens equaliter, nec liber contradic-
tionis, videlicet libertate secundum præmissa. Omnè quoq; actum voluntatis diuine producit
Deus voluntariè, omnem ergo talè actum prius naturaliter vult producere quàm ipsum produ-
cat, & prius naturaliter potest ipsum producere; omnis ergo actus huiusmodi producit ex
necessitate naturaliter præcedente, secundum præmissa, &c. sicut prius. Pro primo istorum sciend-
um, quod aliqui opinantur quod actio & passio sint res relatiuæ, seu ipsæ relationes pure tan-
tummodo: sed et in inferioribus patet constare, quod relationes huiusmodi actionem & passionem
naturaliter consequuntur, & per eas causantur. Quapropter & alij arbitrantur, quod actio &
passio sint res absolute secundum suam essentiam, relationibus tamen necessariò copulatas
& horum quidam existimant, quod actio & passio sint res diuersæ secundum essentiam ab-
solutè quia sunt predicamenta diuersa: Alij verò putant, quod sint eadem res, & idem rea-
liter absolute, sed differant relatiuè: Aliam enim relationem, & aliam denominationem ha-
bet actus & motus, quatenus ab agente præcedit, & aliam prout in patiente recipitur, sicut
semidiameter mundi respectu puncti sui superioris dicitur descensus siue deorsum; & res-
pectu verò centri dicitur ascensus, seu sursum; sicut & habiudo inter primum & secundum
dem, & etiam vnus & duo est alia proportio, quatenus est primi ad secundum, aut vnus ad
duo, & alia quatenus est contra: Et hæc videtur sententia Philosophi 3. Phys. 18. & con-
sequenter in textu, & Averroës in comment. 2. de Anima 137. & 138. & Averroës similiter in
commento. Quibus & concordanter Ansel. de veritate; Multis, inquit, modis eadem res susci-
pit diuersis considerationibus contraria, quod in actione sepe contingit, vt in percussione. Percus-
sio namq; & agentis & patientis est, vnde & actio dicit potest & passio, quamuis secundum ipsum
K k k nomen

Contra 11.

|| pura

|| naturali

Anselm.

nomen actio vel percussio, & quæ similiter dicta à passivis in activa significatione dicuntur, A magis videantur esse patientis quam agentis, quippe secundum ad quod agit magis proprie videntur dici agentia & percussoria, & secundum ad quod patitur, actio & percussio. Nam agentia & percussoria ab agente & percussione dicuntur, sicut providentia à providente, & continentia à continente, quæ scilicet agens & percussio sunt prout agens & continens activa sunt; actio vero & passio ab actio & percussio quæ passiva sunt, derivantur. Sed quoniam, ut in vno dicitur, quod in æteris intelligas, sicut percussio non est sine percussio, nec percussio sine percussione, ita percussio & percussio non est sine percussio, esse nequeunt, imò una & eadem res est diversis nominibus secundum diversas partes significata: Adcirco & percussio, & percussio & percussio esse dicitur; quapropter secundum agens & patientem eidem subiacet iudicium indifferenter vel contrariis: Ipsa quoque actio ex utraque parte similiter iudicabitur aut contrarie. Sed ista genera altiora & subtiliora, & secundum mihi videntur, quam à me, præsertim hic, in brevibus dignè valeant explicari, veruntamen probabilior mihi videtur hac vice secunda opinio recitari. Ex prima namque per rationem prius obiectam, quam & opinio hæc admittit, sequi videtur, quod in actionibus, agere siue agentis sit processus essentialiter ordinatus secundum a sub & supra, secundum prius & posterius naturaliter infinitus. Si enim non sequatur, sit A. primum agere, seu prima actio, siue agentia: ergo A. agitur siue producit, & est acta siue producta; ergo per aliquod agere siue producere ipsum naturaliter antecedens; sicut aduersarius arguebat. A. ergo primum positum non est primum, imò & adhuc supra A. oportet necessario ascendere infinite per similem rationem. Quod & aliquis fortassis concedere non timebit, sed quomodo tunc stabit secunda suppositio primi primi? Quomodo enim omnes Philosophi abhorrent processum infinitum in actu, præsertim in essentialiter ordinatis modo prædicto? Nonne & Philosophus 2. Met. 10. reprobat processum infinitum in causis formalibus, dicitur; Cuius autem primum non est, nec habitum esse habitum, i. aliquid quod ad aliud se habeat consequenter, quod & Averroës & omnes exponentes vno nimitter contestantur. Secundum istam quoque sententiam non esset aliqua prima actio seu productio in diuinis, sed ante quamlibet intellectione & volitionem, ante quamlibet generatione & spiratione alia infinita. Adhuc autem secundum istam sententiam Deus creans aut agens quippiam nouiter mutatur: reciperet enim & haberet actionem nouellam, quam non habuit ququam prius: Hæc enim opinio ponit actionem esse in agente, sicut & passionem in passio, sicut & necessario cogitur ad ponendum; alioquin in omni moto esset necessario duo motus motus, ne scilicet dux, quos nec Deus omnipotens posset ab invicem separare: esset quoque in creationibus & actionibus talibus nouellam simul tempore creatis & actis processus secundum prius & posterius, sub & supra naturaliter infinitus. Illa enim creatio siue actio crearetur seu ageretur per aliam casualiter & naturaliter non temporaliter præcedentem, & illa per aliam, & ita deinceps infinite superius ascendendo. A quo etiam reciperet. Deus hanc nouam nouiter actionem, D Non ab aliquo inferiori agente, propter 7. part. coroll. 1. primi, & quia tunc illa actio creatur casualiter & naturaliter præcederet illa actione Dei, & e contra. Omnis namque actio creatur est a Deo actore, sicut præced. docuerunt: aut erit in actionibus talibus essentialiter ordinatis multitudo super numerum infinita. Si in super noua creatio siue actio in fit Deo creati quippiam nouiter seu agens, inest quoque; & ipsi similiter noua relatio, quæ refertur ad suum creatum, siue actum, quare & noua mutatio. Per hanc autem rationem Aug. 5. de Trin. vi. se reputat demonstrare, quod Deo non accidit nouiter aliqua noua relatio temporalis. Esset quoque in relationibus talibus essentialiter ordinatis processus super numerum infinitus. Illa namque relatio est creata seu acta à Deo, quare & Deus refertur ad illam ut creans seu agens per aliam relationem, & ad illam per aliam similitudine, & ita deinceps super omnem numerum & mensuram. Amplius autem ponatur Carbunculus luminosus obiectus, nec illuminans quicquam extra, qui nouiter deregatur, & illuminet aere; habet ergo nunc nouam actionem; nouam illuminationem intrinsecam intra ipsum, sed unde? à quo agente? Non à seipso tanquam modo: cur enim potius nunc quam prius, cum sit agens irrationale, inesse dicitur & libera actionis? Nec ab aere: aer enim ab ipso recipit passionem, nec potest assignari modus quo aer causaret illam illuminationem carbunculi, nisi per viam reflexionis aut reactionis, sed prior casualiter & naturaliter est actio Carbunculi, sicut constat. Illæ in super actiones Carbunculi & aeris se invicem mutuo agerent & causarent; quare & casualiter & naturaliter mutuo se præcederent atque succederent; aut poneretur processus in talibus infinitus, nec recipit actionem hanc nouam ab aliquo alio: A quo enim? Si dicitur quod à Deo; ergo & Deus ipse similiter tunc recipit viam actionem nouellam contra præmissa. Si in super Deus agit istam actionem in Carbunculo illuminante, & istam passionem in illuminato, cum istæ sint res absolute diuersæ, & neutra pars alterius, nec quicquam vnus

A vnus de essentia alterius, videretur quod Deus omnipotens posset ista ab invicem separare, & facere alterutrum sine reliquo & seruare, præsertim re priorē sine posteriorē, quod contradictione includit. Adhuc autem & Deus facit futura esse futura per 14. 1. lib. ego per aliqua factione & non noua, quia tunc nouiter incepisset esse futura, ergo æterna. Aliquid ergo aliud à Deo & corruptibile est coæternū aut æternū ipsi Deo, quod de futuritione simili modo patet: Deus quoque tacet aliqua sepe non entia sepe non esse, sicut ex 32. & 33. 2. apparet; ergo per aliqua factionem, & non temporalem, constat, sed Deo simpliciter coæternam. Quæ si sint vera, non posset Deus quicquam creare, nisi aliud annihilaret, factionem videlicet, quæ prius fecit illud non esse, & esse futurum, & futuritionem ipsius. Amplius autem nec Deus omnipotens posset quicquam annihilare, nisi aliud mox crearet, annihilationem videlicet, & relationem inter annihilantem & annihilatum: Imò nec Deus omnipotens vnquam creaturæ conditor & seruator posset annihilare vnuerſitatem rerum creatam: Si enim posset, ponatur; Deus ergo annihilat mundum, & est annihilans & annihilator; ergo per aliquam annihilationem actiuam & relationem nunc factam. Dicitur fortassis pro ipsis, quod creatio & factio rerum in Deo est voluntas seu volutio eius æterna, & de annihilatione similiter; sed quomodo? Vel enim, Deo creante quippiam nouiter, puta mundum, volutio eius æterna est creatio æterna, vel non. Non æterna, quia tunc æternaliter fuisset creatio; nec nouum, quia tunc illud est creatum à Deo, & Deus prius natura illud creans, & est creans, quam illud sit creatum aut sit: Illa quoque volutio Dei producit, ergo per aliquod producere antecedens, & illud per alium sit: Illa quoque, & sicut supra. Per quid in super nouum est volutio seu volutio Dei æterna, annihilatio modo noua? Si etiam sit ita in Deo, cur non simili ratione quodlibet actiuum creatum, rationale vnuerſitatis, sufficienter dispositum ad agendum, potest agere sine aliqua actione nouella nouiter producta in ipso? Obijcies fortassis, quod agens A. actionem signatam, quæ ponatur actio prima in Deo, quare & prima simpliciter omnium actionum, constituitur in esse agentis; ergo per aliquid formale per aliquam causam formalem, seu formam aliquam quomodo, quemadmodum loquitur Sapiens, vbi dicit, Amator factus sum forma illius, Sap. 8. Et Apostolus ad Phil. 2. Qui cum in forma Dei esset: illam autem formalem seu formam non potest poni A. actio, quia sit posterior naturaliter quam hoc sit agens: Per hoc enim, quod Deus est agens, producit A. actio & causatur, nec potest poni aliquid nisi actio; quid enim aliud poneretur? Est ergo aliqua actio alia A. actionem naturaliter antecedens. Formam namque, quæ aliquid est formatum, præcedit casualiter, quare & naturaliter, licet non temporaliter suum formatum. Pro isto sciendum, quod actio, & huiusmodi nomina verbalia dupliciter possunt sumi; actio videlicet & passio; id est quatenus ab actiuo siue agente procedit, & sic agentia congrue dici potest; & quatenus in acto seu patiente recipitur, & sic actio seu passio nuncupatur. Adhuc autem secundum quod potest haberi ex Philosophis, 3. Phyl. vbi prius: & 5. met. 20. Et Anselmo vbi superius, videretur aduertendum, quod, quando actiuum seu agens producit aliquid agere, seu mouere aliquam actionem, actum seu motum, & duas relationes similiter quodammodo comproducit, vnã actionis siue actiuam, quatenus viz. agere, actio, actus seu motus ab actiuo seu agente procedit, & quæ sic ad ipsum refertur; aliam passionis siue passiuam, quatenus scilicet in acto seu patiente recipitur, & sic refertur ad ipsum. Imò & si quis inuencatur subtilius, & diligentius perscrutetur res ipsas, & Aristot. & Auer. & Anselm. vbi superius; apparebit vnã esse relationem actiuam siue agentis ad actum, quatenus scilicet agit seu causat, & aliam e conuerso, viz. acti ad actiuum seu agens, quatenus scilicet agit seu causatur; sicut alia est relatio patris ad prolem seu filium, puta paternitas, & alia filii ad patrem, puta filiatio; & simili modo in alijs, quæ & nominibus supradictis, vel alijs similibus possunt congrue nominari, & hæc relationes quandoque actionis & passionis nominibus nuncupantur. In Deo autem licet sit agere, actio atque actus, non tamen pati seu passio proprie poni debet, sed aliquid simile passioni, puta receptio siue conceptio, vel si aliquid simile melius dici possit: quare & secundum sententiam antiquorum, Deus vnus, & in omnibus fuerat nominatus, non solummodo genitor, in quantum genuit & agit; sed etiam genitrix, in quantum concipit & conseruat propriam actionem, actum proprium immanentem, sicut primum primi plenius manifestat. Vnde & Ierem. 50. Audite consilium Domini quod mente concepit. Et Parab. 8. Sapiencia Dei, dicit Dominus, possedit me in initio, natum suarum, ab æterno ordinata sum; nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram: Ante colles ego parturiebar. His itaque prelibatis verimiliter dici potest, quod agens A. primam actionem, constituitur in esse agentis per suam primam agere; Prius enim quomodo videntur agere, quam esse agens. Primum enim videretur esse actiuum, secundum agere, rem esse agens, non tempore, sed natura seu causa. Vel licet

Sapiens. Apostolus.

Ieremias. Parabola.

dici potest, quod agens constituitur in esse agentis per illam relationem actionis siue actiua A
 prædictam, ita quod primum sit actiuum, secundum agere, tertium illa relatio, quartum se-
 cundum hunc ordinem esse agens. Tertio dici potest, quod non est omnino clarissimum, quod
 nihil denominatur formaliter quo quomodo ab aliquo, nisi fuerit prius secundum naturam.
 Aliquid enim dicitur formamodum a forme futura quam recipiet, & factum a effectu faci-
 endum, & denominatur factum a factione futura, sicut & edificans, pullificans & foetificans
 ab eodem paulo & foetu futuris per actiones quas agunt ad ista finaliter terminandas, B
 quæ multa quoq; naturalia & alia à suis effectibus, & à suis accidentibus sæpius nominantur. Nonne
 & Deus dicitur Creator seu creans per aliquid posterius secundum naturam? Capiatur enim
 primum in ordine naturali creatum à Deo: tale namq; est dandum; alioquin ante omnem crea-
 turam & creationem esset alia prior illa causaliter & naturaliter sine contra priora. Sit ergo
 B. primum creatum à Deo; Deus igitur denominatur & dicitur Creator seu creans, à qua
 forma? & per quod formale? Non per aliquid increatum æternum, quia tunc æternaliter
 fuisset Creator; per aliquid ergo creatum; puta per B. vel per aliquid posterius ipso B. & B.
 & omnè posterius ipso, est posterius causaliter & naturaliter quam Deum creare & esse crea-
 ntis; hoc enim est causa B. atque sequentium. Si etiam Deus omnia posteriora annihilat
 re, per quod formale præcedens naturaliter esset annihilator, siue annihilans? Non æternum;
 quia tunc æternaliter fuisset annihilans; neque nouellum; quia illud tunc esset annihilatum,
 redactum ad nihilum & non esse. Et per has fortassis & huiusmodi rationes potest ostendi,
 quod creatio actiua siue creantia non est in create (nisi forsitan principia tunc, vel potius prin-
 cipiantia, sicut ad modum loquendi Philosophi 4. Phys. 23. Res regni sunt in Rege, & motus
 in primo motu; vel secundum alia translationem, in primo motore; & secundum Aueroë,
 res in agente; quia tunc aliquid nouiter accideret intrinsecus Creatori, recederetq; ab eo, & ef-
 fet mutabilis; sed tantummodo in creato; & quod relationes non habent existentiam realiter
 C
 positam à rebus absolutis, siue relatis omnino diuersam, quemadmodum ponitur à quibus-
 dam. Adhuc autem fortassis obijciens arguendo, quod creatia sit in create, quia nihil consti-
 tuitur, informatur, aut denominatur formaliter ab aliqua forma extrinseca extra ipsum; sed
 creans constituitur, & informatur quodammodo, & denominatur formaliter à creatia; est
 ergo creatia in create. Sed nonne in moralibus opus exterius dicitur, & est bonum propter
 bonitatem, quæ est in agente, virtutem videlicet intentionem & cætera moraliter requisita? Nonne
 & secundum veritatem & secundum Philosophum 5. Met. 20. hoc dicitur & est visum aut scitum
 propter visionem aut scientiam in aliquo existentem? Nonne & secundum Philosophum 5. Phys.
 10. & secundum Aueroë in com. contingit quandoq;, quod aliquid denominetur aliquo
 modo nouiter relatiue, non per aliquam nouam formam aut mutationem in ipso, sed in altero relati-
 uo? Quibus & concordat August. 5. de Trinit. vlt. ostendit, quod Deus dicitur nouiter Domi-
 nus huius rei, refugium nostrum & Pater, non per aliquid quod ipsi nouiter accidit relatiue, D
 quia tunc esset mutabilis, sicut superius arguebam, sed tantummodo illi rei, cui sic nouiter dicitur
 relatiue. Sed nec sic fortassis desines replicare, sed dices: Non est idem, sed diuersum, gene-
 rare & generari, agere & pati, percutere & percuti, docere & doceri, sicut & esse generans &
 generatum, agens & passum, percutiens & percussum, docens & doctum, sicut omnibus clare
 patet. Pro isto breuiter dici potest, quod generare & generari, & cætera talia, sunt eadem res, &
 idem realiter absolute, habent tamen relationes prædictas diuersas, & secundum illas nomina-
 tiones correspondenter diuersas. Verum ut istud patet fiat lucidius aduertendum, quod homo
 percutiens mouet brachium & gladium, seu quodlibet instrumentum applicans ad percussum;
 percussus vero recipit passionem & patitur vulnus seu istum; Illud vero mouere in percutien-
 te & gladio videtur communi iudicio esse percutere tantum non percuti; illud autem moueri
 recipere, siue pati in percusso, tantummodo percuti & non percutere quouis modo.
 Respicendo tamen subtilius apparebit, quod illud mouere in percutiente brachio & gladio, E
 non est sine moueri inseparabiliter annexo & eis infixo; nec illud moueri in percusso esse sine
 mouere et annexo; imò secundum præmissa, illud mouere & moueri sunt idem realiter non di-
 uerter; quod clarus forte patet, si quis in vacuo mouerit lapidem stabilem & solidum
 non cedentem, nec aliquid specie motus motum: tunc cum illud mouere & moueri, percutere &
 percuti esset in vno & eodem, & vnum & idem realiter absolute, denominaretur tamen diuer-
 sis nominibus propter considerationes, relationes, & respectus diuersos prædictos. Quapropter
 neq; id est esse generans & generatum respectu eiusdem, sed generans dicitur & est gene-
 rans per suum generare, siue per illam relationem actiua seu causatiua prædictam; genera-
 tum vero dicitur & est generatum per suum generari, siue per relationem illam passiuam seu
 causatiuam præmissam. His itaq; iam præmissis ad primum principalem obiectorum dicen-
 dum, quod videtur supponere vnum falsum. Videtur enim supponere quod omne quod agi-
 tur,

Philosophus.
Auerroes.

Philosophus.
Auerroes.

concordant

habens

A
 tur, siue producitur, agitur siue producitur per aliquid agere siue producere ipsum naturaliter
 antecedens: quod falsum videtur, quia tunc in actionibus seu productionibus huiusmodi esset
 processus in infinitum simpliciter ascendendo contra præmissa. Tunc etiam nulla esset prima pro-
 ductio in diuinis nec aliquid primum productum, sed ante quamlibet & quodlibet alia infinita,
 & alia infinita; quomodo ergo, secundum Philosophiam & Theologiam; in principio e-
 rat verbum, i. primum omnium productorum? Iuro nec vna quidem productio, & nec vnum
 productum Verbum & Filium Dei præcedit, sicut puro omnes tractatores catholicos concor-
 diter profiteri; Quinimo & Oxonia est damnatum, quod cum Deus pater sit prior origine
 filio, in illo priori potuit produxisse aliquid ante eum. Adhuc forsitan replicabis, Verbum Dei
 est productum, ergo per aliquid producere antecedens. Sed quis præsumet filium in diuinis
 tantum remoueri à patre, vt constituat vnam pontem, patiet, seu limitem quolibet medium
 inter eos patre posteriori prioritatis filio: Quis autem verbo Dei & filio principium, primo
 B
 generat, & primum omnium productum? Nonne se illud producere, per quod moliris
 verbum Dei produci similiter est productum? Quapropter & (vt gladio tuo referam) per a-
 liud producere antecedens &c. sicut supra. Quamobrem & maiorum meorum meliore senten-
 tia semper salua, videtur non improbabiler dici posse, quod verbum Dei nedum est primum
 productum, verum etiam primum producere, & prima productio in diuinis, considerationibus
 tamen, relationibus, siue respectibus supradictis quo quomodo diuersis, sicut est intelligens &
 intellectum, imò & intelligere & intelligi modis quo quomodo alijs seu diuersis, sicut & Auer-
 roes licet balbutiendo super 12. metaphys. 39. tangit. Nonne verbum Dei est verbum perfe-
 ctissimū? Quare & actualissimū, & quod actualius verbum quam ipsum dicere actuale, ipse
 dictio actualis: quare & secundum Philosophum 12. Met. 51. & secundum Aueroë Deum
 est intelligentia, i. actio siue agentia intelligentis ad modum loquendi præmissum; imò
 C
 est intelligere atque intelligi secundum eundem ibidem. Sed quæ persona est dignius ista quam
 verbum? Quibus & concordat Sapiens, Sol, inquit, intelligentiæ non est ortus eis, Sapiens. 5.
 Sol intelligentiæ, i. Sol qui est intelligentia intransitive loquendo: vnde & Job. 12. Apud Deū
 est sapientia & fortitudo, ipse habet consiliū & intelligentiam. Super quod Greg. 11. Moral. 4.
 Hæc, inquit, non incongrue de vnigenito summi Patris accipimus. Et nonne Sapientia est a-
 ctio siue agentia Sapiens, sicut intelligentia intelligentis, & prouidentia prouidentis? Quare
 & Sapiens dicit de sapientia increata quod est emanatio quædam claritatis omnipotentis Dei
 sincera, Sap. 7. Quod etiā verbum Dei sit eius locutio actualis, & non terminus eius tantū videtur
 per Anselm. Monol. 3. sic dicentem; Nulla ratione negari potest, cum mens rationalis se ipsa
 cogitando intelligit, imaginē eius nasci in sua cogitatione, imò ipsa cogitatione sui esse suam
 imaginē ad eius similitudinem tanquā ex eius impressione formatā. Habet igitur mens rationalis,
 cum se cogitando intelligit, secū imaginē suā ex se natā, i. cogitationem sui ad suam simili-
 tudinem quasi sua impressione formatā: quæ imago eius verbi eius est. Hoc itaq; modo quis
 D
 neget summā sapientiam, cum te, dicendo, intelligit, gignere consubstantialē sibi similitudinē
 suā, i. verbum suū? Qui & infra 48. & post diffuse trinitatē in mente nostra (viz. quod meminit
 sui, cogitat seu intelligit se, & amat, & est memor, sic cogitans seu intelligens se & amans, ha-
 sui, cogitat seu intelligit se, & amat, & est memor, sic cogitans seu intelligens se & amans, ha-
 & Filio & Spiritu Sancto, hæc tria secundū ordinē istis tribus, qui & dicit expressimē filium esse
 intelligentiā Dei patris; qui & in hac parte sequitur Aug. 10. de trinit. 10. & 11. & vlt. & 11. de
 trinit. 1. & 2. & 14. de trinit. 3. 6. & 8. vbi trinitatem in mente nostra repertam viz. meminit se,
 intelligere & velle, memoriā intelligentiam & voluntatem, corpus, visum, visionem actu-
 alem, & voluntatem seu voluntatis intentionem hæc ad inuicem copulantem diuinæ assimilat
 trinitati, & intelligentiam actualem & visionem actualem similiter assimilat filio verbo Dei.
 Obijciens forsitan, Producere Dei quodcumque est productum; ergo per aliquid producens
 præcedens, & per aliquid producere antecedens: per quid enim aliud posset produci? Sed re-
 sponsum est prius. Primum namq; producere Dei producitur per productum quo quomodo præ-
 ced. & non per aliquid producere antecedens. Veruntamē, vt videtur, illud producere primum
 E
 Dei prius est producere quam productum; nam primum omnium videtur productum secundū pro-
 ducere, consequenter relatio productionis actiua, & esse producens, & relatio productionis pas-
 siua, & esse productum. Sed nec li forsitan desines obiecare, dicendo; Illud producere est produci
 sua, ergo per aliquid quid est illud? Si, per significet causā productionis siue actiua, per Dei pro-
 ductum & potentia eius actiua; si causā formalem, nō habet causam formalem productam pri-
 orem, sed ipsum est prima forma producta, sicut & de primo actu Angeli hominisque appa-
 ret. Quapropter & Augustinus 83. quæstionum, quæstione 23. dicit, quod similitudo Patris, Veram
 scilicet est prima species & prima forma, qua specificata & formata sunt omnia. Veram
 adhuc pro prima principali argutia absolutius dissoluenda, quod
 Kkk 3
 volutio

Obiectio.

Sapiens.
Job.

Gregorius.

Sapiens.
Anselmus.

Anselmus.

Augustinus.

Obiectio.

Resp.
productū

Obiectio.

Resp.
producti-
onem
primo
Angelo ho-
mine. Veram
Anselmus.

voluntatis Dei ad extra producitur per intentionem Dei, quae quomodo procedens, sed illud intelligen- gere non causat necessitate illud velle, sicut per accidentia manifestant. Pro secunda arguitur principali sciendum, quod duplex est velle in Deo, ad intra, videlicet, & ad extra. Ad intra, quod vult seipsum & amat ad extra, quod vult & amat extrinsecum, efficit, & conservat. & y- trumque istorum velle producit Deus voluntarie, sed duobus modis. Primum producitur voluntarie, quia per voluntatem propriam spontaneam non inuitam, nec volenter coactam, non tamen libere libertate contradictionis, sed necessario necessitate opposita, sicut & spiritus sanctum inspirat, qui secundum praemissa, & secundum Augustinum 15. de Trinitate. 20. vo- luntas Dei; sicut & charitas, maxime proprie appellatur. Secundum autem velle producit Deus voluntarie, quia per voluntatem propriam spontaneam, non inuitam, sed liberam, se- cundum contradictionem, sicut praecedentia docuerunt. Nec ex isto consequitur, quod om- nem actum ad eum prius naturaliter velle producere quam produci, sicut nec de hominis quid volente; alias etenim esset processus in voluntatibus talibus infinitus contra priora; imo ad producendum voluntarie actum sufficit voluntas, potentia scilicet voluntaria sufficienter disposita. Sed hic potest quis non improbabiler sic instare. Sit A. primum velle Dei ad ex- tra; Deus ergo producit A. ergo per aliquid ipsum naturaliter antecedens, & per quid nisi per aliud velle respectu illius? Dicitur Anselmus de casu Diaboli 12. quicquid se mouet ad volendum, prius vult se mouere. Rufus autem Deus vult A. Vult enim & amat omnia bona quae habet, & magis videtur, & charius vult & amat quodlibet bonum, sicut in motu se- cum, quam aliud bonum extrinsecum, quam muleam, aut folium, seu festucam; ergo & pri- us ordine naturali. Adhuc autem & per vicissimum secundum primum, quemlibet actum suum volendi vult Deus, vult ergo istum actum suum volendi per alium, & illum per alium, & sic semper deinceps; habet ergo Deus actus volendi simpliciter infinitos, & non inordinatos penitus & confusos, propter praemissa primo, & vicissim sexto primi. Quemlibet ergo actum huiusmodi praecedit naturaliter alius talis actus, & illum alius adhuc talis, & sic infinitus simpliciter ascendendo. Quilibet ergo actus voluntatis diuinae producitur ab actu alio praecedente, quo posito, cum potentia plena Dei necessario sequitur ipsum produci. Quilibet ergo actus voluntatis diuinae producitur ex necessitate naturaliter praecedente, & sic, supra. Pro istis autem sciendum, quod quidam non abhorrent concedere processum in voluntati- bus Dei talibus taliter infinitum. Sed nonne superius est ostensum, non esse processum infinitum in essentialiter ordinatis in actu secundum sub & supra, aut secundum prius & posterius ordine naturali? Secundum istos quoque in causis efficientibus sine agentibus essentialiter or- dinatis modo praedicto est processus simpliciter infinitus, cum quilibet volutio, talis Dei sit causa actiua, & agens hunc effectum extrinsecum, vel causam esse ipsius. Adhuc autem & cum quilibet talis volutio sit forma quaedam & species, in causis formalibus est processus simi- liter infinitus, contra Philosophiam & Philosophos plurimos multis locis. Cui etiam dubium, quin Deus prius velit seipsum, quam aliquid extra ipsum, cum ipse sit finis omnium, & finis primario intendatur, & cetera propter finem? Quare & dicit Sapiens sapienter; Vniuersa propter seipsum operatus est Dominus, Parab. 16. Sit ergo A. volutio, qua Deus vult seipsum, & B. volutio, qua immediate vult producere hunc effectum; B. ergo volutio produci- tur per aliam immediate priorem, & illa per aliam, & ita deinceps ascendendo superius in vo- lutionibus talibus infinite, quae omnes sunt posteriores A. volutione praedicta. Sed quomo- do, positis terminis & extremis, puta A. & B. interponuntur media actiua infinita essentialiter ordinata, & hoc in causis agentibus formalibus atque finalibus, contra Philosophum 2. Metaphys. 5? & deinceps, Noane & vbiunque contingit accipere, duo extrema aliquorum in actu essentialiter ordinatorum secundum prius & posterius feriose, contingit accipere & omnia media? Quare & aliqua est tota multitudo extremorum illorum, & omnium pariter mediorum; & illa est necessario simpliciter infinita, contra praemissa parte quadragesima primi; & capit. septimo primi libri. Sit insuper C. illa multitudo totalis; C. igitur multitu- dine potest esse & est aliqua multitudo maior, aliqua quoque minor, & nihilominus infinita; cur ergo est tanta quantitas praecise? Videtur quoque quod minor sufficeret; cur ergo su- perflue ponitur ista tanta? Amplius autem secundum istos, nihil est primum contingens ad vtrumlibet sine aequaliter, nec aliquis primus actus liber contradictoria libertate. Imo & se- cundum istos nullus actus est contingens aequaliter simpliciter, nec liber secundum contra- dictionem simpliciter, sed quilibet necessarius quodammodo necessitate naturaliter praecedente. Deur enim A. actus contingens aequaliter simpliciter, & liber simpliciter secundum con- tradictionem in Deo; sed A. est vnum velle Dei, seu vna volutio; quare & secundum hypo- thesin Deus habet aliud velle praecedens respectu illius, & illo velle praecedente Dei po- sito

Obiectio.

Responso quadam.

Parabola.

quod est causa

A. fito cum potentia Dei plena, necessario sequitur A. produci; A. ergo secundum praemissa est necessario necessitate naturae ite praecedens, & non simpliciter contingens aequaliter nec liber. Ad haec autem cum secundum praemissa sp. sanctus dicitur proprie voluntas, chari- tas, & amor in Deo, quis audeat dicere ipsum non esse primam voluntatem, charitatem, & amorem in Deo, sed ipsum praecedere ab alijs infinitis, ab vnaue alia voluntate, ab alia charita- te, ab aliove amore producta prius casualiter seu producta? Sicut enim filius Dei est primum verbum, & primus actus diuini intellectus, sic & spiritus sanctus diuini affectus. Cum ergo spiritus sanctus sit prima Dei voluntas procedens a Deo, qua vult seipsum, aliqua est eius vo- luntas immediata & proxima ab ipsa procedens ipsamque sequens, qua vult A. seu aliu quod- cumque signatum. Sicut enim hanc voluntatem huiusmodi, qua Deus vult immediate hoc sig- natum, vna alia voluntas diuina immediate praecedere, sic, vt videtur, simili ratione illi primae voluntati diuinae aliqua alia immediate succedit, non sunt ergo infinitae voluntates huiusmo- di mediae per praemissa. Si insuper in volutionibus Dei sit processus huiusmodi infinitus, & in intellectibus, intellectusque ipsius similiter, vt videtur, simili ratione. Intellectus namque lapidis in Deo gignitur seu agitur, ergo per gignitionem seu actionem aliquam praecedentem, & sic tempore attendendo superius infinitus, sicut in de diuinis volutionibus argu- mentantur: quae enim alia actio quam intellectio poneretur, illa actio, per quam intellectio ge- neratur contra praemissa? Tunc etiam non esset aliquid verbum Dei primum, sed ante quod- libet illud infinita: secundum hoc quoque non essent aliquae primae formae rerum in Deo, sicut primae species, idae, exemplaria, nec vllae originales & primariae rationes. Puto igitur alie respondendum. Cum ergo instatur, Deus producit A. primum velle suum ad extra, ergo per aliquid ipsum naturaliter antecedens: verum est, per intellectionem & potentiam volu- tuam ipsam quodammodo casualiter praecedentem. Et si replices, Deus producit A. ergo per aliquid antecedens, quo posito, necessario sequitur A. produci: non est verum, sicut praehabita declarabant; potestque Anselmus exponi, quod quicquid mouet se ad volendum, prius vult se ita mouere; hoc est, prius habet voluntatem habituales volutionem mouere. Ad illud vero quod arguitur consequenter, quod Deus prius natura vult A. primum videli- cet suum velle ad extra, quam illud extrinsecum velutum, potest multipliciter responderi. Primum dicerent aliqui, quod est prius velit A. quam illud volutum quod sit B. non tamen per aliud velle, sed per idem; dicerent insuper quod eodem amore amat, & vult, & cetera: sicut & eodem verbo dicit se & cetera, sicut Anselmus Monolog. 33. & 34. docet. Adhuc autem, neque si quis magis & charius vult & amat A. quam B. ideo consequens est, vt prius velit & amet A. quam B. ordine naturali, sicut de inordinatis ad inuicem in amore & in parti- bus plane constat; imo & aliquibus forsitan videretur, quod si A. sit velle Dei ad extra respec- tu B. voluti, & Deus velit alterum horum prius, quod prius quodammodo vult B. quam A. quatenus A. est talis volutio: in omnibus namque voluit secundum seriem ordinatis prius videtur volutum propter posterius, potius quam e contra: Sit ergo C. volutio Dei qua vult A. & prior A. secundum hypothesein; horum ergo trium secundum seriem posteriorum C. A. B. A. videtur volutum propter B. non e contra. Quis etiam diceret Deum aut hominem velle obiectum propter ipsam volutionem obiecti, quin potius e contra? Vtrum tamen mihi videtur, quod Deus primo vult seipsum, & secundo cetera ad & propter seipsum; nec videtur mihi necessarium ponere voluntatem aliquam mediam inter istas: non enim audeo ceruicem in tantum erigere, vt ab omnipotente Deo negem posse post volutionem, qua primo vult se- ipsum, secundo immediate velle extrinsecum, vel aliquid extrinsecum ad seipsum: Si quis ta- men sit consiliarius Dei in tantum, vt securus audeat ponere voluntatem mediam inter istas, qua videlicet Deus velit se velle extrinsecum, viter processum infinitum in volutionibus talibus essentialiter ordinatis, viter processum infinitum in volutionibus talibus essentialiter ordinatis, quod sola talis volutio media si sit vnica, aut prima ipsum videtur consequenter dicendum, quod sola talis volutio media si sit vnica, aut prima omnium (si sine multa, tamen finita) est simpliciter contingens aequaliter, & simpliciter li- bera secundum contradictionem; aliam tamen partem reputo veriorum. Quod autem oppo- nitur vltimo, quod Deus quamlibet voluntatem suam vult, quare & habet infinitam multitu- dinem voluntatum ordinatarum essentialiter secundum prius & posterius, sub & supra; po- test similiter obijci de cognitione diuina, quod quia quamlibet cognitionem suam cognoscit, ideo habet cognitiones huiusmodi infinitas: quomodo etiam sequitur, Deus habet volunta- res infinitas ordinatas, ergo hoc ordine ordinatas, semper videlicet a voluntate accepta super- ius ascendendo? Cur enim e potius quam inferius descendendo, sicut de cognitionibus cognoscendo in eo, vel saltem in creaturis magis videtur? Aut cur sic potius quam coaeue, coequaliter, seu collateraliter procedendo; sicut videtur esse de infinitis eius volutionibus proprijs

Responso propria.

proprijis respectu infinitorum punctorum in linea circulari, vel respectu unitatum infinitarum secundum nullam causalitatem, dependentiam, aut ordinem essentialem ad inuicem coniungarum? Aliter posset dici, quod Deus ^{voluntate} voluntate velit seipsum & cetera vniuersa, & suam quamlibet voluntatem, sicut & eodem verbo dicit seipsum, & creata vniuersa sicut superius dicebatur. Veruntamen multiplicando & distinguendo quodammodo voluntatem diuinam secundum multitudinem & distinctionem voluntarum, secundum respectum, considerationem seu etiam rationem, sicut Plato & antiqui multiplicant & distinguunt cognitionem diuinam per ideas, formas, species, seu etiam rationes in mente diuina, secundum multitudinem & distinctionem multiplicem cognitorum; sicut etiam Augustinus Platonem imitans in hac parte 83. questionum 46. dicit, Restat vt omnia ratione sint condita, nec eadem ratione homo qua equus; hoc enim absurdum est existimare: singula ergo propria sunt creata rationibus; has autem vbi esse arbitrandum est, nisi in ipsa mente creatoris? Sic inquam, multiplicando & distinguendo voluntatem diuinam, non improbabiler dici potest Deum velle rem istam per vnā voluntatem propriam; & velle illam voluntatem siue voluntatem per aliam, & sic infinite deinceps; quod tamen hæ voluntates non sint essentialiter ordinatæ superius ascendendo, secundum posterius & prius, sub & supra, sed sunt collateraliter inuicem & coæque, sicut de voluntatibus infinitis punctorum & unitatum superius dicebatur; alicui tamen forsals nequaquam impossibile videretur, quod in voluntatibus & complacentijs talibus esset infinitus processus secundum prius & posterius, inferius quodammodo descendendo: talis enim processus non cogit, quia sit aliquis primus actus contingens & liber, & simpliciter contingens æqualiter atque liber, nec ad inconuenientias alias prius tactas. Et has forsitan voluntates tam mirabiliter multiplicatas intuens Propheta dicebat, magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius: nunquid tamen aliquæ sint omnes huiusmodi voluntates in Deo, potest disputatiuè inquiri, sicut de eius cognitionibus 7. primi fuerat inquisitum.

Augustinus.

Phil. 110.
calis

CAP. VII.

Mouet questionem, nunquid aliquid sit in potestate voluntatis creatæ: & ponit vnā responsonem, & corrigit.

HÆ autem præhabita grauem patitur questionem; Vtrum, scilicet, aliquid sit in potestate voluntatis creatæ: quomodo namque iudicabitur aliquid in potestate voluntatis creatæ, cum omnis eius actio & non actio dependet à voluntate diuina naturaliter præcedente, sicut 20. 30. & 32. secundi docebant? Quomodo enim est in potestate cause secundæ, scilicet voluntatis creatæ, quod causa prima, scilicet voluntas diuina, ipsam volendo præuenit, quam etiam voluntatem diuinam oportet voluntatem creatam necessariò imitari, sicut decimū primi docet: Quomodo tandem est aliquis actus, cessatio, seu vacatio in potestate nostra, cum hæc omnia fiant in nobis ex necessitate naturaliter præcedente, sicut secundum huius præmissæ? Et si nihil sit in potestate voluntatis creatæ, quomodo liberum arbitrium creatum saluatur? Aliqui hic respondent, quod supposita influentia generali aliquid est in potestate voluntatis creatæ, aliter vero nihil. Sed de illa generali influentia est querendum, verū aliquid sit aut nihil; si nihil, nihilum inde venit; si aliquid, aut ergo creatura aut Creator, scilicet Deus ipse, necessario requiritur tanquam causa verè efficiens cuiuslibet actionis voluntatis creatæ, sicut præhabita docuerunt: si ponatur Creator, scil. Deus ipse; aut ergo absolute quatenus est Deus tantummodo, aut quatenus est actualiter influens ad actum voluntatis creatæ. Non primo modo, quia per 8. & 9. 1. sic nihil agit ad extra, quare nec influit illo modo, si secundo modo & per 8. & 9. primi nihil agit ad extra, quare nec influit nisi volendo; & hoc non vniuersaliter & confuse, sed singulariter & distincte, sicut & cognoscit, vt per 22. 27. & sequentia primi: scilicet ostenditur; sicque eius influentia generalis est eius volentia, siue volutio specialis, qua vult specialiter facere hoc vel illud. Nihil aliud ergo est dicere, supposita influentia generali, aliquid actus est in potestate voluntatis creatæ, quam dicere, supposita Dei volutione, seu volentia speciali ad aliquem certum actum voluntatis creatæ, ille actus est in potestate voluntatis creatæ; sicque ista responso questionem non soluit, sed magis inuoluit.

Si

A Si quis autem voluerit fingere, quod influentia generalis est conseruatio generalis rerum à Deo, ac eius permissio generalis, qua permittit res secundum potentias sibi inditas operari, & hæc supposita potest voluntas creata ex se sola sine Deo aliter & proprie coagente producere actum suum, per 21. secundi & sequentia clarissime conuincetur. Sed quia influentia generalis est nomen communiter vsuratum, & per omnium ora volans, ne illud inexpressum penitus simplicibus prætermittam, dico quod influentia generalis in sacris literis minime reperitur; sed secundum modum loquendi naturalium Philosophorum, Mathematicorum, & similibus Magicorum est emanatio, seu irradiatio potius (vt placet Aurore de radijs) à celesti corpore in sibi habita generaliter deriuata. Posset tamen dici catholicè influentia generalis Dei volentia siue volutio generalis, quæ omnibus generaliter influit quicquid habent, sicut 8. & 9. primi docebat; quæ tamen nequaquam sic est omnibus generalis, quin etiam singulis specialis, sicut 21. & 27. & sequentia primi docent.

CAP. VIII.

Recitat alias sex responsonculas, & emendat.

Sunt & alie sex responsoncule similes ad hoc idem, quæ omnes fatentur concorditer voluntatem incretam præuenire in omnibus voluntatem creatam, sed vterius variantur. Nam prima dicit ideo aliquid esse in potestate voluntatis creatæ, quia in potestate sua est quod Deus vult, & præuolit liberum actum suum. Secunda verò ponit ideo actum liberum futurum esse in potestate voluntatis creatæ, quia in potestate sua est facere aliquid, vnde sequitur Deum hunc velle, vel non velle. Tertia affirmat ideo aliquid esse in potestate voluntatis creatæ, quia æquè primo sicut incretam præcedit creatam ad aliquem liberum actum suum, potest creata in oppositum, scilicet ab actu illo vacare, & actum oppositum exercere. Quarta verò affirmat ideo aliquid esse in potestate voluntatis creatæ, quia licet voluntas increta præuolit creatam aliquem certum actum habere pro certa mensura temporali futura, in potestate tamen creatæ est ita se prius disponere, ne Deus hoc tunc velit, & ne tunc habeat illum actum. Quinta opinatur, quod Deus non agit proprie actum voluntatis creatæ, sed tantum improprie, quia videlicet ordinauit & vult, quod ipsa sola proprie & libere faciat actum suum. Sexta debilius creteris, debilius arbitrat, quod Deus coagit & præagit proprie omnem actum voluntatis creatæ, sed tam debilius influendo, quod nequaquam ipsam necessitat ad agendum. Prima siquidem inter istas videtur mirabilis dicta, & mirabilior intellectu, cum ad communem modum loquendi vulgariū & Doctorum nihil dicatur in potestate cuiusque, nisi quod eius subiacet voluntati, & eius sequitur voluntatem sicut eius effectus, priuatione effectus vt motus & quies: vnde Augustinus 1. Retract. 22. In potestate nostra non est, nisi quod nostram sequitur voluntatem; & loquitur ibi de se, qui sicut effectus, vt putat meritum sequitur effectorem; sed velle diuini præuenire velle humanum nequaquam humanæ subiacet voluntati, nec eam sequitur vt effectus, sed e contra, sicut 30. secundi demonstrat. Item nihil est in potestate cuiusque, nisi quod potest facere, cum voluerit, dicente Augustino 3. de libero arbitrio 3. Non possum aliud sentire esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus, facimus. Et Philosophus 9. Metaph. 10. Potens secundum rationem omne, necesse quado desiderat, cuius habet potentiam, & vt habet, hoc facere; Nullus autem potest facere Deum ipsam præuenire volendo, quia quilibet faciens aliquid, naturaliter præuenit suum factum; quare voluntas humana volendo præuenit diuinam contra hypothesein, & contra 30. secundi; & quia per 23. primi, quodlibet velle Dei est æternum, non temporaliter factum à quoquam, & quia tunc voluntas diuina esset passibilis ab humana, contra 20. primi libri. Item si Deum præuelle sit in potestate voluntatis creatæ, vel hoc est aliquid faciendo vel nihil; non aliquid faciendo, vt proximo est argutum. Præterea quilibet volens & faciens, eo ipso necessario præuenit volutione diuinam; sed illud quod prius est actum, puta diuina volutio, quod tunc sit actum vel non, non est in potestate posterioris agentis, cum nihil à posteriori actione dependeat, sed e contra: nec tamen nihil faciendo, vt nullus ignorat; omne quoque suum non facere sit à diuino non facere præcedenti, per 31. secundi, & hoc per volutionem diuinam, sicut

Augustinus

Augustinus.
Philosophus.

sicut 22. primi cum corollario suo probat; per volutionem inquam diuinam illud non facere naturaliter precedentem, per vicissimum quoque secundum; sicut restit argumentum contra aliam partem factum. Item si Deum praeuellerit in potestate voluntatis creatae, vel ergo dum ipsa actualiter vult, vel prius non dum ipsa actualiter vult, ut ipsemet faceretur, quia tunc est necessarium necessitate naturaliter precedente illud velle creari; dicitur; Lumbardus 1. sententia dist. 35. quod in presenti est; determinatum est, nec in potestate nostra est; ut tunc sit vel non sit. Illud enim quod iam prius est actum, puta velle diuinum, quod tunc sit actum vel non actum, non est in potestate posterioris agentis; cum prius factum a posteriori in modo dependeat; sed e contra, sicut superius est argutum. Nec prius, quia tunc si homo faciat quantum potest vsq; ad A. instans futurum, ut Deus praeueniat ipsum volendo in A. instans, & si Deus hoc noluerit, imo & resistat, ac totis viribus agat ad contrarium, ita fiet contra 20. primi libri. Nam secundum Philosophum 9. Metaphys. 10. Potens secundum rationem omne, necesse quando desiderat cuius habet potentiam & ut habet, hoc facere: dicitur Augustinus 3. de libero arbitrio 3. Non possum aliud sentire esse in potestate nostra; nisi quod cum volumus facimus. Nec potest quis dicere, hoc esse in potestate hominis, nisi fuerit impediens. Subiungit enim Philosophus vbi prius; Nullo namque exteriorum prohibente, adiungere nihil ad huc oportet: potentiam enim habet ut potentia faciendi; est autem non omnino, sed habentiu aliquo modo, in quibus excludentur quae exterius prohibent; remouet autem haec eorum, quae in determinatione apponuntur, quaedam. Vbi & Auerroes sic ait, Non indigemus cum hoc, quod potentia possit agere, hoc addere, nisi aliquid extrinsecu impediat, quoniam si sit in hoc quod dicitur, quod potentia potest agere; quomodo cum illic fuerit impediens, tunc potentia non poterit. Praeterea vel est in potestate hominis tollere impedimentu volutionis & resistentiae diuinae, vel non. Si sit, potest tollere illud cum voluerit; quare non oportet addere nisi fuerit impeditus: & si fiat quantum potest vsque A. instans in casu praemisso, necessario tollit illud: si non, & nisi illud impedimentum tollatur, non consequitur intentum; non est ergo in potestate sua ut propositum consequatur: quomodo namque est in potestate debilius domu fortioris inagere, ipsam ligare, & vniuersa eius diripere? Item secundum istud voluntas in primo instanti sui creationis non posset liberè velle quicquam, nec voluntas antiqua in primo instanti adulationis seu euigilationis a somno, aut curatioris a furia, quia tunc non esset in potestate sua quod praenitetur a Deo, nec enim prius fuit; cuius oppositum docuit octaua veritas 5. huius. Item si Iulus debilius haberet Petrū Dominū fortiore, cuius oppositum docuit illo non moueretur, & mouente necessario moueretur, quomodo [etiam] esset in potestate sua facere aliquam motionem, puta trahere hoc vel illud? quomodo namque esset in potestate sua sui Domini praeuoluntas? Sic autem se habet omne agens rationale ad Deum, sicut prohibita perhibent; & ipsa opinio confiteretur: sicut si esset securis vel setra rationalis, quae tamen non posset secare vel ferrare nisi tracta per voluntatem artificis precedentem, quam cuius necessitudo sequeretur, quomodo esset in potestate sua scindere vel ferrare? hoc autem modo se habet omnis homo ad Deū, teste Esaya 10. cum glossa communi & expositione Hieron. sicut 32. primi plenius recitauit. Item si sit in potestate mea quod Deus praeuelit, & velit hoc aliquid, cur non aliud, aliudque quodcumque? Si etiam sit in potestate mea ut Deus faciat antecedenter me velle hoc aliquid sub hoc gradu & modo, cur non est in mea similiter potestate, ut Deus [faciam] faciat antecedenter me velle & nolle, amare & odire quocumque; sub quocumque gradu & modo per Deū mihi possibili, ut summè Deū diligere, beatificare; amare, cum summo odio vitionu; cum multis similibus, quae non possum pro quolibet tempore, ut quilibet experitur: quod & testantur multa allegata 46. primi; vide & Propheta. Concupiuit anima mea desiderare iustificaciones tuas, Ps. 118. Item si aliqua actio sit in alicuius libera potestate, ipse est Dominus illius, sicut per Philosoph. 3. Ethic. 13. & alijs locis multis: & per Ioh. Damascen. 39. sent. sicut 28. 2. commemorat; sed nullus est Dominus volutionis liberae Domini Dei sui, sicut nullus Christianus ambigit aut prophanus hoc n. suae summæ libertati nimium derogaret, quod suppositio 1. verat. Item tunc voluntas diuina magis esset in potestate hominis, quam voluntas alicuius infimi ferui sui: nemo n. habet feruum tam infimum, qui semper voluntate suā volendo sequatur; imo nec actio alicuius alterius causae creatae tantum est in potestate voluntatis creatae, sicut actio voluntatis diuinae non est in potestate cuiusque voluntatis creatae, ut aliqua alia causa creata agat ad quodlibet suū velle, nec de aliqua causa creata est in potestate voluntatis creatae, ut ipsa voluntate creatā praeueniat in agendo, sicut inductio per singulas manifestat; quare actio libera voluntatis diuinae magis est in potestate voluntatis creatae, quā quacumque actio libera vel ancilla cuiuscumque alterius causae creatae, quod eius summā destruit libertatē, seu potius ab eius summa

Lumbardus

Responso
salfi.
Philosophus
Auerroes.

A. summa destruit libertatē. Item quomodo potest esse causa actiua superioris atque prioris potestate causae inferioris & posterioris, mouens in potestate moti, trahens in potestate trahē. & actio eius iam naturaliter prius acta, imo iam aeternaliter prius acta in potestate causae posterioris temporaliter quae agentis? Item quomodo potest esse in hominis potestate quid Deus velit, & quando; imo & per 23. primi, quod voluerit ab aeterno, eum tamen non sit in hominis potestate quid ipsemet voluerit pridie? Sic namque voluntas diuina magis esset Augustinus
3. de libero arbitrio 3. de nostra voluntate sic habente. Nihil tam in nostra potestate quam ipsa mit Augu-
10. primi. Dei velle necessario sequatur facere eum voluerit, quia ipse dixit & facta sunt, est
similiter in hominis potestate quid Deus iam in praeterito fecerit, puta si Deus fecerit tibi cœ-
lum vel infernum, vel sedem aliquam hic aut ibi, vel etiam tunicam sicut fecit Adā, qua nun-
quam fuiti indutus; ad hunc effectum, ut tu solus te illa indueres; in potestate tua est, ut Deus
nunc vel in futuro velit te illam induere: ergo per 23. primi in potestate tua est ut Deus vā-
quam hoc voluit; ergo & in potestate tua est, ut Deus illam sic fecerit, quia per 10. primi
propositum frustrari non potest; ergo in potestate tua est facere sic factum in praeterito, non
sic factum, contra multos Auctores in obiectionibus sexti huius contra octauam partem quin-
te huius plenius allegatos. Hic forte dicitur non sequi, quod sit in hominis potestate quod
Deus in praeterito fecerit, sed propter quam causam finalem hoc fecerit. Non enim est in
potestate huius vitionis Deum fecisse sedem caelestem, vel tunicam, sed Deum fecisse illis fi-
naliter propter eum, sine ad vsum illius; potest enim sic facere quod nunquam habebit fina-
liter hanc vel illam, & si hoc faciat; Deus non fecit illas finaliter propter ipsum, sed propter
aliquam aliam causam finalem: Sed istud videtur mirabile, quomodo sit in nouella hominis
potestate, quod Deus intenderat antiquitas ab aeterno. Sequitur etiam quod sit vel erit in po-
testate Antichristi, & cuiuslibet vitionis facere Christum fuisse incarnatum, & passum ex alia
causa finali quam fuit, praeteritū scilicet redimendo quem non intenderat redimere, & non pro
illo redimendo, quem redimere intenderat, quod non videtur conueniens fidei Christianae.
Imo sequitur fuisse & esse in hominum potestate euacuare totum effectum atque totam vir-
tutem finalem dominicae passionis, resurrexerit, & caelestem ciuium numeri complementum: Potuerunt enim,
paratioem ciuitatis caelestis, & caelestem ciuium numeri complementum: Potuerunt enim,
& poterunt homines maxime, si omnes fuissent & forent adulti, perseueranter peccare; & po-
tueruntque & poterunt adulti non succurrere paruulis non adultis, ut sic omnes homines pa-
tenter damnarentur: sicque esset in hominum potestate verificare illud impossibile ad quod de-
ducit Apollolus; ergo Christus gratis mortuus est, ad Galat. 2. glossa; id est, frustra sine cau-
sa. Porro & de voluntate Christi humana potest similiter argui: Ipsa namque eius voluntas
diuinae necessario conformatur, sicut 30. secundi & primum huius ostendunt. Item per de-
diciam partem quinti huius, nullus actus creaturae est liber sine potestate: nullus enim actus dicitur esse in potestate
nis; ergo nec simpliciter in eius libera potestate: nullus enim actus dicitur esse in potestate
nostra, nisi ille, cuius habemus potestatem seu potentiam contradictionis. Item quomodo
potest esse quippiam in hominis libera potestate, cum per secundum huius quilibet eius actio
sine non actio proueniat ex necessitate naturaliter precedente? Item secundum Philoso-
phum 5. Metaphys. 17. potestas est duplex, actiua scilicet & passiva; & secundum eundem
Philosophum 9. Metaphys. 2. potentia est duplex similiter, actiua scilicet & passiva: cum
ergo dicunt Deum praeuellerit esse in potestate voluntatis creatae, vel intelligunt de potestate
eius actiua vel passiva: si passiva, quid mirum si voluntas creatae possit pati, quod Deus pra-
uelit, cum nedum possit hoc pati, sed & si Deus voluerit, necessario patitur? Sicque Deum
praeuellerit melius diceretur in eius necessitate, quam in eius libera potestate. Non enim dici-
mus quicquam esse in potestate nostra, quod possumus tantum pati; ideo si voluntas esset
tantum passiva, non esset libera potestatis, sicut corollarium tertii secundi monstrant. Si in
potestate eius actiua, & non aequaliter coactiua, nec praeterea, sicut 29. & 30. secundi huius
ostendant, & opinio confiteretur, ergo tantum in potestate subiectiua, subexecutiua, subfer-
uiente vereque passiva. Sed voluntatem creatam in agere, subdequā, subferre & pati Deo
preualeat est necessarium necessitate naturaliter precedente per secundum huius; quomodo
ergo est in sua potestate, nisi praecedens necessitas dicatur potestas: Et quomodo ad com-
munem modum loquentiu, hoc est in libera eius potestate, libertate scilicet contradictionis?
Sed loquatur quilibet sicut placet, dum veritas tui constet. Veruntamen si quis loqui voluerit
sicut Patres, quibus credita sunt eloquia Domini, prophanas vocum nouitates deuitans, non
poterit dicere, Deum prauele, nec aliud quippiam esse simpliciter in hominis libera potestate.
Nam

|| humilimo di Numeri.

Glossa. Glossa. Esdras.

Gregorius.

|| vitare vis viam sup. con filij neq. potes. Esaias. Ieremia. Glossa. Parabol. Glossa.

Ioannes.

Luce.

Augustinus

|| non minus

Nam Tobie scribitur: Non est in hominis potestate consilium tuum. Ex Ezech. 6. Vix autem dedit Deus diuitias & substantiam, & honorem, & nihil deest animae ex omnibus quae desiderat, nec tribuit ei potestatem Deus vt comedat ex eo: sicut tamen homo ex se haberet liberam potestatem, vt Deus praeuelleret eum comedere, haberet ex se liberam potestatem vt ipsemer comederet, nec indigeret vt Deus sibi tribueret || huius potestatem. Item Num. 22. dixit Baalam: Si dederis mihi Balak plenam domum suam auri & argenti, non possum immutare verbum Domini mei, vt plus vel minus loquar: plus scilicet maledicendo populo Domini, vel minus, scilicet benedicendo; qui tamen voluit maledixisse & non benedixisse, vt sequens historia manifestat; & infra 23. dixit Balaam ad Balak, Ad benedicendum adductus sum: Glossa; A Deo, qui verum potuit in ore meo, benedictionem prohibere non valeo: Glossa; Non enim potest etiam si velit verbum Dei humana lingua conuertere. Item 1. Esdrae 5. Oculis Dei eorum factus est super senes Iudaeorum, & non poterunt inhilare eos. Item Job 5. Qui discipat cogitationes malignorum, neque possunt implere manus eorum quod ceperant, qui sapientes in astutia eorum, & consilia prauorum dissipat; super quod beatus Gregorius 6. Moral. 12. ita dicit, Superbiae voluntati cognita debet actio nostra deuote famulari, & quantumcunq; iuriteris persequi, ne ei etiam nolens seruiat, si hanc superbiens declinat. *vitare enim vis superbi consilij nequaquam potest;* quod & plane testatur Auctoritas eiusdem vigesimi septimi Moralium vigesimo secundi praemissa. Item Esaias 14. Deus exercituum decreuit, & quis poterit infirmare? Item Ierem. 10. Scio, Domine, quod non est hominis via etas; nec viri vt ambulet & dirigat gressus suos: super quod Glossa Erubescant, inquit, qui aiunt vnumquemque suo regi arbitrio: Non est enim hominis via eius: Et Parabol. 20. A Domino diriguntur gressus viri: Glossa, Non libertate arbitrij: Glossam autem sigtaphi trigessimum secundum primi redarguit & conuincit. Item Apostolus ad Rom. 9. iurauit; Non volentis nec currentis, sed miserentis est Dei. Non volentis (inquit Anselmus de Concord. 9.) est quod vult, nec currentis quod currit: Si ergo proprium velle non sit in potestate volentis, & secundum August. 3. de libero arbitrio 3. Nihil tam in nostra potestate quam ipsa voluntas est, quomodo erit velle Dei in nostrum cuiuslibet potestate? Item nullus Christianus praesumat se dicere maioris potestatis quam Dominum suum Christum; sed nullus actus Christi, nec voluntas Patris fuit simpliciter in potestate ipsius, ipsomet testante; non possum, inquit, ego & meipso quicquam facere, sed sicut audio iudico, & iudicium meum verum est, quia non quero voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me, Patris. Ioan. 5. quod secundum Augustinum accipiendum est secundum naturam Christi humanam, sicut trigessimum secundi plenius allegauit: Quis igitur hominum potest aliquid ex seipso? quod & omnibus planissime contestatur, Nec, inquit, quod minimum est potestatis: Luc. 12. Item si quippiam esset simpliciter in hominis potestate, hoc maxime videretur, vitare peccatum; quod si esset, frustra peteretur a Patre caelesti dicendo, Ne nos inducas in tentationem; sicut erat ostensum diffusè quadragesimo sexto primi, quod tamen ab omnibus catholicis deuotius est petendum, vt quantum & quintum secundi, huius ostendant. Vnde & Augustinus de gratia & libero arbitrio 29. dicit, Dicimus ne nos inferas in tentationem, vt peccata caueantur, quod a Patre, qui in caelis est, nulla ratione peteremus, si virtute voluntatis humanae hoc possemus efficere: quod & dicunt concorditer Auctoritates quam plurimae dictis capitulis allegatae. Nec potest quis respondere dicendo Augustinum intelligere isto modo; si virtute solius voluntatis humanae hoc possemus efficere, nulla ratione hoc peteremus. Sed non est ita; Ideo ratio non procedit; quia ratio *nihilominus procedit. Licet enim hoc non sit in potestate voluntatis humanae solius per se, sed cum alio, ex quo illud aliud cooperari cum voluntate humana est in eius libera potestate, totum est in eius libera potestate.* Non est igitur hoc petendum, sicut si habito equo, sit in potestate hominis equitare, & in potestate sua sit habere equum, est in potestate sua equitare, quare non oportet eum rogare quoniam vt equitet. Item E nullum donum Dei est simpliciter in hominis potestate, sicut vigesimo tertio secundi docetur, sed quilibet actus noster est donum Dei, sicut vigesimam, vigesimum tertium, & trigessimum secundi ostendunt. Item si Deum praeuelleret & liberi actus nostri essent simpliciter in nostra libera potestate; quomodo Apostolus per huiusmodi suam doctrinam (Non gloriatur in Domino gloriatur; & quid habes quod non accepisti? si autem accepisti quid gloriaris quasi non accepisti? & Non quod sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est; & Cum metu & tremore vestram salutem operamini; Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere, & multa similia vigesimo tertio secundi plenius

A plenius memorata) homines a superbia reuocaret & in humilitate fundaret; sicut principaliter intendebat, vt idem vice simum tertium manifestat? Imò si sic esset, non hoc sed contrarium faceret. Magnam enim occasione superbiendi daret hominibus, si eos tantum extolleret super Deum, vt voluntas eius & actio essent in eorum libera potestate; Ideoque non sic sanctus Dei Apostolus, non sic Augustinus, non sic ceteri Catholici tractatores; Quintimo & actus liberis hominum negant ab eis, & tribuunt ipsos Deo, dicendo, Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei; Gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis; Dei enim donum est: Neque qui plantat, neque qui rigat, aliquid est, sed qui incrementum dat Deus: Et secundum Augustinum; hoc ipsum quod velle plantat, hic rigat, non ipsis sed Domino tribuit, sicut vice simum tertium secundi cum multis similibus recitauit, quibus & trigessimum secundi similia recitat a Glossa; Non vos operamini; sed Deus operatur in vobis: B A Cypriano. In nullo nobis gloriandum est, quoniam nostrum nihil est; ab Anselmo; Non est volentis quod vult, nec currentis quod currit; a Iohanne de Caipha; Hoc autem a semet ipso non dixit, sed prophetauit; & a Domino Iesu Christo; Non vos me elegistis, sed ego elegi vos; non vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris. Quomodo ergo haec omnia sunt in hominum potestate, quae simpliciter negantur ab eis, & Domino conceduntur? Vnde & Act. 4. Non possumus nos quae vidimus & audiuimus non loqui. Item Augustinus de natura & gratia 27. Cetera, inquit, vitia tantum in male factis valent; sola autem superbia etiam in recte factis cauenda est, vnde admonentur illi ne dona Dei sua potestati tribuendo, sese extollendo grauius perant, quam si nihil operarentur boni; quibus dicitur cum timore & tremore vestram ipsorum salutem operamini; Deus enim est qui operatur in vobis & velle & operari. Idem de bono perseverantia 18. Voluntate Dei stat qui stat; potens est enim Deus illum statueri; non ergo se ipse, sed Deus; veruntamen bonum est non alium sapere, sed timere, sicut Apostolus ait, Non sumus idonei cogitare aliquid ex nobis ipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est; quem secutus & beatus Ambrosius laudet & dicit; Non enim in potestate nostra cor nostram, vel cogitationes nostras, quod omnis qui humiliter & veraciter vult, esse veracissimum sentit. Hoc autem Ambrosius vt diceret, in eo libro loquebatur quem de fuga saeculi scripsit, docens hoc saeculum non corpore sed corde fugiendum, quod nisi auxilio Dei fieri non posse dicerat; & allegat Propheta dicente, Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritia, subiungit Ambrosius; Non enim in potestate nostra cor nostrum & cogitationes nostras; non itaque in hominum; sed in Dei est potestate, vt habeant homines potestatem filij Dei fieri. Quod videtur fundari super illud, Iohan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri; his qui credunt in nomine eius, quam tamen eis non daret si eam ex se ipsis haberent. Vnde & Augustinus 2. Retract. 1. Non dicimus, inquit, esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus fit, vbi prius, & maxime est ipsum velle, sed hanc quoque ad bene viuendum desuper accipimus potestatem; quare & idem 3. de libero arbitrio, 29. Non habet, inquit, homo in potestate vt sit bonus, siue non videndo qualis esse debeat, siue videndo & non valendo esse ralem, qualem debere esse se videt; quod & 1. Retract. 9. non retractat, sed contra Pelagianos recitat approbando; Idem de corrept. & gratia 70. ita scribit; Non est debitandum voluntati Dei, qui in caelo & in terra omnia quae curaque voluit fecit, humanas voluntates non posse resistere, quo minus faciat ipse quod vult, quando quidem etiam de ipsis hominum voluntatibus quod vult, cum vult, facit; nisi forte vt ex multis aliqua commemorem, quando Deus voluit Sauli Regnum dare, sic etiam in potestate Israelitarum subdere vt memorato viro siue non subdere, quod vique in eorum [non] erat positum voluntate, vt etiam Deo valere resisteret; qui tamen hoc non fecit, nisi per ipsorum hominum voluntates, sine dubio habens humanorum cordium; quo placet inclinandum omnipotentissimam potestatem. Dicit igitur Augustinus; quod Deus habet potestatem super voluntates humanas, sed quod homo habeat potestatem super voluntates diuinae manusquam affirmat, sed inauit contra eum eius crebro; Imò & hic docet expresse, quod quando Deus voluit dare regnum Sauli, non fuit in potestate Israelitarum subdere se et siue non subdere; quare multo magis non fuit in potestate eorum quod Deus hoc velle siue non velle; ergo eadem ratione nec aliquid velle Dei est simpliciter in hominis potestate, imò nec aliquis actus hominis aut non actus, cum haec ambo proueniant a voluntate diuina naturaliter praecedente, sicut trigessimum & trigessimum secundum secundi cum corollario vice simi secundi primi lucide manifestant. Haec igitur contra responsunculam primam harum. Secunda vero potest per eadem similiter emendari. Deum namque velle & praeuelleret actum voluntatis creatae, vel est in potestate ipsius voluntatis creatae; vel non: si || sit, ista responsio incidit in priorem: si non, & ad Deum velle & praeuelleret quicquam fieri quouis modo per decimum primi necessarium sequitur illud fieri illo

Cyprianus. Anselmus. Ioannes.

Act. Apol. Augustinus

Augustinus.

|| laudit Ambrosius.

Responso 2.

modo; non est ergo in potestate voluntatis creatae velle vel nolle. In consequentia namque necessaria, si antecedens non est in cuiusquam libera potestate secundum contradictionem, nec consequens: & si consequens est in cuiusquam libera potestate, est & similiter antecedens. Si autem potes facere aliquid, unde sequitur Deum non velle liberum actum tuum? vel potes facere illud solus sine coactione diuina, aut sine praedictione diuina, vel non, nisi Deo tecum agente, & etiam praegente: si sine coactione & praedictione diuina, cur non similiter ceteros actus tuos, quod etiam vicissimum & tricesimum secundi non sinunt? Si autem non potes facere illum actum, nisi Deo tecum agente, & etiam praegente, quomodo est ille actus in tua libera potestate? Si per alium talem actum priorem, similiter querendum de illo, & si nolis, sicut nec potes in infinitum procedere, sed stare in aliquo actu finaliter, de illo queratur, & arguatur ut supra. Adhuc autem quomodo est in potestate tua, quid voles & facies immediate post hoc praesens instans? Non enim potes facere in praesenti aliud quam nunc facis. Amplius autem creatus, adultus, euigilans, seu curatus a furia in praesenti instanti, secundum prius ostensa in eodem instanti liberè potes velle, & nunquam prius potuit liberè facere quippiam, unde Deum non velle nunc aut prius ipsum sic agere sequeretur. Secundum istam quoque sententiam, mouere vel non mouere, percutere vel non percutere esset in potestate manus & baculi, & serrae vel non serrae in potestate serrae; in potestate videlicet contradictionis: Potest enim facere aliquid vel non facere, talem videlicet actionem: unde consequitur euidenter quod moueat, percutiat, siue ferret, vel non; maxime si manus, baculus, siue serrae ponatur imaginariè rationalis, & liberè voluntatis hoc modo, quod non possint mouere originaliter ex seipsis, sed homine seu artifice praemouente, quorum & praemouitione necessario consequuntur, sicut superius tangebatur. De Lino quoque & Petro similiter modo dispositus potest fieri simile argumentum, sicut & contra responsionem proximam erat factum. Adhuc autem & potest similiter argui de Sole & Luna, praesertim supposito secundum opinionem quorundam, quod sint animata anima rationali, & quod voluntarie moueantur; non tamen solummodo nec primo ex seipsis, sed à superiore motore, puta ab intelligentia vel à Deo ipsos voluntarie praemouente, cuius & praemouitionem & praemouitionem necessario subsequuntur; quod sit in potestate ipsorum moueri ab Oriente in Occidentem, vel è contra procedere vel retrogradi, facere eclipsim, vel non facere, mouere vel stare, iuxta praedicta, 32. parte corollarij primi primi: Possunt enim virtute superioris motoris facere aliquid, unde sequitur hoc vel illud. Responsio tertia potest corrigi ut secunda. Praeterea si & que primo, sicut voluntas increata praededit creatam ad productionem liberi actus sui, potest creatam non producere illum actum, vel hoc potest aliquid faciendo, vel nihil. Si aliquid, vel potest hoc aliquid facere ex se sola sine Deo etiam coagente; contra vicissimum secundi, vel non potest hoc aliquid facere nisi Deo idem specialiter coagente, & etiam praegente, & tunc tota reuertitur difficultas, quomodo scilicet illud facere, illa actio siue actus sit in potestate illius voluntatis creatae. Si autem dicatur, quod hoc potest nihil penitus faciendo, illum videlicet actum nullatenus producendo, vel illa non productio potest esse sibi ex se sola sine Deo illam causante & naturaliter praecausante contra decimum tertium primi, & tricesimum secundum secundi, vel non, nisi Deo illam similiter concausante & naturaliter praecausante, & tunc reuertitur pristina difficultas. Adhuc autem, si agere sit in potestate contradictionis voluntatis creatae, est & non agere; & si agere sit in potestate voluntatis creatae propter causam praedictam, est & non agere propter causam consimilem, quia videlicet æquè primo sicut voluntas increata praededit creatam ad liberè non agendum, potest creatam in oppositum, scilicet liberè agere, vel hoc potest ex se sola, vel non, nisi Deo proprio coagente, & etiam praegente, & sic ut supra. Quarta responsio potest similiter corrigi ut secunda. Quinta responsio per vicissimum secundi & sequentia reprobatur, nec etiam difficultatem euitat. Si enim Deus ordinauit & velit, quod voluntas creata sola faciat actum, cum per decimum primi ex hoc necessario consequatur ipsam sic facere, & antecedens non est in eius libera potestate, quare nec consequens, sicut superius est argumentum. Responsio verò sexta corrigitur per decimum primi libri.

CAP. IX.

Respondet.

B

C

D

E

Gitur ut huius quaestiones perplexitas absolutius & breuius enoderetur, sciendum quod potestas ad propositum dupliciter potest sumi; pro potestate actiua scilicet & passiua, sicut capitulum proximum distinguebat: illud autem quod nullo modo possumus agere, sed tantum pati, non dicitur esse in potestate nostra, sicut cap. proximum ostendebat, sed ad communem modum loquendi vulgarij, & Autorum, solum illud dicitur esse in potestate nostra, quod est in potestate nostra actiua, & hoc non quacunq; sed tantummodo contradictionis, sicut loquitur Philosophus 9. Metaphys. 18. in corollario 4. huius plenius recitatus: quare omne illud & solum illud dicitur esse in potestate nostra, quod est in nostra libera potestate, libera inquam, consimili libertate, scilicet contradictionis, ut idem corollarium definiuit. Quamobrem per partem 10. quinti huius, nullus actus noster est simpliciter in nostra libera potestate actiua, sicut & capitulum proximum satis probat, sed secundum quid tantum, scilicet respectu causarum omnium secundarum: Quare tam vulgares quam docti, qui ut plurimum causas naturales & secundas considerant, dicunt simpliciter in potestate nostra constitui hoc vel illud, & intelligunt respectu harum causarum; quare ad communem modum loquendi, in potestate nostra constitui, licet proferatur simpliciter, accipitur tamen & significat dicto modo, sicut & dictum est de contingenti æqualiter quinto huius. Quod tamen, scilicet esse in potestate nostra, secundum visitationem modum loquendi potest intelligibiliter definiri, dicendo quod illud est in potestate nostra, quod, cum volumus, facimus, & cum nolumus nequaquam. Vnde & B. Augustinus de Sp. & lit. 26. magna disputatione praemissa, eius definitionem siue quid nominis exprimendo, sic ait: Hanc dicimus potestatem, ubi voluntati adiacet facultas faciendi: unde hoc quisque in potestate habere dicitur, quod si vult, facit; si non vult, non facit: & 3. de libero arbitrio 3. Non possum aliud sentire esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus, facimus: & 5. de ciuit. Dei 10. ostendens multa esse in potestate nostra, sic ait: Multa enim facimus, quae si nollemus, non vitio; faceremus, quo primitus pertinet ipsum velle: nam si volumus est, si nolumus non est; non enim vellemus si nollemus. Nihil ergo est in potestate nostra nisi secundum quid tantummodo, scilicet subiectiua, subiectiua, & subseruiente necessario, necessitate scilicet naturaliter praecedente respectu voluntatis diuinæ; quod ideo in nostra dicitur potestate, quia cum volumus, illud facimus voluntarij, non inuiti. Simpliciter autem & penitus absolute, antecedenter & sufficienter, sine indigentia scilicet alicuius, quod nostra potestati seu voluntati non subiaceret, nihil omnino in nostra vere dicitur potestate; siq; rationes & auctoritates quae videntur contrarij, inuicem concordantur. Nullus ergo hominum indignetur, etsi nihil habeat absolute simpliciter in propria potestate, sed potestati sublimiori in omnibus sit subiectus, dicente Apostolus ad Rom. 13. Omnis anima potestati sublimioribus subdita sit. Sufficiat enim cuilibet homini habere quae debet in sua quodammodo potestate; ut scilicet superiori potestati diuinæ in omnibus sit subiectus, & inferiori praefectus; ut scilicet habeat potestatem mediā inter potestates extremas, sicut illi Angelici spiritus, qui in quodam ordine medio constituti, Potestates dicuntur, qui tamen potestati diuinæ subdantur; sicut & summi Reges & Principes, qui potestatem habent in subditos, & ipsi sunt subditi Regi Regum, illi scilicet, qui in vestimento & femore suo habet scriptum, Rex Regū, & Dominus dominantū; Apoc. 19. Ac sicut alij homines medij, puta Duces, & Comites, Barones & Satrapae; ac praepositi ceteri qui in quibusdam ciuitatibus Potestates vulgariet nuncupantur, qui sic potestate exercent in subditos, ut ipsi tamen potestatibus sublimioribus sint subiecti, quod ille Centurio recte sensit, cum dixit, Ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, Mat. 8. sicut & 28. 21. commemorat. Vnde & Augustinus de ciuitate Dei 6. 9. dicit sic: Velle seu nolle in volentis aut nolentis est potestate; ut diuinam voluntatem impleat, nec superet potestatem. Et 1. Retract. 22. sic ait, Nisi quisquam, inquam, voluntatem mutauerit, bonum operari non potest; quod in nostra potestate positum esse docet, ubi ait, Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonū, aut facite arborem malam, & fructum eius malum, quod non est contra gratiam Dei quam praedicamus: in potestate est quippe hominis mutare in melius voluntatem; sed ea potestas nulla est nisi à Deo deris; de

CAP. X.

Distinguit de necessitate & libertate.

T autem hæc præmissa elatius patefiant, Sciendum quod necessitas & libertas multis modis dicuntur: Necessitas siquidem per se primò accipitur pro vehementia essendi illius quod per se & primò est necesse esse; quod est Deus, & sic propriè definiti non potest; sicut decimum tertium primi docer; Describitur tamen & notificatur vicinque; & hoc melius * per affirmationem quam negationem, scilicet * per vehemenciam & firmitatem essendi, quam per impossibilitatem seu non possibilitatem non essendi, sicut septima pars illius decimi tertij manifestat. Aliter accipitur necessitas pro necessitate naturalis, pro necessitate fatali, pro necessitate violentæ coactionis, & pro necessitate spontaneæ stabilitatis permanentiæ, seu etiam

am firmitatis, quæ etiam [licet] non tam propriè necessitas immutabilitatis vocatur. Necessitas etenim, sicut in principio dicebatur, melius per affirmationem quam per negationem describitur: Vnde Esa. 46. Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet; & 2. ad Tim. 2. Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, Cognovit Dominum qui sunt eius; & Psalmo 116. Veritas Domini manet in æternum; & Psal. 32. Consilium autem Domini manet in æternum, cogitationes cordis eius in generatione & generationem: Glossa; id est, Non sunt mutabiles, sed æternæ: & prædestinatio eius immutabilis est, In qua omnia reposita sunt, cum multis similibus 23. primi plenius recitatis; sicut & loquuntur Aug. & Ansel. vt probatio corollarij primi huius recitat & allegat. Est & necessitas præcedens & sequens, sicut secundum huius ostendit; & quia quor modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum; & necessitas & libertas quodammodo opponuntur. Libertas dicitur contrariè iisdem modis; scilicet libertas à necessitate primo modo dicta, libertas à necessitate naturali, à necessitate fatali, à necessitate violenta, à necessitate præcedente, & à necessitate sequente. Harum autem omnium tres præmissæ, scilicet necessitas naturalis, fatalis, & violentæ coactionis libertati rationalis creaturæ meritoque repugnant; Quare & hæc tres possunt ad vnum generalem adduci, ad necessitatem scilicet aduersariam seu contrariam libertati, quæ & ideo adimit libertatem ac peccatum excusat: & alia potest dici necessitas spontanea, consentanea, libera & compatiens libertatem & meritum iuxta distinctiones Augustini & Anselmi de necessitate præmissas in probatione Corollarij primi huius. Omnes igitur auctoritates negantes necessitatem à creatura rationali, negant tantum hanc primam quæ scilicet est aduersaria & contraria libertati, & adimit libertatem; non autem secundam, spontaneam scilicet, consentaneam libertati, quæ & compatiunt libertatem: Vnde & vt plurimum cum negant necessitatem quasi aduersando necessitati per hanc coniunctionem (sed) aut aliam similem, quæ secundum Grammaticos, & secundum veritatem, & secundum communem modum loquendi dicitur aduersaria, eo quod aduersando priori sententiæ ponit eius oppositum, affirmant voluntatem siue libertatem, dicendo quempiam fecisse vel facere hoc vel illud non necessitate, sed libertate, seu voluntate aut libera potestate, inuenientes se tantum abouere necessitatem aduersariam voluntati; aut etiam libertati: Vnde Apostolus ad Philemonem, Sine consilio tuo nihil volui facere, vt ne, velut ex necessitate, bonum tuum esset, sed voluntarium. Et 1. ad Cor. 7. Qui statuit in corde suo firmus non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare virginem suam, bene facit. Item Ambr. 2. de Trin. 3. ita dicit; Paulus ait, quia omnia operatur vnus atq; idem spiritus diuidens singulis prout vult, id est, pro libero voluntatis arbitrio, non pro necessitatis obsequio. Item Aug. de vera relig. 2. tales seruos suos meliores esse Deus iudicauit, si ei seruirent liberaliter, quod nullo modo fieri posset, si non voluntate sed necessitate seruirent; idem de fide ad Petrum 57. Firmissime tene primos homines esse creatos cū libero arbitrio, eosque non necessitate, sed propria voluntate peccasse; & idē dicit sæpius in alijs locis multis. Talia quoq; frequenter dicit Ansel. 2. Cur Deus homo 5. 10. & 17. sicut Corol. primi huius allegauit pro parte; qui & de Concordia 7. ita dicit; Neq; præcit Deus, neque prædestinat a quem iustum futurum ex necessitate. Non enim habet iustitiam, qui eam non seruat libera voluntate

* tam

* tam

Ejusd.

Glossa.

Apostolus.

Ambrosius.

Augustinus.

A

B

C

D

E

A luntate pariter. Igitur quamuis necesse sint quæ præsciuntur & prædestinantur; quædam tamen præscita & prædestinata non eueniunt ea necessitate quæ præcedit rem & facit, sed ea quæ rem sequitur, sicut supradiximus. Non enim ea Deus, quamuis prædestinet, facit voluntatem cogendo aut voluntati resistendo, sed in sua illam potestate dimittendo, qualia & alibi sæpe dicit. Sic loquitur Boetius 5. de Consolatione Philosophiæ prosa vlt. sic loquitur, Decretum 23. quæst. 4. Nabuchodonosor, & infra: sic loquuntur & omnes, Maiores scilicet & Minores, docti pariter & indocti; dicentes quempiam facere quippiam non necessitate, sed libera voluntate. Viterius autem pro *pleniori* intellectu librorum Doctorum nostrorum sciendum, quod tripliciter vel quadrupliciter ponitur actus humanos supponi necessitati naturæ. Nam quidam hæretici, puta Manichæi, dixerunt hominem facere omnia mala sua necessitate naturæ animæ suæ malæ. Quidam verò alij posteriores & quasi moderni posuerunt voluntatem humanam esse tantum passiuam; quare & sicut 3um. secundi ostendit, habuerunt ponere consequenter omnes actus voluntatis humanæ, sicut & appetitus bruti ex necessitate naturæ necessariò prouenire. Tertij verò dixerunt voluntatem humanam passiuam & actiuam, sed primò passiuam, & hoc necessitate naturæ, quam sic passiuam dixerunt ex necessitate naturæ viterius agere sicut bruti. Quarta autem necessitas voluntatis, quæ ponitur à quibusdam respectu stellarum, videtur similiter ad necessitatem naturæ non ineptè posse reduci, quæ tamen sub necessitate fatali magis propriè forsitan collocatur. Alij autem, vt Stoici, secundum Boetium super 1. perihermenas vlt. aliquetiam Mathematici, vt sæpe recitat Aug. & maximè 5. de Ciuit. Dei, & in quæstionibus suis veteris & noui testamenti; atque Priscillianistæ hæretici, sicut 28um. primi à Gregorio recitauit, posuerunt omnia prouenire ex necessitate fatali stellarum. Alij verò, vt Cicero & Pelagius asserébant, quod supposita præscientia, prædestinatione & reprobatione, & providentia futurorum in Deo, omnia prouenirent ex necessitate violentæ cogente, sicut sextum & trigessimum quartum primi plenius recitarunt; & hi omnes in peccato quolibet hominis hominem totaliter excusabant, & naturam, fati, vel Deum, imò necessariò semper Deum Autorem naturæ & fati, præscientiæ, prædestinationis & reprobationis totaliter excusabant. Hi etenim Manichæi posuerunt duas naturas primas contrarias & æternas, vnâ bonam, alteram verò malam, sicut recitant plenius 1um. & 26um. primi: Qui & consequenter viterius posuerunt duas animas in quolibet homine ab illis duabus naturis correspondenter impressas, vnâ bonam omnium bonorum operum hominis effectiuam, alteram verò malam omnium malorum effectricem, sicut patet per Aug. de duabus animabus contra Manich. de natura & gratia, de bono perseverantiæ, de vera religione, & alijs locis multis; dixeruntq; animam illam malam naturaliter facere quicquid facit, scilicet necessitate naturæ; quare & hominem in malo quolibet excusari, & ipsam naturam animæ seu eius autorem tantummodo excusari: Vnde Aug. 5. contra Iulianum 9. Christiani, inquit, non sicut tu simulas, cum Manichæis dicitur inesse carni suæ mali necessitatem, quod malum illi substantiale & Deo cœternum esse mentiuntur, sed dicunt sanè cum Apostolo, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee. Idem de natura & gratia 1. Vidi, inquit, hominem zelo ardentissimo accensum aduersus eos, qui cum in suis peccatis humanam voluntatem debeant accusare, naturam potius accusantes humanam, hominem per illam excusare conantur. Quare & isti habent dicere consequenter hominē peccatū vitare non posse propter purā necessitatem naturæ. Vnde Hieron. epist. 32. ad Damasum Papam; Liberum, inquit, arbitrium sic constituit, vt dicamus nos semper indigere auxilio Dei, & tam illos errare qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum vitare non posse, quam illos qui cum Iouiniano asserunt hominē non posse peccare: Vterq; enim tollit arbitrij libertatem: Ipsi tamen Manichæi hominem peccantem, eo quod necessitate naturæ peccauit, dixerunt penitus excusandum, & naturam vel eius autorem solummodo accusandum. Hæc autem opinio, licet rudis nimium sit & grossa, quandoq; deperat Aug. ipsemet testante 5. Confess. 10. sub his verbis; Mihi videbatur non esse nos qui peccamus, sed nescio quam aliam in nobis peccare naturam, & delectabat superbiam meam extra culpam esse, & cum aliquid mali fecissem, non confiteri me fecisse, vt sanares animam meam, quoniam peccabat tibi, sed excusare me amabam, & accusare nescio quid aliud, quod mecum esset, & ego non essem; & ideo erat peccatum meum insanabilius, quo me peccatorem non esse arbitrabar: quod & liber suus de moribus Manichæorum similiter contestatur; quod & patet [similiter] legentibus vitam suam. Alij etiam ponentes qualemcunq; necessitatem naturæ, se peccantes excusare volebant, & accusare naturam: Vnde B. Hier. ep. 36. ad Amandum Presb. de diuersis quæstionibus in solutione secundæ quæst. sic ait; Omnes homines vitij nostris faciemus, & quod propria facimus voluntate ad naturam referimus necessitatem. Item Aug. de vera & falsa poenitentia vlt. Non itaq; peccantes, inquit, dicamus, Non aliud potui, nec naturam

planiori

Augustinus.

Hieronymus

Hieronymus

Augustinus.

Armenus

Augustinus

vult

electi & docti

Augustinus

si deditus sum fornicationi, quia talis creatus sum naturæ & fragilitatis: Fragilitas enim, non a voluntate, me cogit committere criminalia. Errat, qui sic fallitur. Natura enim talis est ut possit quicquid resistere malo cui se subiicit ex arbitrio. Secundum scilicet arbitrio, supponentes actus humanos necessarii fatali, hominem peccantem excusant, fatum seu Deum potius accusando: Vnde Ammonius *¶* *Erinicus* in recordatione in librum per hermenias Aristot. sup. c. vlt. primi recitans opiniones circa actus futurorum, sic ait; Neque omnino idiotice dispositionis homines inuenies negligentem meditationem de hoc theoremate, sed hos quidem velut omnibus ex necessitate factis, causas eorum in quibus peccant ad fatum vel providentiam diuinam & de omnialem referre tentantes; sicut quidam in cruditate apud Homerum dicit; Ego autem non sum causa, sed Iupiter & fatum. Item Aug. super illud Psal. 31. dixi. Confitebor. (scilicet pronuntiabo secundum translationem quam exponit) aduersum me iniustitiam meam Domino, ita dicit; Multi pronuntiant iniquitatem suam, sed aduersus ipsum Dominum Deum, quando inueniuntur in peccatis suis, dicunt, Deus hoc voluit. Si enim homo dicat, Non feci, aut hoc feci, quod arguis non est peccatum, non pronuntiat nec aduersum se nec aduersum Deum: si dicat, feci profusus & peccatum est, sed Deus hoc voluit, quid ergo fecit hoc est pronuntiare aduersus Deum. Fortè dicant, Nemo dicit, quis est qui dicat, Deus hoc voluit? Multi & hoc dicant, sed & qui hoc non dicunt, aliud dicunt, quid dicunt? fatum mihi fecit, stelle me fecerunt. Ita in per circuitum ad Deum volunt peruenire, per circuitum volunt peruenire ad Deum accusandū, qui nolunt de compendio venire ad Deum placandū; & dicunt, Fatum mihi fecit. Quid est fatum? Stelle me fecerunt; quid sunt stelle? certe iste, quas in celo cōspicimus; & quis eas fecit? Deus; quis eas ordinavit? Deus; ergo vides quid voluisti dicere; Deus fecit vt peccare; ita ille iniustus, tu iustus, quia nisi ille fecisset, tu non peccasses. Tolle istas excusationes in peccatis; memero illius Psal. Nec declines cor meū in verba maligna ad excusandas excusationes in peccatis cū hominibus operantibus iniquitatem. At enim maligni iunt, qui defendunt peccata sua; maligni sunt & qui numerant sydera, & qui cōputant stellas & tēpora; & dicunt, quis, quando *¶* vel peccet vel bene viuat; & quando Mars faciat homicidā & Venus aduētū; magni docti viri & electi vidēt in sæculo. sed quid mirā Psal. Ne declines cor meū in verba mala cum hominibus operantibus iniquitatem, & non cōmunicabo cum electis eorum? Dicant illi *¶* *electi & docti* numeratores syderum, dicant illi sapientes [eos] qui quasi digerunt in digitis facta humana, & scribunt de stellis mores humanos; Cū lib. arb. me creauit Deus; si peccauit, ego peccauit, vt non solum pronuntiam iniquitatem meam Domino, sed aduersus me, non aduersus eum; ego dixi, Domine miserere mei; clamā teger ad medicum; ego dixi, quare, ego dixi, sufficere? dictum est ego, ego, non fatum, non fortuna, non diabolus, quia nec ipse cogit, sed ego persuadenti consensit, ego dixi, Domine miserere mei. His & concordant multi Doct. catholici multis locis 28. primi breuiter memorati. Tertij etiā, qui, data præscientia, prædestinatione, reprobatione, prouidentia diuina, actus humanos necessitati violēter cogenti subiiciūt, hominē a peccato excusāt, & pro ipso Deū accusāt, sicut planē testātur autoritates quæ plurimæ 34. primi plenius allegatæ. Multis enim videtur præscia; iā Dei & huiusmodi libertati arbitrii & merito reprobare: Vnde & Ansel. de Concor. 5. dicit, pro illo autē arbitrio tantū, & pro libertate ista veniatur questio. Sine quib' homo saluari nequit, postquā potest illis vi. Nā ideo cōqueruntur multis; quia putant ad salutē, vel ad dānationem nihil valere lib. arb. sed solum necessitatē propter Dei præscientiam. Item Aug. 3. de lib. arb. 2. proponens hanc questionem sub nomine discipuli, ita dicit; Ineffabiliter me mouet quomodo fieri possit, vt & Deus præsciens sit omnium futurorum, & nos nulla necessitate peccemus. Quisquis enim dixerit aliter euenire aliquid posse, quam Deus ante præsciuit, præscientiam Dei destruere insanissima impietas molitur. Quæ propter si primum hominē peccatum esse præsciuerat, necesse erat id fieri quod futurum esse præsciebat Deus; quomodo est igitur voluntas libera; vbi tamen inuitabilis apparere necessitas; vbi Augustinus respondendo subiungit, Pulsasti vehementer misericordiam Dei; Assit, aperiat; pulsantibus; Veruntamen partē maximam hominū ista quæ sit torqueri non debet aliud crediderim, nisi quia non pie querunt, velocioreque iunt ad excusationē quā ad confessionē peccatorum suorum. Alij enim nullam diuinam prouidentiam præse rebus humanis libenter opinantur, dumque fornicatis committunt casibus & animos & corpora sua, tradunt se feculentos & dilanandos libidinibus, diuinā iudiciā negātes, humana fallentes; eos; a quibus accendunt, fortunæ patrociniū propulsare se putant, Aliquando verò quandoquā negare non audeant præsidere humanæ vitæ prouidentiam Dei, malunt tamen eam vel infirmam, vel iniustam, vel malam nefario errore credere, quam sua peccata pietatē supplicij confiteri. Et infra 3. Hoc te mouet, & hoc miraris, quomodo non sint contraria & repugnātia, vt & Deus præsciens sit omnium futurorum, & nos non necessitate, sed voluntate peccemus. Si enim præ-

Augustinus

confitentium

A sciens est Deus, inquis, peccatum esse hominem, necesse est vt peccet; si autem necesse est, non ergo est in peccando voluntatis arbitrium, sed potius inuitabilis & fixa necessitas; quæ rationatione hoc videlicet ne conficiatur, times vt aut Deus futurorum omnium præsciens impie negetur, aut si hoc negare non possumus, fateamur non voluntate sed necessitate peccare. Et inferius adhuc 4. Sub nomine discipuli scribitur & queritur isto modo; Nondum video quomodo sibi non aduertantur hæc duo; præscientia Dei de peccatis nostris, & non video quomodo liberum arbitrium. Nam & iustum Deum necesse est fateamur & præscitum in peccando liberum arbitrium. Nam & iustum Deum necesse est fateamur & præscitum; sed scire vellem, qua iustitia puniat peccata quæ necesse est fieri? aut quomodo non sit necesse fieri, quæ futura esse præsciuit? aut quomodo creatori non deputandum est quicquid in eius creatura fieri necesse est? quam questionem, opponendo & respondendo, diffusè prosequitur multis capitulis consequenter. Idem de vera & falsa poenitentia 8. Sunt, inquit, qui defendunt culpam ex Dei prouidentia, reputantes Dei ordinationi & necessitati, quod relictum est voluntati & arbitrii libertati. Idemque in confutatione catholica 16. capitulorum sibi per Pelagianos falso impuratorum, recitat obiectionem eorum 13. in hæc verba, Quod omnes fideles illi & sancti, qui ad æternam mortem prædestinati sunt, quando ad vomitum suum relabuntur, vitio etiam suo hoc facere videntur, sed ipsius vitij causa est diuina prædestinatione, quæ illis latenter subtrahit bonas voluntates, quod & multæ aliæ obiectiones eorum ibi recitæ prætendunt. Quare & ipsi Pelagiani prædestinationem simpliciter abnegarunt, vel eam tantum & vix in Christi Apostolis concesserunt, sicut multi libri Augustini ostendunt, sed specialiter liber de bono perseverantiæ multis capitulis versus finem; specialissimè vero liber eius de prædestinatione contra Pelagianos, in quo per scripturam canonicam, & per rationem similiter ostendit prædestinationem diuinam generaliter concedendam; qui liber eius immediatè debet sequi opus eius prædictum de confutatione 16. capitulorum per Pelagianos libri obiectionum; vnde & in eius principio ita dicit, Addere etiam hæc quam maximè huic operi, de his scilicet 16. capitulis nunc præmissis oportet, vt & vestra calumnia, quam obijcere nobis solent, per illuminationem gratiæ Salvatoris reuincatur, imò confutetur, & nostræ fidei integritas comprobetur. Credere nos quippe vel prædicare flagitatis, quia cum lege Dei & Prophetis, cum Euangelio Christi eiusque Apostolis prædestinationem dicimus, quæ quosdam homines sic prædestinat ad vitam regni cælorum, vt si nolint orare, ieiunare, aut in omni opere diuino vigilare esse, eos omninò perire non posse, nec profusus debere sine esse sollicitos, quos Deus, quia voluit, semel iam eligendo prædestinavit ad vitam; quosdam verò prædestinavit in gehennæ poenam, vt etiam si credere velint, si ieiunijs & orationibus omnique se voluntati diuinæ subiecerint, in his Deum non delectari, & vitam illis æternam in toto dari non posse. Et infra eodem vlt. Prædestinationem igitur negare, quam apud Deum esse breuiter probauimus, in maius blasphemia est, quam non tantum sicut solent dicere in Apostolis debemus accipere, sed & in Patriarchis, Prophetis, Martyribus, & Confessoribus, in omnibus sanctis & Deo dignè seruentibus. Porro cum intellectus dictorum, ex causa dicendi rationabiliter sit pensandus, *¶* *considerandum* est valde in libris Autorum resistentibus hos errores; quis & vbi quem refellat, & iuxta hæc oportet eicere dictorum omnium intellectum: Vbi namque contradicendo primo istorum errorum dicunt absolute actus humanos non ex necessitate, sed libere prouenire, intelligendum est de necessitate naturæ, & de libertate sibi opposita, sicut & aduersarius intellexit; alius enim non esset verus elenchus, nec vera contradictio contra ipsum. Nam secundum Philosophum 1. elenchorum, vbi de ignorantia elenchus determinat, Elenchus est contradictio eiusdem & vniuers, non nominis tantum, sed rei & nominis secundum idem & ad idem: vbi verò redarguendo secundum, tale quid dicunt, intelligendum est de necessitate fatali stellarum; & de contraria libertate: vbi autem tertium reprobando remouent necessitatem simpliciter ponentes liberam potestatem, intelligendum est de necessitate ex parte Dei præscientis, vel quilibet simile facientis violēter cogente, excusante peccatum, meritoriumque tollente, & correspondente a contrario de libera potestate. Quamobrem vltimus est sciendum, quod primum istorum errorum destruit Philosophus generaliter 9. Metaphys. 1. c. & post, sicut 4. inius plenius allegauit, alij quoque multi Philosophi alijs locis multis. Vnde Ammonius *¶* *vbi* prius, recitat opinionem dicentem omnia *¶* vt euenire ex necessitate, & hoc ipsum ex necessitate euenire vt dicant, quod omnia sunt necessaria, vel quod omnia sunt in nobis; quam reprobat isto modo: Si quidem secundum verum est, non omnia ex necessitate; si autem primum, quomodo opinantur quidam oppositum, quod multa sint in nobis; A natura enim omnia necessarii producente, vt ponit illorum sermo, moueri nos præter naturam ad sententiandum contra ea quæ sunt ab ipsa, penitus mirabile & consimile: vt si quis medicinam artem docens, per hoc ipsum instruxit discipulos

iplos destruere principia artis quam didicerunt. quamvis artificem quidem verisimile facere aliquid eorumque praeter artem, non secundum quod talis, puta medicum dare corruptivum aliquid vel venenosum, tanquam habentem animam a seipsa mobilem, & artem nihil facientem, naturam tamen contrarium aliquid proprio sui facere impossibile est. Boetius quoque super eundem locum dicit Animal esse triplex, scilicet subiectum naturae, subiectum coelo, subiectum rationi & libero arbitrio voluntatis: & declaratis duabus primis speciebus, subdit de tertia, **||** quia nos sumus cuncti divinae providentiae subiecti, ex ipsa quoque divina voluntate pendemus: Per hoc ergo vult dicere, quod homines non sunt subiecti necessitati naturae, sicut animalia caetera sunt subiecta. Idem quoque de consolatione Philosophiae profa ultima, ostendit non omnia provenire ex necessitate naturae; cuius verborum series recitatur in canone 23. quaestione 4. Non ergo, quamvis Gratianus nihil inde Boetio, sed totum tribuat Augustino, ut sic contra eum merito valeat conquiri, sicut & fecit Virgilius in similitudine, dicens:

*Hos ego composui versus, talis alter honores:
Sic vos non vobis mellificatis apes,
Sic vos non vobis pullificatis ayes,
Sic vos non vobis vellificatis oves.*

Boetius.

|| quae

Gratianus.

Augustinus

|| Si

Stephanus.

|| itemque

|| Nigromanticis

Item Augustinus quaestionum veteris & novi testamenti prima sic ait, Si homo potestatis suae non esset, subiectus fuerat necessitati, ut neque boni operis haberet gloriam, neque mali poenam, sed fuisset vnus ex pecoribus. Et quaestione secunda, Si diabolus natura malus esset, poenam illi promittere aut dementis erat aut iniqui: quis enim arguat eum, quem videt non aliter aliquid facere, quam natura eius admittit? **||** Aut qui igni potest succenseri quiaurit, aut aquae quia infrigidat, cum non vniue voluntate hoc faciat, sed natura: Et infra, Si haec naturaliter putatur facere, reus constitui non potest, quia hoc facit quod naturae suae est & potest, & non facit quod non potest, quia naturae suae non est: itaque neque laudandus neque condemnandus est, quia non voluntate haec facit, sed impulsu naturae. Haec generaliter contra hunc primum errorem, qui, & in alijs locis quampluribus & ab alijs multis Antiquis similiter condemnatur, secundum & concorditer tertium secundi condemnatur. Sed adhauc vltimius aduertendum contra istum errorem, quantum Manichaeos concernit; quod contra ipsos Manichaeos beatus Augustinus scripsit specialiter & principaliter multos libros; librum scilicet de libero arbitrio, vt pater 1. Retract. 9. & de bono perseverantiae 27. & deinceps librum de Genesi contra Manichaeos, sicut tam ipse liber quam 10. primi Retract. ostendit; librum de vera religione, sicut capit. 13. tam illius libri, quam primi Retract. ostendit; libros de duabus animabus contra Fortunatum Manichaeum, contra Adimantium Manichaei discipulum, contra epistolam Fundamentum, contra Faustum Manichaeum, contra Felicem Manichaeum, De natura boni, contra Secundinum, sicut 22. primi Retract. cum secundo, septimo, octavo, nono, & decimo secundi clarissime manifestat. Contra quem & quos similiter in multis alijs libris suis, licet non ita principaliter, incidenter tamen & partialiter inuehit multis locis. Hunc quoque errorem quantum ad partem eius secundam, damnauit Stephanus Episcopus Parisiensis sub his verbis; quod liberum arbitrium est potentia passiva, non actiua, & quod de necessitate mouetur ab appetibili: **||** iterumque sub istis, quod voluntas de se est indeterminata ad opposita sicut materia, determinatur autem ab appetibili sicut materia ab agente; quam sententiam similiter sapienter multi alij articuli ab eodem similiter condemnati. Hunc etiam eundem errorem, quantum ad tertiam eius partem, damnauit idem Episcopus sub his verbis; quod voluntas hominis necessitatur per suam cognitionem, sicut appetitus bruti: & iterum sub hac forma; quod voluntas necessitati sequitur quod principaliter creditur a ratione, & non potest abstinere ab eo quod ratio dicat: haec autem necessitas non est coactio, sed natura voluntatis. Eundem quoque errorem pro quarta & vltima eius parte, quare & secundum [errorem] principalem de necessitate fati itellatur, idem opus in multis articulis condemnauit, sicut tertium secundi plenius recitauit. Hunc & Ammonius, atque Boetius super 1. perihermemias vlt. iuste damnant. Quem & damnant omnes Philosophi, exceptis paucis Mathematicis, Geomaticis, **||** Necromanticis, caeterisque Diuinis, qui in ea parte nequaquam Philosophi, sed friuoli potius sunt dicendi; nec omnes Mathematici hoc concedunt, sed quidam dicit de oppositum confitentur, sicut tertium secundi plenius recitauit. Quem & Augustinus 5. de Ciuitate Dei, & 83. quaestionum 45. 2. de doctrina Christiana, & post de quaestionibus veteris & noui Testamenti 113. & multis alijs locis feruenti zelo

B

C

D

E

A zelo condemnat: quem & omnis turba catholicorum Doctorem varijs locis reprobat & condemnat, sicut 28. primaliqualiter recitauit. Tertium autem errorem reprobat Ammonius & Boetius vbi prius. Quem etiam Pelagianorum errorem, ac ipsos Pelagianos errantes reprobat Augustinus, & alij Doctores Catholici multis locis, sicut aliqualiter recitauit tunc Augustinus. **||** Item Augustinus in libro scilicet de Praedestinatione contra Pelagianos superius memorato; in libro de praedestinatione sanctorum ad Prosperum, & Hilarium; in libello de praedestinatione & gratia Dei, qui primo libro sermonum suorum ponitur quintus sermo, Hypognosticon, De libertate arbitrii ad Hilarium, De natura & gratia, De correptione & gratia, De gratia & libero arbitrio, De bono perseuerantiae, De gestis Pelagij, De grana Christi, & peccato originali contra Pelagium & Coelestium, Contra duas epistolas Pelagianorum in libro contra Iulianum ad Bonifacium, Contra Iulianum Pelagij discipulum in sex libris, De perfectione virtutis hominum ad Paulum & Eutropium, Contra Coelestium Pelagianum, De conuersione 16. capitulorum Augustino per Pelagianos falso imputatorum; in epistolis suis ad Sixtum Romanum Ecclesiae Presbyterum, ad Valentinum Monachum, ad Innocentium Papam, & alijs. In quibusdam etiam alijs libris suis, licet aliam materiam principaliter profsequatur, incidenter tamen quandoque Pelagianam haeresin redarguit & refellit, vt 3. de libero arbitrio, 1. Retract. & 2. multis capitulis, De verbis Domini, De verbis Apostoli, Super Iohannem, & super Psalterium frequentissime; in alijs quoque libris suis non paucis, nec a me facile numerandis. Contra istam quoque errorem specialiter scripsit Anselmus liberum de concordia praescientiae, praedestinationis, & gratiae cum libero arbitrio. Item beatus Prosper, cuius in canone dist. 15. capitulo vltimo, inter caeteros Doctores Catholicos opera velut authentica comprobantur: In libro suo intitulo pro praedicatoribus gratiae Dei contra librum Cassiani Presbyteri, qui praenotatur De protectione Dei, Pelagianorum errorem feruente redarguit & elidit. Quod & facit similiter venerabilis Beda in libro suo contra Iulianum, qui est primus suorum super Canticum Canticorum. Beatus quoque Gregorius, & alij sancti Patres ipsam faciunt multis locis. Aduertendum igitur diligenter, quod Autores vbi errorem istum redarguunt, & negant necessitatem a libero arbitrio, intelligunt de necessitate proueniente ex praescientia, prouidentia, seu praedestinatione diuina aduersaria libertati, & violenter cogente, excusante homines in peccatis, & Deum de omnibus accusante; necessitatem vero spontaneam nunquam negant, imo concedunt. Vnde Augustinus de praedestinatione contra Pelagianos 9. dicit se non dicere, vt Pelagiani putabant, Deum non praedestinatorum praecipitate inuitos ad quodlibet opus mortis, quod & plane testantur auctoritates quamplurimae tricesimo quarto primi, & hoc eodem capitulo superius allegatae. Sunt & praeter has aliae hoc idem testantes. Gratianus enim vicessima tertia quaestione, 4. Vassirae, allegat Augustinum dicentem, Vassirae Deus nunquam redderet interitum, si non spontaneam inueniretur homo habere peccatum, quia nec Deus peccanti homini iuste infert iram, si homo ex praedestinatione Dei cecidisset in culpam. Et statim subiungit aliter eius auctoritatem dicentem, Praedestinationem Dei siue ad bonum siue ad malum in hominibus operati ineptissime dicitur; vt ad vtrumque homines quaedam necessitas impellere videtur; impellere, inquit, scilicet violenta, vel sic saltem vt non ex se haec faciant, sed tantum morti ab alio: Impulsio enim & expulsio sunt species pulsionis, quae, sicut pater 7. Phys. 10. est motus violentus, vel saltem tantum ab alio, non a pulso. Quare & Auctoritas vt remoueat violentiam & motum tantum ab alio statim subiungit. Cum in bonis voluntas sit intelligenda non sine gratia, in malis autem voluntas intelligenda est sine gratia. Quare & Gratianus inferius sic concludit, Non ergo necessitatem facit correctionis vel obdurationis diuina praedestinatio seu praescientia, cum boni per gratiam corrigantur, libero arbitrio mali pereant. Item Augustinus in sermone de praedestinatione & gratia Dei 17. Si dicitur, inquit, iam Pharaonem non posse mutari, quia eam praesciuerat Deus non esse mutandum; Respondetur, Dei praescientiam non cogere hominem vt talis sit, qualem praesciuit Deus, sed praescire talem futurum qualis futurus est, quamvis eum non sic fecerit Deus; quoniam si cogit esse, hoc vniue cogit quod non est. Porro, si praesciatur futurum esse quod non est, praescientia non est, quod de Deo quam impie dicitur; aduertit quilibet qui peccatis suis non inde blanditur, quod Deus eum peccatorem futurum esse praescierit. Idem de gaudijs iustorum & poenis malorum, siue de triplici habitaculo Dei inquit; Praescientia neminem cogit ad peccandum, vt multi errantes dicunt: Si enim, inquit, praesciuit Deus Adam peccaturum esse, non peccare non potuit; ex quo errore nascitur Deum causam esse peccati, quod nefas est dicere; & illi tamen etiam suis

Augustinus.

Anselmus.

Prosper.

Beda.

Gregorius.

* Augustinus.

Augustinus.

* Sanctorum

Gratianus.

Augustinus.

suas rebis alligantur. Si enim quod praescientia Dei habuit, necesse est fieri, ideo voluntate propria homo peccavit, & non aliqua necessitate, quae in praescientia Dei fuit, ut voluntate & libero arbitrio, & non necessitate cogente peccaret. Si ergo praescientia Dei non potest variari, non potuit homo aliter peccare nisi voluntate, nulla alia vi cogente, quia ita cum praescientia Deus peccatum: Si ergo voluntate, non coactus, ductus est ad peccandum, potuit sine dubio non peccare si vellet, ideo poenam meruit, quia non inuitus peccavit, alioquin a Deo poenam mortis non susceperet. Item quod 3. de libero arbitrio 4. respondendo quaestioni discipuli superius recitatae, sic ait, sicut itaque non sibi aduersantur haec duo, ut praescientia tua noceat, quod alius sua voluntate facturus est; Ita Deus neminem ad peccandum cogens, prauidet tamen eos, qui propria voluntate peccabunt. Cur ergo non iudicet iustus, quae fieri non cogit praescius? Sicut enim memoria tua non cogis facta esse quae praeterierit, sic Deus praescientia sua non cogit facienda quae futura sunt. Vnde & 381. propositio sententiarum Prosperini est excepta. Et supra 3. ostendit istam consequentiam non valere, Deus praescit hominem peccaturum, ergo homo non voluntate, sed necessitate peccabit; quia si valeret, cum Deus praesciat se facturum quae facta quae faciet, ipse non voluntate, sed necessitate faceret vniuersa. Et infra 5. soluit tertiam quaestionem praemissam, ostendens peccatum creaturae non esse deputandum vituperabiliter creatori. Vulturigitur Augustinus in locis istis & similibus negare ab homine necessitatem inuitam violentem cogentem voluntatem, & potestatem liberam adiuuentem; non autem necessitatem spontaneam: vnde & supra eiusdem 3. dicit discipulo, ut de quam facile de tam magna quaestione respondeam. Certè enim hoc te mouet, & hoc miraris, quomodo non sunt contraria & repugnantia, ut & Deus praescius sit omnium futurorum, & nos non necessitate, sed voluntate peccemus. Si enim praescius est Deus, inquit, peccaturum esse hominem, necesse est ut peccet, si autem necesse est, non est ergo in peccando voluntatis arbitrium; sed potius inuitabilis & fixa necessitas. Et respondendo inuit argumentum peccare in forma de peccatis, primo quia haec consequentia prima non valet, Deus praescit hominem peccaturum, ergo homo necessitate non voluntate peccabit. Secundo, quia haec consequentia secunda non tenet; necesse est hominem peccare, non est ergo in peccando voluntatis arbitrium, sed potius immutabilis & fixa necessitas: per totum illud capitulum consequenter multis rationibus conatur ostendere istam consequentiam non valere 3. hoc de necessitate erit vel fiet, ergo non libera voluntate, ostenditque quod oppositum consequentis & antecedens, scilicet libera voluntas & necessitas non repugnant; & haec est continentia totius illius capituli tertij. Prima autem ratio, quae ostendit necessitatem ex praescientia Dei ortam nequaquam esse inuitam, nec adiuuentem liberam voluntatem, est ista; Deus praescit se facturum te beatum sua voluntate, quae Dei voluntas tibi est necessitas, ergo inuitus eris beatus, dicit Augustinus discipulo, quasi diceret, Minime sequitur, quod & discipulus confiteretur; Si enim, inquit, mihi esset potestas ut essem beatus, iam profecto essem: volo enim etiam nunc & non sum. Quam rationem confirmat innuendo distinctionem necessitatis praemissam, cum dicit; Rectè possumus dicere, non voluntate senescimus, sed necessitate, aut non voluntate infirmamur, sed necessitate; aut non voluntate morimur, sed necessitate, aut si quid aliud huiusmodi: non voluntate autem volumus, quis vel delirus audeat dicere, per hoc innuens euidenter, quod voluntas humana, quae secundum cum Enebirid. 86. pro statu praesenti necessario vult beatitudinem, vel saltem pro statu futuro necessario ipsam vult, non vult eam aut vult necessitate naturali aut inuita, cuiusmodi est necessitas senescendi, infirmandi & moriendi, sed necessitate spontanea: quare & subdit, Quamobrem quamuis praesciat Deus nostras voluntates futuras, non ex eo tamen conficitur, ut non voluntate aliquid velimus: nam de beatitudine dico, cum futurus es beatus, non te inuitum, sed volentem futurum. Alia ratio sua est talis; necessitas ex praescientia Dei descendens non tollit, sed firmat potius voluntatem. Si enim quia Deus praescit me libere voluntarium; E necessitate sequitur quod libere velim; ergo volam libere non inuitus, neque coactus. Vnde sic ait; Attende, quae so, quanta cecitate dicatur, Si praesciuit Deus futuram voluntatem meam, quoniam nihil potest aliter fieri quam praesciuit, necesse est ut velim quidem quod ille praesciuit: si autem necesse est, non iam voluntate, sed necessitate illud me velle fatendum est. Oculum singularem! Quomodo ergo non potest aliud fieri quam praesciuit Deus, si voluntas praescientia non erit, quam voluntatem futuram ille praesciuit? Cum enim sit praescius voluntatis nostrae, cuius est praescius, ipsa erit; voluntas ergo erit, quia voluntatis est praescius: non ergo per eius praescientiam mihi potestas admittitur, quae propterea mihi certior aderit, quia illi, cuius praescientia non fallitur, affirmam mihi esse praesciuit. Ecce iam non nego ita necesse esse fieri quae quae praesciuit Deus, & ita cum peccata nostra praescire, ut maneat tamen nostra voluntas

Augustinus

Augustinus

D

E

A voluntas libera, atque in nostra posita potestate. Quid clarius, quid planius potest dici? Ecce non negat necessitatem, ut maneat tamen voluntas. Quare & infra 11. sic concludit; Quae cum ita se habeant, tantum abest à vero quod Creatori deputanda existimantur peccata creaturae, quamuis necessitate fiant, quia ipsa futura praesciuit, ut cum dixeris non te inuenire quomodo non te deputeretur, quicquid in eius creatura fieri necesse est, Ego contra non inueniam modum neque inueniri posse, atque omnino non esse confirmem; quo ei deputeretur quicquid in eius creatura ita fieri necesse est, ut voluntate peccantium fiat. Quem secutus Anselmus de Concordia 1. innuens distinctionem de necessitate praemissam ostendit, quod necessitas praescientiam Dei sequens non repugnat libertati voluntatis; & hoc duplici ratione. Prima, quasi ex arte obligatoria sumitur, & est talis; Si talis necessitas & libertas repugnant, impossibile est eas simul stare; ergo si ponatur eas simul stare, aliquid impossibile consequetur; sed hoc posito, nullum impossibile sequitur. Secunda ratio sua similis rationi Augustini praemissa est talis; si praescita necessario sunt futura, ergo sicut praesciantur esse futura, sic sunt futura; sed multa praesciantur esse futura sine necessitate, scilicet inuita & cogente, quia libera voluntate; ergo sic erunt. Haec autem rationes cum sententia distinctionis praemissae diffuse prosequitur in haec verba: Videntur quidem praescientia Dei & liberum arbitrium repugnare, quoniam ea, quae Deus praescit, necesse est esse futura, & quae per liberum arbitrium fuerint, nulla necessitate proueniunt. Sed repugnant; impossibile est simul & esse praescientiam Dei, quae omnia prauidet; & aliquid fieri per libertatem arbitrij; quae impossibilitas si abesse intelligitur, repugnantia, quae videtur inesse, potest remoueri. Denamur igitur simul illud & praescientiam Dei, quam sequi necessitas futurarum rerum videtur, & libertatem arbitrij, per quam multa sine ulla necessitate fieri creditur; & videamus utrum impossibile sit haec duo simul esse: quod si est impossibile, oritur inde aliud impossibile; impossibile inquit est, quo posito, aliud impossibile sequitur. Sed si aliquid est futurum sine necessitate, hoc ipsum possit praescire Deus, qui praescit omnia futura; quod autem praescit Deus necessitate futurum est sicut praescitur; necesse est igitur aliquid esse futurum sine necessitate, vel praesciri sine veritate. Nequaquam ergo rectè intelligitur nomen, repugnare videntur praescientia, quam sequitur haec necessitas, & libertas arbitrij, à qua remouetur necessitas, quoniam & necesse est, quae Deus praescit, futura esse, & Deus praescit aliquid esse futurum sine omni necessitate. Sed dices mihi, non remoues tamen à me necessitatem peccandi, vel non peccandi, quoniam Deus praescit me peccaturum vel non peccaturum, & ideo necesse est me peccare si pecco, vel non peccare, si non pecco; ad quod ego; Non debes dicere, praescit me Deus peccaturum tantum, vel non peccaturum, sed praescit me Deus peccaturum sine omni necessitate vel non peccaturum; & ita sequitur quod siue peccaueris, siue non peccaueris, utrumque sine necessitate erit, quia praescit Deus futurum esse sine necessitate hoc quod erit; vides ergo impossibile non esse, simul esse praescientiam Dei per quam futura, quae praescit, dicuntur esse ex necessitate, & libertatem arbitrij, per quam multa sunt sine necessitate. Si enim est impossibile, sequitur aliud impossibile; sed nulla ex hoc nascitur impossibilitas. Falsum dices; Nondum auersus à corde meo vim necessitatis cum dices, quia necesse est me peccaturum esse vel non peccaturum esse sine omni necessitate, quia hoc Deus praescit; necessitas enim videtur sonare coactionem vel prohibitionem. Quare si necesse est me peccare ex voluntate, intelligo me cogi aliqua occulta vi ad voluntatem peccandi, & si non pecco, à peccandi voluntate, prohibet: quapropter necessitate videtur mihi peccare si pecco, vel non peccare si non pecco; & ego; Sciendum est quod saepe dicimus necesse esse, quod nulla vi cogitur esse, & necesse non esse quod nulla prohibitione remouetur. Iam dicimus, necesse est Deum esse immortalem, & necesse est Deum non esse iniustum, non quod aliqua vis cogat ipsum esse immortalem, aut prohibeat esse iniustum, sed quando nulla res, potest facere ut non sit immortalis, aut ut sit iniustus; sic utique; sic dico necesse est peccaturum te esse vel non peccaturum sola voluntate, si Deus praescit; Non est intelligendum quod aliquid prohibeat voluntatem quae non erit, aut cogat illam, esse quae erit: Hoc ipsum namque praescit Deus qui prauidet aliquid futurum ex sola voluntate, quae voluntas non cogitur aut prohibetur vlla alia re, & sic ex libertate fit quod fit ex voluntate. Qui & intra eodem 7. habet eundem processum, praedestinationem cum libero arbitrio concordando, ubi & sic dicit; Neque praescit Deus, neque praedestinat quemquam iustum futurum, ex necessitate. Non enim habet iustitiam quaeam non seruata libera voluntate; Pariter igitur quamuis necesse sit fieri quae praesciuntur, & quae praedestinantur, quod tamen praescita & praedestinata non eueniunt ea necessitate quae praecedit rem & facit, sed ea, quae iam sequitur, sicut supra diximus; Non enim ea Deus, quamuis praedestinet, facit voluntatem cogendo, aut voluntatem resistendo, sed in sua illam potestate dimittendo; quamuis tamen sua voluntas utatur potestate, nihil tamen facit quod Deus non

M m m faciat

faciat in bonis sua gratia, in malis non sua, sed eiusdem voluntatis culpa: pater ergo quod non negat à libero arbitrio hominis necessitatem spontaneam, sed inuitam & violentè cogentem. Deum accusantem de culpa, & hominem excusantem. Quod & plane testantur auctoritates talibus præmissis in additione corollarij primi huius. Leguntur enim mihi libros Autorum, & etiam atque etiam relegendi, & nequaquam, vr arbitror, negligentè, constanter apparet, ipsos tantum velle negare à libero voluntatis arbitrio necessitatem aduersus liberam, seu aduentoriam libertatem, scilicet necessitatem inuitam, & violentam, quia tantum circa istas sunt erratum. Multi enim, falsigraphi atque hæretici supposuerunt hominis voluntatem alicup necessitatum istarum, alteri autem nullus: necessitatem verò spontaneam & consentaneam libertati non videtur mihi quenquam Autorum velle negare à libero arbitrio voluntatis.

COROLLARIUM.

Corollarium, quod necessitas & libertas ac meritum non repugnant ad inuicem, vel repugnant.

EX his autem reputo manifestum, quæ necessitas & libertas ac meritum non repugnant ad inuicem, vel repugnant. Necessitas enim spontanea nequaquam libertati repugnat, sicut præmissa hic & primo ac secundo huius ostendunt, quare nec merito repugnabit. Hæc autem necessitas spontanea adhuc est duplex, scilicet præcedens & sequens, sicut potest haberi ex secundo huius, sicut & libertas est duplex; vna omnino simplex & penitus absoluta, altera verò secundum quid dicta, sicut 5. & 9. huius ostendunt. Harum autem necessitatum neutra repugnat libertati contradictionis secundum quid dicta, nec se quis repugnat libertati contradictionis simpliciter, sicut ex secundo, & quinto, ac nono huius potest haberi: necessitas autem præcedens repugnat libertati contradictionis simpliciter, necessitas etiam naturalis fatalis & violenta omnimodè libertati contradictionis repugnant, sicut ex præmissis hic & tertio secundi apparet; quare nec cum merito stare possunt.

CAP. XI.

Obijcit & respondet.

Ed obijcietur forsitan contra dicta: Dictum est enim nono huius, quod licet omnes actus humani præueniant à necessitate naturaliter præcedente ideo tamen dicitur homo liber, & liberæ voluntatis, quia non inuitè nec coactè, sed spontaneè, & cum vult facit, & cum non vult, non facit aliquos actus suos, eodem modo bestia, licet faciant facta sua ex necessitate naturaliter præcedente; non tamen inuitè nec coactè sed pure spontaneè, & cum volunt seu appetunt, faciunt, & cum nolunt, seu non appetunt, non faciunt aliquos facta sua ex necessitate naturaliter præcedente; ergo ita liberæ, & ita meritorie sicut homo. Item nulla videtur ratio possibilis assignari, quare in actibus humanis necessitas respectu Dei seu voluntatis diuinæ præcedens naturaliter tales actus potius compaditur meritum, sicut dicitur corollaria proximi & secundi, quam quæcunque necessitas alia, vel saltem quam necessitas respectu naturæ vel sui, quod est corollarium proximum denegauit, vel quam necessitas penitus absoluta. Hæc autem soluantur facilliter, si præostensa memoriter teneantur. Nam sicut capitulum proximum docuit, creatura rationalis est libera triplici libertate, scilicet à necessitate naturali, fatali, & violenta; imò & à necessitate respectu causarum omnium secundarum per tertium secundi: Irrationale autem non sic, sed subduntur in omnibus necessitati naturæ, & ut placet quibusdam, necessitati sui stellarum. Pro mente verò Augustini, cum dicitur ideo hominem liberè facere aliquid, quia cum vult, facit, & cum non vult, non facit, potest dici, quod loquitur ibi contra Pelagianos, & contra necessitatem violentam & inuitam, quam dixerunt sequi ex præsentia vel prædestinatione diuinæ, sicut capitulum proximum recitauit, illam ab homine remouendo; non tamen affirmat in homine illam tantummodo libertatem. Aliet & tælius potest dici, quod ideo dicitur homo liberæ libertate contradictionis, quia positus omnibus causis secundis naturaliter præiis suis libertæ volitioni cum omnibus dispositionibus necessariò requisitis, non necessariò sequitur ipsum velle, sed potest equaliter velle & non velle, sicut

A sicut ex 4. & sequentibus huius patet: ideoque his omnibus stantibus isto modo, cum vult, vult & efficit suum velle, & cum non vult, non vult, nec efficit suum velle; quare posito secundum opinionem insipientis Deum non esse & hominem esse, posseque agere; vel secundum opinionem quorundam, puta Pelagianorum, qui dicunt se esse sapientes, hominem posse agere sine Deo aliquid agente, homo in actibus suis liberis esset liber simpliciter libertate contradictionis, bestia autem non sic. Imò & si ponatur ipsas posse agere Deo nullatenus cogente, adhuc posito appetitui & cæteris causis secundis cum dispositionibus requisitis & naturaliter præiis appetitui, actui scilicet appetendi, necessariò sequitur ipsas appetere, necessitate scilicet naturali. Vnde Philosophus 9. Metaphysicis, inquit, potentias necessariò, quando vt possunt, passiuum & actiuum appropinquant, hoc quidem facere, illud vero pati: quod & testatur auctoritas Damasceni dicens, Irrationalia non sunt libera arbitrio; aguntur enim magis à natura quam agant, ideoque non contradicunt naturali appetitui, sed simul appetunt quid, & impetum faciunt ad actum, sicut superius plenius recitatur. Hanc etiam obiectionem Anselmus de libero arbitrio 5. simili modo soluit, vbi primò à discipulo ita quaerit; Quomodo ita quærit; Quomodo non est libera voluntas, quam aliena potestas sine suo assensu subijcere non potest? Et discipulo requirente, Nonne simili ratione possumus dicere voluntatem equi esse liberam, quæ non appetitui carnis seruit nisi volens? Respondet, Non hoc est similiter: in equo namque non ipsa voluntas se subijcit, sed naturaliter subiecta semper necessitate appetitui carnis seruit: in homine verò quamdiu ipsa voluntas recta est, nec seruit nec subiecta est cui non debet, nec ab ipsa rectitudine vlla vi aliena aueritur, nisi ipsa, cui non debet, volens consentiat, quæm consentium non naturaliter nec ex necessitate, sicut equus, sed ex se aperit videtur habere. Beatus etiam Augustinus 3. de libero arbitrio 1. ad similem obiectionem de motu lapidis naturali simili modo respondet. Cum autem obijciens vterius arguebat; bestia agunt liberè, ergo meritorie; consecutio illa non tenet. Nam sicut in morali Philosophia, & in sacra Theologia docetur creberrimè, ad meritum non sufficit facere tantum naturaliter vnum bonum, sed requiritur facere ipsum bonè, quod non facit nisi intentio recta finis, vt patet ex 34. primi; hanc autem dirigit ratio rectè præiudicans; quare bestia ratione carentes, & merito de necessitate carebunt. Imò & sicut forsitan est absolute possibile, quòd Deus faceret aliquam naturam immaterialem omnimò liberam ad volendum sine iudicio rationis: ex quo enim nunc facit vnam naturam habentem potentias illas ambas, posset, vt videtur, facere aliam, quæ vtramlibet tantum haberet: si igitur talem faceret creaturam, ipsa esset æquè libera, sicut homo vel Angelus, quæ tamen omnimò mereri vel peccare non posset, eò quod careret iudicio rationis, cui se liberè conformaret, vel etiam difformaret. Est etiam inexpugnabilis ratio possibilis assignari, quare necessitas in voluntate respectu voluntatis diuinæ compaditur meritum, & alia nulla omnino. Ipsa enim comparatur meritum propter rationem quam ostensio corollarij primi huius assignat; & vt breuiter rationem huius assignem, dico quòd natura voluntatis create est talis, vt in suis actibus liberis nulli causæ secundæ de necessitate subdatur, vt tertium secundi ostendit, sed tantum Deo, sicut 30. secundi, & 2. tereij docuerunt. Quod & bene in prima institutione hominis monstrabatur, quando fuerat institutus, vt soli Deo subesset, cæterisque præesset, sicut historia Gen. 1. docet; quare & in merito simili modo erit: nulli etiam menti rationali dubium debet esse, quin Creator omnipotens super creaturam rationalem, sicut & super vniuersam creaturam, prærogatiua aliqua speciali cæteris actiuis agentibus vè creatis aut creabilibus vniuersis sit rationaliter præferendus. Nec vlla necessitas alia compaditur meritum. Nam de necessitate violenta & omnino inuita nullus dubitat aut ignorat, omnisque necessitas naturalis est forme materialis & irrationalis, sicut ex tertio secundi potest haberi: quare secundum præostensa isto capitulo meritum habere non potest. Vnde Augustinus in quaestionibus veteris & noui testamenti quaestione secunda; Diabolus si natura malus esset, voluntatem non haberet: nec enim posset discernere, sed vno atque eodem loco omnibus se quasi cæcus immergeret. Porro autem in iudicio quodam hoc facit; vnde manifestum est voluntatem eius esse in crimine. Et infra, Si hæc naturaliter putatur facere, reus constitui non potest: quomodo enim reus constituitur qui nescit quid facit? Ita & diabolus si bonum nescit, quare damnandus censetur, qui non facit quod nescit? Nos autem iure rei constituimur, quia aliud facimus, quam scimus debere nos facere. Omnis quoque forma, si quæ sit subiecta necessitati fatali stellarum; necessariò est materialis & per consequens irrationalis; quare secundum præmissa non est meriti susceptiua: nam nulla forma immaterialis & rationalis subijcitur necessitati cuiuscunque forme materialis & irrationalis per tertium secundi: non enim deceret rerum ordinem naturalem, vt perfectius imperfectiori, rationale irrationali, & sapiens nihil scienti omnino necessariò subijderetur.

deretur. Neque necessitas penitus absoluta comparitur merito, quia si in actibus hominis A
 esset talis necessitas, nec in ipso, nec in Deo esset via possibilitatis aliter faciendi; quare Deus
 sic necessariò ageret actus humanos, & eadem ratione quicquid agit ad extra; quare non esset
 agens rationale & liberum, ut patet per ostensa 4. huius & 5. sed agens irrationale & de neces-
 sitate nature; & cum per 30. secundum ipse sit omnium primus motor, omnis motor inferior
 similiter tantum ageret & moueret. Non enim deceret nec esset possibile ut motor secundus
 rationabilior aut liberior esset primo, sicut iam proximo est ostensum, argutum & 6. primi &
 9. quare nec ullus motor inferior posset mereri, sicut superius est ostensum.

COROLLARIUM

Corollarium, qualis sit libertas in irrationalibus creaturis, & quomodo differt &
 conuenit cum rationalium libertate.

EX his autem cognoscitur luculenter qualis libertas est vel non est in irrationalibus creatu-
 ris, & quomodo differt rationalis libertas ab irrationalium libertate, & quomodo con-
 uenit cum eadem. Est enim in eis respectu suarum naturalium actionum libertas à violentia
 & coactione inuita. Nam cum appetunt, faciunt, & cum non appetunt, minime; quod pri-
 mò & maxime verificatur in eis de appetitu eorum, sicut est in hominibus de voluntate eor-
 um, sicut 9. huius plenius ostendebat: quare & Philosophus 3. Ethicorum 5. attribuit &
 pueris & animalibus voluntatem, voluntariò quidem, inquit, & pueri & animalia commu-
 nicant. Anselmus etiam de libero arbitrio 5. inuit equum habere voluntatem, ut presens
 capitulum superius recitauit, qui & infra 13. ita dicit, Seruat naturaliter canis rectitudinem
 voluntatis, cum amat canulos suos, aut Dominum suum sibi beneficientem. Est insuper in
 bestiis forsitan libertas à necessitate sui stellarum: Videtur enim quod si bestia fuisset create
 perfecta primo die mundi ante creationem stellarum, quòd tunc potuissent exercuisse suas
 actiones proprias naturales; cuius tamen certificationem quia non multum videtur ad pietatis
 scientiam pertinere, relinquo Philosophis naturalibus & Astrologis, quos magis exagitat
 studium curiosum. Non est autem in eis libertas simpliciter, quia non respectu causarum su-
 periorum, scilicet causæ primæ, id est, voluntatis diuinæ, sicut nec in rationalibus, sicut quin-
 tum & nonum huius, ostendunt, nec est in eis libertas à necessitate nature, sicut presens capi-
 tulum superius demonstrauit; quare nec potest esse in eis libertas contradictionis simpliciter,
 nec respectu omnium causarum inferiorum, omnium scilicet secundarum, sicut corollarium
 quarti huius ostendit. Differentiam autem & conuenientiam istarum libertatum adiunctam
 ex præcedentibus reputo manifestam.

CAP. XII.

Incipit disputare illam famosissimam questionem, nunquid omnia
 quæ euenient, de necessitate euenient; & recitat opinionem Ma-
 thematicorum seu Stoicorum dicentem, quòd omnia quæ euenient,
 euenient de necessitate simpliciter absoluta.

Incipit autem ex præmissis parenter suboritur illa famosissima quæstio,
 acerrimum axioma, difficillimumque problema, Nunquid scilicet
 omnia quæ eueniunt, de necessitate euenient? Restat igitur iam ip-
 sum discutere consequenter. Sunt autem opiniones varie & pluri-
 mæ circa illud: quarum prima constanter affirmat, quòd omnia
 quæ euenient, euenient de necessitate penitus absoluta. Et hæc est
 opinio Mathematicorum quorundam, & ponentium fatum; quam
 & Boetius sanè I. per hermetas asserit Stoicorum. Pro hac autem
 opinione communissimè motu est istud: Quæcumq; Deus præscit
 certitudinaliter euentura, euenient de necessitate penitus absoluta, aliter enim nequaquam
 certè præsciret, cuius præsentia falli posset: sed omnia quæ euenient, Deus præscit certitudi-
 naliter euentura. Quod & potest violentius confirmari, si addatur scientiam Dei nullo modo
 dependere

A dependere à rebus ipsæ includere voluntate diuinā necessariā & immutabile respectu omnium
 futurorum, sicut ex præmissis potest probabiliter apparere. Pro ista quoque opinione, referente
 Ioanne Satisburiensi, deinde Episcopo Carnuensi secundi Polieratici 23. quem B. Thomæ
 Cantuariensis Archiepiscopo, dum Cancellarius Angliæ officio fungebatur, conscripsit, ubi
 & diffusè materiam istam tractat, quidam Stoicus & motiuum aliud asserbat; quærebatur enim,
 An posses aliquid facere eorum, quæ minime facturus es. Quod cum admississet, mille tibi au-
 reos asserbat dum illud efficeres; quos si forte respueres, eos tibi quantalibet summa mul-
 tiplicari iubebat, ut quod leniter fieri potest, efficias. Sed hæc opinio tollit omnem liberta-
 tem arbitrii, libertatem scilicet contradictionis, & omnem contingentiam ad utramlibet si-
 mul aufert; quod primum secundi & quartum huius cum sequentibus non permittunt. Quæ-
 re & Robertus Cantuariensis Archiepiscopus damnauit Oxoniæ articulum asserentem, quòd
 omnis propositio vera de futuro est necessaria.

CAP. XIII.

Tractat opinionem Ciceronis, dicentem Deum nescire futura.

Haec est opinio Ciceronis, scilicet quod multa eueniunt liberè, sed De-
 us illa non præscit, propter motiuum capitulo proximo recitatum.
 Nesciuit enim videre quomodo esset certa præscientia omnium futu-
 rorum, nisi & esset absoluta necessitas omniacquæ, sicque libertas
 omnimoda tolleretur. Credidit enim quòd præscientia futurorum &
 libertas eorum necessariò repugnarent; quare & necessariò oportuit,
 ut credebatur, vnum negare & alterum affirmare; videbaturque sibi
 vitiosius pro conuersatione ciuili negare præscientiam quam arbitrii li-
 bertatem: Quare & in libro suo de diuinatione, omnem diuinationem & præscientiam om-
 nem negat. Sed hanc opinionem non minus infidelium quam fidelium auribus execran-
 dam satis reprobat sextum primi.

CAP. XIII.

Tractat tertiam opinionem dicentem, quòd multa sunt futura
 in natura sua, sed non apud Deum.

Tertia opinio asserit, quòd multa sunt futura in natura propria, sed non
 Deo. Omnia enim sunt sibi in aternitate præsentia, & ideo non pro-
 prie dicitur præscire futura, sed potius præsentialiter intueri, & per hoc
 intendit vitare difficultatem motui præmissi. Et est sententia Boetii 5.
 de Consolatione Philosophiæ profa vltima; & Anselmi de casu diabo-
 li 2. & de Concordia 7. quos & Doctores multi sequuntur. Sed licet istud
 dictum in se non sit clarissimum, (posset enim multipliciter argui contra
 illud) ipsum tamen admissum difficultatem non vitat. Certum est enim quòd futura non sunt
 in Deo materialiter, & inesse existere actualiter creata in suis naturis, sicut erant, quando e-
 runt præsentia; quia eadem ratione semper sic essent; ergo quòd essent præterita; imò &
 omnia præterita nunc materialiter & in esse existere, modo essent in Deo & in naturis pro-
 prijs extra Deum, sicut vnquam fuerunt; aliquo ergo modo essendi, scilicet in esse existe-
 re & materialiter actu creata in suis naturis erunt futura, quando erunt præsentia, quæ non
 sunt in modo in Deo, dicente Beda super illud Ioan. 1. Quod factum est, in ipso, vita erat; id
 est, quòd factum in tempore, siue viuum siue vita carens apparuit, omne hoc in spirita-
 li factoris ratione quasi semper vixerat, & viuut, non quia coæternum est Creatori quòd cre-
 auit, sed quia coæternus est illi ratio voluntatis suæ, in qua ab æterno habuit & habet quid &
 quando crearet, qualiter creaturam gubernet, ut maneat, ad quem finem, singula quæ cre-
 uit perducatur. Dicitque Aug. 5. super Gen. ad litteram, quòd res antequam fierent, & erant, &
 non erant: erant in Dei scientia; non erant in sua natura, & hoc certitudinaliter præscit Deus,
 M m m 3 hat

fiat igitur de tali præscientia argumentum, & reuertitur difficultas. Pro Autoribus tamen & A
 Doctores est sciendum, quod omnia æternaliter sunt in Deo, & præsentia apud Deum, id
 est, in scientia eius æterna immutabili penitus existente: hoc est, æternaliter & immutabiliter
 illa nouit, ut patet per Bedam & Augustinum proximo recitatos, sicque tales Auctoritates ex-
 ponit Lumbardus 1. sentent. dist. 3. 5. quam expositionem per auctoritates confirmat. Nec mirum
 si Theologi tali transumptione vrantur, cum Philoſophi vrantur simili & maiori. Dicit
 enim Auicenna 4. de anima 2. quod omnia quæ in mundo sunt præterita, præſentia, & futura,
 habent esse in sapientia Creatoris. Dicit quoque Aristoteles 3. de anima 37. quod omnia ea
 quæ sunt, quodammodo est anima: aut enim sensibilia quæ sunt, aut intelligibilia; est autem
 scientia quidem sensibilia, sensu autem sensibilia; super quod Auerroes, Contingit, inquit, nec-
 cessario ut anima sit omnia entia vno modorum, secundum quos possibile est dicere, Anima
 est omnia entia. Sicque forsitan posset dici eadem transumptione sermonis, quod res factæ, an-
 tequam fierent, erant Deus, sicut videtur patere ex 17. primi libri; unde & Iohan. 1. quod fa-
 ctum est in ipſo vita erat, quæ vita terre non est in Deo, nisi vna vita quæ est vnus Deus & tres
 personæ: quod & beatus Augustinus super Iohannem homilia prima ostendit per exemplum
 de Fabro: Faber, inquit, facit arcam in opere, & ideo habet arcam in arte; sed arca in opere
 non est vita, arca in arte est vita, quia viuunt anima artificis, vbi sunt hæc omnia antequam pro-
 ferantur: Sic ergo, fratres charissimi, quia sapientia Dei, per quam facta sunt omnia, secun-
 dum artem continet omnia, antequam fabricet omnia, hic quæ sunt per ipsam artem, non
 continuè vita sunt, sed quicquid factum est, vita est in illo. Terram vides; est in arte terra.
 Cælum vides; est in arte cælum. Solem & Lunam vides; sunt & ista in arte, sed foris cor-
 pora sunt, in arte vel artifice vita sunt. Illa autem vita quæ in illo est, lux hominum est; hoc
 enim sequitur, Et vita erat lux hominum. Aliter autem forsatis clarius & breuius dici potest,
 quod omnia sunt in Deo non realiter, sed causaliter, sicut secundum Philosophum 4. Phys.
 23. res dicuntur esse in sua causa; & hoc secundum Auerroem 4. modis, secundum 4. causas C
 rerum. Deus autem est rerum omnium triplex causa, efficiens, formalis, atque finalis: est causa
 omnis rei præſentis, præteritæ, atque futuræ; quare ipsa est talis, & hoc per voluntatem suam
 semper eandem immutabilem & æternam, sicut primus liber ostendit. Sic igitur, sicut puto,
 possunt huiusmodi dicta Patrum non inconuenienter intelligi & exponi. Et si tu obijcias
 quod ista non soluant difficultatem præmissam; verum est, quod non soluant perfecte & sim-
 pliciter apud omnes, quia non apud subtiles quoslibet & acutos; melius tamen quietant ani-
 mos plurimorum quam faceret solutio ipsa recta. Ideo valde expedit disputando, sicut etiam
 prædicando, ut quandoque euidentiſſis & grossis exemplis, ut quem non mouet rationis
 subtilitas, moueat saltem grossa & palpabilis congruentia exemplaris. Non enim sine causa
 posuerunt Auctores exemplum inter species argumenti; quare & Aristoteles in De mundo 9.
 & Boetius vbi prius per exempla ab hominibus & eorum cognitione transumpta ostendunt D
 Deum scire omnia futura, præſentia, atque præterita.

Auicenna. Aristoteles.

Augustinus

Philosophus. Auerroes.

Obiectio.

CAP. XV.

Recitat quartam opinionem Sophistarum dicentium nihil esse futurum.

Pinio quarta contendit nihil esse futurum; & hæc est opinio. Sophista-
 rum, circa quam sophistice altercantur dicentes, Futurum non est ens;
 ergo est non ens, & nihil, ergo nihil est futurum. Rursum sic, Ponatur E
 Antichristus futurus, tunc Antichristus est futurus; ergo per conuerſionem
 futurum est Antichristus, vel ergo futurum quod est Antichristus,
 vel non Antichristus. Si Antichristus, ergo Antichristus est Antichri-
 stus, ergo Antichristus est homo, & animal, ens, & existens: Si non An-
 tichristus, ergo contradictoria verificantur de se inuicem, & de eodem,
 quod primum principium non permittit. Hoc idem sic iterum reprobatur: Si aliquid prædi-
 catur de Antichristo, maxime ipse idem prædicabitur de seipſo, quia secundum regulam anti-
 quam Boetij, nulla propositio verior est illa in qua idem de se prædicatur. Item tunc An-
 tichristum fore est verum in sensu diuiso; illud verum vel est Antichristus, vel aliud; non An-
 tichristus,

Antichristus, quia ipse non est; ergo non est aliquid verum, nec illud verum est aliud: Quicquid
 enim dicitur præter Deum, illo destructo, ad hæc Antichristum fore esset verum, vel esse posset,
 sicut fuit ante quamlibet creaturam; & tunc eadem ratione Deum fore & Deum esse, esset
 aliud à Deo; ergo Deus est & erit per aliud à seipſo; ergo illo destructo non foret. Si autem
 dicatur, quod illud verum est Deus, ergo Deus est Antichristum esse peccatorem, & omnia
 mala facturum. Item illud quod est Antichristum fore est Antichristum esse; ergo Deus erit
 Antichristum esse, ergo nunc est quodcumque ens esse. Item Deus est Antichristum fore, &
 eclipsin fore est Deus eadem ratione; ergo eclipsin fore est Antichristum fore. Præterea di-
 cunt ipsi, si quid esset futurum, aliquid posset illud appetere & operari propter illud; quod
 non videtur, cum omnis operatio sit propter aliquem finem, & propter bonum, ut patet 1.
 Eth. 1. & 2. Metaphys. 8. & 9. sed tale futurum non est; ergo non est finis nec bonum. Hæc
 ratio confirmatur, quoniam omne appetibile seu volubile apparet bonum, ut secundum te-
 cundi ostendit, sed futurum non apparet esse ens nec bonum. Ampius autem sic instant;
 Tunc posset esse spes & confidentia de tali bono futuro; ergo talis scienter consideret in ni-
 hilo, & incurret inreparationem propheticam Es. 59. qua increpantur qui confidunt in ni-
 hilo & loquantur vanitates. Sed hæc ineptia conatur destruere omnem scientiam, & subruere
 omnem fidem. Grammatica namque & Rhetorica tempora tria ponunt, præſens, præteritum,
 & futurum, & Dialectica similiter, ut 1. per hermeneas apparet; scientia quoque naturalis &
 moralis ponunt actiones naturales & voluntarias fieri propter finem non habitum sed habenda-
 dum; Medicina insuper & Astrologia indicant de futuris; omnis etiam fides ponit spem,
 præſcientiam, & prophetiam sapissimè de futuris. Hi etiam habent dicere consequenter,
 quod ipsi non possunt imaginari aut intelligere vllum futurum, nec aliquid non existens,
 quoniam tunc ipsum esset imaginatum aut intellectum, & per conuerſionem è contra; quare
 & ipsum esset ipsum & esset; sunt igitur satis rudes. Quare & consequenter vltius habent
 concedere, quod ipsi non agunt aliquid propter felicitatem, aut alium finem futurum quem-
 cunque; quare semper infelices & miserè remanebunt, quod & professioni eorum repugnat,
 quam apparentiam finaliter concupiscunt. Habent etiam eadem ratione concedere, quod ni-
 hil est præteritum, & quod nullum præteritum possunt intelligere, nec de aliquo memorari.
 Quis ergo argueret contra tales, cum de nullo argumento valeant recordari, quare nec ali-
 quod recitare? Quis etiam quicquam faceret pro tam ingratis, ut nunquam de aliquo benefi-
 cio memorentur? Eorum verò irrationabiles rationes præmissæ ne apparentiam quidem
 habent.

B

C

CAP. XVI.

D Refellit quintam opinionem Megaricorum negantium omnem potentiam ad futura.

Et quinta opinio, quæ non solum negat aliquid esse futurum, sed negat
 omnem potentiam ad quodcumque futurum. Dicit enim nullum
 actuum posse aliquid operari, nisi dum actualiter operatur. Et est
 hæc quorundam, qui vt recitatur 9. Metaphys. 5. Megarici nominan-
 tur, & sicut Auerroes dicit ibi, iste sermo, scilicet ista opinio, à quibus-
 dam loquentium estimatur. Quorum tres rationes ponit ibi Albertus.
 Prima est, Causa dicitur actiua respectu sui effectus, & causa & causa-
 tum sunt simul; ergo causa non est actiua antequam actu agat. Secun-
 da est, si aliquid motuum possit mouere, & sit in potentia ad mouendum antequam moueat,
 & nihil venit de potentia ad actum nisi per motum & mouens diuersum ab eo, illud indiget
 alio mouente priori ad hoc quod moueat, & eadem ratione illud aliud adhuc indiget vno alio
 mouente priore, & sic in infinitum, quod est impossibile. Tertia est, Nulla natura destituit
 propria operatione, quare forma seu potentia actiua semper habet actualem operationem,
 ergo nunquam eam præcedit, nec præcedere eam potest. Has autem rationes soluit Alber-
 tus, sicut & sunt satis solubiles à quocumque. Hanc etiam opinionem Aristoteles & Auerroes
 satis ibi redarguunt & refellunt.

Albertus.

CAP. XVII.

Corrigit sextam opinionem quorundam, putantium quod aliquid est futurum ad utrumlibet, vel non futurum in sensu composito, non diuiso.

Opinio sexta fingit quod aliquid est futurum ad utrumlibet, vel non futurum in sensu composito, non autem in sensu diuiso, quam fiscaliter moluntur. Nulla propositio simplex de futuro in materia contingente & qualiter est vera vel falsa, Philosopho 1. peri hermenias vlt. attestante; quare nec aliquid est futurum ad utrumlibet, vel non futurum diuisim. Hanc autem opinionem audiui in Curia Romana à quodam famoso Philosopho Tolosano in quadam disputatione solenni de contingentiis futurorum, secundum eam totaliter publice respondentem, quam & Oxoniae similiter audiebam. Sed hæc facilliter conuincetur: Nam secundum eam nihil est futurum ad utrumlibet contingenter, sed omnia que eueniunt, eueniunt de necessitate penitus absoluta, quod 12. huius damnat. Item sic opinans propriam opinionem in laqueo irretitur: dicit enim nihil esse contingenter futurum vel non futurum in sensu diuiso; ergo nihil est contingenter futurum, ergo Antichristus non est contingenter futurus, quod opinioni repugnat: sequitur quoque hæc esse veram, Antichristus non est futurus, & eius oppositam esse falsam, quod rationem positionis irrationabilem manifestat. Item tibi sic opinanti propono, Antichristus erit; si concedis vel negas, habes concedere consequenter oppositum positionis & rationis tue similes, nec potes eam dubitare, quia bene scis quod nec est vera nec falsa, nec potes eam distinguere propter simplicitatem & vniucationem maximam terminorum ac totius complexi. Si autem dicas te non intelligere, nec intelligere posse illam, redargueris sicut quarta opinio fuerat redarguta, nisi forsitan vanum & fatuum videatur tibi quicquam arguere non potenti intelligere arguentem, nec te ipsum etiam respondentem; quare non videtur tibi dignius arguendum, quam homini fatuo, mortuo, bestia, siue ligno. Si autem in primis negaueris mihi istam, Antichristus erit, & hanc similiter, Antichristus non erit, vel non Antichristus erit, adhuc redit oppositum positi, imò & sequitur, Non Antichristus erit, ergo Antichristus erit, sicut nullus ignorat qui limen Logicæ est ingressus, quare & iterum oppositum positi consequitur. Præterea si utramque illarum negaueris, concedes inter contradictoria medium reperiri, quod omnes Sophistæ, Logici, Philosophi, & Theologi detestantur; quod & Philosophus 4. Metaphys. 27. multipliciter reprobat & condemnat; qui & 29. scilicet vlt. Est, inquit, necesse contradictionis partem alteram esse veram; vbi & immediatè subitongit, Amplius si omne aut dicere aut negare est necesse, utraque falsa esse impossibile est. Item Antichristus erit vel non erit; ergo Antichristus erit, vel Antichristus non erit; ergo illa est diuinciua vera, ergo & altera partium. Item tunc nec Deus, nec Angelus aut Propheta sciret Antichristum, nec quicquam possibilitatem contingenter esse futurum diuisim vel non futurum, sed tantum esse futurum vel non futurum coniunctim, sicut & scit quilibet idiota; quare & omnis præscientia penitus tolleretur, sicque hæc opinio incidit in secundam 13. huius destructam. Hanc etiam opinionem expressè refellit Boetius 5. de consolatione philosophiæ: proâ tertia; vbi & comparat eam ridiculoso vaticinio Tiriasis dicentis: Quicquid dixero, aut erit aut non erit: de quo Tiriasis Ouidius 3. Mythologiæ suæ plenius fabulatur. Item ista actus liber & contingenter productus nunc est, & non semper fuit, ergo aliquando fuit futurus, ergo tunc verum fuit ipsum esse futurum. Item si quis heri dixisset me hodie locuturum, verum dixisset, sicut exitus rei probat; hodie namque loquor: dixisset enim totaliter sic fuisse futurum, sicut realiter nunc coniungit; ergo verum dixisset; & si oppositum eius dixisset, falsum dixisset, eo quod non sic realiter euentiret, iuxta illam propositionem in prædicamentis communem; in eo quod res est, vel non est, oratio vera vel falsa dicitur; & 1. peri hermenias vlt. Similiter orationes veræ sunt, quemadmodum & res. Et Ier. 28. Propheta qui vaticinatus est pacem, cum venerit verbum eius, scietur Propheta quem miserit Dominus in veritate. Et Ezech. 53. Cum venerit quod prædictum est, tunc scietur quod Propheta fuerit inter eos. Et Deut. 18. Hoc habebis signum, quod Propheta prædixerit, & non euenerit: hoc Dominus non locutus est, sed per tumorem animi sui Propheta confinxit. Item tunc nullus deberet credere, nec sperare ali-

liberè

Philosophus

Ieremias. Ezechiel. Daniel.

CAP. 18.

A quid tale futurum: fatuum namque videtur & frivolum quocumque credere vel sperare quicquam futurum, quod bene sit, aut si mihi opinatur non esse verum quod sit futurum: quare nullus debet credere vel sperare quod ipse vel aliquis hominum morietur, resurget, aut vitam percipiet sempiternam. Item hæc opinio tollit omnem motionem & actionem liberam, & meritoriam successiuam. Nam secundum eam in contingentibus talibus nihil est futurum; ergo nullus terminus ad quem motus, nec aliquid mutatum esse; quare nec vilius talis motus est, nec etiam esse potest, quod totam scientiam moralem subuertit, imò & totam scientiam naturalem, & omnem scientiam motu vel tempore indigentem, sicut & opinio Sophistarum, vel omnipotentiam aut libertatem diuinam, aut subuertetur per ipsas: omnis namque motus subiacet omnipotentis Dei liberæ voluntati, sicut 9. primi & 30. secundi ostendunt; ergo in motu & tempore est aliquid liberè & contingenter futurum respectu voluntatis diuinæ, quod opinioni repugnat, vel si nihil tale sit liberè & contingenter futurum respectu voluntatis diuinæ, aut ipsa nequaquam liberè libertate contradictionis de futuris disponit, aut si sic disponit, potest disponere aliter, sed non habet potentiam exequendi. Amplius autem secundum istam sententiam, nulla propositio de futuro esset vera, aut esse posset nisi propositio necessaria; quod Logica, Philosophia, Theologia, & omnis vera scientia reputat esse falsum. Quare & Robertus Cantuariensis Archiepiscopus damnavit Oxonia articulum asserentem, quod omnis propositio vera de futuro est necessaria. Quod autem à Philosopho allegatur, Nullam scilicet propositionem de futuro contingenti esse veram vel falsam, verum est secundum communiter experientes determinatè & de necessitate, sicut est in propositionibus alijs temporum aliorum.

CAP. XVIII.

Redificat septimam opinionem dicentem, quod aliquid potest incipere esse futurum.

Opinio septima confitetur, quod aliquid potest incipere esse futurum, volens per hoc vitare difficultatem præactam. Hanc autem opinionem audiui à quodam famoso Doctore, qui & dixit illam fuisse communem in quadam Vniuersitate solennissima, qua studebat. Sed hæc opinio fallitur in duobus: Primò, quia fundatur in falso: Secundò, quia non iungitur per illud: Si enim aliquid possit incipere esse futurum, ponatur quod A. incipiat in B. instanti futuro, esse futurum; ergo A. incipiet in B. esse futurum; ergo A. in B. vel immediatè post B. erit futurum; ergo A. erit post B.; ergo A. erit; ergo A. est futurum, cuius oppositum ponebatur. Si autem dicatur, quod ista de futuro A. incipiet in B. esse futurum, non est vera, nec vnquam erit, quia nec ante B. nec post B. nec in B.; sed hæc de præsentia, A. incipit esse futurum, erit vera in B. contradicetur hoc modo. Si hæc, A. incipit esse futurum, erit vera in B. ergo ipsa est futura vera in B.; ergo futurum sic est realiter in B. sicut ipsa significat, vel significabit in B. ergo futurum est in B. A. incipere esse futurum, ergo in B. A. incipiet esse futurum. Item ponatur B. præsens, tunc hæc est vera de præsentia, A. incipit esse futurum, & ista similiter, hæc inceptio est, vel ergo hæc inceptio fuit futura vel non: si fuit futura, ergo ante B. verum fuit hæc inceptionem esse futuram; & quod hæc inceptio erit; ergo & tunc verum fuit, quod A. in B. incipiet esse futurum: Si non fuerit futura, ergo aliquid est præsens quod nunquam fuit futurum, quod est contrarium rationi, & capitulo proximo reprobatum. Si enim hæc inceptio præsens nunquam fuit futura, nunquam fuit præscita à Deo; & si quis heri dixisset, quod hæc inceptio erit, falsum dixisset; at si quis dixisset, quod hæc inceptio nunquam erit, verum dixisset, cum tamen non sicut secundus, sed sicut primus prædixit, realiter nunc contingat: Imò sequitur, ambo contradictoria fuisse simul vera. Nam per hypothesein, hæc semper fuit vera, hæc inceptio non erit, quia nunquam fuit futura; & hæc fuit vera, hæc inceptio erit, quia si quis eam dixisset, verum dixisset, sicut exitus rei probat, & præscientia Dei monstrat: aliter enim nullam præscientiam huius habebat, vel falsam. Et si vnum aliquid sit præsens sine futuratione præmissa, quare non quodcumque? Sicque reconciliabitur opinio Sophistarum; 5. huius perperuò condemnata. Præterea hæc responsio propriam hypothesein perimit

D

E

perimit vel perimetur ab ea. Si enim hæc non est vera, A. incipiet in B. esse futurum; eadem A. ratione ulla talis est vera, nec etiam potest esse; quia si posset, ponatur in esse; reuertitur argumentum. Si ergo nulla talis potest esse vera, nihil potest incipere esse futurum in aliquo instanti futuro, quare nec vnquam: aut si quid quod nunc non est futurum potest incipere esse futurum in aliquo instanti futuro, ponatur in esse, & reuertitur difficultas. Si enim aliquid nunc non futurum, in aliquo instanti futuro incipiet esse futurum, ergo post aliquod instans futurum erit; ergo erit, ergo est futurum, ergo aliquid non futurum est futurum. Item nulla est causa possibilis assignari, quare aliquid incipiat potius esse futurum in vno instanti quam in quolibet alio; ergo in quolibet, vel in nullo. Si autem aliqua certa dispositio causæ illius futuri assignetur pro causa diuersitatis præmissæ, illa statim tollatur, supposito quod effectus futurus sit semper futurus contingenter æqualiter donec fiat, sicut est de actu libero voluntatis, quæ longo tempore potest manere in æquali dispositione, in æquali indifferentia, in æquali indeterminatione per omnia inter duos actus contrarios omnino æquales, circa duo obiecta omnino æqualia, sicut quod comedat vel bibat, vel de duobus cibus æqualibus incompensabilibus quæ capiat hunc vel illum, & tandem vtrumlibet eligere liberè, scilicet hunc vel illum, sicut quartum huius cum sequentibus manifestat. Si autem dicatur quod nihil incipiet esse futurum priusquam determinetur per certam dispositionem in sua causa, quæ sit necessaria respectu illius, sequetur quod omne futurum de necessitate eueniet, quod duodecimum huius damnat. Item si aliquid incipiat esse futurum per aliquod tempus, puta per annum, antequam fiat, eadem ratione aliquid potest incipere esse futurum per minus tempus antequam fiat, puta per mensem, & eadem ratione per septimanam & per diem, & sic tandem eadem ratione potest omne tempus auferri: eadem enim est ratio de toto & de parte: quare erit possibile aliquid esse præsens quod nunquam fuit futurum, quod est superius reprobatum. Item si vnum futurum inciperet esse futurum, ergo eadem ratione & aliud, & quodcunque; ergo tempus non est æternum: aliquid enim est remotissimum instans futurum, illud scilicet quod nondum incipit esse futurum; ergo post illud non est aliquid instans futurum, quia non incipit, nec incipit esse futurum; ergo & post illud non est tempus futurum, ergo post illud instans non erit instans nec tempus. Item de quocunque futuro quando ducuntur dixisset quis illud esse vel fuisse futurum, verum dixisset, & dicens eius oppositum falsum dixisset; ergo omne futurum semper fuit verè futurum, vt capitulum proximum arguebat. Item si futura non semper fuerunt futura, non semper fuerunt præscita à Deo, nec æternaliter prædestinata ab eo, contra 6. & 45. primi, imò de necessitate sequetur, quod aliquando incipit præscire & prædestinare futura, ergo est mutabilis, quod non patitur 5. primi, nec in principio mundi sciuit quid esset facturum in fine vel in medio tempore, quod non decet. Vnde Elias 46. Redite præuaticatores ad cor, & recordamini prioris sæculi, quoniam ego sum Dominus annuntians ab exordio nouissimum, & ab initio quæ nondum facta sunt, dicens, Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet. Et Psalmo 138. Intellexisti cogitationes meas de longè. Quam longè? Ecce, Domine, tu cognouisti omnia, nouissima & antiqua. Quare & Augustinus 3. de libero arbitrio 3. ita dicit: Hodie præscit Deus quod post annum facturus est; Et sequitur; Semper hoc præscit: Dicitur Philosophus 1. peri hermenias vit. quod non differt, si aliquis affirmauerit vel negauerit aliquid in 1000. annum magis quam in quantolibet tempore. Item si aliquid potest incipere esse futurum, eadem ratione aliquid futurum potest desinere esse futurum absque positione eius in esse. Si namque A. nunc incipiat esse futurum, hoc est propter aliquam causam seu dispositionem in causa nunc posita, quæ prius non ponebatur, vel non sic ponebatur; ergo si causa vel dispositio illa tollatur, non posito A. in esse, A. desinit esse futurum absque positione eius in esse: sit ergo A. nunc futurum & in B. instanti futuro, desinat esse futurum sine positione eius in esse; tunc in B. sicut & semper ista consequentia erit bona, A. fuit futurum, & nunquam fuit, nec est; ergo A. est futurum, & antecedens erit verum in B. ergo & consequens; ergo in B. A. erit futurum post B. Iterum sic ad idem A. est futurum; ergo A. erit, & non ante B. nec in B. ergo post B. ergo in B. A. erit futurum. Amplius ad hoc idem; Sit A. nunc futurum, & sine positione in esse & in B. instanti futuro desinat esse futurum, & maneat non futurum per aliquod certum tempus, quod sit C. adhuc post illud tempus Deus potest facere A. esse præsens, ergo & futurum: potest enim restituere omnes causas A. cum omnibus dispositionibus earum, propter quas A. fuit futurum ante B. ponatur ergo quod faciat, & sequetur quod A. incipiet esse futurum in aliquo instanti post C. tempus; ex quo ulterius consequetur quod A. erit vel fuit futurum duobus instantibus seu temporibus mediatis, & quolibet instanti seu tempore medio non

|| nunc

Esaia.

Psalms.

|| 7000.

E

A non futurum nec præsens, quod est irrationabile penitus & absurdum. Nec istud difficultatem eritat. Postquam enim quicquam incepit esse futurum, & certitudinaliter præscitum à Deo, vel est possibile illud non euenire, & tunc Deus nequaquam certitudinaliter præscit illud, imò videtur consequenter possibile præscientiam Dei falli, sicut duodecimo huius erat argutum; vel illud de necessitate euenire, & tunc necessario consequetur, quod omnia quæ euenient, euenient de necessitate penitus absoluta, quod idem duodecimum condemnauit.

CAP. XIX.

B Castigat octauam & nonam opiniones, credentes nulla inferioris mundi sub diuina prouidentia contineri, & quod nulla voluntaria seu libera per Dei prouidentiam disponantur.

C Vnt & alia multa opiniunculæ præter istas, quas, quia omnes & singule per prius ostensa reselluntur plenariè, proposui sub silentio præterisse; sed ne omnino intractas se iactent, & vt appareat qualia errorum phantasmata multorum phantasia pariterunt, breuiter illas tangam; vt etiam sic tandem apud peritos, qui me in plurimis præostentis quæ quasi notorijs possent velut superfluum condemnare, excusari mereat non causa. Prima igitur istarum opinionum & octaua cum cæteris recitatis, affirmat quod nulla inferioris mundi sub diuina prouidentia continentur. Opinio vero nona dicit, quod nulla voluntaria seu libera diuina prouidentia disponantur; & hæc est ratio communis ambarum quia diuina prouidentia imponit necessitatem prouisis, & illa remota, omnis necessitas remouetur, quia nulla, vt dicunt, est causa || necessitatis si non illa. Has autem ambas coniunctim redarguunt viceßimum septimum, viceßimum octauum, & viceßimum nonum primi, secundam vero diuissim, tricesimum, tricesimum primum, & tricesimum secundum eiusdem. Item specialiter contra istam, Tunc saltem hæc habet concedere, quod omnia naturalia euenient de necessitate penitus absoluta; quia de hac sola loquitur, vt videtur: Concedit enim omnia naturalia sub diuina prouidentia contineri; ergo Deus quicquid prouidet aut agit in hoc mundo inferiori, hoc facit de necessitate penitus absoluta; ergo quilibet homo, etiam seruus & ancilla in omnibus prouidentis suis & factis est liberior Domino Deo suo in suis, quod prima suppositio primi verat. Item tunc Deus necessariò & non liberè prouidet atque facit quicquid prouidetur & immediatè fit ab eo; est ergo ille liberior & seruior omni seruo, per quod & prior opinio confutatur. Quare & Stephanus Parisiensis Episcopus damnauit quendam articulum asserentem, quod Deum necesse est facere quicquid immediatè fit ab ipso; Error, || inquit, siue intelligatur de necessitate coactionis, quia tollit libertatem, siue de necessitate immutabilitatis, quia ponit impossibilitatem aliter faciendi. Idemque damnauit alium articulum sub hac forma, quod aliqua possunt casualiter euenire respectu primæ causæ, & quod falsum est, omnia esse præordinata à prima causa; quia tunc euenirent ex necessitate: & iterum alium sub his verbis, quod humani actus non reguntur prouidentia diuina. Hæc etiam eadem insensata sententia diu ante quasi heretica fuerat iudicata Iob. 22. An cogitas, inquit, quod Deus excelßior celo sit, & super stellarum verticem subsueuer, & dicis quod non nouit Deus, & quasi per caliginem iudicatis Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & per cardines cæli perambulat. Et Ezech. 9. Dixerunt, dereliquit Dominus terram.

|| necessitas

Stephanus.

|| inquit

CAP. XX.

Corrigit decimam opinionem, quod Deus non habet volitionem respectu alicuius effectus mundi inferioris, & undecimam, quod non vult aliquem effectum voluntarium, seu liberum.

Decima verò dicit, quod nulla inferioris mundi voluta sunt à Deo; & undecima asserit, quod nulla voluntaria seu libera voluta sunt ab eo. Et hæc est communis ratio vtriusque, quia voluntas diuina est necessaria, & causa necessitatis in volutis, nec est aliqua alia causa necessaria, nec necessitatem causatis imponens: quare ista sublata, nulla erit necessitas, sed libertas. Sed hæc ambæ facilliter conuincuntur. Nam si ista non sunt à Deo voluta, non sunt ab eo prouisa sicut per vicefimum septimum primi patet: sed hæc erat iam proximo redargutum. Secundam etiam istarum specialiter reprobatur octauum, & nonum, vicefimum secundum, ac quadragesimum quintum primi, vicefimumque secundum, potestque reprobari per eandem rationes, per quas nona opinio reprobatur.

CAP. XXI.

Refellit duodecimam opinionem, putantem quod nulla inferiora fiunt à Deo; & decimam tertiam æstimantem, quod nulla voluntaria seu libera immediatè & propriè fiunt ab eo.

Restant adhuc alie duæ similes his prædictis. Duodecima namque dicit, quod nulla inferiora fiunt à Deo, Decima tertia verò fingit, quod nulla voluntaria seu libera fiunt propriè saltem & immediatè ab eo, & hoc per similem rationem; quia sic & non aliter omnia necessario euenient. Sed hæc possunt reprobari coniunctim per quæ priores harum similes reprobantur, decimo primi iuncto; quas & coniunctim tertium primi damnat. Secunda vero istarum per vicefimum secundum specialiter condemnatur, omnia quoque ipsius diuerticula cauillosa per vicefimum primum eiusdem & sequentia obstruuntur.

CAP. XXII.

Castigat decimam quartam opinionem, quod Deus non vult aliquid liberè futurum absolute, sed tantum conditionaliter; & decimam quintam, quod nulla mala, sed tantum bona sunt absolute prouisa, voluta, aut facta à Deo.

Decima quarta verò ponit, quod Deus non vult libera futura absolute, sed tantum conditionaliter, scilicet, si actua libera ipsa velint. Decima quinta asserit quod nulla mala, sed tantum bona sunt absolute, immediatè, & propriè prouisa à Deo, voluta, atque facta. Sed hæc ambæ peccant dupliciter: primo, quia falsum supponunt; secundò, quia difficultatem problematis non euadunt. Prima falsum supponit, sicut monstrat corollarium vicefimum in secundo, Nec difficultatem euadit, quia postquam Deus absolute volendo fecerit aliquid liberum præsens vel præteritum, necessit

A se est Deum in præsentem & semper in futuro hoc velle, vt per 23. primi claret, & non magis necesse tunc quam ante, sicut per idem 23. potest ostendi, & quia aliter res voluta, præsens, vel præterita necessitaret voluntatem diuinam, & ei adimeret pristinam libertatem; ergo de quocumque futuro Deus nunc vult, & semper voluit necessario ipsum fore; ergo & per decimum [primi] omnia futura de necessitate euenient. Secunda similiter falsum supponit, sicut probant adducta contra 6. opiniones capitulis proximis recitatas. Hanc etiam reprimat 16. primi, ostendens quòd nihil est per se malum, sed quòd omnis actus malus, secundum id quod est, bonus est & à Deo; quod & 20. secundi demonstrat: hanc quoque eandem conuincit 33. 34. primi. Quare & Stephanus Parisiensis Episcopus damnauit articulum affirmantem, quòd omnes motus voluntarij reducuntur in motorem primum; Error, inquit, nisi intelligatur in primum motorem simpliciter non causatum, & intelligendo de motu secundum substantiam, non secundum deformatam. Hæc etiam opinio ita dicit, tantum vt hanc vniuersalem euitet, Omnia quæ euenient, de necessitate euenient, per hoc, quòd non omnia, quia non mala sunt à Deo prouisa, voluta, & æque facta; omnia tamen bona concedit esse à Deo prouisa, voluta, atque facta. Quare & consequenter habet concedere, quòd omnia bona quæ euenient, de necessitate euenient, quod etiam satis magnum videtur absurdum, & non multo minus impugnabile, quam illa vniuersalior supradicta.

CAP. XXIII.

Arguit 16. opinionem ponentem quòd Deus non vult actum liberum creaturæ voluntate antecedente, sed tantummodo consequente, & quòd Deus cum creatura coëfficit omnem actum liberum creaturæ, sed posterius ordine naturali; & 17. arbitrantem quòd licet Deus semper de facto agat & peragat actum quemlibet creaturæ, est tamen absolute possibile aliquam creaturam agere per se solam.

Decima sexta verò credit, quòd Deus non vult actum liberum creaturæ voluntate antecedente, sed tantummodo consequente, i. non prius, sed posterius naturaliter creatura, & quòd sic agit omnem actum liberum creaturæ. Decima septima autem fingit, quòd semper de facto Deus agit immediatè & propriè, ac prius naturaliter omnem actum cuiuslibet creaturæ, sed quòd est absolute possibile aliquam creaturam agere per se solam, sine Deo taliter coagente. Sed 16. peccat dupliciter: primo, quia falsum supponit, sicut 20. secundi demonstrat; secundò, quia hoc dato, non tollitur difficultas. Nam postquam Deus cooperatus est quicquam cum homine, necesse est eum sic cooperatum fuisse, sicut & illam rem fuisse, & cum nihil operetur exterius nisi volendo, sicut corol. 10. primi docet, necesse est eum hoc voluisse; & cum per 23. primi voluntas sua sit immutabilis omni quaue, necesse est eum semper in futuram sic velle, & semper in præterito voluisse; & cum voluntas diuina non sit minus libera, nec magis necessaria in productione rei, vel post, quam ante, sicut 5. & 23. primi monstrant, & quia aliter res voluta adimeret libertatem voluntatis diuinæ, & ei necessitate imponeret ad volendum, quæ tamen hoc non facit in voluntate humana, sicut; voluntas diuina esset illiberior, & seruilior quam humana: cum, inquam, hæc sint ita, Deus necessario vult de futuro quodlibet ipsum fore; quare per 10. primi, de futuro quocumque est necessarium ipsum fore. Decima septima verò peccat in tribus: primo, quia falsum affirmat secundo, quia sibi ipsi repugnat; tertio, quia difficultatem non vitat. Quòd autem falsum affirmet, ex 3. & 4. primi, ex 20. & 22. secundi perspicue demonstratur. Item vt breuiter aliquas breues rationes contra opinionem istam tangam; Si hoc esset possibile, esset consequenter possibile creaturam producere aliquid sine Deo propriè coagente, quare & conseruare productum sine Deo propriè conseruante, contra 2. primi, essetque ultra possibile, quòd aliquid fieret nunc vel in futuro, quòd Deus non vellent, contra 22. primi: corollarium quoque eius, & si hoc esset possibile, teste 18. primi, vterius esset possibile quòd aliquid esset præsens vel futurum quòd Deus nesciret, contra 6. primi: quare & esset possibile quòd aliquid casualiter eueniret respectu Dei & voluntatis diuinæ, contra 29. primi. Quare & Steph. Paris. Episcopus damnauit articulum asserentem, quòd aliqua possunt casualiter euenire respectu primæ causæ. Hæc etiam

etiam sibi ipsi repugnat. Sic enim secundum eam A. creatura potens mouere & agere sine Deo per se solam; aut ergo A. creatura eo ipso est necessario virtualiter infinita, vel cum hoc potest esse finita. Si dicatur quod est necessario infinita, hoc esse non potest, sicut primo primi fuerat demonstratum, cum etiam omnis creatura presentis vel futura, sit vel erit tantum finita, nulla talis potest nec poterit quicquam facere per seipsam; hæc ergo positio nihil adiuuat opinantes, sed eis repugnat, cum tantum loquantur de creaturis presentibus vel futuris, sicut & tantum de talibus est problema. Si vero dicatur, quod A. creatura possit esse finita; ponatur tunc A. excedit quamlibet aliam creaturam adiuuam tantum in proportione finita, quare & actio actionem, sicut demonstrat scientia naturalis: si ergo A. potentia per se sola potest in B. motum vel actum, & qualibet aliapotentia actiua potest nunc de facto in proportionalem motum vel actum; unde ergo seipsum opinans quod non est ita de facto? Cur ergo oppositum huius affirmat? Tertio peccat, quia difficultatem questionis non vitat. Si enim ita est, & semper erit de facto, quod voluntas diuina in omni motione & actione præuenit, & est efficax & necessario in causando per 10. primi, nec in alicuius alterius potestate per octauum huius, & omnino immutabilis in seipsa per 23. primi, videtur quod de facto omnia, quæ eueniunt, de necessitate eueniunt in presentibus, & omnia, quæ euenient, similiter euenient in futuris; quomodo ergo per istud potest difficultas problematis euitari?

CAP. XXIV.

Tractat decimam octauam opinionem dicentem quod Deum velle & peruelle est in hominis potestate, & decimam nonam quod est in hominis potestate facere aliquid, unde sequitur Deum non velle, nec unquam voluisse aut fore, quod tamen nunc vult & semper voluit ipsum fore; & vicesimam, quod quamprimo voluntas diuina præuenit actum liberum voluntatis humanæ, ita primo potest humana in oppositum talis actus; & vicesimam primam, quod Deo volente hominem perducere, A. actum futurum in B. mensura, potest homo se prius ita disponere, quod Deus hoc tunc non velit, quare & quod tunc non habeat illum actum; & vicesimam secundam, quod voluntas diuina non est semper necessaria in agendo, sed defectibilis & frustrabilis aliquantulum; & vicesimam tertiam, quod voluntas diuina non est causa efficiens aliquorum, sed tantum consentiens intellectui diuino distanti; & alia quedam virtus executiua & posterior in Deo, vel in causis secundis efficit res effectas; & vicesimam quartam, quod quamquam voluntas diuina coagat & peragat omnem actum voluntati creatæ, hoc tamen facit tam debiliter influendo, quod nequaquam ipsam necessitat ad agendum.

Sunt & alia quatuor similes sibi multum, quarum prima & decima octaua affirmat, quod Deum velle atque peruelle est in hominis potestate; decima nona æstimat, quod est in hominis potestate facere aliquid; unde sequitur Deum non velle nec unquam voluisse A. fore, quod tamen nunc vult & semper voluit ipsum fore. Vicesima opinatur, quod quamprimo voluntas diuina præuenit actum liberum voluntatis humanæ; ita primo potest humana in oppositum talis actus. Vicesima prima putat, quod Deo volente hominem perducere A. actum futurum in B. mensura temporis vel instantis, potest homo ita se prius disponere, quod Deus tunc hoc non

A non velit, & quod tunc non habeat illum actum. Sed hæc omnes peccant dupliciter: Primò, quia falsum affirmant; secundo, quia difficultatem problematis non euitant. Quod autem omnes falsum affirmant, octauo huius ostenditur manifestè; & quod difficultatem non vitant potest ostendi, sicut contra; 4. opinionem & 16. est ostensum. Voluntas enim Dei est necessaria respectu omnium presentium & præteritorum; ergo & respectu omnium futurorum; quare & omnia futura aliquo modo necessaria sunt futura, & de aliqua necessitate euenient vniuersa. Sunt autem & tres alia phantastica vanitates; quarum 1. & 2. existimat, quod voluntas diuina non est semper necessaria in agendo, sed defectibilis & frustrabilis aliquando. Vicesima tertia somniat quod voluntas diuina non est causa efficiens aliquorum, sed tantum consentiens intellectui diuino distanti, & alia quedam virtus executiua posterior in Deo, vel in causis secundis efficit res effectas. Vicesima quarta putat, quod quamquam voluntas diuina coagat & peragat omnem actum voluntatis creatæ, hoc tamen facit tam debiliter influendo, quod nequaquam ipsam necessitat ad agendum. Sed prima istarum; & tertia plane conuincitur per 10. primi libri; secunda verò istarum peccat in materia & in forma. In materia, quia falsum supponit, sicut 10. primi, & 10. secundi & sequentia docuerunt: peccat in forma, quia difficultatem propositam non euadit. Si namque voluntas diuina contentiat & velit virtutem executiuam quamcumque; quicquam exequi faciendo, ipsa necessario exequetur per decimum primi libri, & reuertitur difficultas.

CAP. XXIV.

Tangit 25. opinionem fingentem Deum non providere, prædestinare, velle, nec facere gradus actuum liberorum, meritorum, aut etiam præmiorum; & 26. quod nullus actus est aliquid; & 27. quod nullum non agere, cessare siue quiescere est à Deo; & 28. quod res futuræ præscitæ sunt præscientiæ Dei causa; & 29. quod res futuræ præscitæ sunt causa sine qua non diuinæ præscientiæ; & 30. quod Deus scit & præscit res secundum modum illarum; & 31. Academicorum, quod nullus potest rimari aut scire istud tam obstrusum naturæ miraculum, tam absconditum Dei arcanum; & tricesimam secundam, quod in omnibus rebus futuris, presentibus atque præteritis respectu scientiæ & voluntatis diuinæ est semper contingētia ad vtrumlibet, & libertas, & nulla omnino necessitas.

Adhuc autem super sunt & tres alia opinionum, breuiter retractandæ quarum 1. & 25. cum præmissis affirmat, Deum non providere, prædestinare, velle, nec facere gradus actuum liberorum, nec quorumlibet meritorum, aut etiam præmiorum. Vicesima sexta putat omnem actum liberum, & vniuersaliter actum quemlibet nihil esse. Vicesima septima æstimat quod nullum non agere, cessare, siue quiescere sit à Deo. Sed hæc tres peccant communiter in duobus. Primò, quia falsum affirmant, secundo, quia difficultatem non euitant. Quod autem omnes falsum affirmant, satis ostendunt 46. primi, 18. secundi cum 32. eiusdem. Nec prima difficultatem euitat. Dicit enim Deum de gradibus nequaquam disponere, ut sic vitet necessitatem in eis, alios, ut credit, necessario concedendam. Omnes tamen actus & res omnes secundum suam essentiam sub dispositione diuina contineri non negat; quare nec potest euadere quin omnes actus & res, quæ euenient, de necessitate euenient. Item gradus vel est aliquid, vel nihil. Si aliquid, continetur sub dispositione diuina; ergo omnes gradus, qui euenient, de necessitate euenient, & omnia alia eadem ratione, sicut proximo est argutum; ergo & vniuersaliter omnia. Si nihil, non continetur, nec distribuitur sub nomine entis; quare non falsat hanc vniuersalem, Omnia quæ euenient, de necessitate euenient; & hanc vniuersalem habet opinans concedere re omnibus entibus quæ non sunt, aut erunt gradus, quare & simpliciter præ omnibus entibus. Item vel entia variatur numeraliter & essentialiter ad variationem graduum, vel non. Si sic, ergo licet continetur sub dispositione diuina, & necessario euenient, sicut superius est argutum. Si non & omnia secundum suam essentiam continentur sub dispositione diuina, & gradus nihil essentialiter

etiam sibi ipsi repugnat. Sit enim secundum eam A. creatura potens mouere & agere sine Deo A per se solam; aut ergo A. creatura eo ipso est necessario virtualiter infinita, vel cum hoc potest esse finita. Si dicatur quod est necessario infinita, hoc esse non potest, sicut primo primi fuerat demonstratum, cum enim omnis creatura praesens vel futura, sit vel erit tantum finita, nulla talis potest nec poterit quicquam facere per se ipsam; hinc ergo positio nihil adiuvato-
 puantes, sed eis repugnat, cum tantum loquantur de creaturis praesentibus vel futuris, sicut & tantum de talibus est problema. Si vero dicatur, quod A. creatura possit esse finita; ponatur tunc A. excedit quamlibet aliam creaturam, actiuam tantum in proportione finita, quare & actio actionem, sicut demonstrat scientia naturalis: si ergo A. potentia per se sola potest in B. motum vel actum, & qualibet alia potentia actiua potest nunc de facto in proportionalem motum vel actum; unde ergo scire opinans quod non essit de facto? Cur ergo oppositum huius affirmat? Tertio peccat, quia difficultatem quaestionis non vitat. Si enim ita est, & semper erit de facto, quod voluntas diuina in omni motione & actione praueciet, & est effi-
 cax & necessario in causando per 10. primi, nec in alicuius alterius potestate per octauum huius, & omnino immutabilis in se ipsa per 13. primi, videtur quod de facto omnia, quae eueniunt, de necessitate eueniunt in praesenti, & omnia, quae euenient, similiter euenient in futuro; quomodo ergo per istud potest difficultas problematis vitari?

CAP. XXIV.

Tractat decimam octauam opinionem dicentem quod Deum velle & peruelle est in hominis potestate, & decimam nonam quod est in hominis potestate facere aliquid, unde sequitur Deum non velle, nec unquam voluisse aut fore, quod tamen nunc vult & semper voluit ipsum fore; & vicepsimam, quod quamprimo voluntas diuina praueciet actum liberum voluntatis humanae, ita primo potest humana in oppositum talis actus; & vicepsimam primam, quod Deo volente hominem perducere, A. actum futurum in B. mensura, potest homo se prius ita disponere, quod Deus hoc tunc non velit, quare & quod tunc non habeat illum actum; & vicepsimam secundam, quod voluntas diuina non est semper necessaria in agendo, sed defectibilis & frustrabilis aliquantulum; & vicepsimam tertiam, quod voluntas diuina non est causa efficiens aliquorum, sed tantum consentiens intellectui diuino distanti; & alia quaedam virtus executiua & posterior in Deo, vel in causis secundis efficit res effectas. & vicepsimam quartam, quod quamquam voluntas diuina coagat & peragat omnem actum voluntatis creatae, hoc tamen facit tam debiliter influendo, quod nequaquam ipsam necessitat ad agendum.

Ynt & aliae quatuor similes sibi multum, quarum prima & decima octaua affirmat, quod Deum velle atque praueciet est in hominis potestate; & decima nona aestimat, quod est in hominis potestate facere aliquid, unde sequitur Deum non velle nec unquam voluisse A. fore, quod tamen nunc vult & semper voluit ipsum fore; vicepsima opinatur, quod quamprimo voluntas diuina praueciet actum liberum voluntatis humanae, ita primo potest humana in oppositum talis actus. vicepsima prima aestimatur, quod Deo volente hominem perducere A. actum futurum in B. mensura temporis vel instantis, potest homo ita se prius disponere, quod Deus tunc hoc non

A non velit; & quod tunc non habeat illum actum. Sed haec omnes peccant dupliciter: Primo, quia falsum affirmant; secundo, quia difficultatem problematis non vitant. Quod autem omnes falsum affirmant, octauo huius ostenditur manifeste; & quod difficultatem non vitant potest ostendi, sicut contra 14. opinionem & 16. est ostensum. Voluntas enim Dei est necessaria respectu omnium praesentium & praeteritorum; ergo & respectu omnium futurorum; quare & omnia futura aliquo modo, necesse est sunt futura, & de aliquanti necessitate euenient vniuersa. Sunt autem & tres aliae phantasticae vanitates; quarum 1. & 22. existimat, quod voluntas diuina non est semper necessaria in agendo, sed defectibilis & frustrabilis aliquando. vicepsima tertia somniat quod voluntas diuina non est causa efficiens aliquorum, sed tantum consentiens intellectui diuino distanti, & alia quaedam virtus executiua posterior in Deo, vel in causis secundis efficit res effectas. vicepsima quarta putat, quod quamquam voluntas diuina coagat & praueciet omnem actum voluntatis creatae, hoc tamen facit tam debiliter influendo, quod nequaquam ipsam necessitat ad agendum. Sed prima istarum, & tertia plane conuincitur per 10. primi libri; secunda vero istarum peccat in materia & in forma. In materia, quia falsum supponit, sicut 10. primi, & 10. secundi & sequentia docuerunt: peccat in forma, quia difficultatem propositam non enadit. Si namque voluntas diuina continet & vult virtutem executiuam quamcumque quicquam exequi faciendo, ipsa necessario exequitur per decimum primi libri, & reuertitur difficultas.

CAP. XXIV.

Tangit 25. opinionem fingentem Deum non providere, praedestinare, velle, nec facere gradus actuum liberorum, meritorum, aut etiam praemiorum; & 26. quod nullus actus est aliquid; & 27. quod nullum non agere, cessare siue quiescere est a Deo; & 28. quod res futurae praescitae sunt praescientiae Dei causa; & 29. quod res futurae praescitae sunt causa sine qua non diuinae praescientiae; & 30. quod Deus scit & praescit res secundum modum illarum; & 31. Academicorum, quod nullus potest rimari aut scire istud tam obstrusum naturae miraculum, tam absconditum Dei arcanum; & tricesimam secundam, quod in omnibus rebus futuris, praesentibus atque praeteritis respectu scientiae & voluntatis diuinae est semper contingetia ad utrumlibet, & libertas, & nulla omnino necessitas.

Adhuc autem superfluit & tres aliae opiniunculae, breuiter retractandae quarum 1. & 25. cum praemissis affirmat, Deum non providere, praedestinare, velle, nec facere gradus actuum liberorum, nec quorumlibet meritorum, aut etiam praemiorum. vicepsima sexta putat omnem actum liberum, & vniuersaliter actum quemlibet nihil esse. vicepsima septima aestimatur quod nullum non agere, cessare, siue quiescere sit a Deo. Sed haec tres peccant communiter in duobus. Primo, quia falsum affirmant; secundo, quia difficultatem non vitant. Quod autem omnes falsum affirmant, satis ostendunt 46. primi, 18. secundi cum 32. eiusdem. Nec prima difficultatem vitat. Dicit enim Deum de gradibus nequaquam disponere, ut sic vitet necessitatem in eis, alias, ut credit, necessario concedendam. Omnes tamen actus & res omnes secundum suam essentiam sub dispositione diuina et connecti non negat; quare nec potest euadere quin omnes actus & res, quae euenient, de necessitate euenient. Item gradus vel est aliquid, vel nihil. Si aliquid, continetur sub dispositione diuina; ergo omnes gradus, qui euenient, de necessitate euenient, & omnia alia eadem ratione, sicut proximo est argutum; ergo & vniuersaliter omnia. Si nihil, non continetur, nec distribuitur sub nomine entis, quare non falsat hanc vniuersalem, Omnia quae euenient, de necessitate euenient; & hanc vniuersalem habet opinans concedere rationibus entibus quae non sunt, aut erunt gradus, quare & simpliciter pro omnibus entibus. Item vel entia variatur numeraliter & essentialiter ad variationem graduu, vel non. Si sic, ergo sic continentur sub dispositione diuina, & necessario euenient, sicut superius est argutum. Si non & omnia secundum suam essentiam continentur sub dispositione diuina, & gradus nihil essentialiter aut numeraliter inuouat; ergo adhuc omnia quae euenient quantum ad effectus suos & numeru, de

etiam sibi ipsi repugnat. Sit enim secundum eam A. creatura potens mouere & agere sine Deo A. per se solam; aut ergo A. creatura eo ipso est necessario virtualiter infinita, vel cum hoc potest esse finita. Si dicatur quod est necessario infinita, hoc esse non potest, sicut primo primi fuerat demonstratum, cum etiam omnis creatura presentis vel futura sit vel erit tantum finita, nulla talis potest nec poterit quicquam facere per se ipsam; hæc ergo positio nihil adiuvat opinantes, sed eis repugnat, cum tantum loquantur de creaturis presentibus vel futuris, sicut & tantum de talibus est problema. Si vero dicatur, quod A. creatura possit esse finita; ponatur tunc A. excedit quamlibet aliam creaturam a. etiam tantum in proportione finita, quare & actio actionem, sicut demonstrat scientia naturalis: si ergo A. potentia per se sola potest in B. motum vel actum, & quolibet alia potentia actiua potest nunc de facto in proportionalem motum vel actum; unde ergo scit opinans quod non est ita de facto? Cur ergo oppositum huius affirmat? Tertio peccat, quia difficultatem questionis non vitat. Si enim ita est, & semper erit de facto, quod voluntas diuina in omni motione & actione præueniet, & est efficiens & necessario in causando per 10. primi, nec in alicuius alterius potestate per octauum huius, & omnino immutabilis in seipso per 23. primi, videtur quod de facto omnia, quæ eueniunt, de necessitate eueniunt in presenti, & omnia, quæ euenient, similiter euenient in futuro; quomodo ergo per istud potest difficultas problematis vitari?

CAP. XXIV.

Tractat decimam octauam opinionem dicentem quod Deum velle & peruelle est in hominis potestate, & decimam nonam quod est in hominis potestate facere aliquid, unde sequitur Deum non velle, nec unquam voluisse aut fore, quod tamen nunc vult & semper voluit ipsum fore; & vicesimam, quod quamprimo voluntas diuina præuenit actum liberum voluntatis humanæ, tã primo potest humana in oppositum talis actus; & vicesimam primam, quod Deo volente hominem perducere, A. actum futurum in B. mensura, potest homo se prius ita disponere, quod Deus hoc tunc non velit, quare & quod tunc non habeat illum actum; & vicesimam secundam, quod voluntas diuina non est semper necessaria in agendo, sed defectibilis & frustrabilis aliquo modo; & vicesimam tertiam, quod voluntas diuina non est causa efficiens aliquorum, sed tantum consentiens intellectui diuino dictanti; & alia quedam virtus executiua & posterior in Deo, vel in causis secundis efficit res effectas; & vicesimam quartam, quod quamquam voluntas diuina coagat & peragat omnem actum voluntatis creatæ, hoc tamen facit tam debiliter influendo, quod nequaquam ipsam necessitat ad agendum.

Vit & alia quatuor similes sibi multum, quarum prima & decima octaua affirmat, quod Deum velle atque præuelle est in hominis potestate; decima nona æstimat, quod est in hominis potestate facere aliquid, unde sequitur Deum non velle nec unquam voluisse aut fore, quod tamen nunc vult & semper voluit ipsum fore. Vicesima opinatur, quod quamprimo voluntas diuina præuenit actum liberum voluntatis humanæ, tã primo potest humana in oppositum talis actus. Vicesima prima putat, quod Deo volente hominem perducere A. actum futurum in B. mensura temporis vel instantis, potest homo ita se prius disponere, quod Deus tunc hoc

A non velit, & quod tunc non habeat illum actum. Sed hæc omnes peccant dupliciter: Primò, quia falsum affirmant; secundo, quia difficultatem problematis non vitant. Quod autem omnes falsum affirmant, octauo huius ostenditur manifestè; & quod difficultatem non vitant potest ostendi, sicut contra 14. opinionem & 16. est ostensum. Voluntas enim Dei est necessaria respectu omnium presentium & præteritorum; ergo & respectu omnium futurorum; quare & omnia futura aliquo modo necessario sunt futura, & de aliquali necessitate euenient vniuersa. Sunt autem & tres alie phantasticæ vanitates; quarum 1. & 22. existimat, quod voluntas diuina non est semper necessaria in agendo, sed defectibilis & frustrabilis aliquando. Vicesima tertia somniat quod voluntas diuina non est causa efficiens aliquorum, sed tantum consentiens intellectui diuino dictanti, & alia quedam virtus executiua posterior in Deo, vel in causis secundis efficit res effectas. Vicesima quarta putat, quod quamquam voluntas diuina coagat & præagat omnem actum voluntatis creatæ, hoc tamen facit tam debiliter influendo, quod nequaquam ipsam necessitat ad agendum. Sed prima istarum, & tertia plane conuincitur per 10. primi libri; secunda verò istarum peccat in materia & in forma. In materia, quia falsum supponit, sicut 10. primi, & 10. secundi & sequentia docuerunt: peccat in forma, quia difficultatem propositam non euadit. Si namque voluntas diuina conueniet & velit virtutem executiuam quamcumque quicquam exequi faciendo, ipsa necessario exequetur per decimum primi libri, & reuertitur difficultas.

CAP. XXIV.

Tangit 25. opinionem fingentem Deum non providere, prædestinare, velle, nec facere gradus actuum liberorum, meritorum, aut etiam præmiorum; & 26. quod nullus actus est aliquid; & 27. quod nullum non agere, cessare siue quiescere est à Deo; & 28. quod res future præscitæ sunt præscientiæ Dei causa; & 29. quod res future præscitæ sunt causa siue qua non diuina præscientiæ; & 30. quod Deus scit & præscit res secundum modum illarum; & 31. Academicorum, quod nullus potest rimari aut scire istud tam obstrusum nature miraculum, tam absconditum Dei arcanum; & tricesimam secundam, quod in omnibus rebus futuris, presentibus atque præteritis respectu scientiæ & voluntatis diuinae est semper contingentiã ad utrumlibet, & libertas, & nulla omnino necessitas.

Dhuc autem superfluit & tres alie opinione, breuiter retractandæ quarum 1. & 25. cum præmissis affirmat, Deum non providere, prædestinare, velle, nec facere gradus actuum liberorum, nec quorumlibet meritorum, aut etiam præmiorum. Vicesima sexta putat omnem actum liberum, & vniuersaliter actum quemlibet nihil esse. Vicesima septima æstimat quod nullum non agere, cessare, siue quiescere sit à Deo. Sed hæc tres peccant communiter in duobus. Primo, quia falsum affirmant, secundo, quia difficultatem non vitant. Quod autem omnes falsum affirmant, satis ostendunt 46. primi, & 8. secundi cum 32. eiusdem. Nec prima difficultatem euadit. Dicit enim Deum de gradibus nequaquam disponere, vt sic vitet necessitatem in eis, alias, vt credit, necessario concedendum. Omnes tamen actus & res omnes secundum suam essentiam sub dispositione diuina contineri non negat; quare nec potest euadere quin omnes actus & res, quæ euenient, de necessitate euenient. Item gradus vel est aliquid, vel nihil. Si aliquid, continetur sub dispositione diuina; ergo omnes gradus, qui euenient, de necessitate euenient; & omnia alia eadem ratione, sicut proximo est argutum; ergo & vniuersaliter omnia. Si nihil, non continetur, nec distribuitur sub nomine entis; quare non saluat hanc vniuersalem. Omnia quæ euenient, de necessitate euenient; & hanc vniuersalem habet opinans concedere ro omnibus entibus quæ non sunt, aut erunt gradus, quare & simpliciter pro omnibus entibus. Item vel entia variatur numeraliter & essentialiter ad variationem graduum, vel non. Si sic, ergo sic continentur sub dispositione diuina, & necessario euenient, sicut superius est argutum. Si non & omnia secundum suam essentiam continentur sub dispositione diuina, & gradus nihil essentialiter aut numeraliter innouat; ergo adhuc omnia quæ eueniunt quæ effectas suas & numerum, de

cessitate euenient; quare & simpliciter omnia quæ euenient, de necessitate euenient. Nec zo. à difficultate problematis se euoluit. Negat enim actum esse aliquid, vt non cogitur concedere ipsum esse prouisum à Deo, volutum, siue factum, vt sic in actibus liberis necessitatem effugiat, quam alias, vt æstimat, effugere non valetet. Omnia igitur enna presentia & futura, quæ non sunt nec erunt actus, sicut opinio innuit, & opinans expresse concedit, sunt & erunt prouisa à Deo, voluta, atque facta: quare secundum eum, de necessitate euenient, & nullus actus est aliquid; quare non continetur, nec distribuitur sub nominibus talibus eius vel aliquid, nec falsat hanc vniuersalem, Omnia quæ euenient, de necessitate euenient. Hæc igitur vniuersalis est vera simpliciter, quia pro eius quolibet singulari. Item Deus vult omne agens, vel adurum agere quicquid agit vel ager, sicut 22. primi, & coroll. eius cum 30. eiusdem alijq; sequentibus manifestat, & maxime opera meritoria; sicut patet per 42. & 45. primi. Ipsa enim cum sunt, sunt Deo placita & accepta, & non nouiter, sed & æternè; sicut 23. primi monstrat, quare per rationem positionis prædictam, necesse est omne acturum agere quicquid agit, & maxime opera virtuosa. Itē nulla causa secunda potest mouere vel agere sine Deo propriè comouere & similiter coagente, sicut 4. primi & 22. ostendunt, & hoc volendo, sicut 9. primi ostendit, reuertitur igitur difficultas. Quod etiam 27. nequaquam à proposito difficultate se liberat, potest sicut contra proximam, perspicuè demonstrari. Restat autem & alia: duæ opinionumque similes: quarum 1. & 28. cum prioribus æstimat, quod res futuræ prædictæ sunt præscientiæ Dei causa: Secunda vero & 29. putat, quod res futuræ prædictæ sunt causa sine qua non diuinæ præscientiæ. Sed hæc ambæ falsum supponunt, nec per hoc difficultatem euadunt. Falsam supponunt, teste 15. & 16. primi lib. Nec difficultatem excludunt; Voluntas namq; diuina & eius scientia respectu presentium & præteritorum est necessaria, sicut & necesse est hæc esse & fuisse, & non necessitate nouella ex præsentia aut præteritione rerum, aut alia causa quacumq; temporaliter oriente propter 6. part. & 7. coroll. 1. 1. & 23. cap. 1. lib. Fuit ergo voluntas Dei & eius scientia similiter necessaria ab æterno respectu omnium futurorum; quare & per 10. 1. lib. omnia futura erant æternaliter aliquo modo necessario euentura. Est & 30. opinio, quæ affirmat, quod Deus scit & præscit res secundum modum illarum, necessaria necessario, & contingencia contingenter. Nec ista opinio difficultatem euitat. Si enim Deus sciat res secundum modum illarum, aut Deus sumit modum sciendi à posterioribus rebus scitis, aut ille potius modum essendi à Deo sciente & eius scientia, ac modo ipsius. Primum dici non potest propter primam suppositionem, 3. part. & 5. coroll. 1. 1. & 15. & 16. 1. lib. Potius ergo videtur è contra, quod omnis res futura scita à Deo sumat modum sciendi & scibilitatis à Deo, à voluntate diuina & eius scientia, sicut 14. primi libri & sequentia persvadent. Cumentiam omnis species modus & ordo sit à Deo secundum præmissa 26. primi, & cum Deus non imponat rebus modum nisi volendo, & voluntas sua est vniuersaliter efficax, & nullo modo frustrabilis per 10. lib. videtur quod omnes res de necessitate sint illo modo, quo Deus voluerit ipsas esse presentes, præteritas, vel futuras, præsertim cum diuina voluntas non sit in potestate alicuius cause inferioris, nec etiam aliquarum, sicut 8. huius ostendit. Adhuc autem si Deus sciat futura contingencia contingenter, quomodo sciet illa necessario quando sient presentia in præteritum eue decurrent, sicut & illa necessario erunt tunc talia? Aut si tunc necessario sciet illa, quomodo non necessario præscit illa, dum sunt futura, cum ipse & sua scientia immutabiles sint omnino per 5. & 23. primi libri? Amplius autem, & de voluntate diuina simile est omnino, sicut contra opinioniones proximas tangebatur. Adhuc autem & 31. opinio arbitratur, quod nemo potest rimari aut scire istud tam absconditum naturæ miraculum, & tam absconditum Dei arcanum: & hæc videtur Academicorum generalis sententia peraniqua, quam & Iohā. Sarisb. 2. Politicæ tici sui 22. in ista materia profiteri videtur; ad quam & Cicero, sicut dicit in calce vitæ suæ, diuertit. Sed constat certissime quod decet, expedit, & oportet Philosophos, Theologos, & cuiuscumq; fidei professores aliquid sufficientius, rationabilius, aut probabilius querentibus, insulantibus, & aduersantibus licet maturè & sobriè respondere. Quare & Logici, Philosophi, Physiologi, Ethici, & Diuini, Theologi Catholici & Ethnici circa euicidationem axiomatis huius tam anxij anxie desudabunt: Vnde & Ammonius Armenus in Record. in lib. per hermetias. Arist. super vlt. 1. tractans istam materiam scribit ita; Hoc theoremata ad omnes partes Philosophiæ est necessarium; secundum moralem Philosophiam omnino necesse est præaccipere, quod Non omnia sunt & fiunt ex necessitate, sed sunt quædam in nobis. Quoniam enim vt Domini operationum quarundam existentes, & in nobis existens eligere, vel non eligere quædam, & operari vel non; has autem vituperabiles electionū & operationū dicimus, has autem laudabiles. Quinimo & ad Physiologiam opportunū videtur theoremata: quæ et enim Physiologus, Si omnia ex necessitate sunt quæ fiunt, aut aliqua à fortuna & à casu, & ad Logicam methodum

||essendi: & stabilitatis

Opinio 31.

Sarisburiens.

Ammonius.

A methodum eodem modo. Hoc enim ipsum est: quod nunc queritur, si omnis contradictio determinate diuidit verum & falsum. Porro quæ autem theoremata & ad primam Philosophiam inueniunt. Querat enim & Theologus secundum quem modum gubernantur res quæ in mundo, & si omnia determinate & ex necessitate fiunt, quemadmodum in perperuis, aut sunt aliqua contingenter euenientia. Et nec omnino idioticæ dispositionis homines inueniunt negligentes meditationem de hoc theoremate. Amplius autem & 32. opinio, nondum quod scierim ab aliquo opinata, sed forsitan opinanda, quæ & me, vt verum fatear, aliquando tentauit, ex dicendis fortassis probabiliter oriura, præsumet astruere, quod in omnibus rebus futuris, presentibus, atq; præteritis, respectu scientiæ & voluntatis diuinæ, est semper contingencia ad vtrumlibet, & libertas, & nulla omnino necessitas. Sed ista opinio difficultatem problematis nequam plenariè satisfacit, & etiam falsum supponit. Non plenariè satisfacit: Difficultas namq; problematis ideo maxime videtur multos vrgere, quia in suis actibus liberis nulli necessitati superiori & priori vellent esse subiecti, sed simpliciter Domini, & liberi penitus absolute respectu suorum actuum liberorum, habere quoq; eos in sua simpliciter libera potestate. Sed ista opinio responsum non tribuit istud eis. Licet enim actus liber humanus futurus posset contingenter & libere non esse futurus, & è contra per potentiam voluntatis diuinæ, hoc tamen non est simpliciter, sufficienter, & antecedenter in potestate humana, cum voluntas humana in suis actionibus & non actionibus vniuersis diuinam præcedentem necessariò subsequatur, nec voluntas diuina consistat in potestate voluntatis humanæ, sicut præhabita manifestant. Adhuc autem & omnia quæ sunt, fiunt, & eueniunt, etiam in actibus & non actibus hominum, sunt, suau, & eueniunt de aliqua necessitate ipsa naturaliter præcedente, sicut coroll. secundi huius ostendit. Amplius autem & falsum supponit. Cum enim dicit, quod in rebus futuris, presentibus, atq; præteritis respectu scientiæ & voluntatis diuinæ, nulla est omnino necessitas, vel intelligit, quod itante scientia & voluntate diuina respectu alicuius futuri, presentis, vel præteriti, potest illud non esse tale, id est, quod ista irrepugnanter stant simul Deus scit & vult hoc fore, esse, vel fuisse, & hoc non erit, est, aut fuit; aut intelligit quod scientia & voluntas diuina, quæ sunt cause futurorum, presentium, & præteritorum, sit semper in se libera, & contingens ad esse pro tunc & non esse, nunquam necessaria villo modo ad essendum pro tunc pro mensura quacumq;, & sic consequenter ista * causata ratione harum causarum. Primum dici non potest, quia enim esse impossibile simpliciter & contradictione includere, Deus scit falsū, & voluntas Dei frustratur, per 10. 1. lib. Nec secundum veraciter dici potest, quoniam secundum omnes Philosophos, & Theologicos rem nunc presentialiter existentē necesse est aliquo modo necessitatis nunc esse, & rem præteritam præfuisse, sicut secundo huius aliquid tangebatur. Quis enim Theologicus affirmare præsumeret, qd. nullo modo est necessarium, modū fuisse creatum, Christū fuisse incarnatū de virgine, natū & passū, hominē redemisse, resurrexisse, ascendisse, ad dextram Patris sedisse atq; sedere? Præsertim cum etiā de futuris, ipsomet teste, necesse fuerit & sit, impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, Prophetis, & Psalmis de eo: & cum per 2. & 14. 1. lib. Nulla res posterior habeat esse aut fuisse, nisi per volitionē diuinā, ipsa est aliquo modo necessaria respectu presentium & præteritorū. Necessario namq; consequitur. Hoc nunc est aut fuit, ergo Deus nunc vult illud esse aut fuisse, & antecedens est aliquo modo necessarium, quare & consequens. In omni namq; consequentia formali simpliciter, & necessaria absolute, si antecedens est necessarium simpliciter aut aliquo certo modo, & consequens simili: necessitate firmabitur, alioquin ex vero posset aliquoties sequi falsū: sicut ergo præsertim & præterita sunt aliquo modo necessaria talia, sic & voluntas volitione diuina respectu illorū; imo & magis necessaria quæ sunt illa: est enim causa necessitatis in eis. Adhuc autē & ista assertio videtur contraria scietia Phil. 1. per hermetias vlt. ostendit contingencia ad vtrumlibet repetiri tantūmodo in futuris, non autē in presentibus nec præteritis, sed necessitate contrariā. Dicitur fortassis, qd. hoc est verū respectu inferiorū causarū, nō autē respectu cause superioris seu sumæ. Sed proculdubio subtilius inuēdo apparet oppositū euidētē, qd. viz. sicut est contingencia ad vtrumlibet in futuris respectu inferiorū causarū; sic & est in presentibus atq; præteritis. Nulla enim causa inferiorē contingit quicquā facere vel nō facere in futuro, nisi Deo prius illud volente vel nolente, sicut 30. & 32. 2. ostendunt; & simili modo contingit quacumq; causā inferiorē actuā facere quippiā vel non facere in presentibus, & fecisse vel nō fecisse in præteritis quodecūq; possibile fieri, non fieriue ab ea. Si n. Deo velit quacumq; causam adiuuam facere, vel non facere quodlibet in presentibus, fecisse vel non fecisse in præterito, de necessitate est ita per 10. 1. lib. & Deus potest contingenter sic velle & nolle, possibilitate & contingencia necessitate omnimodā excludente, sicut opinio || asserit fuerat. Sicut ergo contingit ad vtrumlibet rebus legere vel non legere, sic & heri legisse vel non legisse: contingit enim ad vtrumlibet Deum sic velle vel nolle: & sicut contingit ad vtrumlibet quæcumq; edificare vel non, generare vel non pro futuro, sic & edificasse vel non, generasse

|| omnino

* causa

|| asserit